

Doktori (PhD) értekezés

A LAPP (SZÁMI) MADÁRNEVEK
(Nyelvészeti elemzés)

G. Bogár Edit

Debreceni Egyetem
BTK
2009

A LAPP (SZÁMI) MADÁRNEVEK. Nyelvészeti elemzés

Értekezés a doktori (Ph.D.) fokozat megszerzése érdekében
a nyelvtudomány tudományágban

Írta: G. Bogár Edit
okleveles magyar nyelvész és irodalmár, orosz filológus és finnugor nyelvész

Készült a Debreceni Egyetem nyelvtudományi doktori iskolája
(finnugor nyelvészeti programja) keretében

Témavezető: Dr. Keresztes László
(olvasható aláírás)

A doktori szigorlati bizottság:

elnök: Dr. ....
tagok: Dr. ....
Dr. ....

A doktori szigorlat időpontja: 200... ..

Az értekezés bírálói:

Dr. ....
Dr. ....
Dr. ....

A bírálóbizottság:

elnök: Dr. ....
tagok: Dr. ....
Dr. ....
Dr. ....
Dr. ....

A nyilvános vita időpontja: 200... ..

NYILATKOZAT

Én, Bogár Edit teljes felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés a szerzői jog nemzetközi normáinak tiszteletben tartásával készült. Jelen értekezést korábban más intézményben nem nyújtottam be és azt nem utasították el.

Debrecen, 2009. április 23.

TARTALOMJEGYZÉK

0. BEVEZETÉS.....	3
1. A TÉMA KUTATÁSÁNAK TÖRTÉNETE.....	7
1.1. A MAGYARORSZÁGI MADÁRNÉVKUTATÁSOKRÓL.....	7
1.2. AZ URÁLI NYELVEK ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYNEVEINEK KUTATÁSÁRÓL....	8
1.3. A LAPP NYELV(EK) ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYNEVEINEK KUTATÁSÁRÓL	13
2. LAPPFÖLD RÖVID ISMERTETÉSE ORNITOLÓGIAI SZEMPONTBÓL.....	15
3. A DOLGOZATHOZ KAPCSOLÓDÓ MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK.....	22
3.1. A FORRÁSOK.....	22
3.1.1. A SZÓANYAG FORRÁSAI.....	22
Az északi lapp nyelvjárás forrásai.....	23
A déli lapp nyelvjárás forrásai.....	25
A pitei lapp nyelvjárás forrásai.....	26
Az umei lapp nyelvjárás forrásai.....	27
A lulei lapp nyelvjárás forrásai.....	27
Az inari lapp nyelvjárás forrásai.....	27
A kolтта- és kolai lapp nyelvjárások forrásai.....	28
Egyéb források.....	29
A szójegyzékből kihagyott források.....	30
3.1.2. AZ ORNITOLÓGIAI FORRÁSOK.....	31
3.1.3. AZ ETIMOLÓGIAI FORRÁSOK.....	34
3.2. A SZÓJEGYZÉK ÖSSZEÁLLÍTÁSÁNAK ELVI KÉRDÉSEI.....	36
3.2.1. A CSOPORTOSÍTÁSI LEHETŐSÉGEK.....	36
Az őslapp rétegek.....	36
Az ornitológiai rendszer.....	37
A szemantikai rendszer.....	37
Az alfabetikus felsorolás.....	38
3.2.3. A SZÓCIKKEK SZERKEZETE.....	39
Az adatközlő rész összeállításának elvi kérdései.....	39
Az elemző (etimológiai) részek összeállításának elvi kérdései.....	42
Alapnyelvi eredetű szavak.....	42
Jövevényszavak.....	44
Belső keletkezésű szavak.....	44
4. ALFABETIKUS SZÓJEGYZÉK.....	46
5. A MADÁRNEVEK NYELVJÁRÁSI, EREDET ÉS SZERKEZET SZERINTI CSOPORTJAI.....	183
5.1 A NYELVJÁRÁSI MEGOSZLÁS.....	184
5.2 A MADÁRNEVEK EREDET ÉS SZERKEZET SZERINTI MEGOSZLÁSA.....	201
5.2.1. ALAPNYELVI EREDETŰ SZAVAK.....	202
5.2.2 JÖVEVÉNYSZAVAK.....	209
5.2.3. BELSŐ KELETKEZÉSŰ SZAVAK.....	218
5.2.3.1 KÉPZETT SZAVAK.....	219
5.2.3.2 ÖSSZETETT SZAVAK.....	223
5.2.3.3 HANGUTÁNZÓ MADÁRNEVEK.....	233
5.2.3.4 EGYÉB KELETKEZÉSI TÍPUSOK.....	241
5.2.3.5 ISMERETLEN ÉS BIZONYTALAN EREDETŰ SZAVAK.....	243
5.2.3.6 GYERMEKNYELVI SZAVAK.....	244

5.3 ÚJABB TENDENCIÁK A MADÁRNÉVADÁSBAN: MESTERSÉGES NÉVADÁS, TERMINOLÓGIAALKOTÁS	246
6. ÖSSZEFOGLALÁS	257
SUMMARY	259
MUTATÓK	261
Latin (tudományos) nevek mutatója	261
Német nevek mutatója	268
Magyar nevek mutatója	275
Elavult latin nevek és mai megfelelőik.....	283
BIBLIOGRÁFIA (Rövidítésekkel)	284

ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. ábra: Nyelvjárási megoszlás I.....	186
2. ábra: Nyelvjárási megoszlás II.	186
3. ábra: Az egyes nyelvjárások adatainak megoszlása I.....	199
4. ábra: Az egyes nyelvjárások adatainak megoszlása II.....	199
5. ábra: Etimológiai csoportok.....	201
6. ábra: Alapnyelvi eredetű szavak.....	202
7. ábra: A jövevényszavak megoszlása átadó nyelvek szerint	210
8. ábra: A belső keletkezésű szavak típusai.....	218
1. táblázat: A csak egy nyelvjárásban előforduló madárnevek megoszlása.....	188
2. táblázat: A két nyelvjárásban előforduló madárnevek megoszlásai.....	189
3. táblázat: A három nyelvjárásban előforduló madárnevek megoszlásai.....	190
4. táblázat: A négy nyelvjárásban előforduló madárnevek megoszlásai.....	192
5. táblázat: Az egy nyelvjárásból hiányzó madárnevek megoszlása.....	194
6. ábra: Alapnyelvi eredetű szavak.....	202

TÉRKÉPEK JEGYZÉKE

1. térkép: A <i>jegge-lådde</i> szó jelentései.....	190
2. térkép: A <i>jippe</i> szó jelentései.....	191
3. térkép: A 'Nyctea scandiaca' jelentésű szavak az egyes nyelvjárásokban.....	193
4. térkép: A 'Pandion haliaëtus' jelentésű madárnevek nyelvjárásonként	194
5. térkép: A <i>cizáš ~ cihci</i> szó jelentései.....	195
6. térkép: A <i>čáihni</i> szó jelentései.....	196
7. térkép: A <i>goalsi</i> szó jelentései	196
8. térkép: A 'Corvus corax' jelentésű madárnevek nyelvjárásonként	198
9. térkép: A <i>gádjit</i> szó jelentései	204
10. térkép: A <i>rásttis</i> szó jelentései.....	213
11. térkép: Az <i>iddjaloddi</i> szó jelentései.....	226
12. térkép: A <i>čoavžžu</i> szó jelentései	237

0. BEVEZETÉS

A madarak mindig is foglalkoztatták az emberek képzeletét, színpompás tollazatuk, repülésre való képességük és énektudásuk gyakran szolgált mitológiai és irodalmi szimbólumként. Többek között ennek is köszönhető, hogy minden nyelv bővelkedik madárnevekben. E madárnevek nem egyszer meglepőek, mert olyan elemekből tevődnek össze, melyek mondjuk mitológiai gyökerekre vagy népi hiedelmekre mennek vissza (pl. a kuvik egyik neve a magyarban *halálmadár*); gyakran a madár viselkedésével, életmódjával kapcsolatban jön létre szokatlan összetétel (pl. a magyar *halfarkas* 'Stercorarius'); az állat külseje is sokszor ad lehetőséget furcsa megnevezésre (pl. lpN I K *gudnjá-loddi* 'Asio flammeus, réti fülesbagoly' < *gudnjá* 'női nemi szerv (vulg.)' + *loddi* 'madár'; a nevet a madár szemének formája motiválta); és persze szép számmal található minden nyelvben hangutánzó eredetű madárnevek is: talán elegendő a kakukk különböző neveire utalni.

Az állat- és növénynevek egy jelentős része a nyelvek alapszókincséhez tartozik (pl. a madárnevek közül ilyen a *varjú*, *holló* stb.), így ezek természetszerűleg nagy fontossággal bírnak a történeti nyelvészeti kutatásokban. Mindezek tükrében nem csodálkozhatunk azon sem, hogy a madárnevek hamar magukra vonták a nyelvészek és az ornitológusok figyelmét is, és a tudományos igényű névadás egyik legkorábbi rétege – az emlősállatokéval együtt – éppen a madárneveké. A madárnevek (és általában az állat- és növénynevek) nyelvészeti rendszerezése ugyanakkor nem minden nyelvben történt meg. Rokon nyelveink közül az észt és a magyar madárnevek esetében már jó néhány évtizede rendelkezünk monografikus méretű feldolgozásokkal, résztanulmányok jelentek már meg az udmurt madárnevekről, és elkészült egy udmurt biológiai szakszótár is. A zürjén állatnevekről is létezik két monográfia, a mari ornitonimiáról V. N. Vasziljev írt cikket nyolcvanas években, a vad- és háziállatok mari nevééről pedig 1991-ben védte meg kandidátusi értekezését Tartuban Margarita Kuznyecova. A finn nyelv madárneveinek monografikus feldolgozását 2004-ben készítette el Kaisa Häkkinen. A lapp madárnevekről korábban csak szójegyzék készült, valamint létezik több lapp nyelvű ornitológiai szakkönyv is; a lapp növénynevekről pedig doktori disszertációt írt Máté József.

Jelen munkám 1991-ben megvédett kisdoktori értekezésem átdolgozott, bővített és javított változata. Az akkor még nem létezett forrásokat ezen újabb szójegyzékbe szintén beledolgoztam, valamint átvezettem azokat a javításokat, melyeket a dolgozat beadása után Mikko Korhonen és Keresztes László javasoltak.

A jelen értekezés a korábitól eltérően hat nagyobb fejezetre oszlik: az első a kutatástörténetről szól, a másodikban Lappföldet ismertetem madártani szempontból, a harmadikban a módszertani kérdéseket tárgyalom, a negyedik maga a szójegyzék, majd a szójegyzék adatainak több szempontú elemzése, a madárnevek rendszerének bemutatása következik, végül az összefoglalás. A bibliográfia után, a függelékben található a mutatók, valamint az angol nyelvű összefoglaló.

Az ornitológiai leírás kivételével (melyben csupán annyi változást kellett bevezetni, hogy az azóta nevet kapott madarakat külön jelöltem) minden fejezet újabb adatokkal és leírásokkal bővült. Különösen igaz ez az etimológiai részekre, ezen belül is a hangutánzásról szóló fejezetre, valamint az újabb keletű neveket bemutató részre: az északi lappban ugyanis az elmúlt években megindult terminológiaalkotás folyamata, melyre érdemes külön odafigyelni.

A dolgozat szerkezete is némileg megváltozott, a szójegyzéket ugyanis most nem a függelékben közlöm, hanem az általános alapelvek ismertetése után, majd ezután következik az elemző rész. A szójegyzék összeállításának alapelvein nem, csak bizonyos, formai részleteken változtattam, valamint egyes szócikket javítottam és bővítettem. Ezek a változtatások részben a nyelvi adatok és a jelentések pontosítását foglalják magukban (ennek során néhány korábbi különálló szócikket összevontam, de kerültek be újabbak is, így ezek száma most 885), részben pedig az etimológiákat érintik, ahol bizonyos korábbi nézeteimet – elsősorban Mikko Korhonen és Keresztes László útmutatásai, valamint az azóta megjelent szakirodalmak, pl. a SSA alapján – revideáltam. A formai átalakítások általában a könnyebb olvashatóság célját szolgálták. Az elemző részben – a technika haladásának köszönhetően – már nemcsak a szócikkek sorszámaival utalok az egyes jelenségekre, hanem megadom a szóban forgó nyelvi adatot is. Erre 1991-ben azért nem volt lehetőségem, mert nem álltak rendelkezésre a szükséges karakterek, így bár a szöveges részeket számítógéppel írtam, a szójegyzék még írógéppel készült, a mellékjeleket pedig kézzel vezettem be. Ma már nem okoz gondot a sokszor nagyon bonyolult diakritikus jelekkel ellátott adatok számítógépes bevitele sem, ezért a könnyebb olvashatóság érdekében mindenhol hozok közvetlen példát is. A korábban szintén a függelék részét képező, a módosított szócikkekben található adatok szerint átdolgozott táblázatokat, illetve az ezek alapján újonnan készült diagramokat, valamint a nyelvjárási térképeket szintén beledolgoztam az elemzésbe. A függelék tartalma egyebekben nem változott: itt található a tudományos (latin), magyar, valamint német madárnevek mutatói, valamint az elavult tudományos nevek és mai megfelelőik jegyzéke.

Az új értekezés tehát mind tartalmában, mind szerkezetében mutat jelentős eltéréseket a korábbival szemben, bár a gyűjtés és a feldolgozás alapelvei változatlanok maradtak.

A kisdoktori védés óta eltelt tizenöt év során a témával foglalkozva 1992-ben eljutottam Uppsalába, ahol a helyi archívum anyagát átnézve néhány újabb adattal bővíthetett volna a szólista. Ezeket az itt talált szavakat azonban azért nem vettem be a jelen adattárba, mivel az összeállítás során az egyik alapelv az volt, hogy a terepmunka lehetőségének híján csak nyomtatott forrásokban található adatokkal dolgozom. Az uppsalai kéziratos források madárneveiről ugyanakkor 1993-ban külön cikkem jelent meg (vö. G. Bogár 1993).

A madárnevek mint téma 1991 előtt és után is foglalkoztatott. Az északi lapp madárnevekről írt diákköri dolgozatommal az 1989-es OTDK-n díjat nyertem, majd az 1990-es debreceni finnugor kongresszuson tartottam erről előadást. 1993-ban az uppsalai kéziratos forrásokban található madárnevekről írtam cikket, 2000-ben pedig angol szakos szakdolgozatom az európai madarak angol neveinek feldolgozásáról szólt. A korábbi értekezéshez azonban csak nemrégiben tudtam visszanyúlni: e késlekedés egyik oka az volt, hogy a számítógépes feldolgozás a már említett karakterkészlet hiánya miatt csak jóval a kisdoktori védés után vált lehetővé, másik oka pedig, hogy közben más témákkal is foglalkoztam. Az akkori értekezés átdolgozása azonban mindig foglalkoztatott, maga a gépre vitel is részben elkészült már néhány évvel korábban. Az adattár teljes és minden részletre kiterjedő ellenőrzésére és ennek tükrében az elemzések átdolgozására azonban csak most nyílt lehetőségem.

Köszönetemet kell kifejeznem mindazoknak, akik segítséget nyújtottak mind az első változat, mind pedig a javított értekezés megírása során. Közülük is elsőként említem Mikko Korhonen professzort, akinek 1991-ben élete egyik utolsó munkája volt szójegyzékem alapos és tüzetes átolvasása és kijavítása: a szójegyzéket tartalmazó küldeményt az azt méltató, meghatóan szívélyes hangú kísérléssel együtt néhány héttel a halála előtt kaptam kézhez. Sajnos akkor már nem volt alkalmam átvezetni az ő javításait és javaslatait, ám most megtettem.

Uppsalai tartózkodásom alatt Lars-Gunnar Larsson szintén értékes megjegyzésekkel gazdagította munkámat.

Témavezetőm, Keresztes László már a dolgozat első változatának elkészültekor is készséggel állt rendelkezésemre, ha valami problémával találtam magamat szemben, és –

akárcsak annak idején maga a téma – az újabb dolgozat elkészítésének már maga az ötlete is tőle származik. Ezen új értekezés megírása során is több részletkérdéssel kapcsolatban konzultáltunk, ezért nagy köszönettel tartozom neki.

Még az első értekezés írásakor kértem ki két számi anyanyelvű beszélő, Tuomas Magga és Irja Seurujärvi-Kari véleményét néhány kérdésben, és ők szívesen segítettek is értékes adatokkal.

Figyelembe vettem a két egykori opponensem, Kálmán Béla és Kiss Jenő bírálataiban megfogalmazott véleményeket is, melyek jórészt egyes részleteket és formai kérdéseket érintettek.

A hasonló témában, a lapp növénynevekről néhány évvel korábban sikerrel megvédett doktori értekezés szerzője, Máté József szintén hasznos tanácsokkal, valamint értekezése teljes szövegének rendelkezésemre bocsátásával volt segítségemre.

Végül, de nem utolsósorban a madártani pontatlanságok és bizonytalanságok kiküszöbölésében először Esa Hohtola, az Oului Egyetem biológiai professzora, Várkonyi Gergely akkori oulu biológushallgató, valamint munkahelyi vitám egyik opponense, Keresztes Gábor voltak segítségemre.

1. A TÉMA KUTATÁSÁNAK TÖRTÉNETE

1.1. A MAGYARORSZÁGI MADÁRNÉVKUTATÁSOKRÓL

Mivel Kiss Jenő madárnév-monográfiájának bevezető fejezeteiben részletes és alapos ismertetést találhatunk a magyar ornitológiai nomenklatúra kialakulásáról és a téma kutatásának történetéről, itt nem bocsátkozom ismétlésekbe, csupán néhány, a lapp madárnevek feldolgozása szempontjából is fontos kérdésre térek ki.

A tudományos igényű és szempontú, binomiális madárnévadás magyarországi kezdetét 1801-re tehetjük, amikor Földi János Természeti história c. műve megjelent. Ennek alapjául az egész magyar nyelvterületen általánosan ismert madárnevek szolgáltak, s ezeket látták el különféle jelzőkkel, előtagokkal, gyakran a tudományos vagy a német nevek tükörfordítása útján. Földi nyomdokain haladva Herman Ottó fejlesztette tovább a tudományos névadást, beleillesztve a neveket a magyar nyelv természetes rendszerébe, igyekezve megtisztítani őket a nyelvújítás korában létrehozott korcs alakulatoktól. Chernel István volt az, aki Herman Ottó rendszerén némileg változtatva adta ki 1899-ben Magyarország madarai c. munkáját. Chernel változtatásai általában jól sikerültek, s az ő érdeme a nem európai madarak jelentős részének tudományos szempontú elnevezése is.

A Chernel-féle nomenklatúra jelentős átalakításokra már nem szorult, az azóta bevezetett változtatások nagyrészt a tudomány fejlődése által diktált újítások, illetve finomítások. Az újabb névadások is e szempontokat követik, négy alapelvet tartva szem előtt: magyarosság, népiesség, rövidség, természetesség. Ezeket az alapelveket a nevek korszerűsítése során Horváth Lajos fektette le elsőként (Horváth L. 1957: 87–90). Horváth Lajos kritikai vizsgálata után 1960-ban jelent meg az a nevezék, amely gyakorlatilag ma is érvényben van. Kisebbségi eltérések ugyan tapasztalhatók az egyes szerzők névhasználatában, ám ezek a különbségek valójában elhanyagolhatók. (Ilyen különbség pl. a *tarkaharkály* és a *fakopáncs* szavak használata; ezek esetében általában az érvényben lévő, Keve András által szerkesztett Nomenclator is ingadozást mutat, illetve megengedi mind a két név használatát.)

Értekezésem szócikkeiben a magyar nevekben Kiss Jenő nyelvészeti szempontú monográfiáját tekintetem mérvadónak. A német nevekben az Európa madarai 4. kiadása volt a kiindulópont, ennek adatait egyeztettem Mészáros Béla nyolcnyelvű madárnévjegyzékével. Ezek részletes bemutatását l. a 3. fejezetben.

1.2. AZ URÁLI NYELVEK ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYNEVEINEK KUTATÁSÁRÓL

Az uráli nyelvek szókészletének kutatásában mindig központi szerepe volt az állat- és növényneveknek. Ez a szócsoport a nyelvek jelentős részében a szókészlet legrégebb rétegeihez tartozik, hiszen a nyelvek korai állapota idején a nyelv beszélői szoros kapcsolatban álltak a természettel, s így szükség volt a természeti jelenségek, állatok, növények minél pontosabb megnevezésére. Bár a lakóhely-változtatások folytán az új földrajzi és így gyakran az éghajlati viszonyok, valamint ebből következőleg a flóra és a fauna megváltozása óhatatlanul magukkal vonták egyes állat- és növénynevek eltűnését (hiszen előfordulhatott, hogy az új szálláshelyen az adott állat vagy növény nem volt honos, s így maga a név is fölöslegessé vált), a népi elnevezések jelentős része mégis ősi korokból eredeztethető. Különösen igaz ez a kisebb finnugor (uráli) népek nyelvében, hiszen e népek még nem túl régen is természetközeli életmódot folytattak, egyesek folytatnak ma is, így tehát elevebben élhettek köreikben olyan szavak, amelyek a már jóval korábban a földművelő-állattenyésztő életmódra áttért magyarok, finnek vagy észtek nyelvéből könnyen kikophattak.

Az állat- és növénynevekre tehát nagy súlyt fektettek az eddigi etimológiai kutatások. Monografikus feldolgozásra azonban még – néhány kivételtől eltekintve – nem került sor.

Az első ilyen irányú monográfia Mart Mägernek az észti madárnevekről írott könyve, az *Eesti linnunimetused* (Tallinn, 1967) volt. Ennek jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a könyvről három ismertetést is megjelent: Kiss Jenő (NyK 1973: 272–4), J. Mägiste (UJb. 1968: 236–9), valamint R. Karelson (SFU 1968: 305–7) is. Ő hívja fel a figyelmet arra, hogy a madarak népi elnevezései mindig esetlegesek, hogy ezeket nem egyszer csupán két-három, netán mindössze egy ember használja, s ez esetben az adott nevet esetleg nem is kell adatnak tekinteni. Munkámban e szempontot nem igazán vehettem figyelembe, hiszen a lapp nyelv(ek)ben mindmáig a népi elnevezés a domináns, s igen nehéz megállapítani, hogy adott esetben a szót mennyien használják, mennyien ismerik (s e kettő nem is mindig ugyanaz). Véleményem szerint a kevésbé ismert, ill. szórványosan előforduló nevek is beletartoznak a nyelv rendszerébe. Más kérdés, hogy ezeket hogyan értékeljük. A magam részéről még a szótárilag adatolt, de valószínűleg csupán egyéni szóalkotásokat sem dobnám ki az adattárból, mivel elképzelhető, hogy ezek

a későbbiek folyamán szélesebb körben elterjednek, s általánosan ismertté válhatnak. Könnyen előfordulhat, hogy az adattárban található, csak egyetlen forrásból adatolt madárnevek valójában hapax legomenonok, melyeket a gyűjtő feljegyzett, nem is lévén tudatában a szó ilyen minősítésének. Mäger másik, madarakkal foglalkozó munkája, az 1969-ben megjelent *Linnud rahvas meeles ja keeles* (Eesti Raamat. Tallinn) a madarakkal kapcsolatos néprajzi tudnivalók összefoglalása. Mäger nyelvészeti és néprajzi szempontú feldolgozásai mellett jelentős mű az észt madárnevek rendszerének kutatásában Eerik Kumari ornitológiai munkája, az *Eesti lindude välimäärä* (Tallinn, 1984.).

A finn nyelv madárneveinek részletes feldolgozása egészen 2004-ig váratott magára, bár résztanulmányok már korábban is készültek. Ezek közül nyelvészeti szempontból talán a legfontosabb H. Suolahti cikke, a *Lintujen nimityksiä suomen kielessä* (1906: 138–42). Suolahti (akinek a germán madárnevekről írt munkája szintén úttörő jellegű műnek tekinthető) az indogermán madárnévkutatás elvei alapján dolgozik, s a madárnévadás két legfontosabb motiváló tényezőjeként a madár hangját és a tollazat színét jelöli meg. A lapp madárnevekben e két aspektus közül a hangutánzással történő névadás igen nagy számban fordul elő, különösen a népi nevek körében. A szín alapján történő elnevezés inkább az újabb keletű mesterséges nevek kialakításában volt jelentős tényező, bár nem ismeretlen a népi nevek körében sem. A nyelvészeti szempontú feldolgozások hiányos volta mellett azonban ornitológiailag talán a legjobban ellátott finnugor nyelv a finn. Igen jól használható kiadványaik ismertetését l. a 3. fejezetben.

Kaisa Häkkinen több mint 400 oldalas, színes képekkel illusztrált, így a szemet is gyönyörködtető könyvével hiánypótlásra vállalkozott, amikor megjelentette a finn madárnevekről szóló monográfiáját. A kötet két főbb részre oszlik: az első rész a finn madárnevek kialakulásának és fejlődésének rendjében tárgyalja az ornitológiai nomenklatúrát, míg a második a történeti madárnévjegyzéket tartalmazza. Az első fejezet bizonyos általános alapelveket mutat be, mint pl. a nevek típusait, a névanyag felépítését stb. A második fejezet az írásbeliség előtt kialakult neveket ismerteti, ezen belül külön alfejezet szól az alapnyelvi és a korai jövevényszavakról, valamint itt találjuk meg az ebbe a korai rétegbe tartozó madárnevek formájáról és a névadás motivációjáról szóló – igaz, mindössze kétoldalnyi – elemző részt is. A második fejezet a XVII. századi forrásokban található névanyagot veszi górcső alá, Agricola Ábécéskönyvétől a szótárákig, a következő fejezetben a XVIII. századból ismert nevek kerülnek sorra, míg a negyedik fejezet a XIX. században megkezdődött tudományos alapú névadás történetével foglalkozik. Újabb rész

szól az első „valódi” finn nyelvű madárkönyvekről, ezután találhatjuk meg a XX. század során történt terminológiai újítások során keletkezett neveket, míg az utolsó történeti fejezet az 1992-es újdonságot, a világ teljes ornitológiai nómenklatúrájának finn nyelvre adaptálását mutatja be. Az első részt tartalmilag a finn madárnevek fejlődésének összegzése zárja. A második rész a biológiában szokásos rendszertani sorrendben, három hasábra tördelve tartalmazza a madárneveket. A szójegyzék összesen 427 + 4 szócikket tartalmaz; az utolsó négy a Häkkinen által ML rövidítéssel ellátott és marginálisnak tekintett (vagyis Finnországban nem honos) fajokat jelenti. A szójegyzékben szereplő finn madárneveket a kötet végén ábécérendben is megtaláljuk, ezek, bár pontosan nem számoltam össze, kb. 3500 szót tesznek ki. A feldolgozott anyag tehát óriási, különösen ha azt is figyelembe vesszük, hogy a mutatóban természetesen nem szerepelnek az egzotikus madarak nevei, melyeket – ha nem is részletesen, de – mégiscsak ismertet a szerző az első részben. Häkkinen könyve módszerében némileg eltér az eddigi hasonló témájú nyelvészeti feldolgozásoktól, köszönhetően többek között annak is, hogy a finn madárnevek összegyűjtéséhez jól használható történeti források is rendelkezésre álltak. Mivel a monográfia kimondottan a finn irodalmi nyelvben fellelhető madárneveket mutatja be, így természetesen hiányoznak belőle a mai nyelvjárási alakok. Ezekkel bővítve a madárnévanyag jóval nagyobb lenne, ám a rendszerzésben komoly gondok jelentkezhetek volna. A finnugrista azonban mégis hiányolhatja ezeket a neveket, hiszen gyakran a nyelvjárásokban őrződtek meg olyan alakok, melyek a történeti-összehasonlító nyelvészet számára igencsak fontosak lehetnek. Ugyanígy hiányolhatjuk az alapnyelvi eredetű és jövevényszavak esetében a rokon nyelvek és az átadó nyelvek ada-tait: a szerző megelégszik a nyelvek felsorolásával. Häkkinen könyvének részletesebb ismertetését I. G. Bogár 2006b.

A kisebb finnugor nyelvek állatnevei közül talán a zürjén állatnevek a leginkább kutatottak, ezekről ugyanis két monográfia jelent meg: Anu Reet Hausenberg: Названия животных в коми языке. Сравнительно-исторический анализ, Tallinn, 1972., ill. Reingert Broicher-Schmidt: Struktur, Semantik und Dialektographie syrjänischer Tiernamen. München, 1975.

Károly Sándor e két műről írott ismertetésében (Károly S. 1977: 376–384) az összehasonlítás általános tanulságaiként a következőket állapítja meg:

1. a lexikai csoportot mint egészet kell vizsgálni, grammatikai és lexikai összefüggéseiben;

2. a grammatika és a szemantika viszonyában az absztrakt és a konkrét elemzésnek kell megjelennie;

3. az összetett és képzett szavak elemeinek vizsgálata során a leíró és a történeti szempont egyesíthető;

4. funkcionális szempontból az összetételek és a lazább, de állandósult formájú lexikai kapcsolatok egyformán kezelhetők;

5. a produktivitást a két szerző figyelembe veszi ugyan, de nem különböztetik meg azt a gyakoriságtól.

Ezen általánosnak mondott tanulságok némelyike dolgozatom szempontjából is fontosnak tartható. Elsősorban a 3., 4. és részben az 5. pont említhető e helyen. Munkám 4. fejezetében e kérdésekről szólok még részletesebben is.

Külön szótár jelent meg 1994-ben a votják nyelv biológiai szakszókincséről is Биологической нимкылйосын кылбугор – Словарь биологических терминов címen. A téma elkötelezett kutatója Sz. V. Szokolov, aki több rész tanulmányt is közreadott a votják madárnevek rendszeréről, kialakulási típusairól, valamint a tabunevekről (Соколов, С. В. 1970, 1973b); a madárnevekről Szokolov a debreceni finnugor kongresszuson is tartott előadást (Соколов, С. В. 1990), 1973-ban pedig ebben a témában védte meg kandidátusi értekezését (Соколов, С. В. 1973a).

Margarita Kuznyecova 1991-ben védte meg kandidátusi értekezését, melynek témája vad- és háziállatok elnevezése a cseremis nyelvben, ez az emlősállatok neveinek jelentéseit pontosítja, valamint megadja a szavak etimológiáit is (Kuznetsova 1991). A mari madárnevekről V. N. Vasziljev az SFU-ban írt cikket a nyolcvanas években.

Az obi-ugor állatnevek közül a prémes állatok neveit Kálmán Béla dolgozta fel (Obi-ugor állatnevek. Budapest, 1938). Ő is az állatrendszertan alapján csoportosítva adja meg a vogul és osztják állatneveket, hozzá ezek nyelvjárási adatait. Kálmán Béla volt az első, aki monográfiát készített finnugor állatnevekről, így munkáját mindenképpen úttörő jelentőségűnek kell tartanunk. Ami a rendszertani alapú feldolgozást illeti, ennek az a hátránya, hogy a tudományos névvel nem rendelkező, rendszertanilag nem besorolható megnevezések vagy a hapax legomenonok, gyermeknyelvi szavak, jelentésüket tekintve közelebbről nem meghatározható lexikai elemek kimaradnak, holott – mint ezt az adattáramban és annak feldolgozása során látni fogjuk – ezekből igen sok van.

Utolsóként szólok a magyar madárnevek feldolgozásáról. Az 1.1. pontban már említettem Kiss Jenő monográfiáját (Magyar madárnevek. Az európai madarak

elnevezései. Budapest, 1984.) E műről két ismertetés olvasható (Zaicz 1986a: 365–6, valamint A. Molnár 1986). Zaicz észrevételei közül egyre szeretnék külön is utalni. Nevezetesen arra, hogy a névadási típusokat, etimológiai problémákat jobb lenne külön fejezetben, befejező részben közölni. E követelménynek a magam részéről igyekszem eleget tenni, és a madárnevek feldolgozása során kapott adatokat külön ismertetem.

Kiss Jenőt méltatni nem tartozik feladataim közé, de annyit mindenképpen meg kell említeni, hogy az ő munkája adta először is az ötletet, másodsor pedig az ihletet a lapp madárnevek összegyűjtéséhez és rendszerezéséhez. Igaz ez még akkor is, ha módszerem sokban eltér az övétől. Ezen eltérések részletes indoklását l. a 3. fejezetben. A gyűjtésnek, valamint az adatok kezelésének módja és módszere, a madártannal és madártani szakirodalommal való ismeretségem is Kiss Jenő monográfiájából eredeztethető. Nagy segítségemre volt e munka az egyébként nem egyszer zavaros, de legalábbis ellentmondásos vagy az elavult, ill. a lapp szótárakban szereplő, feltételezhetően nem is létező szavak használatában megnyilvánuló problémák megoldása terén. Az ezzel kapcsolatban felmerült kérdésekről részletesebben szólok a 3. fejezetben. Mint korábban (1.1) már említettem, nevezékként is leginkább Kiss Jenő művét használtam fel, s a tudománytörténeti fejezetnek a magyarországi kutatásokról szóló része is nagyrészt innen ered. A névadási típusok, az etimológiák, a szerkezet szerinti elemzés alapelvei is Kiss Jenő gondosan megállapított és következetesen betartott elvein nyugszanak. Ezek részletezését l. később, az ötödik fejezetben.

Kiss Jenő másik, madárnevekkel foglalkozó tanulmányának (A pingvintől a kolibriig. Egzotikus madarak magyar nevei. Budapest, 1985.) eredményeit kevésbé tudtam felhasználni, mivel adataim között mindössze két olyan faj neve szerepel, amelyek Európában nem honosak: ezek a vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*), ill. a strucc (*Struthio camelus*). E két faj közül azonban csak az utóbbi található meg a fenti tanulmányban. (A vörös ásóludat, bár jellegzetesen nem európai faj, Európában is megfigyelték már, s így jogosan szerepel Kiss Jenő elsőként említett művében.)

Kiss Jenőn kívül a magyar madárnevekkel többen is foglalkoztak még. A cikkírók gyakran etimológiai szempontból elemzik a magyar népi madárneveket, nem egyszer pedig a hangutánzás kérdésének vizsgálatakor hoznak fel példának madárneveket. E cikkek, közlemények részletes elemzésébe nem óhajtok belekezdeni, hiszen ez inkább a magyar nyelvészet tárgykörébe tartoznék.

1.3. A LAPP NYELV(EK) ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYNEVEINEK KUTATÁSÁRÓL

A fejezet címében álló zárójel már részben jelzi is a lapp szókészlet (és általában a lapp nyelv) kutatásának legfőbb problémáját: a lapp nyelvjárások tagoltsága miatt a nem szomszédos nyelvjárást beszélők egyáltalán nem értik egymást, s így aztán szinte lehetetlen átfogó gyűjtést és feldolgozást végezni. Hogy ez mégsem teljességgel elképzelhetetlen, annak bizonyítékát pl. Juhani Lehtiranta Yhteissaamelainen sanasto (Lehtiranta 1989) c. munkája is adja. Az egyes nyelvjárások szavai között lévő hatalmas hangtani különbségek azonban a közös lapp szókincs gyakorlati szempontú hasznosítását megvalósíthatatlanná teszik. Jelen munkámban nem foglalkozom azzal, hogy a lapp különböző változatait nyelveknek vagy nyelvjárásoknak kell-e tekinteni, a finnugor nyelvtudományban hagyományos módon nyelvjárásokról beszélek, elismerve ugyanakkor, hogy gyakorlati szempontból ma már talán valóban jogosabb lapp külön nyelvekről, nem pedig nyelvjárásokról szólni (vö. még 5. fejezet).

Ami a lapp nyelvben található állat- és növénynevek kutatását illeti, ennek úttörője a norvég J. Qvigstad volt, aki két gyűjtést adott közre e témában (Lappiske Plantenavne. Nyt magasin for naturvidenskaberne. 1901: 302–326, valamint Lappiske Fuglenavne. Nyt magasin for naturvidenskaberne. 1902: 267–291). E cikkek gondos gyűjtés alapján készült szójegyzékeket tartalmaznak, elemző részek nélkül. A madárnevek gyűjteménye pl. 398 szócikket számlál. Mivel egy-egy szócikken belül több név is előfordul (pl. a különböző nyelvjárások alakjai), így ennél magasabbra teendő a felsorolt madárnevek, ám alacsonyabbra az előforduló fajok száma – ez egyébként igaz a saját szójegyzékekre is. Nem található azonban Qvigstadnál utalás sem az etimológiai, sem pedig a szerkezeti típusokra, s nem egyszer még azt is nehéz eldönteni, hogy mely fő nyelvjárásból idézi az adott szót (l. még 5. fejezet). A szóanyag forrásainak bemutatásakor, a 3. fejezetben erről is részletesebben szólok majd.

A lapp nyelv egyéb állatneveinek monografikus feldolgozása teljes egészében hiányzik, a növénynevekről azonban Máté József folytatott kutatásokat, és 2003-ban sikerrel védte meg doktori értekezését e témában. Máté József eredményeit elsősorban módszertani szempontból tudtam figyelembe venni, a két értekezés szerkezetében és az adatok feldolgozásában a hasonlóság egyrészt a témák közös tulajdonságainak, másrészt a munkánk közben folytatott konzultációnak köszönhető.

Jelen munkám tehát egy eddig viszonylag elhanyagolt terület feldolgozását vállalja magára, hiszen a lapp nyelvre vonatkozó hasonló szókészletti kutatások általában véve is csekély számúak, semmiképpen sem monografikus igényűek, s ritkán vállalkoznak az egész lapp nyelvterület szóanyagának bemutatására.

2. LAPPFÖLD RÖVID ISMERTETÉSE ORNITOLÓGIAI SZEMPONTBÓL

Lappföld madárvilága meglehetősen gazdagnak mondható. Mielőtt azonban a részletes ismertetésre rátérnék, néhány geográfiai kérdést is tisztázni kell. A *Lappföld* szó e dolgozatban nem csupán a (főleg Finnországban) hagyományosnak mondható terület megnevezése, hanem felöleli a lappok lakta teljes területet, vagyis összefoglalóan értem rajta Norvégiában a Røros–Brekken-vonaltól északra fekvő összes területet, Svédországban az Idrétől északra és északkeletre kb. az ország középvonaláig terjedő részeket, Finnországban a Sodankylától északra elhelyezkedő részeket, valamint Oroszországban a legdélebbi területek kivételével gyakorlatilag az egész Kola-félszigetet.

Ha a fent megnevezett területeket tehát egységes néven emlegetjük, madárvilága hihetetlenül gazdag. Ennek két fő okát említhetjük: egyrészt, a terület éghajlati szempontból nem egységes: a déli részek még a hemiboreális éghajlati zónába esnek, azaz a hideg mérsékelt övbe, északabbra viszont már a tajga- és tundraövezetek, azaz a hideg (poláris, sarki) éghajlati övbe tartozó területek találhatók. Észak felé haladva tehát egyre hidegebb tájakra érünk, ezzel összefüggésben változik és csökken a növényzet is, ez pedig természetszerűleg hatással van a honos madárfajokra. Bizonyos fajok ugyanis jobban, mások pedig nehezebben tűrik a zord lappföldi éghajlatot. Nem egy faj például csak a lapp nyelvterület egy részén fordul elő, s nem ritkák a csupán szórványosan megfigyelt fajok sem. Másrészt, nem egységesek a lapp területek domborzati szempontból sem: síkságok és hegyvidékek váltogatják egymást, hatalmas tengeri partszakaszok mellett ugyanilyen hatalmas szárazföldi részek találhatók e tájon, a szárazföldön sík és hegyes vidékek, folyók és tavak egyaránt találhatók. E két tényező nemcsak önmagában az előforduló madárfajokat határozza meg, hanem – mivel a flóra és a fauna minden egyedére hatással van – a madarak által megszerezhető táplálékot is, ami újfent befolyásolja, hogy mely fajok képesek Lappföldön megélni.

Tipikusan csak lappok által lakott területen élő madár nincs, ám jellegzetes lappföldi madarak vannak. A madártani szempontú leírás során a madárrendszertani sorrendet követem, megkönnyítvén így az ornitológiában járatlan olvasó számára a tájékozódást a szójegyzék jelentéseinek madárnevei között. A madarak nevét e részben – a szójegyzéktől eltérően, ahol a német nevek is szerepelnek – csak magyarul és latinul, azaz

a tudományos néven adom meg. A magyar nevek minden esetben a Kiss Jenőnél közölt érvényes nevek, a tudományos (latin) nevek azonban néhány helyen eltérnek ettől, s a finn és magyar ornitológiai szakirodalomban egyaránt használt megnevezések szerepelnek e helyütt: pl. Kiss J.: *Acanthis flammea* – itt: *Carduelis flammea* (zsezse), Kiss J.: *Cyanosylvia svecica* – itt: *Luscinia svecica* (kékbegy). Ezek az eltérések az ornitológiában jártas olvasókat nem zavarják, az e szakterületen tájékozatlan olvasók számára viszont talán könnyebb, ha az általam megadott tudományos neveket használjuk, hiszen a madártani kézikönyvekben inkább ezekkel találkozunk. A kettős neveket a függelékben külön közlöm. Mivel a tudományos (latin) és a magyar nevek mutatójában minden faj neve megtalálható, itt nem adom meg a szócikkek számát. Nem sorolom fel a területen nem honos családokat és fajokat sem. Nem tartalmazza ez a bemutatás a házi madarakat (baromfiakat) sem, bár a szójegyzékbe felvettem őket.

A búvárféléknek (Gaviidae) mind a négy faja honos Lappföldön, s nevük is van a lapp nyelvben. Az északi és a sarki búvár (*Gavia stellata*, és *Gavia arctica*) az egész nyelvterületen, a jeges búvár (*Gavia immer*) csak a tengerpartokon ismert. A fehércsőrű búvár (*Gavia adamsii*) amúgy is ritka faj, ennek megfelelően mindössze két név van rá.

A vöcsökféléknek (Podicipitidae) két faja él Lappföldön: a füles vöcsök (*Podiceps auritus*) és a búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*), mindkettő csak a nyelvterület egy részén ismert.

A vihardarárfélék (Procellariidae) egy fajjal képviseltetik magukat a területen: sirályhojsza (*Fulmarus glacialis*) Ofoten és Tysfjord tájékán egy folton felfedezhető.

A viharfecskek (Hydrobatidae) közül a viharfecske (*Hydrobates pelagicus*) és a villás viharfecske (*Oceanodroma leucorhoa*) foltokban előfordul.

A szula (*Sula bassana*) a legészakibb részeken, ill. Obestad környékén megtalálható.

A kárókatonafélék (Phalacrocoracidae) két faja, a kárókatona (*Phalacrocorax carbo*) és az üstökös kárókatona (*Phalacrocorax aristotelis*) található meg Lappföldön.

A gémfélék (Ardeidae) közül csupán a szürke gém (*Ardea cinerea*) él a terület déli részein.

A récefélék (Anatidae) igen nagy számban élnek Lappföldön. Gyakorlatilag az egész területen ismert az énekes hattyú (*Cygnus cygnus*), a nyári lúd (*Anser anser*), a kislilik (*Anser erythropus*), a vetési lúd (*Anser fabalis*), az apácálúd (*Branta leucopsis*), a tőkés réce (*Anas platyrhynchos*), a csörgő réce (*Anas crecca*), a füttyülő réce (*Anas*

penelope), a nyílfarkú réce (*Anas acuta*), a fekete réce (*Melanitta nigra*), a füstös réce (*Melanitta fusca*), a kontyos réce (*Aythya fuligula*), a hegyi réce (*Aythya marila*), a pehelyréce (*Somateria mollissima*), a cifra pehelyréce (*Somateria spectabilis*), Steller pehelyrécéje (*Polysticta stellerii*), a jeges réce (*Clangula hyemalis*), a kerцерéce (*Bucephala clangula*), az örvös bukó (*Mergus serrator*) és a nagybukó (*Mergus merganser*). Foltokban megtalálható a kanadai lúd (*Branta canadensis*) Frostviken–Hattfjeldal vonalában, a bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*) a legdélebbi partvidékeken, a böjti réce (*Anas querquedula*), a kanalas réce (*Anas clypeata*) és a barátréce (*Aythya ferina*) Tornio környékén, s végül a kisbukó (*Mergus albellus*) a finnországi Lappföld középső és északkeleti részén, valamint a Kola-félszigeten.

A vágómadárfélék (*Accipitridae*) közül majdnem az egész Lappföldön ismertek a héja (*Accipiter gentilis*), a karvaly (*Accipiter nisus*), a gatyás ölyv (*Buteo lagopus*), az egerészölyv (*Buteo buteo*), a szirti sas (*Aquila chrysaetos*), a réti sas (*Haliaeetus albicilla*), a halászsas (*Pandion haliaetus*), foltokban pedig a darázsölyv (*Pernis apivorus*) a déli részeken, a kékes rétihéja (*Circus cyaneus*) a svéd Lappföld középső területein, Finnországban, a Kola-félszigeten pedig szinte mindenütt.

A sólyomfélék (*Falconidae* egész Lappföldön ismert fajai a vadászsólyom (*Falco rusticolus*), a vándorsólyom (*Falco peregrinus*), a kis sólyom (*Falco columbarius*) és a vörös vércse (*Falco tinnunculus*).

A fajdfélék (*Tetraonidae*) közül megtalálható a sarki hófajd (*Lagopus mutus*), a havasi hófajd (*Lagopus mutus*), a nyírfajd (*Lyrurus tetrix*) és a siketfajd (*Tetrao urogallus*) az egész területen, valamint a császármadár (*Tetrastes bonasia*) az északi területeket kivéve mindenütt.

A fácánfélék közül egyedül a fogoly (*Perdix perdix*) fordul elő, s ez is csupán a Tornio magasságában.

A csigaforgató (*Haematopus ostralegus*) ismert a terület jelentős részén.

A lilefélék (*Charadriidae*) is több fajjal képviseltetik magukat. Gyakorlatilag az egész területen él az aranylile (*Pluvialis apricaria*), a parti lile (*Charadrius hiaticula*), a havasi lile (*Eudromias morinellus*). Tornio tájékán még megél a bíbic (*Vanellus vanellus*), a kis lile (*Charadrius dubius*), a tengeri partszakasz egyik jellegzetes madara pedig a kőforgató (*Arenaria interpres*).

A szalonkafélék (*Scolopacidae*) általánosan ismert fajai a póling (*Numenius phaeopus*), a piros lábú cankó (*Tringa totanus*), a szürke cankó (*Tringa nebularia*), a réti

cankó (*Tringa glareola*), a billegető cankó (*Tringa hypoleucos*), a sárszalonka (*Gallinago gallinago*), a Temminck-partfutó (*Calidris temminckii*), a tengeri partfutó (*Calidris maritima*), a sárjáró (*Limicola falcinellus*) és a pajzsos cankó (*Philomachus pugnax*). Csak egyes területeken ismert a nagypóling (*Numenius arquata*), a kiscoda (*Limosa lapponica*), a füstös cankó (*Tringa erythropus*), az erdei cankó (*Tringa ochropus*), a nagy sárszalonka (*Gallinago media*), az erdei szalonka (*Scolopax rusticola*), a kis sárszalonka (*Lymnocyptes minimus*), az apró partfutó (*Calidris minuta*) és a havasi partfutó (*Calidris alpina*).

A víztaposófélék (*Phalaropidae*) közül a vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*) majdnem az egész területen ismert.

A halfarkasfélék (*Stercorariidae*) közül a nyílfarkú halfarkas (*Stercorarius longicaudatus*) mindenfelé, az ékfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus*) majdnem mindenfelé előfordul, s átvonulóként ismert a szélesfarkú halfarkas (*Stercorarius pomarinus*) is.

A sirályfélék (*Laridae*) számos faja ismert. Mindenütt honos a jeges sirály (*Larus hyperboreus*), a viharsirály (*Larus canus*), a hósirály (*Pagophila eburnea*), illetve egyes helyeken a dankasirály (*Larus ridibundus*), a heringsirály (*Larus fuscus*), az ezüstsirály (*Larus argentatus*), a dolmányos sirály (*Larus marinus*), valamint a csüllő (*Rissa tridactyla*).

A csérek (*Sternidae*) közül általánosan elterjedt a sarki csér (*Sterna paradisea*), foltokban pedig a lócsér (*Hydroprogne caspia*) és a küszvágó csér (*Sterna hirundo*). Mindössze Tornióig ismeretes a kiscsér (*Sterna albifrons*).

Az alkaféléknek (*Alcidae*) az egész területen ismert fajai nincsenek, a tengerparton előfordul az alka (*Alca torda*), a lumma (*Uria lomvia*), a vastagsőrű lumma (*Uria lomvia*), a fekete lumma (*Cepphus grylle*) és a lunda (*Fratercula arctica*).

A galambfélék (*Columbidae*) egyetlen fajjal képviseltetik magukat: a déli részeken megél az örvös galamb (*Columba palumbus*).

A kakukkfélék (*Cuculidae*) képviselője a kakukk (*Cuculus canorus*).

A bagolyfélék (*Strigidae*) közül mindenütt megtalálható a karvalybagoly (*Surnia ulula*), a szakállas bagoly (*Strix nebulosa*), a réti fülesbagoly (*Asio flammeus*) és a gatyáskuvik (*Aegolius funereus*), foltokban az uhu (*Bubo bubo*), a középső részeken a hóbagoly (*Nyctea scandiaca*) – s ez az a madárfaj, melynek jellemző költési területe

egyedül Lappföld, pontosabban annak középső részei –, a törpekuvik (*Glaucidium passerinum*) és az uráli bagoly (*Strix uraliensis*).

A sarlósfecskeféléknek (*Apopidae*) egy faja, a sarlósfecske (*Apus apus*) a terület déli és keleti részein honos.

A harkályfélék (*Picidae*) közül teljesen elterjedt a nagy tarkaharkály (*Dendrocopus major*), a kis tarkaharkály (*Dendrocopus minor*) és a háromujjú harkály (*Picoides tridactylus*), a déli területeken ismert még a nyaktekercs (*Jynx torquilla*), a szürke küllő (*Picus canus*) és a fekete harkály (*Dryocopus martius*).

A pacsirtafélék (*Alaudidae*) mindenfelé ismert faja a fülespacsirta (*Eremophila alpestris*), középső területeke kivéve máshol mindenhol előfordul a mezei pacsirta (*Alauda arvensis*).

A fecskefélék (*Hirundidae*) közül honos a parti fecske (*Riparia riparia*) és a molnárfecske (*Delichon urbica*), a tengeri partszakaszon pedig a füsti fecske (*Hirundo rustica*).

A varjúfélék (*Corvidae*) általánosan ismert fajai az északi szajkó (*Perisoreus infaustus*), a szarka (*Pica pica*), a dolmányos varjú (*Corvus cornix*) és a holló (*Corvus corax*), a finnországi és a norvégiai Lappföld déli részein ezeken kívül a szajkó (*Garrulus glandarius*) is.

A cinegeféléknek (*Paridae*) mindenütt fellelhető fajai a kormosfejű cinege (*Parus montanus*), a lappföldi cinege (*Parus cinctus*) és a széncinege (*Parus major*), szórványosan ismertek még az őszapó (*Aegithalos caudatus*), a búbos cinege (*Parus cristatus*), valamint a fenyvescinege (*Parus ater*).

A fakuszfélék (*Certhiidae*) közül a déli részeken ismert az erdei fakusz (*Certhia familiaris macrodactyla*), bár népi neve még a déli nyelvjárásokban sincs; Aikio tükörfordítással hozott létre egy nevet rá.

A vízirigó (*Cinclus cinclus*) az egész Lappföld ismert madara.

Az ökörszem (*Troglodytes troglodytes*) előfordul ugyan a tengeri és a déli területeken, de népi neve nincs a lapp nyelvjárásokban; Aikiónál szerepel egy részleges tükörfordítás útján létrejött neve.

A rigófélék (*Turdidae*) jellegzetes fajai a hantmadár (*Oenanthe oenanthe*), a kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*), a kékbegy (*Luscinia suecica*) – ez egyben a lappok nemzeti madara is, róla nevezi magát Nils-Aslak Valkeapää verseskötetében *biello-cizašnak* –, a fenyőrigó (*Turdus pilaris*), az örvös rigó (*Turdus torquatus*), a szőlőrigó

(*Turdus iliacus*) és az énekes rigó (*Turdus philomelos*). Bizonyos területeken ismertek még a rozsdás csaláncsúcs (*Saxiola rubetra*), a vörösbegy (*Erithacus rubecula*) és a léprigó (*Turdus viscivorus*), egyedül a Kola-félszigeten a kékfarkú (*Tarsiger cyanurus*); ez utóbbira azonban csak Aikiónál volt egy tükörfordítással alkotott adat.

A poszátafélék (*Sylviidae*) közül honos a foltos nádiposzáta (*Acrocephalus schoenobaenus*), a kerti poszáta (*Sylvia borin*) – nyelvi adat nélkül –, a fitisz füzike (*Phylloscopus trochilus*), egyes területeken ismert a kerti geze (*Hippolais icterina*), a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), a csilpcsalp füzike (*Phylloscopus collybita*), az északi füzike (*Phylloscopus borealis*), valamint kb. Tornióig a kis poszáta (*Sylvia curruca*).

A királykafélék (*Regulidae*) közül általánosan elterjedt a sárgafejű királyka (*Regulus regulus*).

A légykapófélék (*Muscicapidae*) közül az egész nyelvterületen honos a kormos légykapó (*Ficedula hypoleuca*) és a szürke légykapó (*Muscicapa striata*).

A szürkebegyek (*Prunellidae*) képviselője az erdei szürkebegy (*Prunella modularis*).

A billegetőfélék (*Motacillidae*) közül mindenütt honos az erdei pityer (*Anthus trivialis*), a réti pityer (*Anthus pratensis*), a rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*), a sárga billegető (*Motacilla flava*) és a barázdabillegető (*Motacilla alba*); a tengerparti sávon pedig a havasi pityer (*Anthus spinoletta*) is – ez utóbbira Aikio hozott létre új nevet, más adat nincs rá.

A csonttollú (*Bombycilla garrulus*) honos az egész nyelvterületen.

A gébicsfélék (*Laniidae*) egyetlen képviselője a seregély (*Sturnus vulgaris*).

A verébfélék (*Passeridae*) közül általánosan ismert a házi veréb (*Passer domesticus*), és foltokban előfordul a mezei veréb (*Passer montanus*).

A pintyféléknek (*Fringillidae*) az egész lapp nyelvterületen ismert fajai az erdei pinty (*Fringilla coelebs*), a fenyőpinty (*Fringilla montifringilla*), a zeszse (*Carduelis flammea*), a nagy keresztcsőrű (*Loxia pytyopsittacus*) és a keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*). Bizonyos területeken honosak még a zöldike (*Carduelis chloris*), a csíz (*Carduelis spinus*), a téli kenderike (*Carduelis flavirostris*) – neve Aikiónál fordul csak elő, tükörfordítás útján jött létre –, a szürke zeszse (*Carduelis hornemanni*) – ennek is csak Aikiónál van újabb keletű neve –, a nagypirók (*Pinicola enucleator*), a szalagos keresztcsőrű (*Loxia leucoptera*) – szintén csak Aikiónál adatolva – és a süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*).

A sármányfélék (Emberizidae) közül általánosan elterjedt a citromsármány (*Emberiza citrinella*), a nádi sármány (*Emberiza schoeniclus*), a sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*) és a hósármány. Egyes területeken honos még a kerti sármány (*Emberiza hortulana*), az erdei sármány (*Emberiza rustica*), a törpesármány (*Emberiza pusilla*), valamint az aranyos sármány (*Emberiza aureola*).

Mivel a fenti, Lappföldön ismert fajok közül a csak Aikiónál megtalálható mesterséges neveket nem számítva nincs mindegyiknek adatolt neve a szójegyzékben, feltehető, hogy a szótárakban pontos jelentés nélkül feltüntetett madárnevek e fajokat jelölhetik, ill. hogy azoknak a szavaknak, amelyek a források szerint Lappföldön nem honos fajokat jelentenek, egy része valójában pontatlanul megadott jelentés, s esetleg a nyelvi adat nélküli fajok valamelyikét jelölik. Ennek bizonyítása és pontosítása azonban olyan hosszadalmas terepmunkát igényelne, amire e dolgozat kapcsán nem vállalkozhattam.

3. A DOLGOZATHOZ KAPCSOLÓDÓ MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK

3.1. A FORRÁSOK

3.1.1. A SZÓANYAG FORRÁSAI

A szójegyzék anyaga a rendelkezésre álló nyomtatott források adatai alapján állt össze. A gyűjtés során terepmunkát nem végeztem, mivel ehhez hosszabb időre lett volna szükség. Az érdemi terepmunka ugyanis azt követelné, hogy minden lapp nyelvjáróterület néhány településén több anyanyelvi beszélőtől gyűjtsek anyagot, s egyeztessenem azt a nyomtatott forrásokkal, pontosítsam a jelentéseket, alaki változatokat, stb. Ehhez olyan adatközlőket kellett volna találni, akik egyrészt nagy madárismerettel rendelkeznek, másrészt pedig a fő nyelvjárástípuson belül olyan nyelvjárást beszélnek, amely megfelelően reprezentálja az adott fő nyelvjárást. S ha mindezen feltételek adottak lettek volna, még akkor sem biztos, hogy össze lehetett volna gyűjteni minden létező vagy valaha létezett madárnevet, hiszen az átlagos adatközlő egy fajnak általában egy, esetleg két vagy legfeljebb három nevét ismeri, ennél többet azonban semmi esetre sem. Ha megnézzük a mutatókat és a nyelvjárási térképeket, kiderül, hogy egy-egy jellegzetes fajnak még egyazon fő nyelvjárástípuson belül is ennél több neve lehet: a nyírfajdnak pl. összesen tizenkét különböző nevét sikerült összegyűjtenem. Néhány vitatott kérdésben természetesen kikértem lapp anyanyelvűek véleményét is, így az Oului Egyetem lapp szakos hallgatóinak, illetve lapp lektorának, Tuomas Maggának, valamint a Helsinkii Egyetem lapp lektorának, Irja Seurujärvi-Karinak a véleményét is. Sajnos, még így is csak az északi és az inari-lapp nyelvjárás szavaival kapcsolatban tudtam felvilágosítást kapni. A gyűjtés során felhasznált nyomtatott források általában szótárak, szójegyzékek, ill. néhány más könyv vagy cikk volt. Ezek részletes felsorolása és ismertetése e fejezet fő feladata. A források részletes adatait l. a bibliográfiai részben.

Az északi lapp nyelvjárás forrásai

Pekka Sammallahti lapp–finn szótára (a szójegyzékben: Samm.) szolgáltatta az északi lapp nyelvjárás talán legtöbb adatát. Ebben a szótárban a lapp nyelvi bizottság által 1978-ban elfogadott írásmóddal írt szavak találhatóak, így amennyiben Sammallahtinál szerepel a szó, az ő adatai szerepelnek címszavakként szójegyzékemben is. Sammallahti szótárának munkám szempontjából egyetlen hibaként felróható vonása, hogy – bár a szótárakban ilyenkor a tudományos (latin) nevet is szokás megadni – nála az állat- és növénynevek jelentéseit is csak finnül szerepelnek, nem egyszer olyan nyelvjárás alakban, melyek a finn köznyelvben ismeretlenek, s így gyakran hosszas keresgélést igényelt, míg az ott megadott szó köznyelvi vagy hivatalos nevét megtaláltam. Volt olyan eset is, amikor ez csupán más nyelvek szavainak igénybe vételével sikerült – olykor még így sem. Sammallahti adataira a szótár oldalszámának megadásával utalok. Sammallahtinál gyakran találunk olyan madárneveket, melyek a korábbi forrásokban ismeretlenek, s e szótáron felül legfeljebb az újabb ornitológiai kiadványokban szerepelnek. Ezek egyértelműen a lapp nyelvújítás, terminológiaalkotás termékei, s mint ilyeneket külön fejezetben elemeztem a többi új szóalakkal együtt.

K. Nielsen: *Lappisk ordbok – Lapp Dictionary* c. hatalmas munkája (a szójegyzékben: Niels.) elsősorban a jelentésmegadásban volt nagy segítségemre, mivel itt a madárnevek latin tudományos megnevezései is szerepelnek. E szótár névanyaga teljes egészében bennfoglaltatik a szójegyzékben. Nielsen ugyan a saját maga által kifejlesztett, tudományos szempontból talán az új normánál valamivel alaposabb, bár nem hibátlan írásmódot használja, az anyag egységessége miatt célravezetőbbnek láttam, ha az ő adatait is a mai helyesírásra transzliterálva veszem fel az adattárba, hiszen ez az átírás nem okoz semmiféle gondot. Olyan adat, amely Sammallahtinál nincs meg, Nielsennél viszont igen, csupán nagyon kevés akadt. Nielsenre a kötet- és oldalszám megadásával utalok: a kötetet római, az oldat arab számmal jelzem.

Erkki Itkonen *Lappische Chrestomathie mit grammatikalischen Abriss und Wörterverzeichnis* (a szójegyzékben *EItkLpChr.*) c. munkája főleg azért szerepel a források között, mivel etimológiai magyarázatokat is ad abban a néhány esetben, amikor a szószedetben madárnév található. Oldalszám megadásával utalok erre a forrásra is.

Pekka Lukkari lapp–finn szójegyzéke (a szójegyzékben PLukk.) a két fő forráshoz képest új adatokat nem szolgáltat, ám jelentései néha eltérnek a fent említett szótárakétól. Lukkari adataiból tehát csak az eltérő jelentéseket vettem át jelöltem külön, nem vettem figyelembe a szerző sajátos írásmódját sem, melyről az egységes északi lapp helyesírási szabályzat elkészülte után sem mondott le. E forrásra is oldalszámmal utalok.

Heikkiarmas Lukkari–Aage Solbakk: Sámi lottit (a szójegyzékben Lukk.–Solb.) c. könyve lapp iskolák számára készült, s száztizennyolc madárfaj nevét közli északi lapp nyelven, feltünteti a szinonimákat, megadja a tudományos latin, a norvég, a svéd és a finn megfelelőket, közli a madár rajzát, leírását, méretét, élőhelyét, költési idejét, esetleges egyéb fontos jellemzőit. A könyv tehát nem nyelvészeti jellegű feldolgozás, de nyelvészek számára is jól használható, különösen az etimológiai kutatásokban, mivel egyszerre és szakértők által ellenőrzötteen közli az azonosítást megkönnyítő tudományos nevet, valamint a lapp nyelv jövevényszavainak kutatásában legfontosabb három nyelv, a norvég, a svéd és a finn azonos jelentésű szavait. Így aztán könnyű megállapítani, ha a lapp e három nyelv valamelyikéből kölcsönözte az adott nevet (bár a svéd és a norvég elkülönítése meglehetősen nehéz), ill. azok szolgáltak tükörfordítás alapjául. Amit viszont a nyelvészen kívül akár a lapp iskolás is hiányolhat e munkából, az a madár hangjára való utalás. Ez az információ fontos lenne az amatőr ornitológus számára is, a nyelvésznek pedig egyenesen elengedhetetlen, enélkül ugyanis meglehetősen veszélyes egy-egy szó esetleges hangutánzó jellegének kimutatása. Lukkari nem közli forrásait sem. Így aztán, ha egy adott fajnak több neve is szerepel a könyvben, nem tudni, mi alapján állított fel hierarchiát a szavak között, ugyanis egy alak áll “címszóként”, a többi mintegy variánsként, kisebb betűkkel szedve. Nem kapunk semmiféle információt arra vonatkozólag sem, hogy az északi lapp melyik nyelvjárásában használatos az adott szó. Ez azt a lapp anyanyelvű beszélőt is zavarhatja, aki az adott fajnak valamely, Lukkari által csupán variánsként megadott nevét ismeri, s nem érti, miért lesz egy másik szó jobb, mint az, amelyet ő használ. Kíváncsi lett volna e szempontok közlése már csak azért is, mivel a lapp madártani nomenklatúra egyelőre nincs szigorú szabályok szerint rögzítve, s így a népi elnevezések szinte bármelyike alkalmas lehet a faj tudományos megnevezésére. Lukkari adataira az oldalszám megadásával utalok.

Az Anja Vest-Aikio–Jouni Aikio–Esko Aikio szerzőhármassal Lottit luonddus című, 1997-ben megjelent műve (a szójegyzékben Aikio) a Lukkari–Solbakk-féle könyvtől sokban eltér. Célközönségét nemcsak az iskolások, hanem az amatőr természetbúvárok,

ornitológusok is jelentik. A legfontosabb különbség talán az, hogy itt már megtalálhatók a madárhangok leírásai is, ami a hangutánzó eredet valószínűsítésében nagy segítségemre volt. Aikióék a kifejezetten északi madárfajok elnevezései mellett nem egy olyan, Skandinávia délebbi részein ismert, de Lappföldön még kósza vándorként sem megfigyelt faj nevét is közlik, melyeknek korábban egyáltalán nem is volt lapp nevük. Ezek az újabb keletű nevek általában tükörfordítással jöttek létre, mintául legtöbbször a környező nyelvek valamelyike (vagy akár több is) szolgált. Ugyancsak újdonság, hogy nemcsak a környező nyelvek megfelelő szavait, hanem az egyéb lapp nyelvjárásokban szereplő neveket is közlik a szerzők, megkönnyítve így mind a lapp anyanyelvűek, mind a kutatók számára az azonosítást. A könyv készítésének idején folyamatos levélváltásban álltam a szerzőkkel, elsősorban Jouni Aikióval, aki elkérte értekezésem korábbi változatát. Mivel a Sámi lottit c. könyv adatai, így ismertetése is már szerepeltek benne, valamint az egyes szócikkeknel és az elemzésekben is szóvá tettem bizonyos jelenségeket, nem lehetetlen, hogy bizonyos változások részben az általam korábban javasoltaknak köszönhetőek. Elsősorban a hangleírások megjelenésére és bizonyos szóösszetételek (pl. a *deagga*- előtagúak) mellőzésére lehet gondolni, de esetleg részben innen az az ötlet is, hogy több lapp nyelvjárás neveit is szerepeltetik, valamint néhány, korábban névvel nem rendelkező, de Lappföldön szórványosan előforduló madár új keletű nevének megjelenése is talán a korábbi munkámban említetteknek köszönhető (Aikió 1997: 6, vö. még 5.3 fejezet). A szójegyzékben e munkára is oldalszámmal utalok.

A déli lapp nyelvjárás forrásai

G. Hasselbrink: Südlappisches Wörterbuch (a szójegyzékben: Hass.) c. szótára a déli-lapp nyelvjárás legalaposabb feldolgozása. Helyesírása következetes és tudományos megalapozottságú. A madárnévi jelentéseket a németen kívül a tudományos formában (latinul) is megadja, így nagyban megkönnyíti az azonosítást. Sajnálatos módon azonban nagy számban található benne bizonytalan meghatározások is, pl. 'eine Vogelart', 'eine Art Ente' stb. Ezeket valószínűleg régebbi forrásokból vette át, s nem is próbálta pontosítani a szó jelentését. Néhány esetben – általában a többi lapp nyelvjárás adatai alapján – sikerült azonosítani a madarat, ám az ilyesfajta jelentésmegadás soha nem lehet biztos, hiszen előfordulhat, hogy ugyanaz a név két különböző nyelvjárásban eltérő állatokat jelöl. Ha

azonban valamely más déli-lapp forrásban pontos jelentés is áll, majdnem biztosak lehetünk a szó jelentésében. Hasselbrink adataira is az oldalszámmal utalok.

B. Collinder: Lappisches Wörterverzeichnis aus Härjedålen (az adattárban Coll.) c. szójegyzékének szavai csupán kiegészítésként szolgálnak Hasselbrink adatai mellé, mivel Hasselbrink a Collinder-szótár szavait is bedolgozta szótárába. Így Collinder kapcsán csak annyi az információ, hogy megvan-e az adott szó nála vagy nem. Erre a szójegyzékre is az oldalszám megadásával utalok.

Halász Ignác: Déli-lapp szótár (az adattárban HalDLpSz.) c. szótára meglehetősen szűkös madárnévi anyagot tartalmaz. Mégis azért vettem fel a szójegyzékbe, mivel ez az egyetlen olyan lapp forrás (természetesen Halász többi szótárával, szójegyzékével együtt), mely magyar neveket is tartalmaz. Oldalszám utal rá.

Knut Bergsland–Lajla Mattson Magga: Åarjesaemien-daaroen baakogærja – Sydsamisk-norsk ordbok c. lapp–norvég kéziszótára (a szójegyzékben BeM) 1993-ban jelent meg. A korábbi déli-lapp forrásokhoz, különösen Hasselbrinkhez képest viszonylag kevés új madárnevet tartalmaz, mégis akadt egy-két olyan szó, amit csak innen lehet adatolni. A madárnévi jelentéseket hol csak norvégul, hol – gyakrabban – norvégul és latinul adja meg. Oldalszám megadásával utalok rá.

A pitei lapp nyelvjárás forrásai

E nyelvjárásból feltűnően kevés adat áll rendelkezésre. Halász Ignác Pite lappmarki szótárában (a szójegyzékben HalPLpSz.) tíznél kevesebb madárnév fordul csak elő. Oldalszámmal utalok e forrásra is.

A pitei nyelvjárás többi adata Lagercrantzól származik, az ő később ismertető Lappische Wortschatz c. munkájának arjeplogi adatai a pitei nyelvjárásból valók (erről részletesebben l. az egyéb forrásoknál.). Lagercrantzra a szótár szócikkének sorszámával utalok.

Az umei lapp nyelvjárás forrásai

W. Schlachter: Wörterbuch des Waldlappendialektes von Malå (az adattárban Schlachter). E nyelvjárás legjobban összefogott forrása Schlachter szótára, melyre szintén oldalszámmal utalok.

A lulei lapp nyelvjárás forrásai

A legfontosabb forrásmunka e nyelvjárásból Harald Grundström hatalmas szótára (a szójegyzékben Grundstr.). Jelentései általában pontosak, s a svéd és német jelentések mellett ő is megadja a tudományos latin neveket. Mindezek ellenére a bizonytalan jelentések száma sem elenyésző. Grundströmre oldalszám utal.

K. B. Wiklund Lule-lappisches Wörterbuch-ja (a szójegyzékben Wikl.) mintegy kiegészítésként szolgál Grundström szótárához. Jelentései legalább olyan pontosak és megbízhatóak, mint a fent említett szótáréi, de kevesebb adatot tartalmaz. Oldalszám-megadással utalok e forrásra is.

Az inari lapp nyelvjárás forrásai

A Pekka Sammallahti–Matti Morottaja szerzőpáros kis méretű inari-lapp szótárát (az szójegyzékben Samm.–Mor.) azért tekintetem a szóanyag viszonylag szűkös volta ellenére is mértékadónak, mert a legmodernebb inari-lapp helyesírást alkalmazza. Jelentésmegadásaira ugyanaz vonatkozik, mint a Sammallahti-féle norvég-lapp szótárra (l. a norvég lapp forrásoknál).

Erkki Itkonen három részben, Raija Bartens által kiadott inari-lapp szótára (az adattárban Eltk.) e nyelvjárás legalaposabb feldolgozása. Jelentéseit a tudományos név és a finn mellett németül is megadja, s így még egy-egy bizonytalannak látszó jelentés is pontosítható. Erre a forrásra a szócikk sorszámával utalok.

A kolтта- és kolai lapp nyelvjárások forrásai

A Jouni Mosnikoff–Pekka Sammallahti szerzőpáros kolтта-lapp–finn kisszótára (a szójegyzékben Mos.–Samm.) már a legújabb helyesírás szerint készült, de jelentéseinek megadására ugyanaz vonatkozik, mint a többi, Sammallahti által írott vagy szerkesztett szótárra. Oldalszám megadásával utalok rá. Ugyanennek a két szerzőnek a finn–kolтта-lapp kisszótárát csak ellenőrzésre használtam, elsősorban a más forrásokban, főleg a T. I. Itkonennél előforduló adatok átírásának ellenőrzésére. Mivel a szójegyzékben forrásmunkaként nem ezt nem használtam, külön nem is utalok rá.

T. I. Itkonen kétkötetes kolтта- és kolai lapp szótára (a szójegyzékben T.I.Itk.) a keleti lapp nyelvjárások mindmáig legnagyobb és legalaposabb szótári feldolgozása. A benne található madárnevek száma is meglehetősen magas, a nyelvjárás csoport legtöbb adata innen származik. A szótár nagy hátránya a nehéz kezelhetőség, mivel nem fonematikus, hanem fonetikus írásmódot használ, ami mind a keresést, mind magát az olvasást igen bonyolulttá teszi. T. I. Itkonen adatait transzkribáltam, és egyszerűsített írásmóddal közlöm őket. A transzkripcióban egyrészt a Sammallahti- és Kurucs-féle szótárak, másrészt a lapp nyelvjárások fonémaleírásai (Itkonen, Erkki–Itkonen, Terho–Korhonen, Mikko–Sammallahti, Pekka 1971), valamint Máté Józsefnek a növénynevek feldolgozása során alkalmazott eljárásai voltak segítségemre.

Arvid Genetz kolai lapp szótára (a szójegyzékben Genetz) még mindig nagyon jól használható, bár a keresés benne – mivel az ún. tudományos ábécét használja – meglehetősen nehézkes. Helyesírása is elavult, de mivel sokkal egyszerűbb, mint e nyelvjárás más feldolgozásaié (közelít a fonematikushoz), ahol csak lehetett, mégis inkább ezt az írásmódot tekintetem mérvadónak, mint T. I. Itkonenét. Genetz adataira az adott szócikk sorszámának megadásával utalok.

T. I. Itkonen és F. Äimä közös munkája (a szójegyzékben Itk.–Äimä) a keleti lapp nyelvjárásokról új adatokat nem közöl a többihez képest, viszont megkönnyíti az inari, ill. a kolтта- és kolai lapp szavak azonosítását. Erre a forrásra a szócikk sorszáma utal.

Rimma D. Kurucs lapp–orosz szótára (a szójegyzékben Kurucs) a kolai-lapp kildini nyelvjárásának legújabb feldolgozása. Bár meglehetősen kevés madárnevet tartalmaz, mégis van néhány, másutt elő nem forduló szó. Kurucs adatait az általa javasolt módon latin betűkre transzliterálva idézem, s az oldalszám megadásával utalok rá.

Egyéb források

Az egyéb források azokat a műveket foglalják magukba, melyek nem csupán egy-egy lapp nyelvjárás szókincsét vagy madárneveit dolgozzák fel, hanem több nyelvjárás anyagát tartalmazzák.

Az első és talán legfontosabb ilyen forrás J. K. Qvigstadnak a lapp madárnevekről gyűjtött, 1902-ben megjelent cikke, szógyűjteménye, a Lappiske Fuglenavne (a szójegyzékben Qv.). Ez a szójegyzék 398 szócikket tartalmaz, alfabetikus sorrendben. Qvigstad az egész lapp nyelvjáróterület addig ismert madárneveit összegyűjtötte, s ezeket a nyelvjárás, a forrás és a madár tudományos elnevezőjének megadásával adja közre. A jelentéseket, amennyiben lehetséges volt, latinul is megadja. Bár e tudományos nevek jó része mára már elavult (jegyzéküket l. a mellékletekben), gyakran nagy segítségemre volt egy-egy név azonosításában. Ha a szó jelentése nem világos, általában norvég magyarázatot ad, nem egyszer az összetételi tagok puszta lefordításával. A Qvigstad által megadott jelentések ugyanakkor gyakran bizonyultak pontatlannak vagy éppenséggel tévesnek; ezt a szójegyzékben minden esetben külön jelzem. A szavak jelentésének megadásakor ezeket nem vettem figyelembe, de mindig jelöltem az eltérést. Mivel ebben a cikkben minden lapp nyelvjárás madárnevei benne vannak, ez nagymértékben megkönnyítette az egymástól sokszor igen eltérő alakú, ám mégis azonosnak tekinthető szavak azonosítását. Qvigstad ezen cikkére a szócikk sorszámával utalok.

E. Lagercrantz Lappischer Wortschatz c. szótárának (a szójegyzékben Lag.) adatait csak akkor közlöm, ha azok más forrásokban nem fordulnak elő, egyébként megelégszem a szó e szótárban való előfordulásának közlésével. Lagercrantz hangjelölése ugyanis olyannyira bonyolult, hogy az adatokat át kellett írni. Bár Lagercrantz írásmódja nem is teljesen megbízható (Mikko Korhonen szíves szóbeli közlése), a transzkripció során igyekeztem következetes lenni, és alkalmazkodni az adott nyelvjárás vagy nyelvjárás-csoport mai helyesírási gyakorlatához. Ez alól kivételt csak az északi lapp kezdőbetűknél tettem: ha az adat csak Lagercrantznál fordul elő, és nála *p*, *t* vagy *k* a kezdőbetű, azt meghagytam. Ennek fő oka, hogy nem egyszer finn madárnevek szinte szolgai átvételéről van szó (pl. 806. N *tiillüt*), s ezekben a szókezdő mássalhangzót jelölő betű megmaradása az egyéb, újabb jövevényszavakban sem kivétel nélkül való. Nem közlöm Lagercrantz pitei lapp alakjait sem, ha azok hangalakjukban nem térnek el

túlzottan a környező nyelvjárásokéitól és Halásznál nem szerepelnek, feltüntettem azonban a szó meglétét. Lagercrantzra a szócikk sorszáma utal.

Az utolsó felhasznált forrásmunka egyben a légrégebbi is: J. Friis *Lexicon Lapponicum* (a szójegyzékben Friis). Bár e szótár adatai teljes egészében bennfoglaltatnak az újabb szótárakban, mégis jelölöm, ha az adott szó megtalálható itt is, hiszen nem mellékes tudni, hogy a mesterséges nyelvújítás előtt is élt-e már a szó valamely lapp nyelvben/nyelvjárásban vagy csak későbbi fejlemény. Ennek különösen az összetett szavak esetében van jelentősége, mivel az újabb keletű mesterséges tudományos elnevezések legnagyobb része valamely környező nyelv összetett (ritkábban képzett) szavának tükörfordításával jött létre. Friisre csak a név utal, oldalszámot nem adok meg hozzá, hiszen itt csak az adott szó kora a fontos, nem pedig a forrásérték.

A szójegyzékből kihagyott források

Természetesen nem áll módomban felsorolni minden fel nem használt lehetséges forrást, így itt csak néhány olyan szótárat és szójegyzéket mutatok be, melyeket valamilyen okból nem dolgoztam fel külön. Első helyen említendő Lagercrantz wefseni szótára, a *Wörterbuch des Südlappischen nach der Mundart von Wefsen*. Mivel ez a szótár a déli lapp nyelvjárás csoport egyik nyelvjárásának feldolgozása, valamint mivel a szótár anyagát Lagercrantz beledolgozta a *Lappischer Wortschatz*-ba (szűrőpróbaszerű ellenőrzéseket végeztem, s minden szót megtaláltam az újabb szótárban), nem tartottam szükségesnek e szótár adatainak közlését.

Nem dolgoztam fel Olavi Korhonen lapp–svéd és svéd–lapp szótárait sem, ezek ugyanis oly kicsik, hogy új adat nemigen kerülhetett volna ki belőlük, s csupán az írásmódok további keveredésére adott volna alkalmat.

Szintén nem szerepelnek a szócikkekben a csak kéziratos forrásokban megtalálható madárnevek, mivel ezeket nem állt módomban mindenütt megnézni. Az uppsalai *Dialekt- och Folkminnesarchivet* kéziratos forrásaiban előforduló madárnevekről 1993-ban jelentettem meg egy kisebb közleményt (Bogár 1993). Ebben összesen négy forrást dolgoztam fel, C. A. Callenberg 13 kötetbe rendezett feljegyzéseit (3140 számozott + 1229 számozatlan lap), I. Ruong arjeplogi szójegyzékét (kb. 2000 cédula), és N. Moosberg két különböző nyelvjárásra vonatkozó, Fjällstuganban és Sorselében tett feljegyzéseit

(Fjällstuganból 1 + 298 lap, Sorseléből kb. 300 számozatlan lap). Tudomásom szerint ezek a gyűjtemények mindmáig kiadatlanok. A bennük található madárnevek általában megerősítik a nyomtatott források adatait, de akad bennük egy-két olyan szó is, amely nyomtatott szótárakban egyáltalán nem fordul elő (pl. Callenberg 2220: M *pǎṣpālī* Ma. *pǎṣpālī*, B *pǎṣ`pāl* U *pāpālūkū* S *pǎṣpālī* M 'ngn. fågel (valamilyen madár)', Ma. 'en fågel, som skriker *pǎ pǎ pǎ* i skymningen (egy madár, mely alkonyatkor így kiált: *pǎ pǎ pǎ*'; vagy az adott nyelvjárásból a szótárak alapján nem volt kimutatható, pl. Ruongnál a lpP *run'kâ*, jelentésmegadás nélkül, a többi nyelvjárás alapján valószínűleg 'Corvus corax, holló', vö. 642. N *runka* ~ *runku* | L *runka*). Ruong feljegyzéseit érdemes lenne kiadni, hiszen a legrosszabbul adatolt pitei nyelvjárásból származó gyűjtés anyagát is tartalmazza: pitei adatokat a nyomtatott források közül csak Halász Ignácnál és Lagercrantz nem igazán megbízható Lappischer Wortschatzjában találhatunk.

3.1.2. AZ ORNITOLÓGIAI FORRÁSOK

Az ornitológiai források első helyen kell megemlíteni a Magyarországon talán legismertebb kézikönyvet: R. T. Peterson–O. Mountfort–P. A. D. Hollom: Európa madarai (a szójegyzékben EM), melynek 4., átdolgozott kiadását használtam. Ez a könyv mind az azonosításban, mind pedig a német jelentések megadásában a legfontosabb madártani forrásnak bizonyult. Mivel a madarak lehetséges élőhelyéről és földrajzi elterjedtségéről is közöl adatokat, az utóbbiról térképeket is, az ornitológiai ismertetésben (2. fejezet) nagyrészt e műre támaszkodtam. Nagy segítségemre volt a madarak ismertetése, valamint színes képe és hangjának leírása is, hiszen így bizonyos elnevezések érthetővé váltak, ill. egyes nevek hangutánzó jellege nagymértékben valószínűsíthetővé vált. Magyar megnevezéseit azonban nem vettem át egy az egyben, ebben Kiss Jenő művét (Kiss Jenő 1984) tekintettem mérvadónak, mely így mind nyelvészeti, mind pedig – mint nomenclator – ornitológiai forrásként elengedhetetlennek bizonyult számomra.

Különösen az elavult, ma már nem használt tudományos nevek azonosításában volt segítségemre Mészáros Béla 1980-ban Debrecenben megjelent nyolcnyelvű madárnévjegyzéke, melynek mutatójában utalások találhatóak a megváltozott tudományos nevekre is (Mészáros 1980).

A Keve András által összeállított 1960-as hivatalos nevezéket bár átnéztem, igazában nem használtam fel, mivel Kiss Jenőnél is ezek a magyar nevek szerepelnek címszóként, s így egyszerűbbnek látszott ez utóbbi szerző művét használni.

Schmidt Egon 2000-ben megjelent Madárlexikonja (Schmidt 2000) a keresést nagyban megkönnyítő ábécésorrendben tartalmazza a Magyarországon honos, illetve megfigyelt madárfajok leírását. A mind Lappföldön, mind hazánkban ismert, illetve előforduló vagy legalábbis megfigyelt madárfajok száma igen nagy, így ez a könyv is segítségemre volt bizonyos fajok azonosításában. Különösen jó hasznát lehetett venni e műnek azért is, mert igen részletes ismertetését adja a madarak életmódjának, táplálkozási, párzási és költési szokásainak, ami mind az azonosításban, mind az etimológiákban, a névadás motivációjának felderítésében segítségül szolgált.

A Haraszthy László szerkesztette Magyarország madarainak határozója c. műnek (Haraszthy 1990) főleg az első részét lehetett jól használni egy-egy bizonytalan jelentésű madárnév azonosításában, ha volt hozzá a forrásban megfelelő leírás, hiszen itt az élőhelyek szerint csoportosítva, azon belül pedig nagyságuk és színük szerint mutatják be a szerzők a hazánkban honos madarakat. Ez természetesen annyiban korlát is volt, hogy számos, Magyarországon nem ismert lappföldi madár nem szerepel e könyvben.

Brehm hatalmas munkája, Az állatok világa főleg a nem európai madarak, ill. a néha előforduló egyéb állatnevek (pl. halak neveinek) azonosításakor és latin nevük meghatározásakor tett nagy szolgálatot.

Az Uránia állatvilág c. sorozatnak a madarakkal foglalkozó kötete, melynek szerzője a német Gottfried Mauersberger, fordítója pedig a hivatalos magyar nomenclatort is jegyző Keve András, részletes leírásaival szintén a bizonytalan jelentések pontosítását könnyítette meg.

A finn nyelvű, igen gazdag ornitológiai irodalomból csak három művet használtam fel: P. Hayman Lintuopasát (4. painos. Espoo, 1985.), melyben a madarak leírásán kívül azok finn füllel hallott hangjának utánzása is megtalálható, s így ez nagyban megkönnyítette a hangutánzó jelleg kimutatását azokban az esetekben, amikor lapp hangutánzó szó nem állt rendelkezésre, hiszen a magyar és a finn összevetésével meglehetősen biztonsággal kikövetkeztethető egy-egy lapp szó esetlegesen hangutánzó jellege, ha a lapp hangleírás nem állt rendelkezésre.

A másik finn nyelvű ornitológiai munka talán a legismertebb ilyen könyv, a Pohjolan lintukirja (Stén, U.–Wahlin, B. 1990), melynek 6., javított kiadásából dolgoztam.

Ezt a művet elsősorban a madarak skandináviai élőhelyének kimutatásában, ill. az előfordulás vagy megfigyelés bizonyításában tudtam használni: a magyar forrásokhoz képest ugyanis gyakran tapasztalhatók eltérések egy-egy madár skandináviai előfordulása tekintetében: a magyar szakirodalom nem feltétlenül tartja nyilván, ha egy-egy fajtát mindössze egyszer észleltek északon.

A harmadik finn ornitológiai mű a Tapio Solonen írta Suomen linnusto volt. A könyv számomra leghasznosabb része a finnországi élőhelyek térképen is ábrázolt csoportosítása volt. Ezeket a csoportokat az egyes fajok leírásánál is közli, így könnyű volt azonosítani, vajon az adott névvel jelölt madár honos-e Lappföldön, illetve ha honos, annak mely részén, hiszen három lappföldi élőhelyterületet különböztet meg: Kemi, Enontekiö és Inari környékét. Ez a besorolás az adatok nyelvjárási megoszlásának vizsgálatakor is fontos forrás volt – kár, hogy a számik lakta többi területről nincs ilyen részletes élőhely-besorolásunk. A madarak ismertetése egyébként a többi forrásnál szegényebb, fényképeket, rajzokat nem közöl, így ebből a szempontból kevésbé volt használható.

Kaisa Häkkinen Linnun nimi c. munkája (vö. 1.2) ornitológiai szakmunkaként is jól használható volt, főleg a finn nyelvű forrásokban található nem hivatalos nevek azonosítása során.

Jussi Seppä Lintujen äänet c., 1922-ben megjelent munkája bár nem kifejezetten ornitológiai jellegű mű, mégis itt kíván bemutatást. Egyedülálló vállalkozás volt a szerzőtől a különböző madárfajok különböző hangjainak szöveges, néhol kottázott leírása. Igaz, hogy csak néhány faj hangját ismerteti, de a finn füllel hallott és finn fonetikával visszaadott madárhangoknak ez a jegyzéke a hangutánzóknak gyanított lapp madárnevek meghatározásában is nagy szolgálatot tett.

A svéd nyelvű ornitológiai irodalomból az impozáns megjelenésű Tidens stora bok om Europas fåglar a madarak rajza, leírása és svéd neve mellett néprajzi és svéd névtörténeti adatokat is közöl, valamint megadja a madár svéd füllel hallott és svéd hangutánzó szavakkal, svéd fonetikával visszaadott hangját is. Ez a kétnyelvű lappok által használt madárnevekben megfigyelhető onomatopoeikus madárneveknek a meghatározásában is jól hasznosítható volt.

Ornitológiai szempontból ugyanakkor a fenti műnél is jobban használható egy másik svéd nyelvű madárkönyv, a B. Bruun – H. Delin – L. Svensson szerkesztette Alla Europas fåglar i färg, melynek 8., javított kiadását használtam. A könyv általános

madártani ismeretek után rendszertani sorrendben mutatja be az Európában ismert madarakat. Az állatokról jellemző rajzokat közöl, gyakran mind a fiatal, mind a kifejlett példányokat leírja, és legfeltűnőbb tulajdonságaikat kiemelve közli.

Az orosz nyelvű ornitológiai irodalom itthon kevésbé hozzáférhető, így ezek közül csak két munkát használtam fel. Az egyik a közép-szibériai (és gyakran Lappföldön is megtalálható) madarakat mutatja be, ez E. V. Rogacseva *Птицы средней Сибири* c. könyve. Ezt a művet Kurucs szótárának orosz megfelelőit azonosítva vettem csak elő, mivel a tudományos és az orosz neveket is közli. A részletes, szélességi és hosszúsági fokra és percre is kiterjedő földrajzi fellelhetőség leírása azonban – bár kívánatos lett volna – sajnos nem volt segítségemre, mivel csak a szibériai területek adatait közli. A másik, Oroszországban megjelent mű az ötnyelvű, szótár jellegű feldolgozásnak, a *Dictionary of Animal Names in Five Languages* c. sorozatnak a madarakkal foglalkozó kötete volt. Ez utóbbi mű leginkább a különböző nyelvek madárneveinek összehasonlításában volt remekül használható, hiszen a tudományos név mellett oroszul, angolul, németül és franciául adja meg a madarak neveit.

Az internetes források közül szintén nem egyet használtam, így pl. a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület honlapját (www.mme.hu), valamint különböző taxonómiai adatbázisokat. Ezek pontos listáját l. a bibliográfia végén.

Az egyéb vitatott kérdések megoldásában az oului egyetem biológia professzora, Esa Hohtola, ill. egy magyar biológus hallgató, Várkonyi Gergely voltak segítségemre. Mindkettejüknek ezúton is köszönetet mondok.

3.1.3. AZ ETIMOLÓGIAI FORRÁSOK

Alapnyelvi eredetű szavak esetében az etimológiák legfontosabb forrásai – mivel lapp etimológiai szótár még nem létezik, de a készülőben lévő is csak a leggyakoribb 1000 szót fogja tartalmazni (Keresztes–Larsson 2004: 118–119) – az egyéb finnugor nyelvek etimológiai szótárai (SKES, TESz., MSzFE, SSA), ill. a Rédei Károly által szerkesztett *Uralisches etymologisches Wörterbuch* voltak; ezeknek a szótáraknak a részletes ismertetésétől itt eltekintek. Az etimológiai szótárak közül csak az UEW esetében adom meg az oldalszámot, mivel a többiben vagy könnyen visszakereshető, hogy mely szócikkben ír egy-egy forrás az adott szó történetéről, vagy az etimológiai részben magam

is megadom a szócikk nevét. Az UEW viszont a rekonstruált alapnyelvi alakokat tekinti címszónak, így ebben sokkal nehezebb a keresés, ezért oldalszámot is adok mellé. Mivel a SSA mutatója még nem készült el, megadom, milyen címszó alatt található benne az adott etimológia.

A FUV adataira csak utalok, de valójában nem vettem őket figyelembe, hiszen ez egyrészt elnagyoltan kezeli a lapp adatokat, másrészt pedig olyan nyelvi összefüggésekkel kombinálja őket, melyekre igazában semmi bizonyíték sincs.

J. Lehtiranta Yhteissaamelainen sanasto c. munkája (a szójegyzékben Lehtir.) csak az alapszavak tekintetében nyújtott némi támpontot, mivel ebben a szójegyzékben nem szerepelnek az összetett és képzett szavak, még akkor sem, ha azok a lapp nyelvjárások mindegyikében vagy legalábbis nagy részében megtalálhatók.

A folyóiratokban, gyűjteményes kötetekben megjelent szófejtő cikkekről csak akkor teszek külön említést, ha nem szerepelnek a szótárak forrásjegyzékeiben, vagy ha újabb keletűek, mint a szótárak.

A jövevényszavak esetében elsősorban a szóba jöhető átadó nyelvek etimológiai szótárai voltak segítségemre, bár ezekben nem mindig történik utalás arra, hogy a szó átkerült más nyelvbe, nyelvekbe. Kivételt ez alól leginkább a két finn etimológiai szótár, a SKES és a SSA jelentett. Néhány esetben a szóanyag forrásában is található volt utalás a kölcsönzésre, ám nem egyszer magam állapítottam meg, hogy egy-egy szó valamely környező nyelv szavának átvétele. A skandináv jövevényszavak kimutatásában hasznos forrás volt Qvigstad sok tekintetben máig is aktuális munkája, a Nordische Lehnwörter im Lappischen (Christiania, 1893.). Az ő eredeztetései között természetesen van néhány olyan is, melyet ma már csak fenntartásokkal vagy még úgy sem lehet elfogadni.

Ugyancsak fenntartással kezeltem J. Koivulehtónak a lapp nyelv germán jövevényszavairól írott cikkét, mivel e korai germán jövevényszavak megléte véleményem szerint további bizonyítást igényel. Az általa adott két madárnév-etimológia a nagy jelentéskülönbség, valamint az esetleges hangutánzó jelleg miatt is fölöttébb bizonytalan.

A belső keletkezésű, ill. ismeretlen eredetű szavak etimológiai döntő többségben saját kutatásaimon alapulnak.

3.2. A SZÓJEGYZÉK ÖSSZEÁLLÍTÁSÁNAK ELVI KÉRDÉSEI

3.2.1. A CSOPORTOSÍTÁSI LEHETŐSÉGEK

Az anyag rendszerezése során három olyan csoportosítási lehetőség merült fel, melyet komolyan számításba lehetett venni: az ornitológiai, a szemantikai és az alfabetikus rendszer; a Pekka Sammallahti által javasolt, őslapp rétegek rendszerét szinte azonnal elvettem. A szóba került lehetőségek részletesebb bemutatása következik e fejezetben.

Az őslapp rétegek

A Pekka Sammallahti javasolta módszer lényege az lenne, hogy címszóként kikövetkeztetett őslapp alakok szerepelnének, s a mai lapp nyelvjárások szavai csak ezek után. Ez az első hallásra igen tetszetős módszer azonban a madárnevek rendszerezése során nem járt volna megfelelő eredménnyel. Nem lehet ugyanis minden szóból őslapp alakot létrehozni. Az ezt kizáró kategóriák pl. a következők:

– újabb keletű jövevényszavak, amelyek csak egyetlen nyelvjárásban vagy nyelvjáráscsoportban találhatók meg, pl. 372. K: Ko. Kld. T *jaškrep* 'Accipiter gentilis, héja' < orosz *ястреб* 'ua';

– olyan újabb keletű összetett vagy képzett szavak, amelyek szintén csak egy-egy nyelvjárásban ismeretesek, pl. 530. N *muhkecizaš* 'Motacilla flava, sárga billegető' < *muhki* 'trágya' + *cizaš* 'kis madár';

– hangutánzó jellegű szavak, amelyek kialakulhattak egymástól függetlenül, vagy szintén csak egy-egy nyelvjárásból adathatók; pl. 223. S *gaaggaa* 'Gavia arctica, sarki búvár' stb.

Gyakran járt volna megoldhatatlan nehézséggel olyan szavak őslapp alakjainak kikövetkeztetése is, amelyek önmagukban még nem zárták volna ki ezek megalkotását. Ez a hatalmas energiát és rengeteg időt igénylő munka tulajdonképpen felesleges is lett volna, hiszen ez a dolgozat nem a lapp madárnevek etimológiai szótára akar lenni, hanem a meglévő nevek mind szinkrón, mind diakrón szempontból történő rendszerezése – s még a diakrón elemzés eredményeit is elferdítené egy alapjaiban hamis csoportosítási mód, ti. hogy a közlappban nem létezett szavakból is létrehozunk mesterségesen ősi alakokat.

Az ornitológiai rendszer

Még a nyelvészeti szempontú feldolgozásokban is gyakori ez a fajta csoportosítás, elegendő, ha Kiss Jenő, Mart Mäger vagy Kaisa Häkkinen műveire utalok (vö. 1.2 fejezet). Amiért mégsem alkalmaztam ezt a rendszert, annak oka főleg az, hogy így ki kellett volna hagyni azokat a szavakat, amelyeknek nincs pontos jelentése a forrásokban, hiszen ezek nem sorolhatók be valamely faj nevei közé. Szintén nehézséget okozott volna a szójegyzékben szereplő háziszárnyasok, valamint az egzotikus madarak elhelyezése, mivel ezek vagy nem is szerepelnek az alapjában véve csak vadmadarakat felsoroló madártani irodalomban, vagy rendszertanilag olyan távol állnak az európai madaraktól (pl. a strucc), hogy külön csoportot kellett volna miattuk létrehozni. Ugyanígy nem vagy legalábbis nehezen lettek volna besorolhatók az olyan nevek sem, melyek egy-egy faj valamely szempontból speciális egyedére vagy egyedeinek csoportjára utalnak, pl. 550. K: Kld. *niηηless njuhčč* 'Cygnus cygnus ♀, Singschwan, énekes hattyú ♀'. Szójegyzékem elkészítésekor pedig egyik fő célom éppen az volt, hogy a szótárakban, nyomtatott szójegyzékekben fellelhető összes madárnevet feldolgozzam. Az ornitológiai szempontú rendszerezés így a mutatókra korlátozódik. Ezt mégsem érzem hiányosságnak, hiszen Lappföldet madártani szempontból a korábbiakban már bemutattam (vö. 2. fejezet), s aki a madárfajok szempontjából szeretné megismerni a lapp névrendszert, az a tudományos, a német és a magyar nevek mutatója alapján ezt könnyen megteheti.

A szemantikai rendszer

A Mikko Korhonen által javasolt szemantikai alapú rendszerezés lett volna talán a legjobb megoldás. Ennek lényege, hogy egy 'madár' jelentésű fő kategória alatt lennének a következő alcsoportok:

- a) nagyobb csoportok, mint pl. 'énekesmadár', 'vízimadár', 'ragadozó madár' stb.;
- b) minden beszélő számára ismertnek tekinthető genusnevek, pl. 'sas', 'rigó', 'réce', 'harkály' stb.;

c) olyan népi elnevezések, melyek csupán egy-egy fajt jelölnek, de még mindig közismertek, pl. 'kékbegy', 'seregély', 'gyurgyalag', 'őszapó', 'héja' stb.;

d) nyelvjárási szavak (a lappban ebbe a kategóriába a kevésbé ismert népi elnevezések, valamint a szótárakban előforduló, az adatközlők által megadott hapax legomenonok tartoznának – ezek elkülönítése az ismertebb nevektől terepmunka nélkül ugyanakkor igencsak nehéz lett volna);

e) újabb keletű, mesterségesen alkotott tudományos nevek, pl. 'izlandi kerceréce', 'jeges bűvár', 'csíkosfejű nádiposzáta', 'vékonycsőrű víztaposó' stb. Ezek a nevek általában kevésbé elterjedtek, a népi beszélők körében nem ismertek, de az iskolai oktatás során meghonosíthatók.

Ebbe a csoportosításba beleférnének azok a nevek is, melyeknek jelentése közelebről nem meghatározható, s a mesterségesen – általában tükörfordítással – alkotott nevek is. Hogy mégsem ezt a módszert választottam, az azzal magyarázható, hogy ez a fajta feldolgozás rengeteg terepmunkát igényelt volna: minden szót több adatközlővel kellett volna ellenőrizni, mennyire ismerik, s mindezt minden nyelvjárásban elvégezni, sőt lehetőleg nyelvjárásonként több településen is. Ha ugyanis figyelembe vesszük a lapp nyelvjárások közti óriási különbségeket, beláthatjuk, hogy egyetlen nyelvjárás adatainak összegyűjtése még nem járna megfelelő eredménnyel, de még egy nyelvjárásból sem elég csak egy kisebb területen felmérést végezni, hanem lehetőleg az adott nyelvjárás több pontján kell gyűjtést végezni ahhoz, hogy akár csak megközelítőleg is pontos képet kapjunk egy-egy szó elterjedtségéről. Ha minden főbb nyelvjárást fel akarunk dolgozni, az több éves, de legalábbis több hónapos helyszíni munkával járna. Erre azonban sajnos nem volt lehetőségem, ezért kellett legkézenfekvőbb megoldásként az alfabetikus rendszert választanom.

Az alfabetikus felsorolás

Az alfabetikus rendszert azért találtam célravezetőnek, mert így minden előfordult nevet bevehettem az adattárba, függetlenül azok nyelvjárási, jelentésbeli, szerkezeti vagy etimológiai különbségeitől. Az alfabetikus rendszerben mindenki könnyen eligazodik, a madártani szempontú olvasó a mutatókból, a szerkezet vagy az eredet iránt érdeklődő pedig az elemző részekből kapja meg a szükséges információkat. Mivel munkám

nyelvészeti szempontú, nyelvészeti alapú rendszerezésre volt szükségem. A már ismertetett okok miatt az őslapp rétegek szerinti és a szemantikai alapú csoportosítást ki kellett zárnom, így tehát csak az alfabetikus rendszer maradt.

Alfabetikus rendszerem alapja nem az ún. tudományos ábécé, hanem a hagyományos latin ábécé. Általános szabály, hogy a mellékjelekkel ellátott betűk a nekik megfelelő alapbetűk után állnak. E szabálytól néhány helyen eltérek. Így pl. nincs különbség az északi lapp *a* és *á* között az ábécében. Vannak ugyanis olyan esetek, amikor még az egységesített helyesírást használó két forrás sem azonosan jelöl egy-egy szót, pl. Sammallahti: *cizáš*, de Lukkari–Solbakk: *cizaš*. Bár e tekintetben Sammallahti szótárát teljesen megbízhatónak tartom, mégsem lehet kizárni, hogy esetleg nyomdahibák is előfordulnak benne. Az e két betűvel jelölt hangok között egyébként csak a norvég-lapp keleti nyelvjárásaiban van minőségi eltérés: magas magánhangzók mellett az *á* nyílt [e]-nek, mélyek mellett hosszú [ā]-nak hangzik, míg az *a* mindig rövid [a] hangértékű. A nyugati nyelvjárásokban csak kvantitatív különbség mutatkozik, ennek viszont a lappban nincs fonológiai értéke. A nem latin (cirill, görög) betűk a nekik megfelelő latin betűk után következnek.

3.2.3. A SZÓCIKKEK SZERKEZETE

A szócikkek két részből állnak: adatközlő és elemző (etimológiai) részből. A forrásokat a két részben külön, azok végén közlöm, vagyis az adatközlő rész végén a szóanyag forrásait, az elemzés végén – ha van – az etimológiai forrást vagy forrásokat.

Az adatközlő rész összeállításának elvi kérdései

a) A címszó

A címszóként álló alak vastaggal szedve szerepel, a következő nyelvjárások szavai dőlttel állnak. A különböző nyelvjárások adatait | jellel választom el egymástól.

Ha az adott szó megtalálható az északi lappban, címszóként mindig ez az adat szerepel; amennyiben Sammallahti is közli a szót, az ő írásmódja szerinti alak áll az első helyen, és ebből a nyelvjárásból más átírást nem is közlök. Lukkari–Solbakk és Vest-Aikio, A.–Aikio, J.–Aikio, E. könyvének adatai szintén változatlan formában szerepelnek.

Nielsen adatait átírtam a mai helyesírásra, a Nielsen-féle tudományos írásmód olyan következetes, hogy transliterálása a szabályok ismeretében viszonylag egyszerű. Ezeket az átírt szavakat természetesen ellenőriztettem szakértőkkel, anyanyelvi beszélőkkel is, ebben a legnagyobb segítséget Tuomas Maggától kaptam. A többi északi lapp forrás adatai eredeti formájukban kerültek a szójegyzékbe. Szerencsére Sammallahtinál szinte minden, máshol említett szó előfordul, így nem okoz zavart a helyesírási rendszerek különbsége. A többi forrás közül csak Qvigstadnál és Lagercrantzánál áll néhány olyan szó, amelyet Sammallahti nem említ; Lagercrantz adatait átírtam, Qvigstadéit általában meghagytam az eredeti formában.

Ha a szó nincs meg az északi lappban, mindig a legdélebbi nyelvjárás legújabb szótárában szereplő adat áll az első helyen, ezt követik sorban az északibbak, ill. az egyre keletibbek. Ez alól kivétel a kolтта- és kolai lapp, ahol T. I. Itkonen adatait csak akkor adom meg, ha a szó más forrásban nem szerepel. Ennek oka Itkonen túlzottan bonyolult fonetikus hangjelölése, melyet ugyan átírva közlök, de a nagyobb megbízhatóság érdekében Genetz, bár korábbi, mint Itkonen, előbb szerepel.

A főbb nyelvjárástípusokon belül az egyes kutatópontokat nem jelölöm külön. A főbb nyelvjárástípusok a következők: déli lapp (S), umei lapp (U), pitei lapp (P), lulei lapp (L), északi lapp (N), inari lapp (I), kolтта- és kolai lapp (K). A nyelvjárási felosztás nagyjából követi Mikko Korhonen rendszerét (Korhonen 1981: 15–22), ettől csak két helyen térek el: nála a kolтта- és kolai lapp négy részből tevődik össze, tehát ilyen kategória ott valójában nem is szerepel. Amiért én nem választottam külön ezeket a nyelvjárásokat, annak oka az, hogy a köztük lévő különbségek gyakorlatilag oly csekélyek (a legfontosabb talán a kildini és ter alakokban található *-n-*, pl. lpKo. *lâ'dd* ~ lpKld. *loantt* 'madár' l. 503.), hogy akár azonos főtípusnak is tekinthetjük őket. A különböző szótárak (pl. T. I. Itkonen, Genetz stb.) is együtt kezelik ezeknek a nyelvjárásoknak, ill. ezek csoportjainak adatait. Hogy mégse maradjanak teljesen megkülönböztetés nélkül, a fő nyelvjárás után – ha megállapítható – közlöm, hogy annak mely részéről való az adat. Ebben található a másik különbség Korhonen felosztásához képest: a nála négy nyelvjárásból álló rendszer itt csak három részt tartalmaz: kolтта- (Ko.), kildini (Kld.) és ter-lapp (T). Korhonnennél külön szerepel az akkalai (mai orosz forrásokban: babinszki) lapp, amelyet azonban sokan a kildinihez csatolnak. A források alapján nem egyszer nagyon nehéz vagy lehetetlen eldönteni, hogy az adat melyik területről származik, így jobbnak láttam én is az akkalai nyelvjárást együtt kezelni a kildinivel.

Sorszámozás nélkül, szögletes zárójelben szerepelnek azok a szavak, melyek önálló madárnévi használata nem mutatható ki, de utótagként megtalálhatók, ezért tehát csak utalásként fordulnak elő az adattárban, pl. [**lastalvizar** csak összetételei utótagként, vö. *cihrrelastavizar* 'Phylloscopus sibilatrix, sisegő füzike' l. 100., *davvellastalvizar* 'Phylloscopus borealis, nordischer Laubsänger, északi füzike' l. 172.].

Szintén sorszámozás nélkül, szögletes zárójelben állnak azok a nyelvjárási alakok, melyek ugyan önálló madárnévként is ismertek, de hangalakjuk olyannyira eltér a címszóként szereplő alaktól, hogy keresésük megnehezítheti az adattár használatát, ezért utaló címszóként ezeket is külön felvettem, pl. [**oppuv** l. *jippe* alatt l. 409.]

A könnyebb olvashatóság érdekében az összetett szavakban az összetételei tagokat l jellel választottam el egymástól; képzett szavak esetében a tő és a képző elkülönítése csak az elemző részben történik meg.

b) A jelentés(ek) megadása

Ha a szónak minden nyelvjárásban és minden forrásban azonos jelentése vagy jelentései vannak, illetve az eltérő jelentések nagyon közel állnak egymáshoz, a jelentést csak egyszer, közvetlenül a címszó után adom meg, mégpedig latinul, németül és magyarul. Ha a különböző nyelvjárásokban eltérő jelentések szerepelnek, nyelvjárásonként külön megadom a szó jelentését; a szócikkben korábban előfordult jelentéseket csak egy nyelven adom meg, ez általában a tudományos név, ill. ha a jelentés megegyezik a közvetlenül korábban említett jelentéssel, csak 'ua' formában jelölöm azt. Ha az adott szónak nincs pontos (tudományosan meghatározható) jelentése, mint pl. 'eine Vogelart' stb., a tudományos név természetesen hiányzik. Ha a szó csak olyan forrásban van meg, ahol a jelentéseket a tudományos név mellett vagy anélkül, finnül, angolul, norvégul vagy oroszul adják meg, ezeket csak magyarra fordítottam le. Néhány esetben megpróbáltam pontosítani a források által megadott jelentéseket. Erre olyankor nyílt lehetőség, amikor az adott forrásban elég részletes leírás található a madárról. Ilyenkor megadtam az ott szereplő, valamint kérdőjellel az általam valószínűnek tartott pontosabb jelentést is, a kettőt → jellel választottam el egymástól, és külön közlöm is, hogy kikövetkeztetett jelentésről van szó (e meghatározásokban is Esa Hohtola és Várkonyi Gergely voltak segítségemre), pl. 689. S *snjiëtjke* 'ein im Bächen und Stromschellen vorkommender Wasservogel, patakokban és zuhatagokban előforduló vízimadár → ?*Cinclus cinclus*, Wasseramsel, vízirigó' (A '*Cinclus cinclus*' jelentést ornitológusokkal együtt valószínűsítettük.).

E jelentéspontosítási kísérletek természetesen nem mindig jártak, sokszor nem is járhattak eredménnyel, s a pontosítások eredménye sem mindig biztos. Különösen olyan fajok esetében kell bizonytalan jelentésmegadással számolni, melyek az adott területen nem honosak, a lapp anyanyelvű beszélők számára nem ismertek. Előfordulhat ugyanis, hogy a Skandinávia vagy Észak-Oroszország délebbi részein, esetleg még távolabbi területeken élő madarakkal a lappok utazásaik során, az iskolában vagy éppen pusztán finneknél, svédek, norvégok, oroszok elbeszéléseiben találkoztak, s bár a nevet ismerték, a pontos jelentés nem volt egészen tiszta számukra, s így a gyűjtőnek nem tudták meghatározni, miről is van szó. Vannak olyan fajok is, melyek rejtőzködő életmódjuknál fogva csak kevesek számára ismertek, ezek nevének pontosítása sem feltétlenül lehetséges. Más fajok esetében pedig még az ornitológia is kétségeket támaszt, ezek egymástól való megkülönböztetése a természetben mégoly jártas laikus számára szintén nem könnyű, és ez tükröződhet a jelentés bizonytalanságában is. Az ilyen típusú nevek jelentését természetesen később csak komoly terepmunka során és magas szintű madártani ismeretek birtokában lehet pontosítani, ez azonban még nem történt meg minden esetben.

A forrásokat az adatközlő rész végén azok megjelenésének időrendjében adom meg, vagyis első helyen szerepel Friis, majd a következő sorrendben a többi forrás (a rövidítések feloldását l. a bibliográfiában): HalSvlp., Wiklund, Genetz, HalDLpSz., HalPLpSz., Qv., Itk.–Äimä, Coll., Niels., Lag., Grundstr., Schlachter, T.I.Itk., EItkLpChr., PLukk., Hass., Lukk.–Solb., Samm.–Mor., Kur., EItk., Mos.–Samm., Samm., BeM, Aikio.

Az elemző (etimológiai) részek összeállításának elvi kérdései

Az ismeretlen eredetű szavakat nem számítva három fő etimológiai típus létezik: ősi (alapnyelvi) eredetű, jövevény-, ill. belső keletkezésű szavak.

Alapnyelvi eredetű szavak

Az alapnyelvi eredetű szavak lehetnek uráli, finnugor, finn-permi, finn-volgai, (korai) közfinn, ill. (bár mindössze egy szónál) közlapp koriak. Ezen etimológiák mindegyike valamely más finnugor nyelv etimológiai szótáraiból vagy az UEW-ből, ill.

Lehtirantától (Lehtir. 1989) ered. Az ezekben található származtatásokat általában elfogadtam. Kivételt csak ritkán tettem, erről részletesebben l. 4.2.1.2., ill. 838. sz. szócikk (lpK: T *vāž-lo,nte* 'eine Seevogel mit weißen Flügelspiegeln, weißem Bauche und rötliche Füßen, der gut fliegt und auf dem Wasser läuft, fehér szárnytükrű és vöröses lábú vízimadár, amely jól repül és a vízben fut'). Amennyiben egy adott szónak rokon nyelvi megfelelői vannak, úgy megadom az azokban szereplő szavakat, de nem jelölöm, hogy a rokon nyelv mely nyelvjárásából való a szó. Minden nyelvből megadom azonban a legjellemzőbb alakokat, általában az UEW alapján. A nyelvek sorrendje is az UEW sorrendjét követi. Ha az etimológia nincs benne az UEW-ben (pl. a korai közfinn kori szavak), úgy a SKES alapján közlöm a rokon nyelvek adatait. Az adatok mellett mindig szerepel az etimológiai szótárban megadott jelentés is. Ezek ornitológiai szempontból ugyan nem mindig pontosak, ill. egyértelműek, gyakran olyan tudományos neveket adnak meg, amelyek vagy már nem használatosak, vagy esetleg – ritkábban – sosem léteztek. Ezeket nem pontosítottam, csak kérdőjellel jelöltem, hogy nem egyértelmű a jelentésmegadás. Ha viszont a jelentés a szótár alapján megfejthető, úgy – a címszóhoz hasonlóan – megadom a német és magyar jelentést is. Az alapnyelvi eredetű szavak mellett a feltételezhető alapalakokat is megemlítem; ebben megint az UEW alakjai a mérvadók. Ha a szóhoz az etimológiai szótárak (pl. SKES, SSA) nem adnak alapnyelvi alakot, én sem írok ilyet. Ha az etimológiát valamely szótárból vettem át, nem adok meg több irodalmat, mint a megfelelő etimológiai szótárakat (általában oldalszám nélkül, kivétel csak az UEW és a SSA, vö. 3.1.3.). Ha az etimológia csak folyóiratcikkben található meg, ennek adatait külön megadom. Ha a különböző forrásokban eltérő eredeztetések találhatók, mindet ismertetem, s általában állást is foglalok valamelyik mellett. Nagy általánosságban azt mondhatjuk, hogy minél újabb egy forrás, annál nagyobb valószínűséggel fogadtam el az ott található etimológiát.

Az etimológiai forrásokat szintén megjelenésük sorrendjében közlöm az etimológiai részek végén, azaz a rokon nyelvi megfelelőekkel rendelkező etimológiák esetében: FUV, SKES, TESz., MSzFE, Lehtir., SSA.

Jövevényszavak

A jövevényszavak három fő átvételi iránya a finn, a skandináv (norvég és svéd, ill. valamely korábbi nyelvállapot) és az orosz. Ezeken kívül van még karjalai és lúd, ezeket *finnségi* gyűjtőnéven említem, ill. két fölöttébb bizonytalan korai germán jövevényszó. A jövevényszavak esetében megadom az átadó nyelvet, az abban szereplő alakot, valamint annak minősítését, ha csupán nyelvjárási alakról van szó. Az átvétel idejét külön nem közlöm, ez az átadó nyelv adataiból, ill. a lapp szó nyelvjárási megoszlásából hozzávetőlegesen megállapítható. Ha a kölcsönzés iránya nem egyértelmű, erre külön utalok. Ha a jövevényszó etimológiájának forrását nem említem, úgy az eredeztetés tőlem származik.

Belső keletkezésű szavak

A belső keletkezés három fő típusa a madárnevek esetében az összetétel, a képzés és a hangutánzás. Kevésbé jelentős, de előfordul még az elvonás, a népetimológia, az elvonás, az elhasonulás és az “alakváltozatnak” nevezett csoport (l. 5.2.3.4 fejezet). A mesterséges névadással keletkezett szavak mindegyike besorolható e kategóriák valamelyikébe, így ezzel itt külön nem foglalkozom, de az elemző részben egy fejezetet szentelek nekik (4.3.).

Az összetett szavak esetében megadom a tagok önálló alakját (mellékneveknél az első előfordulásnál vagy a predikatív, vagy az attributív, vagy mindkét alakot, a továbbiakban csak az attributívot, főneveknél a nominatívust (tehát az ún. allegro-vokális nélküli alakot) és annak jelentését. Ha az összetétel nehezen értelmezhető, megpróbálok magyarázatot adni a névadás motivációjára, ill. igyekszem más nyelvek hasonló alakulataival összefüggésbe hozni. A tükörfordítás lehetőségére minden esetben utalok, néha tömbösítve őket (pl. a *deagga-* 'törpe' előtagú összetételeknél). A már szerepelt összetételi tagokra az első előfordulás sorszámával utalok. Kivételt képeznek a madárnévként önállóan is használt szavak, ezekre értelemszerűen annak a szócikknek a száma utal, amelyben önállóan szerepelnek. Ha az összetétel valamely tagja önállóan nem fordul elő, de madárnévnek tekinthető, annak etimológiáját külön is megadom, pl. a 369.

sz. szócikkben: K: Ko. *iiskârlvuâp'pai* 'Eule, bagoly' Mos.–Samm. 24b. Összetett szó: *iiskâr* 'szikra' + *vuâp'pai* 'Bubo bubo, uhu ~ *Nyctea scandiaca*, hóbagoly' l. 409. Az előtag nyilvánvalóan orosz jövevényszó, ám ennek madárnévi jelentése az oroszból nem mutatható ki, és madárnevek előtagjaként sem ismert. Összetett szavak esetében etimológiai forrást nem adok meg, ezek döntő többsége saját eredeztetés.

A képzett szavak alapszó + képző formában szerepelnek az etimológiai részben. Amennyiben lehetséges, megadom a képző pontos funkcióját is; ha ez valamilyen oknál fogva nem lehetséges, úgy csak annyit közlök, deverbális vagy denominális képzőről van-e szó; a képző maga általában nőmenképző, ritkábban particípiumképző.

A hangutánzó eredetű szavak majdnem mindig bizonytalanaként szerepelnek. Ennek okairól részletesebben l. a 4.2.3.3. részben (vö. még G. Bogár 2006a: 18–21). Ha a hangutánzást biztosnak tekintettem, úgy vagy azt valamely forrásomból merítettem, vagy megvolt hozzá maga a madár hangját utánzó szó is, s ez esetben ezekre a tényekre és forrásokra utalok is.

A népetimológia, az elvonás, az elhasonulás és az alakváltozat általában szintén saját megállapításom alapján került ebbe a csoportba.

Ismeretlen eredetűnek általában azokat a tőszavakat tekintetem, amelyeknek sehol nem volt eredeztetésük, és a hangutánzást esetükben mindenképpen ki lehetett zárni.

Külön jelöltem – két esetben, ahol a forrásokban erre utalás volt – a gyermeknyelvinek tekinthető szavakat is.

4. ALFABETIKUS SZÓJEGYZÉK

LAPP MADÁRNEVEK

A

1. S **aa'hä, llaa** 'ein Seevogel; egy tengeri madár ~ Clangula hyemalis, Eisente, jeges réce'
Coll. 1, Hass. 193a.
Hangutánzó eredetű. Coll., Hass.
2. K: Kld. **aarešlkânjtš** 'Cinclus cinclus, Wasseramsel, vízirigó' T.I.Itk. 16a.
Összetett szó: *aareš* '?vízesés' + *kânjtš* 'karom; láb'.
3. K: Kld. **aarev** 'ein kleiner Stelzvogel, egy kis gázlómadár' T.I.Itk. 16a.
Ismeretlen eredetű.
4. K: Ko. **aarri** 'ein grauer Möwenvogel (größer als die Raubmöwe), egy szürke sirálymadár (nagyobb, mint a halfarkas), ?Larus argentatus, Silbermöwe, ezüstsirály' (A 'Larus argentatus' jelentést ornitológusokkal egyeztetve valószínűsítettük.) T.I.Itk. 16b.
Ismeretlen eredetű.
5. S **aartje ~ aartse** 'Aquila, Adler, sas' HalDLpSz 7, Hass. 217ab.
Skandináv jövevényszó: < ónorv. *ari*, sv. nyj. *ar* 'Aquila'. QvNordLehnw. 93.
6. N **ábilrievssat** 'Pagophila eburnea, Elfenbeinmöwe, hósirály' Aikio 236.
Összetett szó: *ábi* (gen.) 'nyílt tenger; széles mocsár' + *rievssat* 'Lagopus lagopus, sarki hófajd' l. 621. Újabb keletű névadás, melyet a madár élőhelye és a hófajddal való hasonlósága motivált.
7. U **abrelkæræč** 'Picus, Specht, harkály' Friis, Qv. 1.
Összetett Szó: *abre* 'eső' + *kæræč* 'Dryocopus martius, fekete harkály' l. 431. A névadás motivációja a hiányos adatok miatt nem világos.
8. N **áhpeldovtta** 'Gavia adamsii, Gelbschnabeltaucher, fehércsőrű búvár ~ Gavia immer, Eistaucher, jeges búvár' Qv. 13., Niels. I/568, Samm. 11a, Aikio 234.
Összetett szó: *áhpi* 'nyílt tenger, széles mocsár' l. 6. + *dovtta* 'Gavia arctica, sarki búvár' l. 193.

9. N **áhpelhávda** 'Somateria spectabilis, Prachteiderente, cifra pehelyréce' Aikio 53.
 Összetett szó: *áhpi* 'nyílt tenger, széles mocsár' l. 6. + *hávda* 'Somateria mollissima, Eiderente, pehelyréce' l. 344.
10. N **áhpelspálfu** 'Hydrobates pelagicus, Sturmschwalbe, viharfecske' Aikio 29.
 Összetett szó: *áhpi* 'nyílt tenger, széles mocsár' l. 6. + *spálfu* 'Hirundo, fecske' l. 726.
11. N **áhpelhanŋá** 'Clangula hyemalis ♂, Eisente ♂, jeges réce ♂' Qv. 14., Niels. II/301.
 Összetett szó: *áhpi* 'nyílt tenger, széles mocsár' l. 6. + *hanŋá* 'Clangula hyemalis, jeges réce' l. 338.
12. K: T † **ā_ikello_inte** 'ein Vogel, irgendein Landvogel, egy madár, egy szárazföldi madár' Genetz 5., T.I.Itk. 7b, 218b, 807a.
 Összetett szó: *ā_ike* 'vénasszony' + *lo_inte* 'madár' l. 503.
13. L **áilis cihce** 'eine Vogelart, egy madárfaj' Grundstr. 5b.
 Összetett szó: *áilis* 'szent' + *cihce* 'kismadár' l. 106.
14. N **ákta** | K: Kld. T *avda* 'Somateria mollissima, Eiderente, pehelyréce' Friis, Genetz 92., Qv. 3., Lag. 1276: 3., Niels. I/34, T.I.Itk. 20b, 813a, Lukk.–Solb. 70.
 Valószínűleg hangutánzó eredetű, esetleg összefügghet a *hávda* 'Somateria mollissima, pehelyréce' l. 344. szóval. A finn *auhti* ~ *autti* 'Somateria mollissima' a lapp szó átvétele. SKES, Lehtir. 67., SSA (*auhti* alatt).
15. K: Kld. **alei^gka** 'Clangula hyemalis, Eisente, jeges réce' T.I.Itk. 808a.
 Orosz jövevényszó: < *алейка* 'Clangula hyemalis'. Érdekessége, hogy az orosz szó viszont átvétel a lappból, vö. *allokaj* 'Clangula hyemalis' l. 20. Vasmer 1: 70.
16. N **aliti_ibađuš** 'Tarsiger cyanurus, Blauschwanz, kékfarkú' Aikio 238.
 Összetett szó: *aliti* (attr.) 'kék' + *bađuš* '(madár)farok'. Valószínűleg tükörfordítás a finn *sinipyrstö*, sv. *blåstjärt* 'Tarsiger cyanurus' szavakból.

17. N **alitgaccet** 'Parus caeruleus, Blaumeise, kék cinege' Aikio 200.
 Összetett szó: *alit* (attr.) 'kék' l. 16. + *gaccet* 'Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 226.
 Valószínűleg tükörfordítás a finn *sinitäinen*, sv. *blåmes*, norv. *blåmeis* 'Parus caeruleus' szavakból.
18. I **alkkusǎž** 'Phylloscopus trochilus, Fitislaubsänger, fitisz füzike' Qv. 5.
 Kicsinyítő képzővel ellátott szó, alapszava ismeretlen.
- [**alkka** ~ **alkko** l. *hálka* alatt l. 334.]
19. N **állat** ~ **hálóat** | L *alap tjiitse* 'Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' Friis, Wikl. 1890, Qv. 6., 320., Niels. I/45, PLukk. 280, Lukk.–Solb. 41, Samm. 15a, Aikio 227.
 Ismeretlen eredetű. A lpL alak összetett szó, a *tjiitse* 'kismadár' utótagot l. 106.
20. K: T **allokaj** 'Clangula hyemalis, Eisente, jeges réce' Genetz 7., Qv. 7., T.I.Itk. 11a.
 Kicsinyítő képzővel ellátott szó. A szó átment az orosz nyelvbe is: > *алейка*, vö. 15. Vasmer szerint az orosz szó vagy lapp, vagy finn, ill. karjalai jövevényszó (Vasmer 1: 70). Az alapszó hangutánzó, vö. finn *alli* 'ua'. Hasonló szavak találhatók még pl. a karjalaiban, a lúdben, a zürjénben, az osztjákban, az oroszban vagy a svédben. Ezek etimológiai összefüggése kétséges. SKES, Vasmer, SSA (*alli* alatt).
21. N **almmilvierca** 'Gallinago gallinago, Bekassine, sárszalonka' Qv. 8., Niels. I/48, Niels. I/48, Lag. 64:2., PLukk. 28b, Lukk.–Solb. 89, Samm. 5.
 Összetett szó: *almmi* 'levegő, ég' + *vierca* 'kos'. Nevét a repülés közben a szárnya által kiadott mekegő hang után kapta, vö. *meahkastat* 'Gallinago gallinago, sárszalonka' l. 514., ill. finn *taivaanvuohi* 'ua', tkp. "égi kecske".
22. N **alppe** ~ **halppe** 'Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' Qv. 9.
 Bizonytalan eredetű; talán összefügg az *állat* 'Plectrophenax nivalis' l. 19. szóval.
23. K: Ko. † **anj** '(?) Larus, Möwe, sirály' T.I.Itk. 13b.
 Eredete bizonytalan, talán összefügg a *hanhá* 'Clangula hyemalis, Eisente, jeges réce' l. 338. szóval, ez azonban a jelentés bizonytalansága miatt megállapíthatatlan.

24. N **appelakta** 'Somateria spectabilis, Prachteiderente, cifra pehelyréce' Qv.11., Lag. 1276:5.
Összetett szó: *appe* 'nyílt tenger, széles mocsár' l. 6. + *akta* 'Somateria mollissima, pehelyréce' l. 10.
25. N **appelhasskel** ~ **avelhasskel** 'Stercorarius pomarinus, Spatelraubmöwe, szélesfarkú halfarkas' Friis, Qv. 15.
Összetett szó: *appe* 'nyílt tenger, széles mocsár' l. 6. + *hasskel* 'Stercorarius parasiticus, ékfarkú halfarkas' l. 343.
26. U **árdnas** ~ **arnes** | L *har^enase-* 'Aquila, Adler, sas' Friis, Qv. 16., Wikl. 15a, Schlachter 6a, HalSvLp. 134, Lag. 225., Schlachter 6a.
Régi skandináv jövevényszó, vö. óskand. *arnuz, ónorv. *orn* 'Aquila, sas'. QvNordLehnw. 92.
27. N **arvelcizaš** 'Regenspatz. Kleiner, grauer Strichvogel, der beim Regen erscheint, egy kicsi szürke költözőmadár, amely esőben kiált' Lag. 3: 5.
Összetett szó: *arvi* 'eső' l. 7. + *cizaš* 'kismadár' l. 106.
28. K: Kld. **āsvaš** 'Stercorarius, Raubmöwe, halfarkas' T.I.Itk. 19b, 812b.
Ismeretlen eredetű.
29. N **avelrievsak** 'Pagophila eburnea, Elfenbeinmöwe, hósirály' Friis, Qv. 18., Lag. 5761: 2.
Összetett szó: *ave* 'nyílt tenger, széles mocsár' l. 6. + *rievsak* 'Lagopus lagopus, sarki hófajd' l. 621.
30. K: Ko. Kld. **avig|zinč** ~ **avve** 'Parus cinctus, Lapplandmeise, lappföldi cinege' Qv. 19., T.I.Itk. 23a, 1057a.
Összetett szó: *avig* 'tavaszi szél tiszta időben' + *zinč* 'kismadár' l. 106.
31. K: Ko. **â'brrelnjik** 'Apus apus, Mauersegler, sarlósfecske' T.I.Itk. 282a.
Összetett szó: *â'br* 'eső' l. 6. + *njik* 'művész' (< or. *-huk* foglalkozásnév-képző). A névadást talán motiválhatta a sarlósfecske életmódja: egyrészt mivel szomját úgy oltja, hogy mint a gyors esőcsepp csap le a vízre, másrészt a fiókák esős, hűvös

időben megdermednek, légcseréjüket 50–90 százalékkal csökkentik, így energia-igényük is kevesebb lesz.

B

A *b*- kezdetűeket l. még *p*- alatt is

32. S **baabelge** ~ **baapalohke** 'ein kleiner armer Vogel, der schreit und plappert früh am Morgen, egy szegény kis madár, amely kiált és csicsereg korán reggel' Hass. 258a, BeM 26b.

Ismeretlen eredetű, esetleg hangutánzó. A hangutánzás megállapításának akadálya a pontos jelentés hiánya, ám a leírás mégis efelé mutat.

33. N **baldalkkelcicaš** 'egy kis madár' Qv. 20.

Többszörösen összetett szó: *ba* (a *bahá* szó megrövidült alakja) 'rossz' + *dalkke* 'idő, időjárás' + *cicaš* 'kismadár' l. 106.

34. N **bađoš|gaccet** 'Aegithalos caudatus, Schwanzweise, őszapó' Samm. 22a, Aikio 194.

Összetett szó: *bađoš* '(madár)farok' l. 17.+ *gaccet* 'Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 226. Valószínűleg tükörfordítás a finn *pyrstötiainen*, sv. *stjärtmes*, norv. *stjertmeis* 'Aegithalos caudatus' szavakból.

35. N **bahtasihkku** Samm. 23a, Niels. I/148 'kis madár, amely a kakukkot követi, Jynx torquilla, Wendehals, nyaktekercs ~ hízelgő, segnyaló' (a 'Jynx torquilla' jelentés saját következtetés). A Samm. által említett 'hízelgő' jelentést Niels. másodikként adja meg; Samm.-nál a madár neveként csak a *giegabahtasihkku* szerepel, vö. 253. Lapp anyanyelvűek szerint a *bahtasihkku* önmagában is lehet madárnév. A Samm.-féle jelentés valószínűleg másodlagos fejlemény.

Összetett szó: *bahta* 'fenék' + *sihku* 'törlő'.

36. N **báiski** | I *päiski* 'Larus canus, Sturmmöwe, viharsirály' Samm. 29b, Niels. I/109, Lukk.–Solb. 49, Aikio 118, Samm.–Mor. 59b; Qv. 23., Lag. 4728., Friis.

Talán hangutánzó eredetű.

37. N **bakku** | S *brqđ'gâ* | U *bâggee* ~ *prad'gòì* | L *pakkoj* | I *pagoi* ~ *poagui* | K: Ko. Kld. *pââgg* ~ *peŋg* 'Tetrastes bonasia, Haselhuhn, császármadár' Friis, Wikl. 87a, Qv.

21., Coll. 11, Lag. 4620., Schlachter 6a, 106b, T.I.Itk. 326b–327a, Lukk.–Solb. 102, Samm.–Mor. 51b, Eltk. 3055., Mos.–Samm. 83a, Samm. 24b, Aikio 75.

Uráli eredetű, vö. finn *pyy* 'ua', észt *piüü* 'Perdix perdix, Rebhuhn, fogoly', lív *přkki* 'Perdix perdix ~ Tetrastes bonasia', mdE *povo, pov*, M (dem.) *povhá*, osztj. *pěňk*, m. *fogoly* 'Perdix perdix', szam.szelk. *pēke ~ pāke ~ pēkā* 'Tetrastes bonasia', kam. *puže* 'ua'. A feltételezett PU alapalak *piŋe (*piŋe*). A lapp alakok végén összetett képzők találhatók. A déli és a második umei alak etimológiailag valószínűleg nem tartozik össze a többi lapp alakokkal, hacsak a madár hangja nem befolyásolta az *-r*-betoldódását. FUV, SKES, TESz., MSzFE, UEW 383, Lehtir. 860. (az *-r*-t tartalmazó alakok nélkül), SSA (*pyy* alatt).

38. N **báktelfáli** 'Falco peregrinus, Wanderfalke, vándorsólyom' Samm. 30a.

Összetett szó: *bákti* 'szikla(fal)' + *fáli* 'Falco, sólyom' l. 208.

39. L **bakteljulo** 'egy bagolyfajta' Qv. 24.

Összetett szó: *bakti* 'sziklafal' l. 38. + *julo* (~ *jāglou*) 'bagoly' l. 375.

40. N **baktelrasstaš** 'Turdus pilaris, Wacholderdrossel, fenyőrigó' Qv. 25. (Lehet, hogy téves jelentés 'Turdus torquatus, Ringdrossel, örvös rigó' helyett, mivel a fenyőrigó nem fészkel sziklákon.)

Összetett szó: *bakti* 'sziklafal' l. 38. + *rasstaš* 'Turdus, rigó' l. 604.

41. N **bárbmolfáli** 'Falco peregrinus, Wanderfalke, vándorsólyom' Lukk.–Solb. 112, Aikio 73.

Összetett szó: *bárbmu* 'madarak téli szálláshelye' + *fáli* 'Falco, sólyom' l. 208.

42. N **bávgoš** 'Charadrius hiaticula, Sandregenpfeifer, parti lile' Qv. 29., Niels. I/150, Lag. 4707. Lukk.–Solb. 86, Samm. 43a, Aikio 111.

Ismeretlen eredetű.

43. N **beahcelbáhcatloddi** 'Loxia pytyopsittacus, Kiefernkreuzschnabel, nagy keresztcsőrű' Aikio 222.

Többszörösen összetett szó: *beahci* 'erdei fenyő' + *báhcat* 'toboz' + *loddi* 'madár' l. 503.

44. N **beahcelcizaš** 'Loxia curvirostra, Fichtenkreuzschnabel, kis keresztcsőrű' Qv. 28., Lukk.–Solb. 126.
Összetett szó: *beahci* 'erdei fenyő' l. 43. + *cizaš* 'kismadár' l. 106.
45. N **beahcelloddi** 'Tetrao urogallus, Auerhuhn, siketfajd ~ Loxia curvirostra, Fichtenkreuzschnabel, keresztcsőrű ~ Pinicola enucleator, Hakengimpel, nagypirók' l I *paaccallodde* 'Pinicola enucleator' Friis, Qv. 28., Lag. 4710: 4., Lukk.–Solb. 126, Samm.–Mor. 51a, Samm. 32b. A Samm. által említett 'Tetrao urogallus' jelentés valószínűleg a lpK *piecce* 'Tetrao urogallus, siketfajd' l. 563. hatására alakult ki: mint P. Sammallahti szíves szóbeli közléséből megtudtam, ez a jelentés az északi lapp keleti területein használatos.
Összetett szó: *beahci* 'erdei fenyő' l. 43 + *loddi* 'madár' l. 503.
46. N **beahcelruossalnjunni** 'Loxia pytyopsittacus, Kieferkreuzschnabel, nagy keresztcsőrű' Samm. 34b.
Többszörösen összetett szó: *beahci* 'erdei fenyő' l. 43. + *ruossa* 'kereszt' + *njunni* 'orr, csőr'. Valószínűleg tükörfordítás a norv. *grankorsnebb* 'Loxia curvirostra, Fichtenkreuzschnabel, kis keresztcsőrű', tkp. "erdei fenyő-kereszt-csőr" szóból, vö. még *guossaruossanjunni* 'Loxia curvirostra, keresztcsőrű' l. 312.
47. N **bealdolbakku** 'Perdix perdix, Rebhuhn, fogoly' Samm. 36a.
Összetett szó: *bealdu* 'szántófield' + *bakku* l. 37. Valószínűleg tükörfordítás a finn *peltopyy* 'ua' szóból.
48. N **bealdolcihci** 'Emberiza hortulana, Gartenammer, kerti sármány' Lukk.–Solb. 27, Samm. 36a, Aikio 229.
Összetett szó: *bealdu* 'szántófield' l. 47. + *cihci* 'kismadár' l. 106. Valószínűleg tükörfordítás a finn *peltosirkku* 'ua' szóból.
49. N **bealdolgáranas** 'Corvus monedula, Dohle, csóka' Samm. 36a.
Összetett szó: *bealdu* 'szántófield' l. 47. + *gáranas* 'Corvus corax, holló' l. 241. Valószínűleg mesterséges alakulat, mivel a csóka Lappföldön nem honos. Legészakibb elterjedési helye kb. Dél-Finnország. Tükörfordítás nem lehet, mivel a környező nyelvek egyikében sem találunk hasonló szerkezetű szót. E mesterséges

nevet feltehetőleg a csóka élőhelyére való utalással hozták létre: a madár szívesen tartózkodik mezőgazdasági területeken, öreg épületekben stb.

50. N **bealdolvuoráš** 'Corvus frugilegus, Saatkrähe, vetési varjú' Aikio 208.

Összetett szó: *bealdu* 'szántó föld' l. 47. + *vuoráš* '? Corvus corone cornix, (dolmányos) varjú' l. 875. Az utótag ebben a formában más forrásokban nem fordul elő, de *vuoražas* ~ *vuorččis* alakban igen; itt feltehetőleg ennek egy alakváltozatával van dolgunk.

51. N **bealgelloddi** 'Troglodytes troglodytes, Zaunkönig, ökörszem' Aikio 168.

Összetett szó: *bealgi* 'hüvelykujj' + *loddi* 'madár' l. 503. Valószínűleg részleges tükörfordítás a finn *peukaloinen* 'Troglodytes troglodytes' szóból; a madár farka egy felfelé tartott hüvelykujjra hasonlít.

52. N **bealljeloadgu** 'Asio otus, Waldohreule, erdei fülesbagoly' Aikio 144.

Összetett szó: *beallji* 'fül' + *loadgu* 'Asio flammeus, réti fülesbagoly' l. 498. Valószínűleg részleges tükörfordítás, vö. finn *sarvipöllö*, sv. *hornuggla*, norv. *hornugle* 'Asio otus', tkp. 'szarvas bagoly', ill. angol *long-eared owl* 'Asio otus', tkp. 'hosszú fülű bagoly', német *Waldohreule* 'Asio otus', tkp. 'erdei + füles + bagoly', latin szaknyelvi *Asio otus* (*otus* 'füles') kifejezés volt hatással. A tükörfordítások esetében a forrásnyelv leggyakrabban valamely környező nyelv, itt azonban inkább az angol, a német vagy a latin adhatta a kiindulópontot; ugyanakkor az angolban és a németben további jelzőket is találunk a madár neve előtt, a latin mint forrásnyelv viszont más szavakban nem fordul elő, így talán a finn, svéd és norvég alakok 'szarv' jelentésű előtagja is közrejátszhatott az új szó megalkotásában.

53. N **bealljelrásttis** | I *paelljelrastagaž* 'Bombycilla garrulus, Seidenschwanz, csonttollú' Friis, Qv. 59., Lag. 4847: 6., Lukk.–Solb. 124, Samm. 37a, Aikio 166; Qv. 59.

Összetett szó: *beallji* 'fül' l. 52 + *rásttis* 'Turdus, rigó' l. 604.

54. N **bealljelskuolfi** 'Bubo bubo, Uhu, uhu' Qv. 60., Lag. 6565: 2.

Összetett szó: *beallji* 'fül' l. 52. + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 710.

55. N **bearallskuolfi** 'Aegolius funereus, Rauhfußkauz, gatyáskuvik' Aikio 143.
 Összetett szó: *bearal* 'gyöngy' + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 710. Valószínűleg tükörfordítás a finn *helmipöllö*, sv. *pärluggla*, norv. *perlugle* 'Aegolius funereus' szavakból.
56. N **beibboš** 'Fringilla coelebs, Buchfink, erdei pinty ~ Pinicola enucleator, Hakengimpel, nagypirók' | I *peäi'ppunj* 'Fringilla coelebs' | K: Ko. *peipp* 'ua' Samm. 39b, Niels. I/151, Lukk.–Solb. 44 Aikio 214, Samm.–Mor. 54a, EItk. 3233., T.I.Itk. 926a; Qv. 30., 31., Lag. 4807., Friis.
 Finn jövevényyszó: < *peippo* ~ *peipponen* 'több kis (énekes)madár neve, ált. 'Fringilla coelebs' SKES, SSA (*peippo* alatt).
57. N **beibbošcihci** 'Passer montanus, Feldsperling, mezei veréb' Lukk.–Solb. 22, Samm. 39b.
 Összetett szó: *beibboš* 'erdei pinty' l. 56. + *cihci* 'kismadár' l. 106. Lehet, hogy mesterségesen létrehozott szó, mivel csak e két újabb forrásban fordul elő.
58. N **bešškoš** | K: Ko. Kld. *peäčklodd* 'Delichon urbica, Mehlschwalbe, molnárfecske' Friis, Qv. 33., Itk.–Äimä 306., Niels. I/154, Lag. 5014., T.I.Itk. 349b, Lukk.–Solb. 15, Samm. 40a, Aikio 156.
 A lpN finn jövevényyszó: < *pääsky(nen)* 'ua', a lpK pdig karjalai: < *peäšküni* 'ua'. A lpK szó utótagjaként a *lodd* 'madár' l. 503. szó szerepel. FUV, SKES, TESz., MSzFE, UEW 358, SSA (*pääsky* alatt).
59. N **beštor** | I *pešnirihhááz* ~ *peštrihhááz* | K: Ko. Kld. *pieštrigaž* 'Motacilla alba, weiße Bachstelze, barázdabillegető' (N nyj. 'Hirundo, Schwalbe, fecske' is) Friis, Qv. 61., Itk.–Äimä 303., 304., Niels. I/154, Lag. 4881., T.I.Itk. 373a, Samm.–Mor. 53b, EItk. 3224., Lukk.–Solb. 37, Samm. 40a, Aikio 157.
 Finn-volgai, esetleg finnugor eredetű szó; vö. finn *västäräkki* 'ua', karj. *päistärökkö*, olon. *peästärikki*, észt *västrik*, mdE *uškeřej*, M *uškorej* ~ *veškořej*, osztj. *wěrcək* ~ *würšėk*, vog. *väršex* ~ *ürčij* 'ua'. A lapp szavak lehetnek esetleg finn, ill. karjalai jövevényyszavak is. A magam részéről azonban valószínűbbnek tartom, hogy a szó-cikkben említett lapp szavak a fenti szócsalád tagjai (hasonlóan: SSA), s csupán a *veastareaddji* 'Motacilla alba' l. 842. finn jövevényyszó. A feltételezett PU alapalak *wäct3-r3-kk3. SKES, UEW 562, SSA (*västäräkki* alatt).

60. N **bieggalfáll**i 'Falco tinnunculus, Turmfalke, vörös vércse' Lukk.–Solb. 116, Samm. 41b, Aikio 70.
 Összetett szó: *biegga* 'szél, légáramlat' + *fáll*i 'Falco, sólyom' l. 208. Valószínűleg tükörfordítás a finn *tuulihaukka* 'ua' szóból.
61. N **bieggoš ~ bigguš** 'Phalaropus lobatus, Halsbandwassertreter, vékonycsőrű víztaposó' Friis, Qv. 35.
 Talán a *biegga* 'szél, légáramlat' l. 60. kicsinyítő képzővel ellátott alakja. A névadást motiválhatta a víztaposófélék gyors ide-oda forgolódó, gyors mozdulatokkal végzett mozgása.
62. N **biehkan** | I *piehanj* | K: Ko. Kld. T *pie'kkan ~ pījkij* 'Buteo lagopus, Rauhfußbussard, gatyás ölyv' (Genetznél csak 'valamilyen bagoly' jelentés áll) Friis, Genetz 1481., Qv. 36., Niels. I/162, Lag. 4992., T.I.Itk. 365a, Samm.–Mor. 54b, EItk. 3271., Samm. 41b.
 Talán uráli eredetű, vö. szam.kam. *phigije* 'ölyv'. Mivel más nyelvekből a szó nem mutatható ki, s a szamojéd szóra is csak egy adat van, összetartozásuk meglehetősen bizonytalan. A finn *piekana* 'Buteo lagopus, gatyás ölyv' lapp jövevényszó. A feltételezett PU alapalak **päke*. A SSA a lapp és a szamojéd szavak összetartozását kétségesnek tartja, valószínűbbnek véli, hogy a lapp szó hangutánzó eredetű. UEW 361, SKES, FUV, SSA (*piekana* alatt).
63. N **biellocizaš** | L *piellõltsihtsē* 'Luscinia suecica, rotsterniges Blaukehlchen, kékbegy' (L 'Eremophila alpestris, Ohrenlerche, havasi fülespacsirta' is; Nielsennél 'kis madár, fehér folttal a nyakán') Wikl. 93a, Qv. 37., Niels. I/164, Lag. 4999: 3., Grundstr. 724ab, Lukk.–Solb. 42, Samm. 42a.
 Összetett szó: *biellu* 'harang, csengő' + *cizaš* 'kismadár' l. 106. Kultúrtörténeti érdekességként megemlítendő, hogy ez a lappok egyik nemzeti madara, s róla nevezte el saját magát Nils-Aslak Valkeapää, és ennek nyomán adta egyik verseskötetének a *Lávlo vizar biellocizaš* 'Dalolj, csicseregj, kékbegy' címet.
64. N **bigán** 'Surnia ulula, Sperbereule, karvalybagoly' Aikio 138.
 Ismeretlen eredetű; a *biehkan* 'Buteo lagopus' l. 62. szóval való összefüggése egyrészt jelentéstani okokból zárható ki, másrészt azért, mert csak a legújabb forrásban

fordul elő madárnévként. A *bigán* szó jelentése Samm. szerint 'äkkipikainen', azaz 'hirtelen (haragú)', ezt a madár vakmerő viselkedése és jellemző hirtelen emelkedése esetleg magyarázhatná, arra azonban nemigen van példa a lapp madárnevek között, hogy egy melléknév önmagában madárnévként lenne használatos, az új keletű nevek pedig általában valamelyik környező nyelv nevei alapján alkotott szavak szoktak lenni. Ugyancsak kizárható a finn *pika-na* 'gyors(an)' szóból való származtatása, hiszen az új keletű, tudatos névalkotás ilyen típusú névadási gyakorlatot nem mutat. Mivel a szónak más forrásokban nem találtam madárnévi használatát, eredetét ismeretlennek minősítettem.

65. N **bihcelpáslčáihni** 'Dendrocopus major, Buntspecht, nagy tarkaharkály' Samm. 43a, Aikio 149.

Összetett szó: *bihcelbáhci* 'fenyőtoboz' l. 43. + *čáihni* l. 131. Valószínűleg tükörfordítás a finn *käpytikka* 'ua' szóból.

66. N **bihcelbáslgáski** 'Pinicola enucleator, Hakengimpel, nagypirók' Lukk.–Solb. 125, Samm, 43a.

Összetett szó: *bihcelbáhci* 'fenyőtoboz' l. 43. + *gáski* 'rágó'. Valószínűleg részleges tükörfordítás a norv. *konglebit* 'ua', tkp. 'toboz + darab, falat' szóból.

67. N **bihcelpáslloddi** 'Loxia, Kreuzschnabel, keresztcsőrű' | K: Ko. *piccpaappaž* 'Parus major, széncinege' Samm. 43a, Mos.–Samm. 86b.

A lpN összetett szó: *bihcelbáhci* 'fenyőtoboz' l. 65. + *loddi* 'madár' l. 503. Valószínűleg tükörfordítás a finn *käpylintu* 'ua' szóból. A kolttá alak végén kicsinyítő képzőt találunk. A szóról valószínűleg lekopott egy utótag, de az is lehet, hogy önálló szó, és nem függ össze az északi alakkal; ez esetben talán hangutánzó eredetűnek tartható.

68. N **bippaldirri** 'Pluvialis apricaria, Goldregenpfeifer, aranylile' Niels. I/155.

Összetett szó: *bippa* '?' + *dirri* 'füttyi, kisfiú hímvesszeje'. Mivel efféle összetételek motivációjára nem adódik igazán elfogadható magyarázat, valószínű, hogy népetimológiáról van szó, vö. sv. *pipare* 'lile'. Ezt az is alátámaszthatja, hogy az előtagnak nincs önálló jelentése.

69. N **bisselhávka** ~ **bissolhávka** 'súlyom- vagy karvalyfélé madár (egyések szerint nagyobb, mint a *cizášfáll*i (vö. 107.) mások szerint viszont azonos vele)' Lag. 4959., Niels. I/183.

Finn hatásra alakult szó. Előtagja 'puska, fegyver' jelentésű, utótagja pedig a finn *haukka* 'súlyom, karvaly, ölyv' szó átvétele, mely ebben a formában önállóan nem használatos. Valószínűleg a finn *ampuhaukka* 'Falco columbarius, Merlin, kis súlyom' szó részben fordítással, részben közvetlen átvétellel átkerült sajátos formája. Ezt alátámasztja a Nielsentől említett lehetséges azonossága a *cizášfáll*i 'Falco columbarius' szóval.

70. N **bivtte** 'Pluvialis apricaria, Goldregenpfeifer, aranylile' Qv. 41b.

Skandináv jövevényszó, vö. norv. *bøti*. QvNordLehnw. 110.

71. N **bižus** | L *pičuj* | I *piiččus* 'Pluvialis apricaria, Goldregenpfeifer, aranylile' Friis, Wikl. 94b, Qv. 41a., Niels. I/156, Lag. 4899: 2., Lukk.–Solb. 91, Samm.–Mor. 54a, EItk. 3290., Samm. 48a, Aikio 87.

Talán hangutánzó eredetű, a lapp leírás szerint hangja *biii*, illetve *byy-biie byy-biie* (Aikio 87).

72. S **bluövielslütjkie** ~ **pluevielslutjkie** 'Numenius arquata, großer Brachvogel, nagy-póling' Hass. 345a, BeM 227a ('Numenius, póling').

Összetett szó: *bluövie* 'mocsár, láp' + *slütjkie* 'egy tengeri madárfaj' l. 712.

73. N **boaddolcivkkán** 'Anthus spinoletta, Wasserpieper, havasi pityer' Aikio 163.

Összetett szó: *boadđu* 'szirt, zátony' + *civkkán* 'csipogó'. Az utótag önállóan nem, de egyes – feltehetőleg a *civkkaleivvoš*, csak utótagként előforduló szóból (vö. *gieddecivkkaleivvoš* 'Anthus campestris, Brachpieper, parlagi pityer' l. 251.) elvonással alakult – összetételek utótagjaként megtalálható mint madárnév, vö. pl. *ruksescivkkan* 'Anthus cervinus, rozsdástorkú pityer', tkp. 'vörös + csipogó' l. 633., *niitocivkkán* 'Anthus pratensis, erdei pityer', tkp. 'fa + csipogó' l. 546.

[-**boagos** csak összetételi utótagként, vö. *fiervalboagos* 'Calidris maritima, tengeri partfutó' l. 212.]

74. N **boaimmaš** | S *boojme ~ bööjm'e ~ spoojme ~ spööjme* | L *päämätj* 'Buteo (lagopus), (Rauhfuß)bussard, (gatyás) ölyv' (Wiklundnál 'Buteo buteo, Mäusebussard, egerészölyv') Friis, Wikl. 95a, Qv. 42., Coll. 88, Niels. I/196, Lag. 5122., Grundstr. 770a, PLukk. 116b, Hass. 358b, Lukk.–Solb. 114, Samm. 49a, BeM 47b, Aikio 67. Képzett szó: alapszava a *boaibmut* 'csíp, csipeget; elkap', ennek melléknévi igenévi alakjához járul az *-š ~ -tj* kicsinyítő képző.
75. N **boalloinjukča** 'Cygnus olor, Höckerschwan, bütykös hattyú' Samm. 50a, Aikio 34. Összetett szó: *boallu* 'cövek, pecek' + *njukča* 'Cygnus cygnus, énekes hattyú' l. 556. Valószínűleg tükörfordítás a finn *kyhmyjoutsen* 'ua', svéd *knölsvan* 'ua' szóból: *kyhmy*, *knöl* 'bütyök', *joutsen*, *svan* 'hattyú'.
76. N **bovttäš** | K: Ko. *boxt ~ pōudaš* 'Fratercula arctica, Papageitaucher, lunda' Qv. 43., Lag. 5110., T.I.Itk. 390b, 943a, Samm. 57b, Aikio 131. Ismeretlen eredetű.
77. N **borggek** 'Cepphus grylle, Gryllteiste, fekete lumma' Qv. 44. Talán a *borgit* 'pancsol' szó képzett alakja; a lummák remekül úsznak és buknak, de roppant esetlenül mozognak a szárazföldön (EM 155).
78. N **bulddogas ~ bulddugas ~ buldugas ~ bulddagas** 'Corvus corax, Kolkrabe, holló' Friis, Qv. 48., Niels. I/247, Lag. 5229., Lukk.–Solb. 59, Samm. 59a. Képzett szó: *bulddas* 'dagadt, vastag, kövér' + *-(a)gas* főnévképző.
79. N **buldán** 'Corvus corax, Kolkrabe, holló' Qv. 47., Niels. I/247. Képzett szó: *bulddas* 'dagadt, vastag, kövér' l. 78. + *-n* főnévképző.
80. N **bulfan** 'Corvus corax, Kolkrabe, holló' Friis, Qv. 49. Talán a *buldán* 'Corvus corax' l. 79. szabálytalanul elhasonult alakja.
81. N **bulmmot ~ bulmmohas** | L: *pulmuk (-tsh'tsē)* 'Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' (L 'Schwalbe, fecske' is) Qv. 51., Lag. 5225., Grundstr. 750a, Samm. 59b. Finn jövevényszó: < *pulmunen* 'Plectrophenax nivalis'. SKES, SSA (*pulmunen* alatt). (A lulei szó lehet, hogy nem tartozik ebbe a családba. Ez esetben

Grundströmnél feltehetőleg nyomdahiba következtében áll ez az alak, vö. *puluk|ci.oxe* l. 579.)

82. N **bumbaloddi ~ bumpaloddi** 'Asio flammeus, Sumpfohreule, réti fülesbagoly' Qv. 52., Niels. I/250, Samm. 59b. (Qv. '?küllő-féle'; a kérdőjel Qv.-nál is megvan, és jogosan: a küllők nem huhogó hangot adnak ki, így az általa megadott jelentés mindenképpen pontatlan.).

Összetett szó: *bumbá* 'huhogó' + *loddi* 'madár' l. 503.

83. N **bumbastat** 'Bubo bubo, Uhu, uhu' Lukk.–Solb. 109.

Képzett szó: *bumbá* 'huhogó' l. 82. + *-stat* főnévképző.

84. N **buoidelgacct** 'Parus major, Kohlmeise, széncinege' Lukk.–Solb. 19.

Összetett szó: *buoidi* 'faggyú' + *gacct* 'Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 226. Valószínűleg tükörfordítás valamelyik környező nyelvből, vö. finn *taliltainen* 'ua', sv. *talglöxe* 'ua', norv. *kjøttlmeis* 'ua': *tali*, *talg* 'faggyú' *kjøtt* 'hús' + *tainen*, *meis* 'cinege' (sv. *oxe* 'ökör').

[-**buokča** '(le)merülő, (le)bukó' csak összetételek utótagjaként, vö. *čáhppes|buokča* l. 118., *deaggal|buokča* l. 173., *ránes|buokča* l. 589.]

85. S **buöjdielbatte** 'Name eines Vogels, der Fleisch frißt, egy húsevő madár neve' Lag. 1729: 4., 5299: 3., Hass. 380b.

Összetett szó: *buöjdie* 'faggyú' l. 84. + *batte* 'fenék' l. 35.

86. S **buöjdielbütt'ege** 'eine Meisenart, egy cinegefajta, talán Parus cinctus, Lapplandmeise, lappföldi cinege' Coll. 12, Hass. 380b.

Összetett szó: *buöjdie* 'faggyú' l. 84. + *bütt'ege* 'végbél'. Az összetételi tagok jelentése, valamint a lpN hasonló szava miatt valószínűbbnek tartom, hogy jelentése valójában 'Parus major, Kohlmeise, széncinege', vö. 72. A *buöjdielbatte* l. 84. szóval jelentésbeli eltérésük miatt nem azonosak.

87. S **buöjdie ts'üjtseke** 'Parus cinctus, Lapplandmeise, lappföldi cinege' Hass. 380b; Lag. 5299: 2. Hass.-nél német jelentésként 'Kohlmeise' áll, ez 'Parus major, széncinege'

lenne. A hasonló felépítésű északi lapp, finn, svéd és norvég szavak, valamint az utótag jelentése miatt azonban az általam megadott jelentés a valószínűbb.

Összetett szó: *buöjdie* 'faggyú' l. 84. + *ts'üjtseke* 'Parus major, széncinege' l. 794.

88. K: Ko. **buönemac** 'Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' Qv. 55., Lag. 5241b., T.I.Itk. 393a.

Orosz jövevényszó: < *пунок ~ пуночка* 'Plectrophenax nivalis'. T.I.Itk.

89. N **bupmálas** | I *pumalu* 'Fulmarus glacialis, Eissturmvogel, sirályhojsza' Friis, Qv. 53., Niels. I/241, Lag. 5444., Samm. 63b, Aikio 28.

Képzett szó: *bupmol* 'gyapjú, vatta' + *-las* melléknévképző; az I alak végén *-u* képző található. A névadást feltehetőleg a madár külseje motiválta, vö. *bupmollicizáš* l. 90.

90. N **bupmollcizáš** 'egy cizáš-fajta' Niels. I/241.

Összetett szó: *bupmol* 'gyapjú, vatta' l. 89. + *cizáš* 'kismadár' l. 106.

91. N **burslnjun(ne)lhavdda ~ burššanjun(ne)lhavdda** 'Somateria mollissima, Eiderente, pehelyréce' Friis, Qv. 56., Lag. 5253: 2.

Többszörösen összetett szó: *boršša* 'vastag' + *njunni* 'csőr' l. 46. + *hávda* 'Somateria mollissima, pehelyréce' l. 344.

92. N **bussáskuolfi** 'Strix aluco, Waldkauz, macskabagoly' Samm. 64a, Aikio 139.

Összetett szó: *bussá* 'macska' + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 710. Valószínűleg tükörfordítás valamelyik környező nyelvből, vö. finn *kissapöllö*, sv. *kattugla*: *kissa*, *katt* 'macska', *pöllö*, *ugla* 'bagoly'.

93. N **buvvedat** | I *puvvááduuvaž* | K: Ko. *pu'vvaž* 'Charadrius hiaticula, Sandregenpfeifer, parti lile' Friis, Qv. 58., Niels. I/276, Lag. 5283., T.I.Itk. 414a, 939b, EItk. 3565., Lukk.–Solb. 82, Samm. 64b, Aikio 85.

Eredetére nézve két eltérő véleménnyel találkoztam:

1. Képzett szó: *buv-buv* 'a madár hangjának utánzása' + *-dat* főnévképző. Lag.

2. Skandináv jövevényszó, vö. ónorr. *spói*, norv. *spoe*, *spue*. QvNordLehnw. 115. (A skandináv szó is lehet hangutánzó.)

A madár jellegzetes hangja Aikio szerint is kellemes *buvvi*, így tehát a hangutánzó etimológia meglehetősen biztosra vehető.

94. K: Ko. † **belka** 'Pica pica, Elster, szarka' T.I.Itk. 23b.

Orosz jövevényszó: < *белка* 'mókus' T.I.Itk. A nagy jelentéskülönbség miatt az etimológia bizonytalan, ugyanakkor maga az adat sem teljesen biztos. Felmerülhet még a fenti orosz szó etimonja, a *белый* 'fehér' szó is (Vasmer I: 148) mint a névadás motiválója, hiszen a szarka egyik jellegzetessége a fekete tollazatból előbukkanó széles fehér szárnycsík és has.

C

A *c*- kezdetűeket l. még *ts*- alatt is.

95. N **cagan** | K: Ko. *caggan* 'Haematopus ostralegus, Austernfischer, csigaforogató' Friis, Qv. 328., Niels. I/311, T.I.Itk. 625a, Lukk.–Solb. 79, Samm. 65a, Aikio 83. (Qv. említi lulei *cagan* alakot is, más forrásban azonban erre utalás nincs.)

Képzett szó: *caggát* 'kitár, kinyit' + *-n* a múlt idejű melléknévi igenév képzője.

96. N **cicaščaitne** 'Dendrocopus minor, Kleinspecht, kis tarkaharkály' Friis, Qv. 337.

Összetett szó: *cicaš* 'kismadár' l. 106. + *čaitne* 'harkály' l. 131.

97. N **ciellaš** 'Plautus alle, Krabbentaucher, alkabukó' Samm. 68b; Qv. 330., Lag. 383.

Talán hangutánzó eredetű, jellemző hangja éles, sivító (EM 156); a szó végén *-š* főnévképzővel ellátott alakja.

98. N **cihcelfalli** 'Accipiter nisus, Sperber, karvaly' Qv. 338.

Összetett szó: *cicce* (*cizaš*) 'kismadár' l. 106. + *falle* 'Falco, sólyom' l. 208. Talán a finn *varpushaukka* 'Accipiter nisus', tkp. *varpus*- 'veréb, kismadár' + *haukka* 'Falco' szó is hatott kialakulására. Ugyanakkor az újabb keletű, mesterséges névadás lehetőségét kizárhatjuk, hiszen csupán két, viszonylag régi forrásban fordul elő.

99. N **cihcelskuolfi** 'Glaucidium passerinum, Sperlingkauz, törpekuvík' Samm. 68b.

Összetett szó: *cihci* 'kismadár' l. 106. + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 710.

100. N **cihrellastalvizar** 'Phylloscopus sibillatrix, Waldlaubsänger, sisegő füzike' Aikio 187.
Többszörösen összetett szó: *cihrre* 'ciripelő, csipogó' + *lasta* 'levél' + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859. Újabb keletű névadás, de nem tükörfordítás, mivel a szóba jöhető forrásnyelvek egyikében sem találunk hasonló elemekből összetett szót.
101. N **cipcastak** 'Calidris temminckii, Temminck-Strandläufer, Temminck-partfutó' Qv. 331.
Képzett szó: alapszava ismeretlen, talán hangutánzó tő, ehhez járul a *-stak* deverbális főnévképző. Mivel a Temminck-partfutó jellemző hangjai az északi lapp leírás szerint *dididi*, *gililili* és *drrr* (Aikio 93), a *c* hangokat tartalmazó hangutánzó tő feltételezése valóban csak hipotetikus.
102. N **cirhi** 'Calidris temminckii, Temminck-Strandläufer, Temminck-partfutó' Qv. 331., Lag. 589.
Talán hangutánzó eredetű, jellegzetes hangja hosszú *tirr* (EM 129), ill. *trrrri* (Schmidt 2000: 314.). A lapp nyelvű hangleírások szintén zárhangokat tartalmaznak (*dr*, *dididi*, ill. *gililili* (Aikio 93.)), ennek ellenére a zárhang helyett található affrikáta miatt még nem zárható ki a hangutánzó eredet, hiszen a jellegzetes tremuláns és a magas hangrend folytán a hangalakok igen közel állnak egymáshoz. A környező nyelvekben egyedül a finnben van némileg hasonló hangzású neve: *lapinsirri*, így nem lehetetlen az sem, hogy ennek utótagjával függ össze a lapp szó.
103. I **ciske** ~ **siske** 'kis sólyom ~ Garrulus glandarius, Eichelhäher, szajkó' | K: Kld. *cicka* 'Accipiter, Habicht od. Sperber, karvaly v. ölyv' Friis, Qv. 332., T.I.Itk. 635a, EItk. 239. (A 'Garrulus glandarius' jelentés talán téves.)
Talán finnugor eredetű, vö. zürj *žus* ~ *žus* ~ *šuz* 'Falco lanarius, ? ~ Bubo bubo, Uhu, uhu', m. *sas* 'Aquila, Adler'. A feltételezett PFU alapalak *čáčkэ. TESz., MSzFE, Uew 51.
104. I **ciskelváálláz** 'Falco columbarius, Merlin, kis sólyom' Samm.–Mor. 5a, EItk. 239., 5396.
Összetett szó: *ciske* 'Falco columbarius kis sólyom' l. 103. + *váálláz* 'Falco, sólyom' l. 208.

[-**civkkalleivvoš** csak összetételi utótagként, vö. *gieddelcivkkalleivvoš* 'Anthus campestris, parlagi pityer' l. 252., *niitolcivkkaleivvoš* 'Anthus pratensis, réti pityer' l. 545., *ruksešcivkkaleivvoš* 'Anthus cervinus, rozsdástorkú pityer' l. 632., *vuovdelcivkkaleivvoš* 'Anthus trivialis, erdei pityer' l. 879.]

[**-civkkán** csak összetételi utótagként, vö. *boaddolcivkkán* 'Anthus spinoletta, Wasserpieper, havasi pityer' l. 73., *ruksešcivkkán* 'Anthus cervinus, rozsdástorkú pityer' l. 633., *niitolcivkkán* 'Anthus pratensis, erdei pityer' l. 546.]

105. N **civlaš ~ cilvvaš** 'Calidris maritima, Meerstrandläufer, tengeri partfutó' Friis, Qv. 339., Lag. 360.

Valószínűleg hangutánzó eredetű: ha felriasztják, csipogáshoz hasonló *viit-vit* hangot ad ki (EM 130).

106. N **cizáš ~ cihci** 'Calcarius lapponicus, Spornammer, sarkantyús sármány; összetételek utótagjaként 'veréb, kis madár' | S *tsijtse'ke* 'Sperling ~ Meise, veréb ~ cinege' | U *tsyysak* 'kleiner Vogel, bes. Sperling, kis madár, elsősorban veréb' | L *tsihtsē* 'ua' | I *cissááz* 'Meise, cinege' | K: Ko. Kld. T *ceežzaž* 'Parus, elsősorban Parus cinctus, Lapplandmeise, lappföldi cinege' Friis, Wikl. 152a, HalSvLp. 187, Qv. 335., Itk.–Äimä 405., Coll. 15, Niels. I/316, Lag. 355., Grundstr. 1235a, Schlachter 145a, T.I.Itk. 625a, 628b, Hass. 1366b, Lukk.–Solb. 25, Samm.–Mor. 5a, Kur. 382b, Mos.–Samm. 11a, Samm. 69b, BeM 330a.

Eredetére nézve három különböző vélemény létezik:

1. Uráli eredetű, vö. zürj. *žič* 'Riparia riparia, Uferschwalbe, parti fecske', osztj. *čēnč ~ šeš* 'kis (énekes)madár', *šam.szelk*, *čičik ~ čiči* 'madárka'. A feltételezett PU alapalak **čičä ~ činčä*. UEW 58.

2. Skandináv jövevényszó:, vö. norv. *tít, tita*. QvNordLehnw. 335.

3. Önálló hangutánzó alakulat. SKES, SSA (*tiainen* alatt).

Valamikor hangutánzó eredete tagadhatatlan, ám hogy mikor jött létre, vagyis hogy már a PU korban vagy jóval később, az őslapp nyelvnek a korai közfinnből való kiválása után, de még a lapp nyelvjárások szétválása előtt, eldönthetetlen. A legkevésbé valószínű a jövevényszóként való eredeztetés, itt inkább gondolhatunk arra, hogy a lapp és a norvég szavak hasonlósága véletlenül alapul. Mivel a lapp valamennyi nyelvjárásában megtalálható, az átvételnél erősebben jöhet számításba az uráli és az önálló hangutánzó eredet is.

107. N **cizášfállli** 'Falco columbarius, Merlin, kis sólyom' Qv. 336., Niels. I/316, Lukk.–Solb. 110, Samm. 69b, Aikio 71. (Qv.-nál 'Accipiter nisus, Sperber, karvaly' is).
Összetett szó: *cizáš* 'kismadár' l. 106. + *fállli* 'Falco, sólyom' l. 208.
108. N **cizopaš** 'Calcarius lapponicus, Spornammer, sarkantyús sármány' Qv. 334., Niels. I/316, V/135, Lukk.–Solb. 25, Samm. 69b, Aikio 232 (Qv.-nál 'Parus cinctus, Lapplandmeise, lappföldi cinege').
Képzett szó: *cizáš* 'kis madár' l. 106. + *-paš* névszóképző.
109. S **cöcejelhapkie** 'Accipiter nisus, Sperber, karvaly' Qv. 340.
Összetett szó: *cöceje* 'vadkacsa' l. 792. + *hapkie* 'Falco, sólyom' l. 330. A névadás motivációját nem sikerült megfejteni: a vadkacsákkal a karvaly nem hozható összefüggésbe sem külseje, táplálkozási szokásai, sem pedig élőhelye alapján. Az egyetlen közös tulajdonságuk a kisebb récék és a karvaly mérete, ez azonban még nem magyarázza a névadást.
110. I **cuá'buivälli** 'Circus cyaneus, Kornweihe, kékes rétihéja' Samm.–Mor. 5b.
Összetett szó: *cuá'bui* 'béka' + *välli* 'Falco, sólyom' l. 208. Talán tükörfordítás a finn *sammakkohaukka* 'Circus cyaneus' szóból, vö. Häkkinen L82; ez az összetétel ma legfeljebb nyelvjárássokban használatos, a madár hivatalos neve *sinisuohaukka*.

Č

A č- kezdetűeket l. még *tj-*, *tš-* alatt is.

111. K: ? **čaccelčukš** 'Pandion haliaëtus, Fischadler, halászsas' Friis, Qv. 353., T.I.Itk. 650b. (A *čukš* alak talán elírás.)
Összetett szó: *čacce* 'víz' + *čukč* ? = *čiekča* 'Pandion haliaëtus' l. 144.
112. N **čacceldivek** 'Emberiza schoeniclus, Rohrammer, nádi sármány' Friis, Qv. 351.
Összetett szó: *čacce* 'víz' l. 111. + *divek* 'Columba, galamb' l. 205.
113. N **čaccelolmai** 'Plautus alle, Krabbentaucher, alfabukó' Qv. 352.
Összetett szó: *čacce* 'víz' l. 111. + *olmai* 'férfi'.

114. N **čagan** 'Tringa nebularia, Grünschenkel, szürke cankó' Friis, Qv. 341.
Talán hangutánzó eredetű, valószínűleg összefügg a *cagan* 'Haematopus ostralegus, csigaforgató' l. 95. szóval.
115. N **čáhcelbávgoš** 'Phalaropus lobatus, Halsbandwassertreter, vékonycsőrű víztaposó' Friis, Qv. 350., Lag. 498: 8., Lukk.–Solb. 86, Samm. 76b.
Összetett szó: *čahci* 'víz' l. 111. + *bávgoš* 'Charadrius hiaticula, parti lile' l. 42.
116. N **čáhcelloddi** | S *čaccellodde* | U *tjaahtsèllåddee* | L *tjäs|lådde* | I *čäcillodde* | K: Ko. Kld. T: *čää'ccllâ'dd* ~ *čā;ccllo;nt* 'Wasservogel, vízimadár ~ Ente, (vad)kacsa' Genetz 66., Coll. 15, Schlachter 163a, Niels. I/346, V/138, Grundstr. 1141a, 1145b, T.I.Itk. 218b, 649b, EItk. 297., Mos.–Samm. 20a, Samm. 77a.
Összetett szó: *čahci* 'víz' l. 106. + *loddi* 'madár' l. 503.
117. N **čáhppes|bađoš|guškil** 'Limosa limosa (islandica), Uferschnepfe, nagy goda' Aikio 100.
Többszörösen összetett szó: *čáhppes* (attr.) 'fekete' + *bađoš* '(madár)farok' l. 17. + *guškil* 'Numenius phaeopus, póling' l. 323. Valószínűleg tükörfordítás a fi. *mustapyrstökuiri*, norv. *svarthalespove* 'Limosa limosa' szóból.
118. N **čáhppes|buokča** 'Podiceps auritus, Ohrentaucher, füles vöcsök' Samm. 77b, Aikio 26.
Összetett szó: *čáhppes* (attr.) 'fekete' l. 117. + *buokča* '(le)merülő, (le)bukó'. Valószínűleg részleges tükörfordítás a fi. *mustakurkku-uikku* 'Podiceps auritus' szóból.
119. N **čáhppes|čáihni** 'Dryocopus martius, Schwarzspecht, fekete harkály' Lukk.–Solb. 121.
Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *čáihni* 'harkály' l. 131. Valószínűleg tükörfordítás a norv. *svartspett* 'Dryocopus martius' szóból.
120. N **čáhppes|čoavji** 'Calidris alpina, Alpenstrandläufer, havasi partfutó' Aikio 94.
Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *čoavji* 'has, gyomor', vö. 133.

121. N **čáhppes|čoavžžu** | I *čapis čeäyžuj* 'Tringa erythropus, dunkler Wasserläufer, füstös cankó' Qv. 348., Niels. I/368, Lag. 518: 2., Lukk.–Solb. 94, EItk.. 310., Samm. 77b, Aikio 104.
Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *čoavžžu* 'Tringa, cankó' l. 154.
122. N **čáhppes|čuoŋjá** 'Branta bernicla, Ringelgans, örvös lúd' Samm. 77b.
Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *čuoŋjá* 'Anser, lúd' l. 160. Talán tükörfordítás, vö. sv. *svartand*, finn nyj. *mustahanhi* 'ua'.
123. N **čáhppes|dirru** 'Chlidonias niger, Trauerseeschwalbe, kormos szerkő' Samm. 77b.
Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *dirru* (*tirru*) l. 789. Az újabb szótárakban az utótag önmagában nem található meg (de vö. pl. *deaggadirru* 'Sterna albifrons, kiscsér' l. 177.), így a szó lehet részleges tükörfordítás is a finn *mustatiira* 'Chlidonias niger' szóból. Hasonló jelenségre l. még pl. *bisse-hávka* 'sólyom- vagy karvalyfélé madár' l. 69.
124. N **čáhppes|gacct** '?Parus ater, Tannenmeise, fenyvescinege' Samm. 77b., Aikio 199 'Parus ater'. Samm.-nál 'mustatiainen' jelentés áll, ez Häkkinen szerint lehet 'Parus montanus, Weidenmeise, kormosfejű cinege' és 'Parus ater' is (Häkkinen L368, L371). A fenyvescinege finn hivatalos neve *kuusitiainen*, a kormosfejű cinegée *hömötiainen*. A 'fenyvescinege' jelentés a többi európai nyelvben előforduló latin szakny. *Parus ater*, francia *mésange noire*, sv. *svartmes*, német nyj. *Schwarzmeise*, észt *mustihane* (Kiss Jenő 1984: 291.) alapján valószínű. Aikio egyértelműen csak 'Parus ater' jelentést ad meg.
Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *gacct* "Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 226. Valószínűleg tükörfordítás a sv. *svartmes*, norv. *svartmeis* 'Parus ater' szavakból.
125. N **čáhppes|háigir** 'Ciconia nigra, Schwarzstorch, fekete gólya' Samm. 77b.
Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *háigir* 'Ardea cinerea, szürke gém' l. 333. Valószínűleg tükörfordítás a finn *mustahaikara* 'ua' szóból.

126. N **čáhppes|juollbuvvedat** 'Charadrius alexandrius, Seeregenpfeifer, széki lile' Samm. 77b.
Többszörösen összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *juol(gi)* 'láb' + *buvvedat* 'Charadrius hiaticula, parti lile' l. 93. Valószínűleg tükörfordítás a finn *mustajalkatylli* 'Charadrius alexandrinus' szóból.
127. N **čáhppes|njukča** '?Cygnus atratus, Schwarzschan, fekete hattyú' Samm. 77b. (A szótárban 'mustajoutsen' jelentés áll, ám a hattyúk minden ismert európai faja fehér. Ausztráliában ugyan honos egy fekete hattyúfaj, de nem valószínű, hogy a lapp szó ezt jelöli. Mitológiai vagy folklórból való származtatása viszont azért kétséges, mivel csak Sammallahiti legújabb szótárában fordul elő. A *Cygnus atratus* ugyanakkor ismeretes állatkerti, ill. díszmadárként is. Véleményem szerint a szó valószínűleg ezt az állatot jelöli.)
Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *njukča* 'Cygnus cygnus, énekes hattyú' l. 556. Valószínűleg tükörfordítás valamelyik környező nyelvből, vö. finn *mustajoutsen*, sv. *svartsvan* 'ua'.
128. N **čáhppes|rásttis** 'Turdus merula, Amsel, fekete rigó' | I *čappis-rastagaž* 'Turdus torquatus, Ringdrossel, örvös rigó' Qv. 344., Lukk.–Solb. 10, Samm. 77b, Aikio 177. (A csak Qv.-nál előforduló inari adatnak mind a megléte, mind jelentése bizonytalan: az összetételi tagok alapján valószínűbbnek látszik a 'Turdus merula' jelentés, és mivel más forrásban nem található rá utalás, akár léte is megkérdőjelezhető.)
Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *rásttis* 'Turdus, rigó' l. 604. A N szó lehet tükörfordítás is, vö. finn *mustarastas* 'ua'.
129. N **čáhppes|vizar** 'Sylvia atricapilla, Mönchgrasmücke, barátposzáta' Samm. 77b.
Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859.
130. N **čáhppes|vuoražas** 'Corvus frugilegus, Saatkrähe, vetési varjú' Samm. 77b.
Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *vuoražas* 'Corvus corone cornix, (dölmányos) varjú' l. 875. Talán tükörfordítás, vö. finn *mustavaris* 'ua'.
131. N **čáihni** 'Picoides tridactylus, Dreizehenspecht, háromujjú harkály' | U *tjähnee* 'Specht, harkály' | P *čaihtnê* 'ua' | L *tjai'(h)nē* 'Picoides tridactylus ~ Dendrocopus

minor, Kleinspecht, kis tarkaharkály' | I *čäšni* 'Picus, Specht, harkály' | K: Ko. Kld. T: *čeašnn* ~ *čašn* 'ua' Friis, Wikl. 153a, Genetz 67., HalPLpSz. 151, Qv. 342., Niels. I/353, Lag. 503., Grundstr. 1123a, Schlachter 137a, T.I.Itk. 665a, 1071a, Lukk.–Solb. 119, Samm.–Mor. 10a, Kur. 388b, EItk. 303., Mos.–Samm. 14b, Samm. 78a, Aikio 151.

Finn-permi kori szó, vö. finn *hähnä* ~ *häähnä* 'Dendrocopus major, Buntspecht, nagy tarkaharkály', észt *ähn* ~ *hähn* 'Specht, harkály', cser. *šištä* ~ *šište* 'ua', votj. *šíz* 'ua', zürj. *šíz* 'ua'. A feltételezett PFP alapalak *šäšnä ~ *šäcänä*. Lehtir. 123., SKES, UEW 772, SSA (*hähnä* alatt).

132. N **čáihnelgaccet** 'Sitta europaea, Kleiber, csuszka' Aikio 238.

Összetett szó: *čáihni* 'Picoides tridactylus, háromujjú harkály' l. 131. + *gaccet* 'Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 226. Újabb keletű névadás eredménye, a motiváció azonban nem teljesen világos: a csuszka ugyanis nemigen emlékeztet sem a harkályra, sem a cinegére; a harkállyal legfeljebb annyi közös vonást mutat, hogy mindkettő fákon keresi táplálékát.

133. N **čappisličoavjelgaddelviroš** ~ **čappisličoavje** 'Calidris alpina, Alpenstrandläufer, havasi partfutó' Friis, Qv. 347.

Többszörösen összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *čoavji* 'gyomor, has' l. 120. + *gaddeviroš* 'Tringa hypoleucos, billegető cankó' l. 231. (tkp. *gáddi* 'part' + *viroš* 'Calidris, partfutó' l. 857.). A másodikként megadott alak valószínűleg az elsőből alakult lekopással, mivel a négyszeres összetétel egyrészt túl hosszú, másrészt a lapp nyelvtől idegen volt.

134. N **čappisloaivve** 'kis parti madár' Qv. 343., Lag. 518: 4.

Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *oaivi* 'fej'. Lag.-nál a szó többszörösen összetett, harmadik tagként a *cagan* l. 96. szerepel. Feltehetőleg ez a szó is úgy alakult ki, mint a *čappis-čoavje* l. 133.

135. N **čappisskuölffe** 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly' Qv. 345.

Összetett szó: *čáhppes* 'fekete' l. 117. + *skuölffe* 'Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 710. Mivel a hóbagoly soha nem fekete, az összetételt (amennyiben a Qv. által írt jelentés pontos) talán a hóbagoly közismerten gonosz természete motiválta, vagyis

itt nem a szín, hanem a viselkedés motiválhatta a névadást. Nem zárható ki természetesen az sem, hogy Qv. adata esetleg nem megbízható.

136. N **čappisstiž** 'Tringa totanus, Rotschenkel, piroslábú cankó' Qv. 346.

Összetett szó: *čappis* 'fekete' l. 117. + *stiž* '?Cepphus grylle, Gryllteist, fekete lumma' l. 732. A két madár röptében némileg hasonlít, és mindkettőnek élénkpiros lába van, valószínűleg ez motiválta a névadást.

137. N **čappis vuovlaš** 'Calcarius lapponicus, Spornammer, sarkantyús sármány' | I *čávilvaulaž* 'Emberiza schoeniclus, Rohrammer, nádi sármány' Friis, Qv. 397.

Összetett szó: *čappis* 'fekete' l. 117. + *vuovlaš* 'Calcarius lapponicus, sarkantyús sármány' l. 885. A hím madár feje, toroka, melle és oldala tavasszal és nyáron fekete, ez motiválta a névadást.

138. N **čarkkus** 'Phalaropus lobatus, Halsbandwassertreter, vékonycsőrű víztaposó' Friis, Qv. 349., Niels. I/369, Lukk.–Solb. 86, Samm. 75b, Aikio 111.

Képzett szó: *čarkkistit* 'rikoltozik, rikácsol' + -s deverbális főnévképző.

139. K: T **čafviñk ~ čafañk** 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly ~ Eule, bagoly' Genetz 832.; Qv. 367., T.I.Itk. 651a.

Ismeretlen eredetű.

140. N **čearrit ~ čearret** | I *čerrih ~ čierrih* | K: Ko. Kld. T: *če'rriĕ* 'Sterna (paradisea), (Küsten)seeschwalbe, (sarki) csér' Friis, Qv. 356., Niels. I/457, Lag. 626., T.I.Itk. 657a, 1071a, EltkLpChr. 93b, Lukk.–Solb. 54, Samm.–Mor. 6b, 7a, Kur. 379a, Eltk. 314, Mos.–Samm. 11b, Samm. 80b, Aikio 125. (Qv.-nál 'Sterna hirundo, Flußseeschwalbe, küszvágó csér').

Hangutánzó eredetű, végén -t főnévképző található. A magyar *csér* szóval való összefüggése fölöttébb kétséges. A finn *tiira* 'ua' valószínűleg szintén csak a hangutánzás szintjén áll vele összefüggésben. SKES, TESz., SSA (*tiira* alatt).

141. N **čel'dē** | S *tjelle* 'Haematopus ostralegus, Austernfischer, csigaforgató' QvNordLehnw. 355, BeM 314a.

Skandináv jövevényszó, vö. norv. *tjeld* 'ua'.

142. N **čiččilčisaž** | I *ciclicicaš* 'Anthus pratensis, Wiesenpieper, réti pityer', Qv. 363., Lag. 355: 6.

Összetett szó: *čičči*, ill. *cic* puszta hangutánzó tő + *čisaž* 'kismadár' l. 106.; az utótag kezdő affrikátája feltehetőleg az előtag analógiás hatására változott.

143. N **čiččilhapak** 'Lanius excubitor, Raubwürger, nagy örgébics' Qv. 362.

Összetett szó: *čičči* puszta hangutánzó tő l. 142. + *hapak* 'Falco, sólyom' l. 330.

144. N **čiekča** | S *čekča ~ čakča* | U *tjiak'tja* | L *tjektja* | I *čieh'ča* | K: Ko. Kld. T: *čiōhčč* 'Pandion haliaëtus, Fischadler, halászsas' Friis, Wikl. 155b, 157a, Qv. 354., Niels. I/382, Lag. 605., Grundstr. 1155a, T.I.Itk. 660a, 1071a, PLukk. 38b, Lukk.–Solb. 111, Samm.–Mor. 7a, EItk. 337, Lehtir. 148., Mos.–Samm. 15a, Samm. 82b, Aikio 74. (A déli-lapp adat csak Qv.-nál szerepel, az umei viszont csak Lehtirantánál van meg, más forrásokban nem szerepel.)

Finnugor eredetű szó, vö. finn *sääksi ~ sääski*, észt *sääsk* 'Haliaëtus albicilla, Seeadler, réti sas ~ Pandion haliaëtus', ?zürj, *čikči* (?o: *čikči*) 'Larus, Möwe, sirály', osztj. *siiγas ~ siwās* 'Pandion haliaëtus', vog. *siws ~ siγas* 'Larus'. A feltételezett PFU alapalak **šākče*. Az alapnyelvben az SSA szerint minden bizonnyal hangutánzó. FUV, SKES, UEW 469–470, Lehtir. 148., SSA (*sääksi* alatt).

145. N **čielkkis** | I *čiellah* | K: Ko. T: *čīl* 'Cepphus grylle, Gryllteiste, fekete lumma' Friis, Geetz 801., Qv. 355., Niels. I/386, Lag. 612., T.I.Itk. 662b, EItk. 343, Lukk.–Solb. 65, Samm. 83a, Aikio 129.

Talán hangutánzó eredetű, az állat jellegzetes hangja ugyanis "gyenge, sivító kiáltás, néha gyors ciripelés" (EM 157), a lapp leírás szerint *iiiiih* és *siiip siiip sipp sipp* hangokat hallat (Aikio 209.). A hangutánzást alátámasztaná az is, hogy az azonos, gyaníthatóan hangutánzó tő után minden nyelvjárásban más és más képző található, illetve a keleti nyelvjárásokban a képző nélküli alakot találjuk.

146. N **čierggelrásttis** 'Turdus torquatus, Ringdrossel, örvös rigó' Samm. 83a.

Összetett szó: *čierggis* 'állatok nyakán lévő rézsútos irányú fehér sáv' + *rásttis* 'Turdus, rigó' l. 604. Nem zárható ki a tükörfordítás lehetősége pl. a finn *sepelrastas* 'ua' szóból, ám az előtag jelentésének ilyen speciális volta miatt ennek valószínűsége jóval kisebb, mint a többi, általam tükörfordításnak vélt szó eseté-

ben. Amiért mégsem zárom ki ezt a lehetőséget sem, az az, hogy csupán ebben az egy forrásban fordul elő.

147. K: Kld. **čierič ~ čierač** 'Lanius excubitor, Raubwürger, nagy őrgébics' Qv. 357., T.I.Itk. 664a.

Talán hangutánzó eredetű, a madár jellegzetes hangja cserregésszerű (EM 158), az északi lapp leírás szerint *čirrrp* és *vráš* hangokat ad ki (Aikio 203). T.I.Itk. szerint összefügg a Ko. *kīrač (kīōrač)* 'Dryocopus martius, Schwarzspecht, fekete harkály' l. 431. és a *skirri* 'Lanius excubitor' l. 706. szavakkal is.

148. U P **čieta** 'Parus major, Kohlmeise, széncinege' Qv. 358., Lag. 631.

Talán hangutánzó eredetű.

149. S **čievče ~ tjievhtje ~ tjoevhtje ~ tjöövhtje ~ tseevhtse** 'Tringa totanus, Rotschenkel, piroslábú cankó ~ Haematopus ostralegus, Austernfischer, csigaforgató' Qv. 360., BeM 315a.

Talán hangutánzó eredetű. Az északi lapp leírás szerint a hangja ugyan *go-bii, gliib* és *blit-blit-blii* lehet (Aikio 83.), ám az EM szerint „éneke lassan kezdődő, majd változatossá váló trilla” (EM 113.), Schmidt Egon szerint hangos *klip-klip* hangot hallat (Schmidt 2000: 51.), így a három leírás együttesen már valószínűbbé teszi a hangutánzó eredetet.

150. N **čievrra|goalsse** 'Mergus serrator, Mittelsäger, örvös bukó' Qv. 359.

Összetett szó: *čievra* 'kavicsos (hely)' + *goalsi* 'Mergus, bukó(madár)' l. 277.

151. N **čiksa** | I *čikša* | K: Kld. *či'kša* 'Anas crecca, Krickente, csörgő réce' Friis, Qv. 285., 361., Niels. I/390, Lag. 569., T.I.Itk. 666a, PLukk. 39a, Lukk.–Solb. 73, EItk. 354, Samm.–Mor. 7a, Samm. 84a, Aikio 44.

Talán hangutánzó eredetű.

152. N **čivga** | S *čiw'gá* | U *čūk* | L *čiuk* 'madárfióka' HalDLpSz. 106, HalSvLp. 181, Coll. 17, Lag. 592., Samm. 270a.

Talán hangutánzó eredetű.

153. N **čoadgi** | S *tjoårgie* | U *tjåd'gee* | P L *tjår'hkë* | I *čoađgi* | K: Ko. Kld. T: *tšuedd-k ~ čuä'dğğ* 'Bucephala clangula, Schellente, kercereréce' Friis, Wikl. 148b, Qv. 364., Niels. I/396, Lag. 665., Grundstr. 1208a, Schlachter 141a, T.I.Itk. 669b, PLukk. 39b, Hass. 1331a, Lukk.–Solb. 66, Kur. 405b, EItk. 365., Mos.–Samm. 19a, Samm. 85b, Aikio 58, Qv. 364. (Qv.-nál 'Anas crecca, Krickente, csörgő réce'). Finnugor eredetű, vö. finn *sotka* 'réce', észt *sõtkas* 'Bucephala clangula', mdE *šulgo*, M *šulga ~ čulga* 'Bucephala clangula ~ Gavia arctica, Prachttaucher, sarki búvár', cser. *šoe ~ šue* 'Mergus merganser, Gänsesäger, nagybukó', votj. *šulj* 'Anas platyrhynchos, Stockente, tókés réce', zürj. *šul* 'Ente, réce', osztj. *saj ~ soj* 'Bucephala clangula', vog. *sgl' ~ sāl' ~ sēl'* 'Bucephala clangula'. A feltételezett PFU alapalak *šoda. FUV, SKES, UEW 482, Lehtir. 172., SSA (*sotka* alatt).
154. N **čoaŋžžu ~ čoaŋžu** 'Tringa (totanus?), (Rot?)schenkel, (piroslábú?) cankó' | S *tjöövds'e ~ tjuovtje* 'Gallinago media, Doppelschnepfe, nagy sárszalonka ~ Gallinago gallinago, Bekassine, sárszalonka' | P, L *tjäuhtjõi ~ tjåktju* 'Tringa (totanus)' | I *čeaŋžuj* 'Tringa, Wasserläufer, cankó' Friis, Wikl. 158b, Qv. 365., Niels. I/406, Lag. 560., Grundstr. 1216b, PLukk. 40a, Hass. 1338b, 1351a, EItk. 310., Samm. 88a. Valószínűleg hangutánzó eredetű. Kialakulásának időpontja bizonytalan, de valószínűleg még a lapp nyelvjárások szétválása előtt megtörtént (bár Lehtirantánál nem szerepel). Korábbi időpontról való származtatása megkérdőjelezhető, de pl. a FUV osztják, ill.szamojéd szavakkal veti egybe, megállapítva egyben természetesen a hangutánzó eredetet is.
155. N **čollehat ~ čulutak ~ čuletak** 'Tringa totanus, Rotschenkel, piroslábú cankó ~ egy cankófajta' Qv. 369. Képzett szó: *čollet* 'fröcsög, fröcsköl' + *-(h)at* főnévképző.
156. K: T † **čucc** 'ein kleiner Vogel, egy kis madár' Genetz 755., T.I.Itk. 697a. Lúd jövevényszó: < *tšiu(tšoi* 'Sperling, ein kleiner Waldvogel, Kohlmeise (?), veréb, egy kis erdei madár, széncinege (?)' UEW 48.
157. K: Ko. **čue'ršš** 'Anas crecca, Krickente, csörgő réce' Itk.-Äimä 425., Mos.–Samm. 17b.

Valószínűleg hangutánzó eredetű. A finn *sorsa* 'vadkacsa' szóval közvetlen összefüggésben nem áll, bár lehet, hogy ez valamilyen formában hatott a lapp szó kialakulására. SKES, SSA (*sorsa* alatt).

158. N **čukča** | S *tjåktjaa ~ tjuktjie ~ tjåktja* | U *tjüktjee* | I *čuhčá* | K: Ko. Kld. T *čuhččllådd ~ tšuhčš'* 'Tetrao urogallus ♀, Auerhahn ♀, siketfajd ♀' Friis, Genetz 731., Qv. 368., Coll. 18, Niels. I/408, Lag. 701., Schlachter 144a, T.I.Itk. 683a, PLukk. 42a, Hass. 1300ab, 1340b, Lukk.–Solb. 104, Samm.–Mor. 8b, Kur. 404b, Eltk. 423., Mos.–Samm. 17b, Samm. 90b, BeM 320a, Aikio 79.

Finn-permi kori szó, vö. mdE *suvožej ~ suvožeη ~ sužij* 'ua', M *suvoži ~ šuži* 'ua', cser. *sužê ~ suzo ~ subuzo ~ šužŭ* 'ua', zürj. *cukci* 'ua'. A feltételezett PFP alapalak *šškčē. A keleti alak utótagja *lådd* 'madár' l. 503. UEW 780, Lehtir. 183.

159. N **čuohtelgielaš** 'Luscinia luscinia, Sprosser, nagy fülemüle ~ Luscinia suecica, rotsterniges Blaukehlchen, kékbegy' | K: Ko. *čue'tlkiöllâž* 'Luscinia megarynchos, Nachtigall, fülemüle' Qv. 370., Lag. 790: 7., Samm. 92a, Aikio 237.

Összetett szó: *čuohti* 'száz' + *gielaš* 'nyelvű'; a finn *satakieli* 'Luscinia luscinia' szó hatására alakult.

160. N **čuoňjå ~ čuoňji** | I *čuá'ňjå ~ čuá'ňá* | K: Ko. Kld. T *čuâňj ~ čuenj* 'Anser (fabalis), (Saat)gans, (vetési) lúd' Friis, Genetz 774., Qv. 371., Itk.-Äimä 441., Niels. I/440, Lag. 777., T.I.Itk. 690b-691a, PLukk. 43a, Lukk.–Solb. 122, Samm.–Mor. 9b, Kur. 407a, Eltk. 412., Mos.–Samm. 17a, Samm. 94a, Aikio 38.

Talán hangutánzó eredetű, ám ez a jelentés bizonytalan volta miatt nem bizonyítható. Aikio szerint a vetési lúd jellemző hangjai *ga-ga-ga* és *gá-gak*, (Aikio 38), Schmidt Egon szerint *ka-jak* és *ang-ank* (Schmidt 2000: 338a), az EM hasonlóan írja le (EM 55); ugyanakkor egyéb lúdfélék hangja hasonlíthat a címszó hangalakjára.

161. N **čuoňjåfålli** 'Accipiter gentilis, Habicht, héja' Friis, Qv. 372., Niels. I/440, Lukk.–Solb. 113, Samm. 94a.

Összetett szó: *čuoňjå* 'Anser, lúd' l. 160. + *fålli* 'Falco, sólyom' l. 208.

162. K: Ko. **čuõzzâm|vuâp'pai** 'Aegolius funereus, Rauhfußkauz, gatyáskuvik (éjjel a tábornútól fölött repked) ~ Eule, bagoly' T.I.Itk. 791a, Mos.–Samm. 18b.

Összetett szó: *čuōzzâm* 'szikra' + *vuâp'pai* (*hō'ppi*) 'Bubo bubo, uhu' l. 409.

163. N **čuōnos** 'egy madár' Qv. 373.

Ismeretlen eredetű, ugyanakkor létező madárnévként is megkérdőjelezhető, mivel egyetlen más forrásban sincs utalás ilyen szóra. Esetleg összefügghet a *čuonjá* l. 160. szóval.

164. N **čuörmalas** 'pullus mergi, bukófióka' Qv. 374.

Képzett szó: *čuorpmas* 'szem, darab(ka) + *-las* melléknévképző.

165. N **čurčulrastis** | I *čurčulrastagaž* 'Turdus iliacus, Rotdrossel, szőlőrigó' Qv. 376.

Összetett szó: *čurču* '?' + *rastis* 'Turdus, rigó' l. 604. (Az előtag esetleg lehet hangutánzó tő.)

166. N **čurridak** 'egy madár' Qv. 375.

Képzett szó: az alapszó ismeretlen, talán puszta hangutánzó tő, ehhez járul a *-dak* főnévképző. A hangutánzás valószínűsége a pontos jelentés hiányában megállapíthatatlan.

167. I **čuučáttas** 'ez évi siketfajdfióka' Eltk. 423.

Képzett szó: *čuhča* 'Tetrao urogallus ♀, siketfajd ♀' l. 143. + *-ttas* (kicsinyítő?) képző.

D

A *d-* kezdetűeket l. még *t-* alatt is.

168. N **dalvek** 'Larus hyperboreus, Eismöwe, jeges sirály' Friis, Qv. 62.

Képzett szó: *dálvi* 'tél' + *-k* főnévképző. Nem kizárt az sem, hogy a *davek* 'Gavia (arctica), búvár(madár) ~ Tringa nebularia, szürke cankó' l. 170. népetimológián elhasonult változatáról van szó.

169. N **dálvelruoivil** 'Carduelis flavirostris, Berghänfling, téli kenderike' Aikio 220.

Összetett szó: *dálvi* 'tél' l. 168. + *ruoivil* 'Carduelis cannabina, kenderike' l. 647. Valószínűleg tükörfordítás a sv. *vinterhämpling* 'Carduelis flavirostris' szóból.

170. N **davek** 'Gavia arctica, Prachttaucher, sarki búvár' | S *dyvv'eke* 'ua' | U *divvéhka* 'Gavia, Taucher, búvár(madár)' | L *tavëk* 'ua' | K: Kld. † *tuvik* 'Tringa nebularia, Grünschenkel, szürke cankó' Friis, Qv. 63., Lag. 7677: 6., 7679., Grundstr. 1094b, Schlachter 31a, T.I.Itk. 25b, 624b, 1070b, Hass. 475b.
Jövevényszó, a N és Kld. < finn *tavi* 'Anas crecca, Krickente, csörgő réce', a S, U és L alakok valószínűleg a finn szó és skand. *duva, dufva* 'Columba, Taube, galamb' egybeesésével jött létre. Az SSA *tavi* alatt a lapp szavakat nem említi.
171. N **davvellõdde** 'Plautus alle, Krabbentaucher, alkabukó' Qv. 64.
Összetett szó: *davvi* 'észak' + *lõdde* 'madár' l. 503.
172. N **davvelvizar** ~ **davvellastavizar** 'Phylloscopus borealis, nordischer Laubsänger, északi füzike' Samm. 100a, Aikio 190.
Összetett szó: *davvi* 'észak' l. 171. + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859. Az Aikio-féle adat középső tagjában a *lasta* 'levél' szó található, vö. még *cihrelastavizar* 'Phylloscopus sibilatrix, sisegő füzike' l. 100.
173. N **deaggalbuokča** 'Podiceps ruficollis, Zwergtaucher, kisvöcsök' Samm. 107a.
Összetett szó: *deagga* 'törpe' + *buokča* '(le)merülő, (le)bukó' l. 118. Ez is, mint valamennyi *deagga*- előtagú szó, valószínűleg tükörfordítás a norvég *dverg*-, ill. svéd *dvärg*- 'törpe' előtagú madárnevekből. A lapp *deagga*- előtag egyébként szinte csak ebben a két forrásban (Samm., ill. Lukk.–Solb.) fordul elő; az újabb Aikio ezt az előtagot mint a lapp nyelv szerkezetétől idegen alakot nem használja.
174. N **deaggalbuvvedat** 'Charadrius dubius, Flußregenpfeifer, kislile' Samm. 107a.
Összetett szó: *deagga* 'törpe' l. 173. + *buvvedat* 'Charadrius hiaticula, parti lile' l. 93.
175. N **deaggalcihci** 'Emberiza pusilla, Zwergammer, törpesármány' Samm. 107a.
Összetett szó: *deagga* 'törpe' l. 173. + *cihci* 'kismadár' l. 106.
176. N **deaggalčáihni** 'Dendrocopus minor, Kleinspecht, kis tarkaharkály' Samm. 107a, Lukk.–Solb. 120.
Összetett szó: *deagga* 'törpe' l. 173. + *čáihni* 'harkály' l. 131.

177. N **deaggaldirru** 'Sterna albifrons, Zwergseeschwalbe, kiscsér' Samm. 107a.
Összetett szó: *deagga* 'törpe' l. 173. + *dirru* (*tirru*) 'Sterna, csér' l. 789.
178. N **deaggalfáli** 'Falco columbarius, Merlin, kis sólyom' Samm. 107a.
Összetett szó: *deagga* 'törpe' l. 173. + *fáli* 'Falco' l. 208.
179. N **deaggalgáiru** 'Larus minutus, Zwergmöwe, kis sirály' Samm. 107a.
Összetett szó: *deagga* 'törpe' l. 173. + *gáiru* 'Larus marinus, dolmányos sirály' l. 237.
180. N **deaggallivkkár** 'Ficedula parva, Zwergschnäpper, kis légykapó' Samm. 107a.
Összetett szó: *deagga* 'törpe' l. 173. + *livkkár* 'élénk, fürge'. Ez az utótag önmagában nem használatos madárnévként, de a légykapók nevében többször is előfordul, vö. még *girjelivkkár* 'Ficedula hypoleuca, kormos légykapó' 269., *ráneshivkkár* 'Muscicapa striata, szürke légykapó' 595.
181. N **deaggalnjukča** 'Cygnus bewickii, Zwergschwan, kis hattyú' Samm. 107a.
Összetett szó: *deagga* 'törpe' l. 173. + *njukča* 'Cygnus cygnus, énekes hattyú' l. 556.
182. N **deaggalskirri** 'Lanius collurio, Rotrückengewürger, tövisszúró gébics' Samm. 107a.
Összetett szó: *deagga* 'törpe' l. 173. + *skirri* 'Lanius excubitor, nagy őrgébics' l. 706.
183. N **deaggalstoarbmalpálfu** 'Oceanodroma leucorhoa, Wellenläufer, villás viharfecske' Samm. 107a.
Többszörösen összetett szó: *deagga* 'törpe' l. 173. + *stoarbma* 'vihar' + *spálfu* 'Delichon urbica, molnárfecske ~ Hirundo, fecske' l. 726.; *stoarbmaspálfu* 'Hydrobates pelagicus, Sturmschwalbe, viharfecske' l. 733.
184. N **dearbmelbešškoš** 'Riparia riparia, Uferschwalbe, parti fecske' Qv. 80., 81., Niels. I/615, Lukk.–Solb. 14.
Összetett szó: *dearbmi* 'domb, meredek part' + *bešškoš* 'Delichon urbica, molnárfecske' l. 58.

185. N **dearbmelbeštor** 'Riparia riparia, Uferschwalbe, parti fecske' Niels. I/615.
 Összetett szó: *dearbmi* 'domb, meredek part' l. 184. + *beštor* 'Motacilla alba, barázdabillegető l. 59.
186. N **dearbmejáisén** 'Riparia riparia, Uferschwalbe, parti fecske' Niels. I/615.
 Képzett szó: *dearbmi* 'domb, meredek part' l. 184. + *-jáisén* képző. (A képzőre utalást sehol nem találtam, így tehát lehet, hogy jövevényképző, vö. finn *-jAinen*, gen. *-jAisen*.)
187. N **dearbmelrásttis** | L *termelrastes* 'Turdus torquatus, Ringdrossel, örvös rigó' Qv. 82.
 Összetett szó: *dearbmi* domb, meredek part' l. 184. + *rastes* 'Turdus, rigó' l. 604.
188. S **deätteke** 'Parus major, Kohlmeise, széncinege' Hass. 427b.
 Képzett szó: alapszava ismeretlen, ehhez járul a *-(tt)eke* névszóképző.
189. N **derpmoš** 'Riparia riparia, Uferschwalbe, parti fecske' Friis, Qv. 65., Niels. I/511, Lukk.–Solb. 14, Samm. 109b, Aikio 154.
 Képzett szó: *dearbmi* 'domb, meredek part' l. 184. + *-š* névszóképző.
190. N **diehpelfiehta** 'Aythya fuligula, Reiherente, kontyos réce' Lukk.–Solb. 62.
 Összetett szó: *diehppi* 'bojt' + *fiehta* 'Aythya marila, hegyi réce' l. 211. Talán tükörfordítás a norv. *toppand* 'Aythya fuligula', tkp. "búb(os) réce" szóból.
191. N **dielkolduvvá** 'Columba palumbus, Ringeltaube, örvös galamb' Samm. 111a, Aikio 133.
 Összetett szó: *dielku* 'petty, folt' + *duvvá* 'Columba (livia), (szirti) galamb' l. 205.
192. N **dihtti** 'Falco columbarius, Merlin, kis sólyom' | S *titei* 'ua' | L *tiŋta* 'Accipiter nisus, Sperber, karvaly' Friis, Wikl. 145b, Qv. 67., Aikio 65.
 Ismeretlen eredetű.
 [diirru l. *tirru* alatt l. 789.]
193. N **dovtta** | S *daktege* | I *tuhtuv* | K: Ko. Kld. T: *tovt* 'Gavia (arctica), (Pracht)taucher, (sarki) búvár' Friis, Genetz 579., HalDLpSz. 111, Qv. 68., Coll.24, Niels. I/568,

Lag. 7935., 7939., T.I.Itk. 603b, 1070a, Hass. 413b, Lukk.–Solb. 77, Kur. 358a, EItk. 5124., Samm. 121b, Aikio 25.

Finnugor eredetű szó, vö. ?finn *tohtaja* 'Gavia arctica', cser. *toktə* 'ua', zürj. *toktj* 'ua', osztj. *täytaŋ* ~ *taχəŋ* 'Colymbus', vog. *tətkā* ~ *tāχt* ~ *takt* ~ *tāχt* 'Colymbus arcticus'. a feltételezett PFU alapalak **tokta*. FUV, SKES, UEW 530, Lehtir. 1265., SSA (*tohtaja* alatt). (A SSA szerint a finn szó valószínűleg lapp jövevényszó.)

194. N **duolvvalcicaš** 'Anthus pratensis, Wiesenpieper, réti pityer' Qv. 71.

Összetett szó: *duolvva* 'sár, lucsok' + *cicaš* 'kismadár' l. 106.

195. N **duoršu** | L *tur''šu* | I *tuár''šu* 'Anas platyrhynchos, Stockente, tőkés réce' Friis, Wikl. 150b, Qv. 75., Samm.–Mor. 82b, EItk. 5110., Samm. 127a.

Valószínűleg hangutánzó eredetű; hangalakjára talán hatott a finn *sorsa* 'Ente, réce' szó is. Vö. még *suorsá* 'Anas, vadkacsa' l. 697. SKES, SSA (*sorsa* alatt).

196. N **duottarállat** 'Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' Luk.-Solb. 41.

Összetett szó: *duottar* 'tundra, tarhegy' + *állat* 'Plectrophenax nivalis, hósármány' l. 19.

197. N **duottarbižus** 'Pluvialis squatarola, Kiebitzregenpfeifer, ezüstlile' Aikio 236.

Összetett szó: *duoddar* 'tundra, tarhegy' l. 196. + *bižus* 'Pluvialis apricaria, aranylile' l. 70. Valószínűleg tükörfordítás a finn *tundrakurmitsa* 'Pluvialis squatarola' szóból.

198. N **duottarčearret** 'Sterna paradisea, Küstenseeschwalbe, sarki csér' Qv. 72.

Összetett szó: *duoddar* 'tundra, tarhegy' l. 196. + *čearret* 'Sterna paradisea, sarki csér' l. 140.

199. N **duottarlgáranas** 'Corvus corax, Kolkrabe, holló' Qv. 69a.

Összetett szó: *duoddar* 'tundra, tarhegy' l. 196. + *garanas* 'Corvus corax, holló' l. 241.

200. N **duottarlgarja** 'Corvus corax, Kolkrabe, holló' Qv. 69b.

Összetett szó: *duoddar* 'tundra, tarhegy' l. 196. + *garja* 'Corvus corax, holló' l. 243.

201. N **duottar|goappelfalle** 'Falco rusticolus, Gerfalke, vadászsólyom' Qv. 70.
Többszörösen összetett szó: *duoddar* 'tundra, tarhegy' l. 196. + *goappel-falle* 'Accipiter gentilis, héja' l. 276. (tkp. *goahppil* 'Tetrao urogallus, siketfajd' l. 275. + *fállli* 'Falco, sólyom' l. 208.).
202. N **duottar|hapok** 'Bubo bubo, Uhu, uhu' | K: Ko. *tuõddâr|heâppaǵ* 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly' Friis, Qv. 71., T.I.Itk. 614a.
Összetett szó: *duoddar* 'tundra, tarhegy' l. 196. + *hapok* 'Falco, sólyom' l. 330.
203. N **duottar|viroš** 'Calidris ferruginea, Sichelstrandläufer, sarlós partfutó' Samm. 127b.
Összetett szó: *duottar* 'tundra, tarhegy' l. 196. + *viroš* 'Calidris, partfutó' l. 857.
204. N **durkkalduvvá** 'Streptopelia decaocto, Türkentaube, balkáni gerle' Aikio 134.
Összetett szó: *durkka* 'török' + *duvvá* 'Columba (livia), (szirti) galamb' l. 205. Valószínűleg tükörfordítás a finn *turkinkyhky*, sv. *turkduva*, norv. *tyrkendue* 'Streptopelia decaocto' szavakból.
205. N **duvvá** | S *davv'eke* ~ *duvo* ~ *duvvehke* | L *duvo* ~ *duvvo* | I *tuvvááz* 'Columba (livia), (Felsen)taube, (szirti) galamb', Friis, Qv. 77., 78., Niels. I/606, Lag. 7879., 8061., Hass. 475b, Samm.–Mor. 82a, Samm. 129b, BeM 68a, Aikio 132.
Skandináv jövevényszó, vö. ónorv. *dúfa*, norv. *duva*, sv. *dufva* 'Columba, galamb'.
QvNordLehnw. 141.
206. S **düso|pappa** (o: *difso|pappa*) 'Uria aalge, Trottellumme, vékonycsőrű lumma' Qv. 79.
Összetett szó: *düiso* 'foltos tőkehal' + *pappa* 'pap'. Az előtag a madár egyik jellegzetes táplálékára utal, az utótagot a lumma külseje motiválhatta.

E

[**eddar** l. *iiđsaž* alatt l. 368.]

F

207. S **falke** | U *falēka* ~ *falāka* 'Aquila, Adler, sas' HalDLpSz. 204; Lag. 900., Hass. 487a.
Skandináv jövevényszó, vö. norv., sv. *falk* 'Falco, Falke, sólyom' QvNordLehnw. 144.
208. N **fáll**i 'Falco, Falke, sólyom' | I *välli* 'ua' | K: Ko. Kld. T: *vāille* ~ *vaill* 'Accipiter, Habicht, héja' Genetz 1857., Qv. 84., Niels. I/630, T.I.Itk. 716a, 1070b, Kur. 35b, EItk. 5396., Samm. 139a.
Skandináv jövevényszó, vö. ónorv. *valr* 'Falco, sólyom' QvNordLehnw. 144.
209. N **fasána** 'Phasianus colchicus, Jagdfasan, fácán' Samm. 138a.
Jövevényszó: vagy finn, vagy skandináv eredetű, vö. finn *fasaani* 'ua', sv., norv. *fasan* 'ua'.
210. S **fidn'e** ~ **f'ídne** ~ **fiqn'e** | L *fineke* 'fajdfélék tojója; Lagopus ♀ ~ Lagopus lagopus ♀, Moorschneehenne, sarki hófajd ♀ ~ Lyrurus tetrix ♀, Birkhenne, nyírfajd ♀' Wikl. 13a, Qv. 86., 90., Coll. 27, Lag. 1027., Hass. 490b.
Ismeretlen eredetű.
211. N **fiehta** 'Aythya marila, Bergente, hegyi réce' | L *viittak* 'ua' | I *viet'tuu* 'Aythya fuligula, Reiherente, kontyos réce ~ Melanitta fusca, Samtente, füstös réce' | K: Ko. Kld. *viött* ~ *vīdd* 'Aythya fuligula' Wikl. 170a, Qv. 89., Niels. I/649, Lag. 1052., Grundstr. 1480b, T.I.Itk. 750b, PLukk. 47b, Lukk.–Solb. 63, Samm.–Mor. 87a, EItk. 5526., Samm. 142b.
A közlapp korig visszavihető, ott talán hangutánzó eredetű. Lag., Lehtir. 1416. A hangutánzó eredetnek ugyanakkor némileg ellentmond a lpN leírás, mely szerint a tojó hangja *garr* *garr* (Aikio 51.). Az EM szerint „a gácsér udvarlás közben lágy, zümmögő hangot hallat. A tojó ... mormog” (EM 68.). Ez utóbbi leírás valamivel valószínűbbé teszi a hangutánzó eredetet, de mivel a legelterjedtebb jelentésnek tartható madár, a hegyi réce általában véve is ritkán ad ki hangot, nem meggyőző az eredeztetés.

212. N **fiervalboagos** 'Calidris maritima, Meerstrandläufer, tengeri partfutó' Friis, Qv. 87.
 Összetett szó: *fierva* 'apály; apály által lecsupaszított alacsony part' + *boagos* 'ballagó'.
213. N **fierválviroš** 'Calidris maritima, Meerstrandläufer, tengeri partfutó' Qv. 88., Samm. 143a, Aikio 91.
 Összetett szó: *fiervá* 'apály; apály által lecsupaszított alacsony part' l. 212. + *viroš* 'Calidris, partfutó' l. 857.
214. N **fiskesbeštor** 'Motacilla flava, Schaftelze, sárga billegető' Samm. 144a, Aikio 158.
 Összetett szó: *fiskes* (attr.) 'sárga' + *beštor* 'Motacilla alba, barázdabillegető' l. 59.
 Valószínűleg tükörfordítás valamelyik környező nyelvből, vö. finn (*pohjan*)-*keltavästäräkki*, sv. *gulärla*, norv. *gulerle* 'ua'.
215. N **fiskescihci** 'Emberiza citrinella, Goldammer, citromsármány', Lukk.–Solb. 26, Samm. 144a, Aikio 228.
 Összetett szó: *fiskes* (attr.) 'sárga' l. 214. + *cihci* 'kismadár' l. 106. Valószínűleg tükörfordítás valamelyik környező nyelvből, vö. finn *keltasirkku* 'Emberiza citrinella', sv. *gulsparv* 'ua', norv. *gulspurv* 'ua'.
216. N **fiskescizáš** 'Motacilla flava, Schafstelze, sárga billegető ~ Emberiza citrinella, Goldammer, citromsármány' | I *viskislicissááz* 'Emberiza citrinella' Qv. 91., Niels. I/653, Lag. 355: 4., 1025: 3., PLukk. 48b, Samm.–Mor. 12a, EItk. 5574., Lukk.–Solb. 26, Samm. 144a.
 Összetett szó: *fiskes* (attr.) 'sárga' l. 214. + *cizáš* 'kismadár' l. 106.
217. N **fiskesčáihni** 'Picus viridis, Grünspecht, zöld küllő' Samm. 144a.
 Összetett szó: *fiskes* (attr.) 'sárga' l. 214. + *čáihni* 'harkály' l. 131. A névadás motívációja kérdéses, hiszen a madár valójában zöldes árnyalatú, és minden nyelvben a *zöld* jelzőt kapja, vö. latin szaknyelvi *Picus viridis*, angol *green woodpecker*, német *Grünspecht*, francia *pic vert*, m. *zöld küllő*, finn *vihertikka* stb. A madárnak a lappban is van *ruonáčáihni* neve (l. 650.), ahol az előtag jelentése 'zöld', ezt az alakot azonban csak Aikiónál találunk meg. Ez valószínűleg még a Samm. által létrehozott szónál is újabb alakulat, mely ornitológiai szempontból pontosabb megnevezés.

218. N **fiskes|gaccet** 'Parus major, Kohlmeise, széncinege' Aikio 201.
 Összetett szó: *fiskes* (attr.) 'sárga' l. 214. + *gaccet* 'Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 226. Újabb keletű név, melyet feltehetőleg a madár sárga mellénye motivált.
219. N **fiskes|jievžžan** 'Hippolais icterina, Gelbspötter, kerti geze' Aikio 186.
 Összetett szó: *fiskes* (attr.) 'sárga' l. 214. + *jievžžan* 'utánzó, ismétlő' vö. még *jievželoddi* 'Turdus philomelos, énekes rigó' l. 401., *loddejievži* 'Turdus philomelos' l. 502. A névadást valószínűleg az motiválta, hogy a kerti geze éneke rendkívül változatos, dallamos, és a madár képes utánozni más fajok hangját is.
220. N **fiskes|vizar** 'Hippolais icterina, Gelbspötter, kerti geze' Samm. 144b.
 Összetett szó: *fiskes* (attr.) 'sárga' l. 214. + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859. Valószínűleg tükörfordítás a norvégból, vö. *gulsanger* 'ua'
221. S **foogele ~ fugle ~ fogle** 'Avis, Vogel, madár' Hass. 497b, 502a, BeM 79a, Col. 29, HalDLpSz. 206; Lag. 1103.
 Skandináv jövevényszó, vö. sv. *fågel*, norv. *fugle* 'madár'.
222. S **frurge ~ frurre** 'Tetrastes bonasia, Haselhuhn, császármadár' Hass. 507a.
 Talán hangutánzó eredetű. A lpN leírás szerint ugyan a madár *diii diii dittititi* és *litlitlit* hangokat hallat (Aikio 75). Az EM szerint a kakas magas *szi-pszi* hangot ad ki (EM 100.); Schmidt Egon leírásából azonban árnyaltabb képet kapunk: „A kakas hangja panaszosan sípoló, vékony *pszi-pszi*, erre a tyúk kissé mélyebb és kevesebb tagú hangon válaszol” (Schmidt 2000: 47). Ez utóbbi ismertetés alapján feltehető, hogy ha a szó hangutánzó eredetű, akkor a tojó válasza motiválta a névadást.

G

A *g*- kezdetűeket l. még *k*- alatt is

223. S **gaaggaa ~ gaagka** 'Gavia arctica, Prachtttaucher, sarki búvár' Hass. 507a, BeM 81a.
 Vagy hangutánzó eredetű, vagy a *gaagierdidh* 'gágog' szóból elvonással létrejött alakulat. A hangutánzás mindenestre tény, ám nehéz megállapítani, melyik szót hozták létre a másiktól.

224. S **gaase** | P U *gaasa* | L *kaša* 'Anser anser, Graugans, nyári lúd ~ Wildgans, vadlúd'
Wikl. 34a, HalDLpSz. 31, Qv. 104., Schlachter 41a, Lag. 2161., Hass. 529b, 530b.
Skandináv jövevényszó, vö. ónorv. *gás*, norv., sv. *gås*. QvNordLehnw. 166.
225. N **gacelbiehtar** 'Parus cinctus, Lapplandmeise, lappföldi cinege' Friis, Qv. 18., Niels. II/7, Lukk.–Solb. 18.
Összetett szó: *gacchet* 'Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 226. + *biehtar* 'férfinév: Péter'. Az utótag motivációját nem sikerült megfejteni; nem lehetetlen, hogy valamiféle népetimológiáról van szó, vö. *gacchet* 'Parus cinctus' l. 226., *gazza-bijja* 'ua' l. 246., *gazza-virri* 'ua' l. 248.
226. N **gacchet** 'Parus cinctus, Lapplandmeise, lappföldi cinege' Friis, Qv. 105., Niels. II/7, Lukk.–Solb. 18, Samm. 146a.
Talán hangutánzó eredetű, Aikio szerint (Aikio 197.) hangja *dsi-dui dsi-dui, dsi-err, ci-ci-ci*, ill. *ci-cá-bi-bi*, ami a szóközépi affrikátát alátámasztja.
227. N **gaccelcicaš** 'Parus cinctus, Lapplandmeise, lappföldi cinege' Friis.
Összetett szó: *gacchet* 'Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 226. + *cicaš* 'kismadár' l. 106.
228. N **gáddelbižus** '?Eudromias morinellus, Mornellregenpfeifer, havasi lile ~ ?Pluvialis squatarola, Kiebitzregenpfeifer, ezüstlile' Samm. 152b. (A szótárban 'rantakurmitsa' jelentés áll, ez vagy a *keräkurmitsa* 'Eudromias morinellus' vagy a *tunturikurmitsa* ~ *tundrakurmitsa* 'Pluvialis squatarola' tájnyelvi megfelelője lehet. Mikko Korhonen szíves közlése alapján az utóbbi tűnik valószínűbbnek; Häkkinennél is a *tundrakurmitsa* címszó alatt található rá adat.)
Összetett szó: *gáddi* 'part' + *bižus* 'Pluvialis apricaria, aranylile' l. 70.
229. N **gáddelbuvvedat** ~ **gáddelbuvveš** 'Charadrius hiaticula, Sandregenpfeifer, parti lile' Niels, II/10, Samm. 152b.
Összetett szó: *gáddi* 'part' l. 228. + *buvvedat* 'Charadrius hiaticula, parti lile' l. 93. A *buvveš* szó a *buvvedat* alapszavának kicsinyítő képzős származéka.
230. L **gaddelcicce** 'Calidris maritima, Meerstrandläufer, tengeri partfutó' Qv. 93.
Összetett szó: *gadde* 'part' l. 228. + *cicce* 'kismadár' l. 106.

231. N **gádde|viroš** 'Tringa hypoleucos, Flußuferläufer, billegető cankó' Friis, Qv. 92., Niels. II/10, Lag. 2026: 5., 4951: 3., EItkLpChr. 106, Lukk.–Solb. 85, Samm. 153a, Aikio 107.
Összetett szó: *gáddi* 'part' l. 228. + *viroš* 'Calidris, partfutó' l. 857.
232. N **gádjit** 'Rissa tridactyla, Dreizehenmöwe, csüllő' | I *kaaijuv* 'Larus argentatus, Silbermöwe, ezüstsirály ~ Larus canus, Sturmmöwe, viharsirály' | K: Ko. Kld. T *kaa'jii* 'Larus canus ~ Larus argentatus ~ Larus ridibundus, Lachmöwe, dankasirály ~ Larus, Möwe, sirály', Friis, Genetz 132., Qv. 97., 108., Niels. II/14, Lag. 2060., T.I.Itk. 81a, 840b, Kur. 96b, EItk. 1129., Mos.–Samm. 32b, Samm. 153a.
Talán finnugor, esetleg uráli kori szó, eredetileg mindenképpen hangutánzó, vö. finn *kajava* 'Larus', olon. *kaja* 'ua', lúd *gajag* 'ua', észt *kajakas* 'ua', zürj. *gad'a* 'ua', vog. *k'ájěχ ~ k'ájiχ ~ χájěχ* 'ua', ?szam.jur. *ho* 'ua'. A feltételezett PU vagy PFU alapalak **kaja(-ka)*. FUV, SKES, UEW 117, Lehtir. 337., SSA (*kajava* alatt). (Az UEW szerint a lapp szó lehet esetleg finn jövevényszó is, a SSA szerint a zürjén, vogul és szamojéd szavakkal csak a hangutánzás szintjén függ össze, emellett a lapp szó lehet finn jövevényszó is.)
233. N **gahcepaš** 'Parus, Meise, cinege ~ Parus cinctus, Lapplandmeise, lappföldi cinege', Samm. 146b, Niels. II/7, PLukk. 59b, Lukk.–Solb. 18, Aikio 197; Friis.
Képzett szó: *gaccet* 'Parus cinctus, lappöldi cinege' l. 226. + -š kicsinyítő képző (a képző a *gahcepa-* magánhangzós teljes tőhöz járul).
234. N **gáhkcor** | I *kakkoras* | K: Ko. T *kaa'k'k'í* 'Gavia stellata, Sterntaucher, északi búvár' Friis, Genetz 123., Qv. 99., Niels. II/25, Lag. 2070., T.I.Itk. 1316., EItkLpChr. 107, PLukk. 59b, Lukk.–Solb. 78, Mos.–Samm. 32b, Samm. 154a, Aikio 24.
Finn jövevényszó: < *kaakkuri* 'Gavia stellata'. SKES, SSA (*kaakkuri* alatt).
235. N **gahper|báiski** 'Larus ridibundus, Lachmöwe, dankasirály' Samm. 147a, Aikio 117.
Összetett szó: *gahpir* 'sapka, sisak' + *báiski* 'Larus canus, viharsirály' l. 36. A névadást a madár fején sapkaszerűen elhelyezkedő barna folt motiválta.

236. N **gahper|vizar** 'Sylvia atricapilla, Mönchgrasmücke, barátposzáta' Aikio 185.
 Összetett szó: *gahpir* 'sapka, sisak' l. 235. + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859. Újabb keletű névadás a Samm.-féle *čáhppesvizar*, tkp. 'fekete poszáta' l. 129. helyett, melyet a madár fején sapkaszerűen elhelyezkedő barna vagy fekete folt motivált. Az Aikiónál szereplő szó találóbbré név, mivel a madár teste barnásszürke, csak a nyaki rész és a fejtető színe tér el ettől, a fekete szín csak a tojó fején jelenik meg.
237. N **gáiru** | K: Ko. *käirrav* 'Larus (marinus), (Mantel)möwe, (dolmányos) sirály' Friis. Qv. 96., Niels. V/170, Lag. 1887., PLukk. 60a, Lukk.–Solb. 51, Mos.–Samm. 46a, Samm. 155a.
 Skandináv jövevényszó, vö. ónorv. *skári*, norv. *skåre*. QvNordLehnw. 159.
238. K: Ko. **gakatte ~ gakjetej** 'Gavia stellata, Sterntaucher, északi búvár ~ Gavia arctica, Prachttaucher, sarki búvár', T.I.Itk. 82a; Qv. 98.
 Hangutánzó eredetű. T.I.Itk.
239. S **gakkekaarre** 'Gavia, Taucher, búvár(madár)' HalDlpSz. 29, Hass. 549b.
 Talán hangutánzó eredetű; a búvármadarak jellegzetes hangja a lpN leírás szerint *ga-ga-ga-ga-ga*, ill. *ga-guuiik ga-guuiik* (Aikio 24–25).
240. N **gálbbelnjunlčuoňjá** 'Anser erythropus, Zwerggans, kislilik ~ Branta leucopsis, Weißwangengans, apácalúd' Friis, Qv. 100., Niels. II/27, Lag. 2089: 3., PLukk. 60a, Samm. 155b.
 Többszörösen összetett szó: *gálbbi* 'fehér folt (rénszarvas fején és/vagy orrán)' + *njun(ni)* l. 46. + *cuoňjá* 'Anser, lúd' l. 160.
241. N **gáranas** | S *gaarenes* | U *gaarànis* | (P) L *käärānis* | I *kárānas* | K: Ko. (Kld. T) *käärnōs* 'Corvus corax, Kolkrahe, holló' (N nyj. 'Corvus cornix, Nebelkrähe, dolmányos varjú' is) Friis, Wikl. 32b, Genetz 310., HalDLpSz. 35, Qv. 102., Itk.–Äimä 79., Niels. II/45, Lag. 2141., Grundstr. 177b, Schlachter 40b, T.I.Itk. 91b, 1060a, EItkLpChr. 108b, PLukk. 61b, Hass. 523b, Lukk.–Solb. 59, Kur. 102a, EItk. 1275., Mos.–Samm. 48a, Samm. 157b, Aikio 210.
 Uráli eredetű szó, ott hangutánzó, vö. finn *kaarne* 'Corvus corax' észt *kaaren* 'ua', mdE *křenč ~ křenš ~ křänš*, M **krandēš ~ kraňč* 'ua', cser. *kurnôž ~ kurunuž ~ kurnuž* 'ua', votj. *kjrnjž kðrnðž ~ křrnjž* 'ua', zürj. *kjrnjš ~ kjrnj.š ~ kørni.š* 'ua',

szam.jur. *χαρη* 'ua', mot. *chárgoi* 'ua', karag. *karhúl* 'ua'. A feltételezett PU alak **ksrnz*. Lehtiranta szerint a lapp szó kölcsönzés a finnből. A SSA nem tekinti biztosnak az eredeztetést, bár nem is zárja ki, de a szó hangutánzó jellege miatt kétségesnek tartja. Véleményem szerint az uráli eredet minden további nélkül elfogadható, s a szó feltehetőleg már az alapnyelvben hangutánzó lehetett. SKES, UEW 228, Lehtir. 364., SSA (*kaarne* alatt).

242. N **gárggolgoalsi** 'Mergus albellus, Zwergsäger, kisbukó' Lag. 2132: 3., Lukk.–Solb. 67, Samm. 158a, Aikio 59.

Összetett szó: *gárggu* '(homok)zátony, szirtes vagy kavicsos hely' + *goalsi* 'Mergus, bukó(madár)' l. 277.

243. N **garjá** | L *kar'jā* 'Corvus corax, Kolkrabe, holló ~ Corvus corone, Nebel- od. Rabenkrähe, kormos v. dolmányos varjú' Friis, Qv. 103., Niels. II/52, Lag. 1949., Grundstr. 174b, EItkLpChr. 109a, . Lukk. 62a, PLukk.–Solb. 59, Samm. 149b.
Talán hangutánzó eredetű.

244. N **gassalnjunni** 'Coccothraustes coccothraustes, Kernbeisser, meggyvágó' Aikio 239.
Összetett szó: *gassa* (attr.) 'vastag' + *njunni* 'csőr' l. 46. Újabb keletű névadás, melyet feltehetőleg a meggyvágó feltűnően vastag csőre motivált. Mivel a meggyvágó lappföldi területeken nem honos, s egész Skandináviában csak Svédország legdélebbi részein él, ezt a nevet nem találom igazán megfelelőnek, mivel az állatot nem ismerők számára akár más, Lappföldön honos vastag csőrű maradakra is utalhat.

245. N **gavllačئونjá** 'Anser fabalis, Saatgans, vetési lúd' Qv. 107.

Összetett szó: *gavlla* 'vadlúd' (skandináv jövevényszó < ónorr. *gagl*, norv. nyj. *gagl* ~ *gaul* 'vadlúd' (QvNordLehnw. 167)) + *čئونjá* 'Anser. lúd' l. 160. Az előtag önálló használata nincs adatolva egyetlen forrásban sem, s az összetételre is csak Qv.-nál van adat.

246. N **gazzalbijja** | S *kazelpia* | L *kaddsalpidjā* 'Parus cinctus, Lapplandmeise, lappföldi cinege' Wikl. 28b, 107a, Qv. 94., Grundstr. 141a.

- Összetett szó: *gazza* 'karom' + *bijja* '?darab'. Mivel az összetétel alapján a motíváció igencsak nehézkes, nem lehetetlen, hogy népetimológiával állunk szemben, vö. még *gaccelebiehtar* 'Parus cinctus' l. 225., *gazza-virri* 'ua' l. 248.
247. N **gazzaloddi** 'Raubvogel, ragadozó madár' | I *kozzalodde* 'ua' | K: Ko. *kõžžllá'dd* 'Pandion haliaëtus, Fischadler, halászsas' Niels. II/5, T.I.Itk. 102b, Samm.–Mor. 27a, EItk. 2161., Mos.–Samm. 37b, Samm. 152b.
Összetett szó: *gazza* 'karom' l. 246. + *loddi* 'madár' l. 503.
248. N **gazzalvirri** 'Parus cinctus, Lapplandmeise, lappföldi cinege' Qv. 95.
Összetett szó: *gazza* 'karom' l. 246. + *virri* (*viroš*) 'Calidris, partfutó' l. 857. Mivel az utótag nem magyarázza a nevet, nem lehetetlen, hogy népetimológiával állunk szemben, vö. *gacct* 'Parus cinctus' l. 226., *gaccelebiehtar* 'Parus cinctus' l. 225., *gazza-bijja* 'ua' l. 246.
249. N **geadgeljorgu** 'Arenaria interpres, Steinwälzer, kőforgató' Aikio 110.
Összetett szó: *geadgi* 'kő' + *jorgu* 'forgató'. Valószínűleg tükörfordítás a norv. *steinvender* 'Arenaria interpres' szóból.
250. N **geadgelrásttis** | I *keđgirásátágáz* 'Oenanthe oenanthe, Steinschmätzer, hantmadár' Friis, Qv. 160., Niels. II/263, Lag. 2237: 13., Lukk.–Solb. 31, Samm.–Mor. 20b, Samm. 162b, Aikio 173.
Összetett szó: *geadgi* 'kő' l. 249. + *rásttis* 'Turdus, rigó' l. 604.
251. N **geaigga** 'Larus marinus, Mantelmöwe, dolmányos sirály' Friis, Qv. 161.
Ismeretlen eredetűek tekinthető; a *giehka* 'Cuculus canorus' szóval való összefüggése jelentéstani okok miatt nem valószínű.
252. N **gieddelcivkkaleivvoš** 'Anthus campestris, Brachpieper, parlagi pityer' Samm. 169b.
Többszörösen összetett szó: *gieddi* 'parlag, tisztás, mező' + *civkka(n)* 'csipogó' l. 73. + *leivvoš* 'Alauda arvensis, mezei pacsirta' l. 486. A **civkkaleivvoš* önállóan nem, de más előtagokkal ellátva előfordul még 'pityer' jelentésben madárnévként, vö. 545. *niitolcivkkaleivvoš* 'Anthus pratensis, réti pityer' l. 545., *rukseslcivkkaleivvoš*

'Anthus cervinus, rozsdástorkú pityer' l. 632., *vuovdelcivkkaleivvoš* 'Anthus trivialis, erdei pityer' l. 879.

253. N **gieddelcizáš** 'egy cizáš-fajta ~ Motacilla flava, Schafstelze, sárga billegető' Qv. 110., Niels. II/178, Lag. 2400: 2.

Összetett szó: *gieddi* 'parlag, tisztás, mező' l. 252. + *cizáš* 'kis madár' l. 106.

254. N **giegalbahtalsihkku** | I *kieuvalpottalsikkoo* | K: Ko. *kiõgǵpādaš* 'Jynx torquilla, Wendehals, nyaktekercs' Lag. 6259: 7., T.I.Itk. 361a, EItk. 3451., Samm. 170a.

Többszörösen összetett szó: *giehka* (gen.) 'Cuculus canorus, kakukk' l. 257. + *bahtasihkku* 'hízlgő, seggnyaló; kis madár, mely a kakukkot követi, Jynx torquilla, nyaktekercs' l. 35. (A Ko. szóban az utolsó tag valószínűleg lekopott, bár nem kizárt, hogy soha nem is volt ott.) A nyaktekercs nem rak saját fészket, hanem odvas fában, fészekodúkbán fészkel, olykor kisebb madarak fészkeit is feldúlja. A névadást valószínűleg az az északon általános legenda motiválta, hogy a nyaktekercs a kakukk előtt érkezik meg tavasszal, és mintegy előkészíti más madarak fészkeit a kakukk számára, vö. finn *käenpiika*, tkp. 'a kakukk szolgája'. (http://www.harjureitti.fi/suomi/default2.asp?active_page_id=294)

255. N **giegalbiigá** 'Jynx torquilla, Wendehals, nyaktekercs' Aikio 152.

Összetett szó: *giehka* (gen.) 'Cuculus canorus, kaukk' l. 257. + *biigá* 'szolgálólány'. Valószínűleg tükörfordítás a finn *käenpiika* 'Jynx torquilla', tkp. 'a kakukk szolgája' szóból. Az újabb szóra valószínűleg nem volt szükség, hiszen az északi lappban már korábban is volt több népi elnevezése a nyaktekercsnek (vö. *giegabahtasihkku* 253., *giegacizáš* 255.), melyek teljességgel alkalmasak a tudományos nevezéktanban való használatra is.

256. N **giegalcizáš** 'Jynx torquilla, Wendehals, nyaktekercs' Niels. II/91, Qv. 112., Samm. 170a.

Összetett szó: *giehka* (gen.) 'Cuculus canorus, kaukk' l. 257. + *cizáš* 'kis madár' l. 106.

257. N **giehka** | S *giege* ~ *gieke* | U *giahka* | P L *kiehka* | I *kieha* | K: Ko. Kld. T *kiõkk* 'Cuculus canorus, Kukuck, kakukk' Friis, Wikl. 36b, 40a, Genetz 109., HalDLpSz. 44, Qv. 112., Itk.-Äimä 101., Coll. 34, Niels. II/92, Lag. 2406., Grundstr. 209b,

Schlachter 476, T.I.Itk. 116b, EItkLpChr. 111b, Hass. 592a, Lukk.–Solb. 58, Samm.–Mor. 22a, Kur. 108b, EItk. 1433., Mos.–Samm. 51b, Samm. 170a, BeM 100a, Aikio 135.

Korai közfinn kori szó, vö. finn *käki* 'ua', észt *kägu*, karj. *kägi*, aun. *kägi* ~ *kägöi*, lúd *kägi* ~ *kägöi* ~ *kägöüi*, vepsze *kägi* ~ *kägi*, vót *čäko* ~ *tsako*, lív *ke`G* ~ *kä`G*. A korai közfinnben talán balti jövevényszó, vö. litv. *gegė* ~ *gėgė* ~ *gegužė* 'Cuculus canorus' de a kölcsönzést bizonytalanná teszi az a tény, hogy a litván szót kései, elvonással kialakult formának tartják. SKES, Lehtir. 418., SSA (*käki* alatt).

258. N **giehpalvuonccis** 'Fulica atra, Blässhuhn, szárcsa' Aikio 81.

Összetett szó: *giehpa* 'korom' + *vuonccis* 'Gallus domesticus, Huhn, házi tyúk' l. 872. Valószínűleg tükörfordítás a finn *nokikana*, sv. *sothöna*, norv. *sothøne* 'Fulica atra' szóból.

259. N **giehtalduvvá** 'Columba livia, Felsentaube, szirti galamb' Samm. 170b.

Összetett szó: *giehta* 'kéz' + *duvvá* 'Columba (livia), (szirti) galamb' l. 205. A névadást motiválhatta, hogy a szirti galambot gyakran háziasítják.

260. N **giellavealgu** | I *kiellalvælggu* 'Luscinia suecica, rotsterniges Blaukehlchen, kékbegy' Friis, Qv. 115., Niels. II/96, Lag. 8524., Lukk.–Solb. 42, Samm. 172a, Aikio 171.

Összetett szó: *giella* 'nyelv' + *vealgu* 'fehérlő, fehérnek látszó'. A névadást talán az motiválta, hogy a kékbegy szeme körül fehér sáv található, illetve a türkizkék mellkasban fehér, csillag alakú folt látható. Az előtag valószínűleg a kékbegy dalára utal.

261. N **gierdolčuoŋjá** 'Branta bernicla, Ringelgans, örvös lúd' Aikio 235.

Összetett szó: *gierdu* 'pánt, kör' + *čuoŋjá* 'Anser, lúd' l. 160. Valószínűleg tükörfordítás a finn *sepelhanhi* 'Branta bernicla' szóból.

262. N **gierdolrásttis** 'Turdus torquatus, Ringdrossel, örvös rigó' Lukk.–Solb. 10, Samm. 172b, Aikio 176.

Összetett szó: *gierdu* 'pánt, kör' + *rásttis* 'Turdus, rigó' l. 604. Valószínűleg tükörfordítás a finn *sepelrastas* 'ua' vagy a norv. *ringtrost* 'ua' szóból.

263. S **giđergedje** ~ **giđerkehtse** 'Aquila (chrysaetos), (Stein)adler, (szirti) sas ~ Pandion haliaetus, Fischadler, halászsas ~ Bubo bubo, Uhu, uhu' Friis, HalDLpSz. 48, Qv. 122., Coll. 34, Hass. 559b, BeM 101b.
Talán finnugor eredetű, vö. osztj. *kõrək* ~ *kõrək* ~ *kūrək* 'Aquila'. A feltételezett PFU alapalak *kerkə. FUV, UEW 149. (Az UEW ide tartozónak tekinti a lpK *kĩõrâč* 'Dryocopus martius, fekete harkály' l. 431. szót is. Ha azonban ez ennek a szócsaládnak a tagja, ide kell vonni a 428. sz. alatt említett többi szót is. Amennyiben viszont a lpK szó nem tartozik ide, a szűk elterjedtség miatt az egész etimológia megkérdőjeleződik.)
264. N **gillja** 'Anser erythropus, Zwerggans, kislilik' Friis, Lag. 1911b: 4., Lukk.–Solb. 123.
A *gilljut* 'kiált' hangutánzó igéből feltehetőleg elvonással létrejött alak.
265. N **giljobaš** 'Anser erythropus, Zwerggans, kislilik' Qv. 118., Niels. II/111, Lukk.–Solb. 123, Samm. 175a, Aikio 39.
Képzett szó: *gilljut* + 'kiált' l. 264. + *-(ba)š* főnévképző (vö. még *gilljon* 'Anser erythropus' l. 268.).
266. N **gilljočearrit** ~ **-čearret** 'Hydroprogne caspia, Raubseeschwalbe, lócsér' Samm. 175b.
Összetett szó: *gillju* 'kiáltó' vö. 263. + *čearrit* 'Sterna paradisea, sarki csér' l. 140.
267. N **gilljočuoňjá** 'Anser erythropus, Zwerggans, kislilik' Niels. II/111, Lukk.–Solb. 156.
Összetett szó: *gillju* 'kiáltó' l. 264. + *čuoňjá* 'Anser, lúd' l. 160.
268. N **gilljon** 'Anser erythropus, Zwerggans, kislilik' Niels. II/111, Samm. 175b.
Képzett szó: *gilljut* 'kiált' l. 264. + *-n* főnévképző, vö. még *giljobaš* 'Anser erythropus' l. 265.).
269. N **girjelbáhcatloddi** 'Loxia leucoptera, Bindenkreuzschnabel, szalagos keresztcsőrű' Aikio 221.

Többszörösen összetett szó: *girjái* 'tarka, cirnos' + *báhcat* 'toboz' l. 43. + *loddí* 'madár' l. 503. Valószínűleg részleges tükörfordítás a finn *kirjosiiipikäpylintu* 'Loxia leucoptera', tkp. 'tarka + szárny + toboz + madár' szóból.

270. N **girjellivkkár** 'Ficedula hypoleuca, Trauerfliegenschnäpper, kormos légykapó' Lukk.–Solb. 28, Samm. 177a, Aikio 193.

Összetett szó: *girjái* 'tarka, cirnos' l. 269. + *livkkár* 'élénk, fürge' l. 180. Valószínűleg részleges tükörfordítás a finn *kirjosiippo* 'Ficedula hypoleuca' szóból.

271. N **girjellõdde** 'Surnia ulula, Sperbereule, karvalybagoly' Qv. 119.

Összetett szó: *girjái* 'tarka, cirnos' l. 269. + *lõdde* 'madár' l. 503.

272. N **girjelrásttis** 'Saxiola rubetra, Brauenkehlchen, rozsdás csaláncsúcs' Lukk.–Solb. 30.

Összetett szó: *girjái* 'tarka, cirnos' l. 269. + *rásttis* 'Turdus, rigó' l. 604.

273. N **girjuš** 'Tetrao urogallus ♀, Auerhenne, siketfajd tojója' Qv. 120.

Képzett szó: *girjái* 'tarka, cirnos' l. 269. + -š kicsinyítő képző.

274. N **giron** | S *giërene* | P L *kierun* | I *kiärun* ~ *kiirun* | K: Ko. (T) *ķeâram* 'Lagopus mutus, Alpenschneehuhn, havasi hófajd' Friis, Wikl. 38b, Genetz 316., Qv. 123., Coll. 35, Niels. II/120, Lag. 2441., Grundstr. 222b, T.I.Itk. 119a, Hass. 598a, Lukk.–Solb. 100, Kur. 107a, EItk. 1422., 1475., Mos.–Samm. 49a, Samm. 177b, Aikio 77.

Talán hangutánzó eredetű; a finn *kiiruna* 'ua' lapp jövevényszó. SKES, Lehtir. 429., SSA (*kiiruna* alatt).

275. N **goahppil** 'Tetrao urogallus ♀, Auerhenne, siketfajd tojója' | S *goåpp'ele* 'ua' ~ Lyrurus tetrax ♀, Birkhenne, nyírfajd tojója' | U *gåhpèla* 'Tetrao urogallus ♀' | P L *kåhppèl* 'ua' | I *koappil* 'ua' | K: Ko. (Kld. T) *kuä'p'pel* 'ua' Friis, Wikl. 45a, Genetz 384., Qv. 126., Itk.-Äimä 110., Coll. 36, Niels. II/142–143, Lag. 2565., , Grundstr. 331b, Schlachter 59b, T.I.Itk. 134b, PLukk. 69a, Hass. 633b, Lukk.–Solb. 104, EItk. 1569., Mos.–Samm. 44a, Samm. 179b.

Finn-volgai, esetleg finnugor kori szó, vö. finn *koppelo* 'Tetrao urogallus ♀', karj. *koppala* 'ua', lúd *копрал* ~ *копралад* 'ua', cser. *kūwūlzū* ~ *kuwǎlcǎ* 'ua', ? vog.

kal'ā-m ~ χol'əm ~ kol'əm 'ua'. A feltételezett PFW (?PFU) alapalak *kopa-la/la ~ koppa-la/la. FUV, SKES, UEW 181, Lehtir. 474, SSA (koppelo alatt). (A SSA a vogul alakot nem, a cseremiszt kérdőjellel tartja ide tartozónak.)

276. N **goahppelfállli** | I *koappilvälli* 'Accipiter gentilis, Habicht, héja' Qv. 127., Lag. 930: 3., 4., EItk. 1005., 1569., 5396; 2., Samm. 179b, Aikio 64.

Összetett szó: *goahppil* 'Tetrao urogallus, siketfajd' l. 275. + *fállli* 'Falco, sólyom' l. 208.

277. N **goalsi** 'Mergus, Säger, bukó ~ Mergus serrator, Mittelsäger, örvös bukó ~ Mergus merganser, Gänsesäger, nagybukó' | S *goålsie ~ gåelsie* 'Mergus merganser' | U *gállsee* 'Mergus serrator' | L *kål'sē* 'Mergus' | I *koal'(s)si* 'Mergus' | K: Ko. Kld. T *goals ~ kuä'ls* 'Mergus' Friis, Wikl. 44a, Qv. 125., Niels. II/139, Lag. 2632., Grundstr. 324b, Schlachter 60a, EItkLpChr. 115a, PLukk. 69a, Hass. 632b, Lukk.–Solb. 79, Samm.–Mor. 24a, EItk. 1559., Samm. 180b, BeM 120ab.

Talán hangutánzó eredetű; a finn *koskelo* 'Mergus' szóval való egyeztetése téves. SKES, UEW 111, 653, Lehtir. 471., SSA (*koskelo* alatt).

278. N **goalšolvizar** 'Acrocephalus scheonobaenus, Schilfrohsänger, foltos nádiposzáta' Lukk.–Solb. 46, Samm. 180b.

Összetett szó: *goalšu* 'nád' + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859.

279. N **goalšolruoššehas** 'Acrocephalus schoenobaenus, Schilfrohsänger, foltos nádiposzáta' Aikio 181.

Összetett szó: *goalšu* 'nád' l. 278. + *ruoššehas* '?poszáta'. Az utótag más forrásokban sem önállóan, sem összetételi tagként nem fordul elő; a poszáta névében utótagként mindenhol (Aikio egyéb címszavaiban is) a *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859. szót találjuk. A *ruoššehas* szó a *ruošši* 'nád; sás' szó származéka.

280. N **goappelehapke** '?Accipiter gentilis, Habicht, héja' Qv. 128. Qvigstad nem ad meg jelentést, de azonos jelentésű összetételi tagokat találunk a héja egy másik nevében, vö. *goahppelfállli* l. 276.

Összetett szó: *goappele* 'Tetrao urogallus' l. 275. + *hapke* 'Falco, sólyom' l. 330.

281. N **goargga** 'Fratercula arctica, Papageitaucher, lunda' Friis, Qv. 129., PLukk. 69b.
 Talán uráli eredetű, vö. ?zürj. *keřeg* 'eine Ente, egy récefajta', ?szam.jur. *χūrōχο ~ χūrūχο* 'eine Möwenart, egy sirályfajta'. A feltételezett PU alapalak *kork3. Az etimológia az UEW szerint is fölöttébb bizonytalan. Amennyiben a fenti szavak nem tartoznak össze, a lapp szó hangutánzó eredetűnek tartható. UEW 185.
282. N **goargolhanǵá** 'Polysticta stelleri, Scheckente, Steller pehelyréceje' Samm. 182b, Aikio 54.
 Összetett szó: *goargu* < *goargga* 'Fratercula arctica, Papageitaucher, lunda' vagy hangutánzó tő (A madár *ku-ru-a*-szerű hangot ad ki. EM 69.) + *hanǵá* 'Clangula hyemalis, Eisente, jeges réce' l. 338. Az előtag meghatározásában a bizonytalanság oka a madárnévi előtag esetében a két madár hasonlóságának csekély volta okozza. A hangutánzás viszont azért kétséges, mert sehol nem találtam meg a madár hangjának lapp leírását, így legfeljebb valószínűsíthető, hogy a magyar hangutánzó szóban *k* és *r* hangokkal visszaadott madárhang lapp fül számára is hasonlóan hangzik.
283. N **goarpa** | S *guorpe* ~ *goerhpe*, *koerhpe* | L *kår'hpi* 'Corvus corax, Kolkrabe, holló' Friis, Qv. 131., Niels. II/147, Lag. 3033., Grundstr. 326b, Hass. 693a, Samm. 183a, BeM 108a.
 Skandináv jövevényszó: < ónorv., *korpr* norv. *corp* 'Corvus corax'. Elképzelhető, hogy a lapp szóra hatott az azonos skandináv etimomból átvett finn *korppi* 'ua' is. QvNordLehnw. 174, SKES, SSA (*korppi* alatt).
284. N **goaskin** | L *kåskēm* | I *koaskim* | K: Ko. (Kld. T) *kuä'ckķem* 'Aquila (chrysaëtos), (Stein)adler, (szirti) sas', Friis, Genetz 190., Qv. 132., Itk.-Äimä 126., Niels. II/150, Lag. 2675., 2858., Grundstr. 341b, T.I.Itk. 136b, 1061b, EItkLpChr. 115b, PLukk. 70, Lukk.–Solb. 117, Kur. 138b, EItk. 1585., Mos.–Samm. 44a, Samm. 183b, Aikio 69.
 Finn-permi kori szó, vö. finn *kotka* 'Aquila', észt *kotkas* 'ua', mdE M *kućkan* 'ua', cser. *kučkâž ~ kutkâš ~ kutkâž* 'Aquila ~ ein großer Raubvogel, egy nagy ragadozó madár', votj. *kuč* ~ *kjč* 'Aquila', zürj. *kuč* 'Aquila ~ ein großer Vogel, egy nagy madár ~ ein Raubvogel, egy ragadozó madár'. A feltételezett PFP alapalak *kočka. SKES, Lehtir., UEW 668, SSA (*kotka* alatt).

285. N **goattelgullaš ~ -kulljaš** 'Arenaria interpres, Steinwälzer, kőforgató' Qv. 133.
 Összetett szó: *goatte* 'sátor' itt: 'fészek' + *gullaš* '?halászó'. A nevet motiválhatta a kőforgatónak az a fészkelési szokása, hogy gyakran a sarki csér vagy a lunda telepein, azok védelmében költ.
286. N **gollebeibboš** 'Carduelis carduelis, Stieglitz, tengelic' Samm. 188b.
 Összetett szó: *golli* 'arany' + *beibboš* 'Fringilla coelebs, erdei piny ~ Pinicola enucleator, nagypirók' l. 56. Talán tükörfordítás eredménye, vö. angol *goldfinch* 'Carduelis carduelis'; átadó nyelvként még az újabb névadásokban is csak nagyon ritkán fordul elő az angol, a környező nyelvek viszont más kifejezéseket használnak a tengelicre: finn *tikli*, sv. *steglits*, norv. *stillits*.
287. N **gollecihci** 'Emberiza aureola, Weidenammer, aranyos sármány' Samm. 188b.
 Összetett szó: *golli* 'arany' l. 286. + *cihci* 'kis madár' l. 106.
288. N **gordnelcihci** 'Emberiza calandra, Grauammer, sordély' Samm. 190a.
 Összetett szó: *gordni* 'gabona' + *cihci* 'kis madár' l. 106.
289. N **govusksuolfi** 'Strix uraliensis, Habichtskauz, uráli bagoly' Samm. 192b, Aikio 140.
 Összetett szó: *govus* 'mintás, csíkos' + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 710. Talán részleges tükörfordítás a finn *viirupöllö* 'Strix uraliensis', tkp. 'vonal, csík, ránc' + 'bagoly' szóból. A tükörfordítás tényét alátámasztja az, hogy csak e két új forrásból van adat a szóra, ugyanakkor az előtagok jelentéskülönbsége gyengíti a feltevést.
290. N **gožulbuokčá** 'Podiceps nigricollis, Schwarzhalstaucher, feketenyakú vöcsök' Samm. 192b.
 Összetett szó: *gožu* 'korom' + *buokčá* '(le)merülő, (le)bukó' l. 118.
291. N **gožulvuonccis** 'Fulica atra, Blässhuhn, szárcsa' Samm. 192b.
 Összetett szó: *gožu* 'korom' l. 290. + *vuonccis* 'Gallus domesticus, házi tyúk' l. 872. Valószínűleg tükörfordítás a finn *nokikana* 'ua' szóból.
292. N **göppan** 'Uria aalge, Trottellumme, vékonycsőrű lumma' Qv. 162.
 Ismeretlen eredetű.

293. S **graage** 'Corvus corone, Raben- od. Nebelkrähe, kormos v. dolmányos varjú' Hass. 649a.
Svéd jövevényszó: < *kråka* 'ua'.
294. S **groåksaa** 'Perisoreus infaustus, Unglückshäher, északi szajkó' Hass. 658b.
Talán svéd jövevényszó, vö. *skrika* 'Perisoreus infaustus'.
295. S **grüing'e** 'Corvus corax, Kolkrabe, holló ~ Raubvogel, ragadozó madár' Lag. 2752., Hass. 663ab.
Eredete bizonytalan, két származtatása lehetséges:
1. A *grüing'edh* 'károg (varjú, holló)' szóból elvonással alakult.
2. Hangutánzó eredetű.
Hogy a tő hangutánzó igeként vagy madárnévként létezett-e előbb, nehezen dönthető el, de a hangutánzás valamilyen formában mindenképpen jelen van a szóban.
296. N **gudnjálloddi** 'Asio flammeus, Sumpfohreule, réti fülesbagoly' | L *škutŋu* | I *kunjollodde* 'Surnia ulula, Sperbereule, karvalybagoly' | K: Ko. ?T *kuonn|loanjt* ~ *kunnjallå'dd* 'ua' Wikl. 137b, Qv. 138., 143a., 320., Niels. II/192, T.I.Itk. 147a, 218b, 166a, EItk. 1799.
Összetett szó: *gudnjá* 'női nemi szerv (vulg.)' + *loddi* 'Avis, madár' l. 503. A madár állítólag onnan kapta nevét, hogy szeme formája a női nemi szervre emlékeztet. Ez a magyarázat valószínűleg az adatközlőktől származik, ám hihetőbbnek tartom, hogy népetimológiáról van szó. Ezt alátámaszthatja a lpL szó is, ahol az utótag hiányzik, márpedig nehezen képzelhető el, hogy egy ilyen szó magyarázó utótag nélkül madárnévként használatos legyen. Qvigstad a lpT alakot külön szóként kezeli a 143a. szócikkben (*kunne-lont* [Askefugl] formában), s itt az előtagnak 'hamu' jelentése van. A névadás motivációja ugyan így sem világos, de újabb bizonyítékként szolgálhat a népetimológia teóriájához. Ha ugyanis az előtag jelentése elhomályosult, könnyen igazíthatták hangalakját valamely "értelmes" szóéhoz, s ez akár nyelvjárásonként más és más is lehetett. Az összetétel ezenkívül azért is furcsállható, mivel nem valószínű, hogy ily nagy területen mindenkinek éppen a női nemi szerv jutna eszébe a madár szeméről.

297. S **guelielmoevse** 'Larus canus, Sturmmöwe, viharsirály' BeM 112a.
Összetett szó: *guelie* 'hal' + *moevse* 'Larus, sirály' l. 537.
298. N **guirelcicaš** 'egy madárfaj' Qv. 140,
Összetett szó: *guire* 'rossz idő' + *cicaš* 'kis madár' l. 106.
299. N **gukko ~ gukku** (gyermeknyelvi szó) 'Cuculus canorus, Kukuck, kakukk ~ Gallus domesticus ♂, Hahn, kakas' | I *kukko* 'Cuculus canorus' Niels. II/194, Lag. 2776., EItk. 1774.
Finn jövevényyszó: < *kukko* 'Gallus domesticus ♂'.
300. N **gumpelgáranas** 'Corvus corax, Kolkrabe, holló' Niels. II/207.
Összetett szó: *gumpi* 'farkas' + *gáranas* 'Corvus corax, holló ~ Corvus cornix, dolmányos varjú' l. 241.
301. N **gunḡanḡga** 'Pica pica, Elster, szarka' Qv. 143b.
Talán hangutánzó eredetű; a szarka „cserregését” az EM a *csak-csak-csak* hangsorral szemlélteti (EM 193), a lpN leírás szerint jellemző hangjai *bjy*, *biyp* és *jek-jek* (Aikio 206). Bár ezek a hangsorok nem tartalmazzak nazálist, a jellegzetes zárhangok mégis némileg valószínűsítik a hangutánzás lehetőségét.
302. N **guodjalvizar** 'Acrocephalus scirpaceus, Teichrohrsänger, cserregő nádiposzáta' Samm. 197b.
Összetett szó: *guodja* 'nád' + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859. Valószínűleg tükörfordítás a finn *rytikerttunen* 'Acrocephalus scirpaceus' szóból.
303. N **guoik'lgáhrít** | P L *kuoi'hka kārēk* | I *kuoš'kkäriḡaz* | K: Ko. *kuōškk'lkaar'jaž* 'Cinclus cinclus, Wasseramsel, vízirigó' Wikl. 32b, 47b, Qv. 144a., Niels. II/216, Lag. 2160., 2870:3. Grundstr. 266b, T.I.Itk. 91a, Lukk.–Solb. 33, Samm.–Mor. 28b, EItk. 1833., Mos.–Samm. 42b, Samm. 198b, Aikio 167.
Összetett szó: *guoika* 'vízesés' + *gáhrít* ? 1. 'bot, dorong, tuskó' 2. elhomályosult, önállóan már nem használatos madárnév. Az első esetben névadást az motiválhatta, hogy a vízirigó fészket vízesések mögé építi, s a víz felszíne alatt úszva vagy a meder alján élelem után kutatva szürkésbarna háta valóban kisebb dorongra, botra emlékeztet. Az utótag lehet madárnév is, vö. finn *kara*, *koskikara* 'Cinclus cinclus',

s ez lehet finn jövevényszó éppúgy, mint korai közfinn kori szó, l. még észti *karalant* 'Mergus, Säger, bukó', karjalai *koskikara*, *-karanki*, *-karanto*, *-kari*, lúd *koškeņkarango*, *koškorahaihe* 'Cinclus cinclus vagy más, vizesésekben élő madár'. A SSA szerint a lapp alak teljes egészében finn jövevényszónak tekintendő. Nem lehetetlen, hogy a két szó egybeeséséről van szó, s az önálló madárnévként mára már nem használatos, elhomályosult utótag kapott népetimológiai úton értelmet. SKES, SSA (*kara*² alatt).

304. N **guolbbačovžoš** 'Calidris temminckii, Temminck-Strandläufer, Temminck-partfutó' Lukk.–Solb. 81.
Összetett szó: *guolbba* '(homokos) rét, mező' + *čovžoš* (dem.) 'Tringa, cankó' l. 154.
Talán tükörfordítás a svéd *mosnäppa* 'ua, tkp. "finom homok + partfutó" szóból.
305. N **guolbba|viroš** 'Calidris temminckii, Temminckstrandläufer, Temminck-partfutó' Samm. 199b, Aikio 93.
Összetett szó: *guolbba* '(homokos) rét, mező' l. 304. + *viroš* 'Calidris, partfutó' l. 857. Talán tükörfordítás a svéd *mosnäppa* 'ua, tkp. "finom homok + partfutó" szóból.
306. N **guollečearret** 'Sterna hirundo, Flußseeschwalbe, küszvágó csér' Samm. 199b, Aikio 124.
Összetett szó: *guolli* 'hal' l. 297. + *čearret* 'Sterna (paradisea), (sarki) csér' l. 140.
307. N **guolle|fállli** | I *kyelilvälli* 'Pandion haliaëtus, Fischadler, halászsas' Qv. 147., Niels. II/222, V/190, EItk. 5396., Samm. 199b.
Összetett szó: *guolli* 'hal' l. 297. + *fállli* 'Falco, sólyom' l. 208.
308. N **guolle|goaskin** | I *kuöllilkuaskim* 'Pandion haliaëtus, Fischadler, halászsas' Qv. 148., Niels. II/222, Samm. 199b.
Összetett szó: *guolli* 'hal' l. 297. + *goaskin* 'Aquila (chrysaëtos), (szirti) sas' l. 284.
309. N **guorga ~ skuorga** | S *gurge* | U *guar'ga* | L *kuor'ka* | I *kuorga* | K: Ko. *kuõrgg* 'Grus grus, Kranich, daru' Friis, Wikl. 50a, Qv. 151., Niels. II/226, III/467, Lag. 2913., Schlachter 54a, T.I.Itk. 175b, PLukk. 75b, Hass. 692b, 279a, Lukk.–Solb. 99, EItk. 1826., Mos.–Samm. 42a, Samm. 200b, Aikio 82.

Finn-volgai, esetleg uráli eredetű szó, vö. finn *kurki* 'ua', észt *kurk* 'ua', mdE *kargo*, M *karga* 'ua', ?szam.jur. *χārū* 'ua', jen. *kori* 'ua', szelk. *kará* ~ *kāra* 'ua', kam. *kuro* ~ *kuru?ju* ~ *kuru?jo* 'ua', koib. *Куръерокъ* 'ua', mot. *куроŷ* 'ua', karag. *koru* 'ua'. A PFW (?PU) korban minden valószínűség szerint hangutánzó szó. A feltételezett PFW (?PU) alapalak **karke*. FUV, SKES, UEW 128, Lehtir. 531., SSA (*kurki* alatt).

310. N **guossalbáhcatlodd** 'Loxia curvirostra, Fichtenkreuzschnabel, keresztcsőrű' Aikio 223.

Többszörösen összetett szó: *guossa* 'lucfenyő' + *báhcat* 'toboz' l. 43. + *lodd* 'madár' l. 503.

311. N **guossalgacct** 'Parus montanus, Weidenmeise, kormosfejű cinege' Lukk.–Solb. 20, Samm. 201a.

Összetett szó: *guossa* 'lucfenyő' l. 310. + *gacct* 'Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 226. Talán tükörfordítás a finn *kuusitiainen* 'Parus ater, Tannenmeise, fenyvescinege' szóból.

312. N **guossalruossalnjunni** 'Loxia curvirostra, Fichtenkreuzschnabel, keresztcsőrű' Samm. 201a.

Többszörösen összetett szó: *guossa* 'lucfenyő' l. 310. + *ruossa* 'kereszt' l. 46. + *njunni* 'orr, csőr' l. 46., vö. még *beahceruossanjunni* 'Loxia pytyopsittacus, nagy keresztcsőrű' l. 46. Valószínűleg részleges tükörfordítás a norv. *grankorsnebb* 'Loxia curvirostra' szóból.

313. N **guossalvizar** 'Phylloscopus collybita, Weidenlaubsänger, csilpcsalp füzike' Samm. 201b.

Összetett szó: *guossa* 'lucfenyő' l. 310. + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859.

314. N **guosttalbahta** 'Riparia riparia, Uferschwalbe, parti fecske ~ Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' Qv. 152., Niels. II/231, V/191.

Összetett szó: *guostta* 'hűvös, zord idő' + *bahta* 'fenék' l. 35. A jelentés bizonytalan mivolta miatt a névadás motivációja megfejthetetlen.

315. N **guovssat** | S *guäksaa* | P L *kuouhsak* | I *kuávská* | K: Ko. Kld. T *kuusik̄ ~ kuusâk̄*
 'Perisoreus infaustus, Unglückshäher, északi szajkó' Friis, Wikl. 51b, Qv. 153.,
 Coll. 41, Niels. II/232, Lag. 2879., Grundstr. 291b-292a, T.I.Itk. 185a, Hass. 666b,
 Lukk.–Solb. 56, Samm.–Mor. 30a, EItk. 1743., Mos.–Samm. 43a, Samm. 203a,
 Aikio 205.
 Finn-volgai, esetleg uráli eredetű szó, ott minden bizonnyal hangutánzó, vö. ?finn
kuukso ~ kuusanka ~ kuukkel 'Perisoreus infaustus', lúd *kukšoi* 'egy erdei madár',
 cser. *kôpšâlô ~ kupšülô ~ kukšulo* 'Garrulus glandarius, Eichelhäher, szajkó',
 ?szam.szelk. *kaasera ~ qâsera* 'Perisoreus infaustus', kam. *kazôra* 'ua', mot. *kaisrae*
 ua', kar. *gaeschira* 'Corvus caryocatactes, ?Nuscifraga caryocatactes, Tannenhäher,
 fenyőszajkó'. A feltételezett PFW (?PU) alapalak **kokse*. SKES, UEW 172, Lehtir.
 507., SSA (*kuukkel* alatt).
316. N **guovssolloddi** 'Erithacus rubecula, Rotkehlchen, vörösbecgy' Lukk.–Solb. 34,
 Samm. 203a, Aikio 170.
 Összetett szó: *guovssu* 'hajnal(pír), virradat' + *loddi* 'Avis, madár' l. 503.
317. N **guöikir** 'Calidris maritima, Meerstrandläufer, tengeri partfutó' Qv. 145.
 Képzett szó: *guoika* 'vízesés' l. 303. + *-r* névszóképző.
318. ?U ?P **guöleka** 'Larus, Möwe, sirály' Qv. 146.
 Képzett szó: *guolli* 'hal' l. 297. + *-ka* névszóképző.
319. P **guölle-habag** 'Pandion haliaëtus, Fischadler, halászsas' Qv. 149.
 Összetett szó: *guölle* 'hal' l. 297. + *habag* 'Falco, sólyom' l. 330.
320. N **gurge** 'Grus grus, Kranich, daru' Niels. II/242, Lukk.–Solb. 99.
 Finn jövevényszó: < *kurki* 'ua' UEW 128, SKES, SSA (*kurki* alatt), vö. még *guorga*
 ~ *skuorga* 'Grus grus' l. 309.
321. N **gurtte** | S *gürtie* | L *kur^ete* 'Gavia (stellata), (Stern)taucher, (északi) búvár' Friis,
 Wikl. 52b, HalDLpSz. 67, Qv. 154., Coll. 42, Lag. 2828., Hass. 800ab.
 Talán germán jövevényszó, < **kuφra* 'torok', ebből metatézissel alakult a mai lapp
 szó (Koivulehto 1988: 32–34.). Más, finnugor szavakkal való egyeztetése téves.
 UEW 150. Ezzel ellentétesen FUV: votják, zürjén és vogul szavakkal egyezteteti.

322. N **gussalgoalsi** ~ **gusalgoalsi** 'Mergus merganser, Gänsesäger, nagybukó' | I *kusalkoal'si* ~ *kuussaglkoal'(s)si* 'Mergus serrator, Mittelsäger, örvös bukó' Friis, Qv. 156., Niels. II/246, Lag. 2829: 5., Lukk.–Solb. 74, Samm.–Mor. 29a, EItk. 1559., Samm. 205a, Aikio 61.
Összetett szó: *gussa* 'tehén' + *goalsi* 'Mergus, bukó' l. 277.
323. N **guškil** ~ **guškel** ~ **guškken** 'Numenius phaeopus, Regenbrachvogel, póling' Niels. II/247, Samm. 205b.
A *guškkástat* 'Numenius phaeopus, póling' l. 325. alakváltozata.
324. N **guškillviroš** 'Calidris ferruginea, Sichelstrandläufer, sarlós partfutó' Aikio 236.
Összetett szó: *guškil* 'Numenius phaeopus, póling' l. 323. + *viroš* 'Calidris, partfutó' l. 857. Valószínűleg tükörfordítás a finn *kuovisirri*, sv. *spovsnäppa* 'Calidris ferruginea' szavakból.
325. N **guškkástat** 'Numenius phaeopus, Regenbrachvogel, póling' | S *skutjke* ~ *skotjke* 'ua ~ Numenius arquata, großer Brachvogel, nagypóling' | L *kusjkā* ~ *sjkusjki* 'Numenius, Brachvogel, póling ~ Gallinago media, Doppelschnepfe, nagy sárszalmonka' | I *kuskástah* 'ua' Wikl. 46b, Qv. 157., 318., Niels. II/247, Lag. 2831., Grundstr. 300b, PLukk. 77a, Lukk.–Solb. 84, Samm.–Mor. 29a, Samm. 205b, BeM 296a, Aikio 102.
Valószínűleg finn jövevényszó: < *kuikka* 'Gavia arctica, Prachttaucher, sarki búvár'. SKES, SSA (*kuikka* alatt). (A SSA szerint csak a hangutánzás szintjén függenek össze, vö. még *skuihkko* l. 709.)
326. S **guttere** 'Gavia arctica, Prachttaucher, sarki búvár' Hass. 703ab.
Talán hangutánzó eredetű: magyar leírások szerint ugató hangot adnak ki (EM 30, Schmidt 2000: 273), az északi lapp hangleírás *ga-guuiik ga-guuiik* és *gaorrr* (Aikio 25).
327. U **guutsaga** 'Mergus, Säger, bukó' | P L *kutsaklkålsë* 'Mergus merganser, Gänsesäger, nagybukó' | I *kuuzzaglkoalsi* 'Mergus serrator, Mittelsäger, örvös bukó' Friis, Qv. 136., Grundstr. 324b, Schlachter 58a, EItk. 5662.

A lulei és inari alak előtagja, ill. az umei szó teljes egészében ismeretlen eredetű. Az utótag a *goalsi* 'Mergus, bukó' l. 277. Nem lehetetlen, hogy az umei szó is összetett volt, majd utótagja részben lekopott, s ennek lenne nyoma a *-ga* szótag.

328. N **guvedat** 'Charadrius hiaticula, Sandregenpfeifer, parti lile' Qv. 158.

Minden valószínűség szerint a *buvvedat* 'Charadrius hiaticula, parti lile' l. 93. alakváltozata. Mivel erre az alakra máshol nincs adat, lehet, hogy elírás vagy félrehallás következménye a *g-* szókezdet.

329. U **güelle'tjia**'tja 'Pandion haliaëtus, Fischadler, halászsas' Schlachter 64a.

Összetett szó: *güelle* 'hal' l. 297. + *tjia*'tja 'Pandion haliaëtus, halászsas' l. 144.

H

330. N **habag** ~ **hapuk** 'Falco, Falke, sólyom' | S *haapkie* 'Accipiter, Habicht, héja' | U *haabahka* 'ua' | P L *hāpak* 'ua' Friis, Wikl. 15a, HalDLpSz. 74, Qv. 163., Grundstr. 29b, Schlachter 65a, Lag. 1241., Hass. 713ab.

Skandináv jövevényszó: vö. ónorv. *haukr* (<*hufukr), norv., sv. nyj. *hawk*. QvNordLehnw. 186, SKES, SSA (*hawkka* alatt).

331. N **habro** 'Oenanthe oenanthe, Steinschmätzer, hantmadár' Qv. 164.

Ismeretlen eredetű; a sv. *haver*, *havorre* 'Pandion haliaëtus, halászsas' szóval jelentéstan okok miatt nem egyeztethető. A svéd szó ugyanakkor 'Somateria spectabilis, Eiderente, pehelyréce' jelentésben mégiscsak átkerült a lappba (vö. 352.), így százszázalékosan nem lehet kizárni azt sem, hogy a hantmadárnak ez a neve is ebből származik.

332. K: Kld. **hahki** 'Somateria mollissima, Eiderente, pehelyréce' T.I.Itk. 819a.

Finn jövevényszó: < *haahka* 'Somateria mollissima, pehelyréce'.

333. N **háigir** | S *haikara* 'Ardea cinerea, Fischreiher, szürke gém' Friis, Qv. 165., Samm. 208b.

Finn jövevényszó: < *haikara* 'Ardea, gém'. SSA (*haikara* alatt).

334. N **hálka** ~ **alkko** ~ **alkka** 'Alca torda, Tordalk, alka' Qv. 4., 167., Niels. II/295, Lag. 1201b., Samm. 209a, Aikio 128.
Skandináv jövevényszó, vö. ónorv., sv. *alka*, norv. *alke* 'Alca torda'. Lag., QvNordLehnw. 89. Vö. még *halle* 'Alca torda' l. 336.
335. N **hálka|gonagas** 'Plautus alle, Krabbentaucher, alkabukó' Samm. 209a, Aikio 130.
Összetett szó: *hálka* 'Alca torda, alka' l. 332. + *gonagas* 'király'. Talán tükörfordítás a sv. *alkekung* 'Plautus alle, alkabukó', tkp. "alkakirály" szóból.
336. S **halle** 'Alca torda, Tordalk, alka' Qv. 168.
Skandináv jövevényszó, vö. norv. *havlelle*, sv. *alle* 'Clangula hyemalis, Eisente, jeges réce' vagy norv. *alke*, sv. *alka* 'Alca torda'. Valószínű, hogy a két szó keveredéséből alakult a lapp madárnév, vö. még *hálka* 'Alca torda, alka' l. 334.
337. S **hāna** | K: Ko. (Kld. T) *kää'nn* 'Gallus domesticus ♀, Henne, tyúk' Friis, Genetz 236, HalDLpSz. 74, Qv. 101., Lag. 1229., T.I.Itk. 88ab, 844a, Kur. 99a, Mos.–Samm. 48a.
A déli-lapp alak skandináv jövevényszó: < norv., sv. *hane* 'Gallus domesticus ♀', a keleti pedig finn jövevényszó: < *kana* 'ua'. QvNordLehnw. 187., SSA (*kana* alatt). (Qvigstad csak a déli-lapp szóról, SSA csak a keletiről.)
338. N **hanḡá** 'Clangula hyemalis, Eisente, jeges réce' | U *anḡalahka* 'Anas platyrhynchos forma domestica, Hausente, házi kacsá' | P L *hanḡā* 'Clangula hyemalis' | I *anḡaloh* 'ua' | K: Ko. *anḡlāāddaž* 'ua' Friis, Wikl. 14b, Qv. 10., Niels. II/301, Lag. 1239., Grundstr. 28ab, Schlachter 6a, PLukk. 49b, Lukk.–Solb. 68, T.I.Itk. 15a, EItk. 129., Mos.–Samm. 150a, Samm. 207a, Aikio 55.
Valószínűleg uráli eredetű szó, vö. osztj. *inḡ* ~ *enḡ* 'Lagopus lagopus, Moorschneehuhn, sarki hófajd', vog. *ānḡhā* ~ *ḡnḡhē* 'ua', *ānḡkə* 'ua' ~ *Perdix perdix*, Rebhuhn, fogoly', *ḡnḡkə* 'Lagopus lagopus', sam.jur. *nānū* 'Clangula hyemalis', jen. *nau* 'Ente, kacsá', tavg. *nānō'da* 'ua', szelk. *uu* ~ *ú* 'Lagopus lagopus', kam. *uḡa* 'Perdix perdix', koib. angat 'Ente', karag. *onhò* 'Lagopus lagopus'. A feltételezett PU alapalak *anḡ. A lapp szavak idetartozása azért kérdéses, mert első szótagi magánhangzójuk palatális eredetre utal. A Ko. alak végén a *lāāddaž* 'kismadár' l. 480. utótag található. FUV, UEW 13. Vö. még *anj* '(?) Larus, Möwe, sirály' l. 23.

339. N **hanjallikka** 'Clangula hyemalis ♂, Eisente ♂, jeges réce ♂' Qv. 169.
 Összetett szó: *hanja* 'Clangula hyemalis ~ Anas platyrhynchos forma domestica' l. 338. + *likka* 'Somateria mollissima ♂, pehelyréce ♂' l. 492.
340. N **hápana** 'grauer Wiesenvogel, szürke mezei madár' Lag. 1240.
 Finn jövevénytyszó: < *haapana* 'Anas penelope, Pfeiferente, füttyülő réce' SKES, SSA (*haapana* alatt).
341. N **hapok** 'Crex crex, Wiesenralle, haris' Qv. 170., Friis.
 Talán skandináv eredetű; vö. ónorv. *haukr* (<*hufukr), norv., sv. nyj. *hawk* 'Falco, sólyom', vö. még *habag* stb. 'Falco ~ Accipiter, héja' l. 330. Az azonos etimonból feltehetőleg más helyen és más időben történt az átvétel, valószínűleg innen a jelentésbeli eltérés. A két szó külön címszóként történt felvételére az adott okot, hogy Qv.-nál és Friisnél is külön szerepelnek; Qvigstad a skandináv jövevénytiszakat felsoroló művében különösnek ("auffällig") nevezi a Friis-féle szót, de nem ad magyarázatot az eltérésre. QvNordLehnw. 186–7.
342. L **harāk** 'Pica pica, Elster, szarka' Grundstr. 336.
 Finn jövevénytyszó: < *harakka* 'Pica pica'. SSA (*harakka* alatt).
343. N **håskil** 'Stercorarius parasiticus, Schmarotzerraubmöwe, ékfarkú halfarkas' | I *åskil* ~ *håskil* 'Stercorarius longicaudatus, Falkenraubmöwe, nyílfarkú halfarkas' Friis, Qv. 171., Niels. II/309, Lag. 1256., Lukk.–Solb. 52, Samm.–Mor. 93b, Eltk. 190., 706., Samm. 211b, Aikio 113.
 Képzett szó: *håsket* 'tép, marcangol' + *-l* melléknévképző.
344. N **hávda** | I *havda* 'Somateria mollissima, Eiderente, pehelyréce' | K: Ko. Kld. T *avd* ~ *audd* 'Somateria mollissima, Eiderente, pehelyréce' Friis, Genetz 92., Qv. 3., 172., Lag. 1276: 3., Niels. I/34, II/311, T.I.Itk. 20b, 813a, Lukk.–Solb. 70., Eltk. 659., Samm.–Mor. 13a, Samm. 212a, Aikio 52.
 A közlapp korig visszavihető, ott valószínűleg hangutánzó. Talán összefügg az *ákta* 'Somateria mollissima, pehelyréce' l. 14. szóval is. A finn *auhti* ~ *autti* 'Somateria mollissima' valamely lapp szó átvétele. Lehtir. 67., SSA (*auhti* alatt).
345. N **havggellõdde** 'Tringa nebularia, Grünschenkel, szürke cankó' Friis, Qv. 173.

Összetett szó: *havgge* 'rét' + *lødde* 'Avis, madár' l. 503.

346. N **háv|heastta** 'Fulmarus glacialis, Eissturmvogel, sirályhojsza' Lag. 1280: 2.

Összetett szó: *háv* 'tenger' + *heastta* 'ló'.

347. S **hämga** 'Strix aluco, Waldkauz, macskabagoly' Hass. 721a.

Ismeretlen eredetű.

348. N **hearta|vizar** 'Sylvia curruca, Klappergrasmücke, kis poszáta' Aikio 182.

Összetett szó: *hearta* 'borsó' + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859. Valószínűleg tükörfordítás a finn *hernekerttu*, sv. *ärtsångare* 'Sylvia curruca' szóból.

349. N **hoaššalcihci** 'Emberiza schoeniclus, Rohrammer, nádi sármány' Lukk.–Solb. 24, Samm. 219a.

Összetett szó: *hoašša* 'zsurló' + *cihci* 'kismadár' l. 106. Talán tükörfordítás a norv. *sivspurv*, sv. *sävspurv* 'Emberiza schoeniclus' szóból.

350. N **hoaššalháigir** 'Botaurus stellaris, große Rohrdrommel, bölömbika' Samm. 219a.

Összetett szó: *hoašša* 'zsurló' l. 349. + *háigir* 'Ardea cinerea, szürke gém' l. 333. Talán tükörfordítás a sv. *rördrom* 'Botaurus stellaris' szóból.

351. N **hoaššalvuonccis** 'Gallinula chloropus, Teichralle, vízityúk' Samm. 219a.

Összetett szó: *hoašša* 'zsurló' l. 349. + *vuonccis* 'Gallus domesticus ♀, házi tyúk' l. 872.

[**hõ'ppi** l. *jippe* alatt l. 409.]

352. N **høver ~ havur ~ havur-havd ~ havur-akta** 'Somateria spectabilis ♀, Prachteiderente ♀, cifra pehelyréce♀' Qv. 174., Lag. 1282.

Skandináv jövevényszó, vö. norv., sv. *havlorre* 'Pandion haliaëtus, halászsas'. Az összetett szavak utótagjai *havd* 'Somateria mollissima, pehelyréce' l. 344., *akta* 'Somateria mollissima, pehelyréce' l. 10. QvNordLehnW. 191.

353. I **huhkee oopuv** 'eine Eule (unterscheidet sich von dem gewöhnlichen Uhu in Bezug auf die Stimme. Der gewöhnliche Uhu sei viel größer), egy bagoly (az igazi uhutól

hangjában különbözik. Az igazi uhu sokkal nagyobb) → ?Asio otus, Waldohreule, erdei fülesbagoly' Eltk. 832. (Az 'erdei fülesbagoly' jelentést a leírás alapján, ornitológusok segítségével magam tettem fel.)

Összetett szó: *huhkee* 'huhogó' + *oopuv* 'Bubo bubo, uhu' l. 409.

354. L **hurrēlārēs** 'Lyrurus tetrrix ♂, Birkhahn, nyírfajd ♂' Grundstr. 1338a.

Összetett szó: *hurrē* 'Lyrurus tetrrix, nyírfajd' l. 358. + *ārēs* 'hím'.

355. N **hurrelčukča** | L *hurrēltjuktjē* 'Lyrurus tetrrix ♂, Birkhahn, nyírfajd ♂' Grundstr. 1338a, Lukk.–Solb. 103.

Összetett szó: *hurri* 'Lyrurus tetrrix, nyírfajd' l. 358. + *čukča* 'Tetrao urogallus ♀, nyírfajd ♀' l. 158.

356. N **hurrelgoahppil** | S *ürrienlgoåppele* | L *hurrēlkåhppēl* 'Lyrurus tetrrix ♀, Birkhenne, nyírfajd ♀' Grundstr. 1338a, Hass. 739b, Lukk.–Solb. 103.

Összetett szó: *hurri* 'Lyrurus tetrrix' l. 358. + *goahppil* 'Tetrao urogallus ♀, siketfajd ♀' l. 275.

357. L **hurrēlniñēlis** 'Lyrurus tetrrix ♀, Birkhenne, nyírfajd ♀' Grundstr. 1338a.

Összetett szó: *hurrē* 'Lyrurus tetrrix, nyírfajd' l. 358. + *niñēlis* 'nőstény'.

358. N **hurri** | S *hürrie ~ ürrie ~ urrie* | U *hürree* | P L *hurrē* 'Lyrurus tetrrix, Birkhuhn, nyírfajd' Wikl. 20b, Qv. 175., Coll. 45, Grundstr. 1338a, Schlachter 69b, Lag. 1512., Hass. 739b, Samm. 221a, Aikio 78.

Skandináv jövevényszó: < ónorv. *orri ~ horri*, norv. sv. *orre* 'Lyrurus tetrrix'. QvNordLehnw. 196.

359. L **huti** 'Pluvialis apricaria, Goldregenpfeifer, aranylile' Grundstr. 1340b, Wikl. 20b, Qv. 176., Lag. 1524.

Hangutánzó szó: a madár hívóhangja *hū tī hū tī* (Grundstr.).

360. N **huvhaja ~ huhkkaja** 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly ~ Bubo bubo, Uhu, uhu' Lag. 1529b: 1., 2.

Finn jövevényszó: < *huuhkaja* 'Bubo bubo, uhu'. Lag.

361. S **hüm̥k'e** ~ **humhke** 'Gallinago gallinago, Bekassine, sárszalonka ~ eine Vogelart, ?Gebirgseule, egy madárfaj, ? hóbagoly' (A Hass.-nél található német jelentés alapján csak valószínűsíthető, hogy a hegyekben szívesen fészkelő hóbaglyot jelöli a szó.) Hass. 738a, BeM 133a.

Ismeretlen eredetű.

362. S **hürrielnassje** 'Tetrao urogallus ♂, Auerhahn, siketfajd ♂ ~ Lyrurus tetrix ♂, Birkhahn, nyírfajd ♂' Hass. 739ab.

Összetett szó: *hürrie* 'Lyrurus tetrix, nyírfajd' l. 358. + *nassje* '?'.
?

363. L **hæya** 'Lagopus, Schneehuhn, hófajd' (gyermeknyelvi szó) Wikl. 18a.

Ismeretlen eredetű; mint gyermeknyelvi szó talán szóteremtéssel jött létre.

I

364. N **iddjalcizáš** 'Luscinia megarinchos, Nachtigall, fülemüle' Lag. 355:5.

Összetett szó: *iddja* 'éjszaka' + *cicáš* 'kis madár' l. 106.

365. N **idjaloddi** 'Aegolius funereus, Rauhfußkauz, gatyáskuvik' | S *jijsenläddie* 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly' | L *idjällåddē* 'Eule, bagoly' | I *ijjalodde* 'ua ~ Surnia ulula, Sperbereule, karvalybagoly' (Qv.-nál 'Asio flammeus, Sumpfohreule, réti fülesbagoly ~ Turdus iliacus, Rotdrossel, szőlőrigó' is; a legutóbbi valószínűleg téves.) Friis, Qv. 179., Coll. 47, Niels. II/369, Lag. 1555: 4., 5., Grundstr. 73a, Hass. 789a, Samm.–Mor. 15b, Eltk. 895., Lukk.–Solb. 108, Samm. 222a.

Összetett szó: *idja* 'éjszaka' l. 364. + *loddi* 'madár' l. 503.

366. N **idjarásttis** 'Turdus iliacus, Rotdrossel, szőlőrigó' Qv. 177., Lukk.–Solb. 11.

Összetett szó: *idja* 'éjszaka' l. 364. + *rásttis* 'Turdus, rigó' l. 604.

367. N **idjalskunjut** 'Aegolius funereus, Rauhfußkauz, gatyáskuvik' | S *jijjelsnjågloe*, *jijjelsnjagla* ~ *-snjågloe* ~ *-snjagla* 'Strix aluco, Waldkauz, macskabagoly' | L *idja(sj)kunjök* 'Surnia ulula, Sperberuele, karvalybagoly' Qv. 178., Niels. II/369, Grundstr. 73a, BeM 146b, 284a.

Összetett szó: *idja* 'éjszaka' l. 364. + *skunjut* ~ *snjågloe* stb. 'bagoly' vö. *jåglou* l. 375.

368. K: Ko. Kld. **iidsaž ~ eddar** 'Eule, bagoly ~ Surnia ulula, Sperbereule, karvalybagoly ~ ?Aquila, Adler, sas', Qv. 183., T.I.Itk. 27a, 816a, 1057b, Mos.–Samm. 24b. (Az 'Aquila' jelentés valószínűleg téves; T.I.Itkonen is megkérdőjelezi.)

Ismeretlen eredetű.

369. K: Ko. **iiskâr|vuâp'pai** 'Eule, bagoly' Mos.–Samm. 24b.

Összetett szó: *iiskâr* 'szikra' + *vuâp'pai* (*hõ'ppi*) 'Bubo bubo, uhu ~ Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 409. Az előtag nyilvánvalóan orosz jövevényszó (< *искра* 'szikra'), ám ennek madárnévi jelentése az oroszból nem mutatható ki, és madárnevek előtagjaként sem ismert. Az orosz szó összefügg a *ясный* 'világos' szóval, és az északi orosz nyelvjárásokban ilyen jelentésben is használatos (Vasmer 2: 140, 4: 535). Ez esetleg megmagyarázhatja a lapp előtagot, ám mivel a szótárban megadott lapp madárnévi jelentés meglehetősen általános, a pontos motiváció nem tárható fel, de vö. K: Ko. *čuõzzâmvuâp'pai* 'Aegolius funereus, Rauhfußkauz, gatyáskuvik (éjjel a tábortűz fölött repked) ~ Eule, bagoly' l. 162.

370. K: Kld. **imm'el'loann't** 'Cinclus cinclus, Wasseramsel, vízirigó' Kur. 91a.

Összetett szó: *imm'el'* 'Isten' + *loann't* 'madár' l. 503.

371. S **īsn|lattie** 'Raubvogel, nagy ragadozó madár fajta' HalDLpSz. 250.

Összetett szó: *īsn* '?' + *lattie* 'madár' l. 503.

J

372. K: Ko. Kld. T **jaškkrepp** 'Accipiter gentilis, Habicht, héja' T.I.Itk. 50b, 826a, 1058aḡ Mos.–Samm. 25b.

Orosz jövevényszó: *ястреб* 'Accipiter gentilis, héja'. T.I.Itk.

373. K: Ko. **jaurlselts** 'Tringa hypoleucos, Flußuferläufer, billegető cankó' T.I.Itk. 51b.

Összetett szó: *jaur* 'tó' + *selts* '?' (az utótagra nem találtam adatot).

374. N **javrreldavek** 'Gavia arctica, Prachttaucher, sarki búvár' Qv. 181.

Összetett szó: *javrre* 'tó' l. 373. + *davek* 'Gavia arctica, sarki búvár' l. 169.

375. S **jáglou** | L **julo** 'Eule, bagoly' Friis, Qv. 193., Hass. 758a.
Skandináv jövevényszó: < sv. *uggla*, norv. *ugle* 'bagoly'.
376. N **jeaggelcizáš** 'Emberiza schoeniclus, Rohrammer, nádi sármány' Qv. 201., Lukk.–Solb. 24.
Összetett szó: *jeaggi* 'mocsár, láp' l. 376. + *cizáš* 'kis madár' l. 106.
377. N **jeaggelčovžžoš** 'Calidris alpina, Alpenstrandläufer, havasi partfutó' Lukk.–Solb. 80.
Összetett szó: *jeaggi* 'mocsár, láp' l. 376. + *čovžžoš* 'Tringa, cankó' l. 154. Valószínűleg tükörfordítás a finn *suosirri* 'Calidris alpina' szóból.
378. N **jeaggelfállli** 'Circus cyaneus, Kornweihe, kékes rétihéja' | I *jeggilvälli* 'Asio flammeus, Sumpfohreule, réti fülesbagoly' Samm.–Mor. 16b, Samm. 231a.
Összetett szó: *jeaggi* 'mocsár, láp' l. 376. + *fállli* 'Falco, sólyom' l. 208. Talán tükörfordítás a finn *suohaukka* 'Falco peregrinus, vándorsólyom ~ Asio flammeus, réti fülesbagoly' szóból.
379. N **jeaggelhávut** 'Circus cyaneus, Kornweihe, kékes rétihéja' Aikio 63.
Összetett szó: *jeaggi* 'mocsár, láp' l. 376. + *hávut* '? Falco, sólyom'. Az utótag ebben a formában önálló használatban nem ismeretes; utótagként l. még *uvlohávut* 'Pernis apivorus, Wespenbussard, darázsölyv' l. 838.; talán összefügg a *hapak* ~ *hapuk* 'Falco, sólyom' l. 330. szóval.
380. N **jeaggelhumpe** 'Gallinago gallinago, Bekassine, középső sárszalonka' Qv. 197., Niels. II/452.
Összetett szó: *jeaggi* 'mocsár, láp' l. 376. + *humpe* 'tökfilkó, fafejű'.
381. N **jeaggelloadgu** | I *jeggilloat'ku* 'Asio flammeus, Sumpfohreule, réti fülesbagoly ~ 'Circus cyaneus, Kornweihe, kékes rétihéja ~ Accipiter nisus, Sperber, karvaly' Qv. 198., Niels. II/452, Lag. 3557., Samm.–Mor. 16b.
Összetett szó: *jeaggi* 'mocsár, láp' l. 376. + *loadgu* 'Asio flammeus, réti fülesbagoly' l. 498. Hasonló összetételre l. még finn *suopöllö* 'Asio flammeus'.

382. N **jeaggelloarffe** 'valamilyen parti madár' Qv. 199.
 Összetett szó: *jaegge* 'mocsár, láp' l. 376. + *loarffe* 'Numenius arquata, nagypóling' l. 499.
383. N **jeaggelmeahkástat** 'Lymnocryptes minimus, Zwergschnepfe, kis sárszalonka'
 Lukk.–Solb. 90, Samm. 321a.
 Összetett szó: *jeaggi* 'mocsár, láp' l. 376. + *meahkástat* 'Gallinago gallinago, sárszalonka' l. 514. Talán tükörfordítás a finn *jänkäkurppa* 'Lymnocryptes minimus' szóból.
384. N **jeaggelrøuguš** 'valamilyen énekesmadár' Qv. 200.
 Összetett szó: *jaegge* 'mocsár, láp' l. 376. + *røuguš* 'Philomachus pugnax, pajzsos cankó' l. 606.
385. N **jeaggelviroš** 'Calidris alpina, Alpenstrandläufer, havasi partfutó' Samm. 231b.
 Összetett szó: *jeaggi* 'mocsár, láp' l. 376. + *viroš* 'Calidris, partfutó' l. 857. Valószínűleg tükörfordítás a finn *suosirri* 'ua' szóból.
386. N **jeaggelvizar** 'Acrocephalus palustris, Sumpfohrsänger, énekes nádiposzáta' Samm. 231b.
 Összetett szó: *jeaggi* 'mocsár, láp' l. 376. + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859.
387. N **jeaggelvuonccis** 'Porzana porzana, Tüpfenralle, pettyes vízicsibe' Samm. 231b.
 Összetett szó: *jeaggi* 'mocsár, láp' l. 376. + *vuonccis* 'Gallus domesticus, házi tyúk' l. 872.
388. K: Ko. **jeä`ğ`ğ-pällagaž** 'Fringilla coelebs, Buchfink, erdei pinty' T.I.Itk. 53b.
 Összetett szó: *jeä`ğ`ğ* 'mocsár, láp' l. 376. + *pällagaž* 'Fringilla coelebs, erdei pinty ~ Plectrophenax nivalis, hósármány' l. 566.
389. L **jegelloroku** 'Vanellus vanellus, Kiebitz, bíbic' Wikl. 24a; Qv. 183.
 Összetett szó: *jege* 'mocsár, láp' l. 376. + *loroku* '?' (az utótagra nem találtam adatot).

390. L **jegellouku** 'ein großer, grauer, mäusefressender Vogel, nagy, szürke, egérrel táplálkozó madár ~ valamilyen vízimadár' Wikl. 60a; Qv. 184., Lag. 1686: 2.
Összetett szó: *jege* 'mocsár, láp' l. 376. + *louku* '?'. Nem lehetetlen, hogy azonos a 389. sz. adattal. Szétválasztásukra az adott okot, hogy Qvigstadnál és Wiklundnál is két külön címszó alatt szerepelnek, ill. hogy a Wiklundtól megadott leírás nem illik a bíbicre. A pontos jelentésmegadás Lagercrantzánál is hiányzik.
391. L **jeggellådde** 'Vanellus vanellus, Kiebitz, bíbic' | I **jeggillodde** 'Stelzvogel, gázlómadár' | K: Ko. Kld. *jeä'ǵ'ǵllå'dd* 'ua ~ Tringa, Wasserläufer, cankó ~ Numenius, Brachvogel, póling ~ Limosa, Schnepfe, goda ~ Pluvialis apricaria, Goldregenpfeifer, aranylile ~ gázlómadár' Wikl. 24a, Qv. 182., T.I.Itk. 53a, Samm.–Mor. 16b, Eltk. 2161a, Mos.–Samm. 26a.
Összetett szó: *jegge* 'mocsár, láp' l. 376. + *lådde* 'madár' l. 503.
392. I **jeggiloppuv** 'Circus cyaneus, Kornweihe, kékes rétihéja' Qv. 185.
Összetett szó: *jeggi* 'mocsár, láp' l. 376. + *oppuv* 'Bubo bubo, uhu' l. 409.
393. I **jeraltuvvaž** 'Tringa glareola, Bruchwasserläufer, réti cankó' Qv. 186.
Összetett szó: *jera* '(piros) ribizli' + *tuvvaž* (dem.) 'Columba, galamb' l. 205. A névadást nem magyarázza sem a réti cankó külseje, sem életmódja, így az sem kizárt, hogy vagy a jelentés hibás, vagy valamiféle népetimológiáról van szó.
394. N **jesme ~ jiesme** 'hattyúfióka' Friis, Qv. 187.
Ismeretlen eredetű, talán összefügg a *jeudah* 'egyéves hattyú' l. 395. szóval.
395. S **jeudah** | K: Ko. *jēdeš* 'egyéves hattyú ~ hattyúfióka' T.I.Itk. 827a; Qv. 188.
Ismeretlen eredetű, talán összefügg a *jesme ~ jiesme* 'hattyúfióka' szóval, l. 394.
396. N **jiekŋačielkkis** 'Cepphus grylle, Gryllteist, fekete lumma ~ Uria lomvia, Dickschnabellumme, vastagsőrű lumma' Samm. 232a, Aikio 127. Mivel a vastagsőrű lumma élőhelye északabbra található, mint a fekete lummaé, valószínűbb, hogy a két forrás közül Aikio jelentésmegadása (vastagsőrű lumma) a pontosabb. A Lappföldön gyakoribb fekete lumma neve az előtag nélküli *čielkkis* l. 127.
Összetett szó: *jiekŋa* 'jég' + *čielkkis* 'Cepphus grylle, fekete lumma' l. 130.

397. N **jievjalčielčáihni** 'Dendrocopus leucotos, Weißrückenspecht, fehérhátú harkály'
Samm. 233b.
Többszörösen összetett szó: *jievja* 'fehér (állat)' + *čiel(gi)* 'hát' + *čáihni* 'Picoides tridactylus, háromujjú harkály' l. 131. Valószínűleg tükörfordítás a finn *valkoselkätikka* 'ua' szóból.
398. I **jievjaloppuv** 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly' Qv. 189., EItk. 1011.
Összetett szó: *jievja* 'fehér (állat)' l. 397. + *oppuv* 'Bubo bubo, uhu' l. 409.
399. N **jievjalskuolfi** 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly' Niels. II/405, Lukk.–Solb. 106, Samm. 233b.
Összetett szó: *jievja* 'fehér (állat)' l. 397. + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 710.
400. I **jievjalvälli** 'irgendein weißer Falke, valamilyen fehér sólyom' EItk. 5396.
Összetett szó: *jievja* 'fehér (állat)' l. 397. + *välli (fáll)* 'Falco, sólyom' l. 208.
- [-**jievžžan** csak összetételi utótagként, vö. **fiskes|jievžžan** 'Hippolais icterina, kerti geze' l. 219.]
401. N **jievžzelloddi** 'Turdus philomelos, Singdrossel, énekes rigó' Lukk.–Solb. 12.
Összetett szó: *jievži* 'utánzó, ismétlő' + *loddi* 'madár' l. 503. Nevét valószínűleg onnan kapta, hogy énekében a dallamokat többször ismétli (vö. még 500., 502.).
402. K: Ko. T **jillpälla** 'Melanitta nigra, Trauerente, fekete réce ~ ein schwarzer Seevogel, egy fekete vízimadár' Genetz 536., Qv. 190., T.I.Itk. 44b.
Összetett szó: *jill* 'szén' + *pälla* 'labda'.
403. K: Ko. **jiõηη|puäk'knjaž** 'Motacilla alba, weiße Bachstelze, barázdabillegető' T.I.Itk. 333a, 411b, 831a, Mos.–Samm. 28b.
Összetett szó: *jiõηη* 'jég' l. 396. + *puäk'knjaž* 'derék; öv'.
404. I **jiër'ssee** | K: Kld. *jiërse* 'Accipiter gentilis, Habicht, héja' Friis, Qv. 192., T.I.Itk. 63b, Samm.–Mor. 17a, EItk. 1005.
Ismeretlen eredetű.

405. S **jijje|guotske** 'Nachteule, éjszakai bagoly' Hass. 787b.
Összetett szó: *jijje* 'éjszaka' l. 364. + *guotske* 'Aquila chrysaetos, szirti sas' l. 284.
406. S **jijjelhämgaa** 'Bubo bubo, Uhu, uhu ~ Strix aluco, Waldkauz, macskabagoly'
HalDLpSz. 74, Hass. 787b.
Összetett szó: *jijje* 'éjszaka' l. 364. + *hämgaa* 'Strix aluco, macskabagoly' l. 347.
407. S **jijjeljågluo ~ -sjnjågluo ~ -sjnjüglie** 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly ~
Bubo bubo, Uhu, uhu' HalDLpSz. 160, Qv. 180., Lag. 1555: 5., 7514: 2., Hass.
787b, 788a.
Összetett szó: *jijje* 'éjszaka' l. 364. + *jågluo* 'bagoly' l. 375.
408. S **jijse** 'weißer Eule, fehér bagoly' Hass. 789a; Lag. 1552b.
Talán a *jijje* 'éjszaka' l. 364. szó származéka.
409. S **jippe** 'Bubo bubo, Uhu, uhu' | U *jihpaga* 'ua' | I *oppuv* 'ua' | K: Ko. Kld. *hõ'ppi* 'ua ~
Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly' Friis, Qv. 191., Itk.–Äimä 29., Lag.
1711., Schlachter 73a, T.I.Itk. 31b, 39a, Hass. 792b, Samm.–Mor. 50b, Mos.–
Samm. 23b.
Finnugor eredetű szó, vö. finn *hyypiä* 'Bubo bubo', észt *hüüp* 'Botaurus stellaris,
große Rohrdrommel, bölömbika', osztj. *jěwəy ~ jěpä ~ jipi* 'Bubo bubo ~ Eule,
bagoly', vog. *jäpä·w ~ jipəj ~ jipiy* 'Eule, bagoly'. A feltételezett PFU alapalak
*(j)ipɜ. A lpK *h-* kezdetű alakja finn jövevénytű szó. A SSA szerint a finnségi szavak
esetleg kései onomatopoeitikus alakok is lehetnek. Meglátásom szerint sem lehetet-
len, hogy a lappban valójában két szó esett egybe: egy finnugor kori örökség és egy
jövevénytű szó, s ennek lehet köszönhető a háromféle szókezdlet. FUV, UEW 98,
SKES, Lehtir. 20., SSA (*hyypiä* alatt).
410. K: Ko. **jõnn'jeä'ǵ'ǵllá'dd** 'Calidris ferruginea, Sichelstrandläufer, sarlós partfutó'
Mos.–Samm. 29b.
Többszörösen összetett szó: *jõnn* 'nagy' + *jeä'ǵ'ǵllá'dd* 'gázlómadár ~ Tringa, cankó'
l. 390. (*jeä'ǵ'ǵ* 'mocsár, láp' l. 376. + *lâ'dd* 'madár' l. 503.)

411. K: Ko. **jõnnlodd** 'Tetrao urogallus, Auerhuhn, siketfajd' T.I.Itk. 55b.
Összetett szó: *jõnn* 'nagy' l. 410. + *lodd* 'madár' l. 503.
412. N **jouhkkas** 'Cygnus cygnus, Singschwan, énekes hattyú' Lag. 1779.
Finn jövevényszó: < *joukahainen* 'hattyú'. Lag.
413. N **jõkkalskirre** 'Cinclus cinclus, Wasseramsel, vízirigó' Qv. 194.
Összetett szó: *jõkka* 'folyó' + *skirre* 'Pica pica, szarka' l. 706.
414. I **joraltuvvaž** 'Calcarius lapponicus, Spornammer, sarkantyús sármány' Qv. 195.
Összetett szó: *jora* '?' + *tuvvaž* (dem.) 'Columba, galamb' l. 205. A névadást motívációját nem magyarázza a sarkantyús sármánynak sem a külseje, sem az életmódja, az előtag jelentését nem is sikerült megfejteni, így az sem kizárt, hogy népetimológias alakulat. A 391. *jera-tuvvaž* 'Tringa glareola, Bruchwasserläufer, réti cankó' szóval jelentésük miatt nem azonosak, Qv. is külön címszóként veszi fel őket, ugyanakkor nem elképzelhetetlen, hogy valamelyik jelentés hibás, és mégis ugyanaz a két szó.
415. S **jukkelsjnjiëtjke** 'ein in Bächen und Stromschellen vorkommender Wasservogel, patakokban és zuhatagokban előforduló vízimadár → Cinclus cinclus, Wasseramsel, vízirigó' Hass. 802a. (A 'Cinclus cinclus' jelentést a madártani szakirodalom alapján valószínűsítettük.)
Összetett szó: *jukke* 'folyó' l. 413. + *sjnjiëtjke* '?Cinclus cunclus, vízirigó' l. 689.
416. S **jukke|vuogne** 'ein am Strommen vorkommender Wasservogel, zuhatagokban előforduló vízimadár → Cinclus cinclus, Wasseramsel, vízirigó' Hass. 802a. (A 'Cinclus cinclus' jelentést a madártani szakirodalom alapján valószínűsítettük.)
Összetett szó: *jukke* 'folyó' l. 413. + *vuogne* '?Cinclus cinclus, vízirigó' l. 862.
417. N **jukso|gunnar** 'Plautus alle, Krabbentaucher, alkabukó' Qv. 196.
Összetett szó: *jukso* 'foltos tőkehal' + *gunnar* '?'. Az utótag norvég jövevényszó: Qv. jelentésként a norv. 'hysegunnar' szót adja meg, ennek megfelelőjét azonban nem sikerült megtalálnom. Nem teljesen kizárt, hogy férfinévről van szó.

[**julo** l. *jågluo* alatt l. 375.]

K

A *k*- kezdetűeket l. még *g*- alatt is.

418. N **kanádalčuoňjá** 'Branta canadensis, Kanadagans, kanadai lúd' Aikio 36.
Összetett szó: *Kanáda* 'Kanada' + *čuoňjá* 'Anser, lúd' l. 160. Valószínűleg tükörfordítás a finn *kanadanhanhi*, sv., norv. *kanadagås* 'ua' szavakból.
419. K: Kld. † **karaka** 'Scolopax rusticola, Waldschnepfe, erdei szalonka' T.I.Itk. 1059b.
Talán hangutánzó eredetű; az északi leírás szerint jellemző hangja *orr-orr-orr*, ill. *ci-cit* (Aikio 99).
420. L **kar'htji ~ kar'si ~ kar'sji** 'Corvus corax, Kolkrabe, holló' Grundstr. 179a, 180b–181a; Lag. 2151.
Valószínűleg hangutánzó eredetű; talán összefügg a *garjá* 'Corvus corax, holló' l. 243. szóval.
421. U **kattlugla** '?Eule, ?Fledermaus, ?bagoly, ?denevér' HalDLpSz. 31.
A sv. *nattugla* 'bagoly' szó átvétele. A szókezdő mássalhangzó elhasonulását talán a *kattie* 'vadren; part' vagy a sv. *katt* 'macska' szó motiválta, az összetételre esetleg hathatott a finn *kissapöllö* 'Bubo bubo, uhu ~ Nyctea scandiaca, hóbagoly ~ Surnia ulula, karvalybagoly ~ Strix aluco, macskabagoly' szó is.
422. K: T **kå'lltellá'ndai** 'irgendein Wasservogel, valamilyen vízimadár (?tavi = Anas crecca, csörgő réce)' T.I.Itk. 146a.
Összetett szó: *kå'llte* 'arany' l. 286. + *lå'ndai* 'madár' l. 503.
423. K: Ko. **kå'skkládd** 'Tetrao urogallus (♀), Auerhenne, siketfajd (♀) ~ Tetrastes bonasia, Haselhuhn, császármadár' T.I.Itk. 150b, 218b, Mos.–Samm. 45b.
Összetett szó: *kå'skkl* 'száraz' + *ládd* 'madár' l. 503. A név motivációját nem sikerült megfejteni.
424. I **kähtee** 'Gavia stellata, Sterntaucher, északi búvár' Samm.–Mor. 31b, EItk. 1313.
Ismeretlen eredetű.

425. N **kealtálsirhká** 'Emberiza citrinella, Goldammer, citromsármány' Lag. 2214.
Finn jövevényyszó: < *keltasirkku* 'Emberiza citrinella, citromsármány'. Lag.
426. K: Kld. **kearap** 'Haematopus ostralegus, Austernfischer, csigaforgató' T.I.Itk. 107b, 852a.
Ismeretlen eredetű.
427. K: Kld. **keram|röp** 'Lagopus muutus, Alpenschneehuhn, alpesi hófajd' T.I.Itk. 432a.
Összetett szó: *keram* (*kĕâram*) 'Lagopus mutus, Alpenschneehuhn, havasi hófajd' l. 274. + *röp* (*rievssat*) 'Lagopus lagopus, sarki hófajd' l. 621.
428. N **kiehkalfáll** 'Accipiter nisus, Sperber, karvaly' Lag. 2406: 2.
Összetett szó: *giehka* 'Cuculus canorus, kakukk' l. 257. + *fáll* 'Falco, sólyom' l. 208.
429. N **kielat|čaitne** 'Numenius phaeopus, Regenbrachvogel, póling' Qv. 114.
Összetett szó: *kielat* 'nyelv(es)' l. 159. + *čaitne* 'Picoides tridactylus, háromujjú harkály' l. 131. Mivel a pólingok és a harkályok nemigen hasonlítanak egymásra, lehet, hogy a jelentés téves.
430. K: ? **kieppalodatj** '?Gallinago, Schnepfe, szalonka ~ ?Loxia, Kreuzschnabel, keresztcsőrű' Itk.–Äimä 103. Az előtag jelentése alapján a második jelentés tűnik valószínűbbnek.
Összetett szó: *kieppa* 'toboz' + *lodatj* 'madár' (dem.) l. 503.
431. (U *-kæræč*; csak utótagként: *abrelkæræč* 'Picus, Specht, harkály' l. 7.) | L **kieratj** | I *kierač* | K: Ko. *kīōrač* 'Dryocopus martius, Schwarzspecht, fekete harkály' Friis, Wikl. 37b, Genetz 299., Qv. 109., 121., Grundstr. 217, T.I.Itk. 119b, 1061a, Samm.–Mor. 22a, Eltk. 1449., Mos.–Samm. 52a.
Talán finnugor eredetű szó, vö. ? votj. *kj̄r* 'Dryocopus martius, fekete harkály', ? zürj. *kj̄r* 'Specht, harkály', ? osztj. *kĕrəm* 'harkály ~ Dryocopus martius, fekete harkály', *kĕrəp* 'Specht', *kārəp* 'Dryocopus martius', ?vog. *kārəp* 'ua'. A feltételezett PFU alapalak **k̄r̄r̄z*. Az etimológiára vonatkozólag l. még a *giĕrgeđje* 'Aquila (crysætos), (szirti) sas' l. 263. szócikket. UEW 230.

432. K: ? **kiergi** 'Dryocopus martius, Schwarzspecht, fekete harkály' Itk.–Äimä 104.
Finn jövevénytí: < *kärki* 'Picus, harkály ~ Picus viridis, zöld küllő' UEW 652.
433. K: T **kiinek ~ kiineklavda** 'Somateria spectabilis, Prachteiderente, cifra pehelyréce' T.I.Itk. 128b.
Talán hangutánzó eredetű: az északi lapp leírás szerint *gau gau gau* hangot ad ki (Aikio 53), a magyar a pehelyréce gácsérjának hangját búgó *ku-ru-a*-ként adja vissza (EM 69–70), a tojóé eszerint halkabb korrogás, Schmidt Egonnál a gácsér hangja *ah-ah* és *au-au* (Schmidt 2000: 253); a cifra pehelyréce hangjáról csak annyit tudunk meg, hogy az hasonlít a pehelyrécééhez. Az utótagot l. *hávda* 'Somateria mollissima, pehelyréce' 343. alatt.
434. N **kildačičče** 'Motacilla flava, Schafstelze, sárga billegető' Qv. 117.
Összetett szó: *kilda* 'rikító' (vö. finn *kelta* 'sárga') + *čičče* kismadarak hangját hangutánzó szó l. 142.
435. K: Ko. **kirkkolludda** 'Passer domesticus, Haussperling, házi veréb' Itk.–Äimä 106.
Összetett szó: *kirkko* 'templom' + *ludda* 'madár' l. 503.
436. K: Kld. **kienllint** 'Surnia ulula, Sperbereule, karvalybagoly' Qv. 116b.
Összetett szó: *kien* '?' + *lint* 'madár' l. 503.
437. K: Ko. **kjärne kuvsk** 'Pica pica, Elster, szarka' T.I.Itk. 185b.
Összetett szó: *kjärne* (*garanäs* K *käärnös*) 'Corvus corax, holló ~ Corvus cornix, varjú' l. 241. + *kuvsk* 'Perisoreus infaustus, északi szajkó' l. 315.
438. S **klaktje** | U *kluddatja* 'Gallinago media, Doppelschnepfe, nagy sárszalónka ~ eine Art Schnepfe, egy szalonkafajta' Schlachter 80b, Hass. 616a.
Talán hangutánzó eredetű: az északi lapp leírás szerint jellemző hangjai *geah* és *cividicividiisi sivistivisi* (Aikio 98), a magyar szerint rövid korrogás (EM129).
439. L **klivi** 'Tringa totanus, Rotschenkel, piros lábú cankó' Wikl. 42a.
Hangutánzó eredetű, *klivi*, *klivi* hangjáról kapta nevét. Wikl.

440. K: T **koagar** 'Gavia stellata, Sterntaucher, északi búvár' Genetz 123., Qv. 124., T.I.Itk. 131b.
Finn jövevényszó: < *kakari* 'Gavia stellata'. Az orosz *zazapa* 'Gavia, búvár(madár)' szóval csak a hangutánzás szintjén függ össze. T.I.Itk., Vasmer.
441. K: Kld. **koaman** 'Lagopus lagopus, Moorschneehuhn, sarki hófajd' Kur. 116a.
Ismeretlen eredetű.
442. K: Ko. **koarğis** ~ **mürrikoarğis** 'Picus, Specht, harkály' Genetz 280., T.I.Itk. 160a; Qv. 130.
A madár hangját utánzó *koarat* igéből képzett szó; az előtag *mūr* 'fa'; talán összefügg a *kiergi* 'Dryocopus martius, fekete harkály' l. 432. szóval.
443. I **koaskim|välli** '?Pernis apivorus, Wespenbussard, darázsölyv ~ Accipiter gentilis, Habicht, héja ~ Buteo buteo, Mäusebussard, egerészölyv ~ Falco peregrinus, Wanderfalke, vándorsólyom' | K: Kld. T *kīo;ckelväille* 'eine Falkenart, egy sólyomfajta ~ ?Aquila chrysaetos, Steinadler, szirti sas ~ ?Buteo lagopus, Rauhfußbussard, gatyás ölyv' (A szótárban inari jelentésként 'koppelohaukka' áll; ilyen szó azonban a finn madártani szakirodalomban nem szerepel; Häkkinen történeti madárnév-jegyzékében pedig négy különböző ragadozó madár nevéként is megtalálható.) Genetz 190.; Qv. 116a., EItk. 1585.
Összetett szó: *koaskim* 'Aquila chrysaetos, szirti sas' l. 284. + *välli* (*fälli*) 'Falco, sólyom' l. 208.
444. K: Kld. **kõssič** 'Lyrurus tetrrix, Birkhuhn, nyírfajd' Qv. 134.
Ismeretlen eredetű.
445. N **koskel** 'Stromvogel, folyami madár' Lag. 2576.
Finn jövevényszó: < *koskelo* 'Mergus, Säger, bukó'. Lag.
446. K: Kld. **kõnnčloñdt** 'Aquila, Adler, sas' T.I.Itk. 850a.
Összetett szó: *kõnnč* 'karom' l. 2. + *loñdt* l. 'madár' 508.
447. K: Ko. **kõõskâsllåaddaž** 'Fringilla coelebs, Buchfink, erdei pinty' Mos.–Samm. 38b.
Összetett szó: *kõõskâs* 'boróka' + *llåaddaž* 'madár' (dem.) l. 503.

448. K: Ko. **kualnjâs** 'Dryocopus martius, Schwarzspecht, fekete harkály' T.I.Itk. 133b.
Talán a *kuaranj* 'mászó, kúszó' származéka vagy alakváltozata.
449. K: Ko. **kuâlddlceezzaž** 'Parus montanus, Weidenmeise, kormosfejű cinege' T.I.Itk. 171b.
Összetett szó: *kuâldd* 'hóesés, hóvihár' + *ceezzaž* 'kismadár' l. 106.
450. S **kuelek** 'Pandion haliaëtus, Fischadler, halászsas' Qv. 139.
Képzett szó: *kuele* 'hal' l. 297. + *-k* főnévképző.
451. L **kui^akalkol^ese** 'Mergus albellus, Zwergsäger, kisbukó' | I *kosklkoalsäž* 'Mergus serrator, Mittelsäger, örvös bukó' Wikl. 44a, Qv. 144b., EItk. 1559: 2.
Összetett szó: *kui^aka* 'vízesés' l. 303. + *kol^ese* 'Mergus, bukó' l. 277.
452. L **kuku** 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly' Qv. 141.
Talán hangutánzó eredetű, a bagolyhuhogást adja vissza.
453. N **kuoihkalkánjier** 'Cinclus cinclus, Wasseramsel, vízirigó' Lag. 2120.
Összetett szó: *kuoihka* 'vízesés' l. 303. + *kánjier* '?'. Az utótagra nem találtam adatot; nem elképzelhetetlen, hogy azonos a *guoik'gáhrít* 'Cinclus cinclus' l. 303. szóval, mivel azonban Lagercrantz is külön címszóként veszi fel, így meghagytam önálló szócikknek.
454. L **kuoi'hkallättätj** 'Cinclus cinclus, Wasseramsel, vízirigó' Grundstr. 266b.
Összetett szó: *kuoi'hka* 'vízesés' l. 303. + *lättätj* 'madár' (dem.) l. 503.
455. L **kuoi'hkalsihtsē** 'Cinclus cinclus, Wasseramsel, vízirigó' Grundstr. 266b.
Összetett szó: *kuoi'hka* 'vízesés' l. 303. + *tsihtsē* 'kismadár' l. 106.
456. N **kuoldulpahta** 'Parus major, Kohlmeise, széncinege' Lag. 2894: 2.
Összetett szó: *kuoldu* 'hógörgeteg, hóvihár' l. 449. + *pahta* 'fenék' l. 35.
457. K: Ko. **kuōddalm ~ kuōddalv** 'griffmadár ~ Aquila, Adler, sas' T.I.Itk. 167a.
Ismeretlen eredetű.

458. K: Ko. **kuõranj** 'Lagopus mutus, Alpenschneehuhn, havasi hófajd' T.I.Itk. 133b.
Ismeretlen eredetű.
459. N **kuõnnalbiga** 'valamilyen veréb' Qv. 150.
Összetett szó: *kuõnna* 'női nemi szerv' + *biga* 'szolgálólány'. A pontos jelentés hiánya miatt a névadás motivációja megállapíthatatlan, de nem kizárt, hogy népetimológias alakulat.
460. S **kusk** 'Lymnocyptes minimus, Zwergschnepfe, kis sárszalonka' Qv. 155.
Svéd jövevényszó: < *kusk* 'Podiceps auritus, Ohrentaucher, füles vöcsök'.
461. I **kuulnas ~ kuulņas** | K: Ko. Kld. *kuõlņās* 'Melanitta fusca, Samtente, füstös réce' Qv. 137., 142., T.I.Itk. 173a, Samm.–Mor. 29b, EItk. 1876., Mos.–Samm. 42a.
Ismeretlen eredetű.
462. ? **küdi** 'Limosa lapponica, Pfuhschnepfe, ksigoda' Qv. 159.
Ismeretlen eredetű.
463. K: Ko. **ķiddlā'dd** 'Zugvogel, költöző madár ~ Fringilla (coelebs), (Buch)fink, (erdei) pinty' T.I.Itk. 115a, Mos.–Samm. 51a.
Összetett szó: *ķidd* 'tavasz' + *lā'dd* l. 503.
464. K: Ko. **ķiõgglnjuõll** 'Jynx torquilla, Wendehals, nyaktekerces' Mos.–Samm. 51b.
Összetett szó: *ķiõgg* 'Cuculus canorus, kakukk' l. 257. + *njuõll* 'nyíl'.

L

465. S **laajjere ~ laejjere ~ laejvere** 'Eudromias morinellus, Mornellregen-pfeifer, havasi lile' Coll. 54, Hass. 823b, BeM 166b.
Talán a *laajjie* 'lágý, enyhe' szó származéka, vö. még *lāfol* 'ua' l. 468.
466. I **laavlačúá'njá** 'Anser erythropus, Zwerggans, kislilik' Qv. 207., Lag. 3299: 5., Samm.–Mor. 32a.
Összetett szó: *laavla* 'dal, ének' + *čúá'njá* 'Anser, lúd' l. 160.

467. N **ládjolcizáš** 'egy *cizáš* -fajta' Niels. II/478.
 Összetett szó: *ládju* '1. szénagyűjtés, 2. lapp női fejfedő' + *cizáš* 'kismadár' l. 106. A pontos jelentés hiánya miatt az előtag jelentése megállapíthatatlan.
468. N **láfól** | P L *lāhul* 'Eudromias morinellus, Mornellregenpfeifer, havasi lile' Friis, Wikl. 62b, Qv. 203., Niels. II/476, Lag. 3209., Grundstr. 403ab, Lukk.–Solb. 83, Samm. 251b, Aikio 86.
 Talán a *láfos* 'enyhe, langyos, lágy' szó képzett alakja. Vö. még S *laajjere* 'Eudromias morinellus, havasi lile' l. 465.
469. U **laggéhtsa** 'Anas plathyrynchos, Stockente, tőkés réce' Qv. 204., Schlachter 84a.
 Ismeretlen eredetű.
470. N **láhpeisuorsá** 'Anas clypeata, Löffelente, kanalas réce' Samm. 252b.
 Összetett szó: *láhpi* '(evező)lapát' + *suorsá* 'Anas, (vad)kacsa ~ réce' l. 765. Valószínűleg tükörfordítás a finn *lapasorsa* 'ua' szóból.
471. N **láhtospálfu** 'Hirundo rustica, Rauchschwalbe, füstí fecske' Samm. 252b.
 Összetett szó: *láhtu* 'csűr, pajta' + *spálfu* 'Delichon urbica, molnárfecske ~ Hirundo, fecske' l. 726. Valószínűleg tükörfordítás a sv. *ladusvala* 'Hirundo rustica, füstí fecske' szóból.
472. N **lángá ~ lanŋga ~ lan|vidjo** 'Uria aalge, Trottellumme, vékonycsőrű lumma' Qv. 205., Aikio 126.
 Ismeretlen eredetű. Az összetett alak utótagjának jelentése 'lánc'.
- [**lastalvizar** csak összetételi utótagként, vö. *cihrrelastavizar* 'Phylloscopus sibilatrix, sisegő füzike' l. 100., *davvellastalvizar* 'Phylloscopus borealis, nordischer Laubsänger, északi füzike' l. 172.]
473. N **látte|guovssat** 'Garrulus glandarius, Eichelhäher, szajkó' Aikio 204.
 Összetett szó: *látte*- 'finn' + *guovssat* 'Perisoreus infaustus, Unglückshäher, északi szajkó' l. 315. Újabb keletű névadás, melyet feltehetőleg az állat élőhelye motivált:

a szajkó Lappföldnek csak a déli részein ismeretes, viszont a legészakibb részeket leszámítva egész Finnországban honos.

474. N **látto|vuonccis** 'Gallinula chloropus, Teichhuhn, vízityúk' Aikio 80.

Összetett szó: *látto* 'kisebb tó' + *vuonccis* 'Gallus domesticus, Huhn, házi tyúk' l. 872.

475. I **lauga** '?Limosa lapponica, Pfuhschnepfe, kiskoda' Eltk. 1955.; Qv. 206.

Ismeretlen eredetű.

476. N **lávlo|rástitis** 'Turdus philomelos, Singdrossel, énekes rigó' Lukk.–Solb. 12.

Összetett szó: *lávlo* 'dal, ének' l. 466. + *rástitis* 'Turdus, rigó' l. 604. Valószínűleg tükörfordítás a finn *laulurastas* 'ua' szóból.

477. I **lávloolloddääž** 'Singvögelchen, énekes madárka' Eltk. 2161.

Összetett szó: *lávloo* 'dal, ének' l. 466. + *loddääž* 'madár' (dem.) l. 503.

478. S **läddielhaapkie ~ ledtielhaepkie** 'Accipiter nisus, Sperber, karvaly' Hass. 833b, BeM 169b.

Összetett szó: *läddie* l. 'madár 2. 'női nemi szerv' l. 503. + *haapkie* 'Falco, sólyom' l. 330.

479. I **lädilkuávská** 'Pica pica, Elster, szarka' Qv. 202., Samm.–Mor. 37a, Eltk. 1743.

Összetett szó: *lädi* 'finn' l. 473. + *kuávská* 'Perisoreus infaustus, északi szajkó' l. 315.

480. K: Ko. **lääddaž** 'kismadár, madárka' Mos.–Samm. 60a, Eltk. 2161.

Képzett szó: *lää'dd* ~ *lää'dd* 'madár' + *-(a)ž* kicsinyítő képző. Hasonló kicsinyítő képzős alak található ugyan más nyelvjárásban is (vö. I *-loddääž*, l. 477. *lávloolloddääž* 'Singvögelchen, énekes madárka'), de csak összetételi utótagként, ezért – akárcsak az inari nyelvjárás szótárai – én sem vettem fel külön. A többi nyelvjárásból a kicsinyítő képzős alak nincs adatolva.

481. N **leahttoľállli** 'Falco subbuteo, Baumfalke, kabasólyom' Aikio 235.
 Összetett szó: *leahttu* 'tempó, sebesség' + *állli* 'Falco, sólyom' l. 208. Újabb keletű név, melyet madár rendkívül gyors röpte motiválhatott, így az elnevezés találó.
482. lpN **leahttolspáľfu** 'Apus apus, Maurersegler, sarlós fecske' Aikio 153.
 Összetett szó: *leahttu* 'tempó, sebesség' l. 485. + *spáľfu* 'Delichon urbica, molnár-fecske' l. 726. A névadást a madár villámgyors röpte motiválhatta, az elnevezés találó, ám talán nem volt feltétlenül szükséges új szót létrehozni, mivel a sarlós-fecskeének volt korábbi népi elnevezése is az északi lappban, vö. *náhkkesoadja* 542., *stohkkespáľfu* 736.
483. N **leaibelcizáš** 'Phoenicurus phoenicurus, Gartenrotschwanz, kerti rozsdafarkú' Lukk.–Solb. 39.
 Összetett szó: *leaibi* 'égerfa' + *cizáš* 'kismadár' l. 106. Valószínűleg tükörfordítás a finn *leppäkerttu* 'ua' szóból.
484. N **leaibelloddi** 'Phoenicurus phoenicurus, Gartenrotschwanz, kerti rozsdafarkú' Lukk.–Solb. 39, Samm. 257b, Aikio 174.
 Összetett szó: *leaibi* 'égerfa' l. 483. + *loddi* 'madár' l. 503. Valószínűleg tükörfordítás a finn *leppälintu* 'ua' szóból.
485. N **lebelgušle** 'Melanitta fusca, Samtente, füstös réce' Qv. 208.
 Összetett szó: *lebe* '???égerfa' l. 483. + *gušle* '?'. Sem az elő-, sem az utótagot nem lehet pontosan meghatározni. Bár az előtag lehetne az 'égerfa' jelentésű szó nyelv-járási vagy írásmódbeli változata, a réceféléknek semmi közük az égerfához, de vö. *liejbiegošsie* 'Mergus, bukó(madár)' l. 491.; a bukók és a récék nagymértékben hasonlítanak egymásra, és a kis bukó (*Mergus albellus*), valamint a nagy bukó (*mergus meganser*) gyakran fészkel fák odvában vagy fás területeken. Az utótagra egyetlen más forrásban sem találtam adatot, az sem lehetetlen, hogy elírás a *goalsi* 'Mergus, Säger, bukó ~ Mergus serrator, Mittelsäger, örvös bukó ~ Mergus merganser, Gänsesäger, nagybukó' l. 277. helyett; ez esetben megegyezik a 491. sz. névvel.
486. N **leivvoš** 'Alauda arvensis, Feldlerche, mezei pacsirta' Samm. 259a, Lukk.–Solb. 9, Aikio 164.

Finn jövevényyszó: < *leivonen* 'Alauda arvensis, mezei pacsirta'.

487. N **leivvošfáll** 'Falco subbuteo, Baumfalke, kabasólyom' Samm. 259a.

Összetett szó: *leivvoš* 'Alauda arvensis, mezei pacsirta' l. 486. + *fáll* 'Falco, sólyom' l. 208. Talán tükörfordítás a sv. *lärkfalk* 'ua' szóból.

488. N **libik** 'Tringa hypoleucos, Flußuferläufer, billegető cankó' Qv. 210.

Talán hangutánzó eredetű; a lapp hangleírást nem sikerült megtalálni, az EM szerint költéskor dallamos *tú-li* hangot ad ki (EM 126).

489. N **lidnu** | L *lidnu* 'Bubo bubo, Uhu, uhu' Friis, Wikl. 56b, Qv. 209., Lag. 3422., Lukk.–Solb. 109, Samm. 259b, Aikio 136.

Ismeretlen eredetű.

490. lpN **liedbmelsuorsá** 'Anas clypeata, Löffelente, kanalas réce' Samm. 259b.

Összetett szó: *liedbme* '(evező)lapát' + *suorsá* 'Anas, (vad)kacsa' l. 765. Valószínűleg tükörfordítás a finn *lapasorsa* 'Anas clypeata' szóból.

491. S **liejbiegõalsie** ~ **liejpiegõaeslie** 'eine Art Mergus, egy bukófajta' Hass. 850a, BeM 171b. (BeM szerint = *gõelsie* l. *gõalsi* 'Mergus merganser, Gänsesäger, nagybukó'.)

Összetett szó: *liejbie* 'égerfa' l. 483. + *gõalsie* 'Mergus, bukó' l. 277.

492. N **likka** ~ **likkalhavd** 'Somateria mollissima ♂, Eiderente ♂, pehelyréce ♂' Qv. 212., Lag. 3415.

Az előtag skandináv jövevényyszó, vö. izl. *bliki*, norvég nyj. *ē-blik*, *är-bleg*; az utótag *havd* 'Somateria mollissima, pehelyréce' l. 344. QvNordLehnw. 217.

493. N **liidn'elláš** ~ **liinelle** 'Motacilla alba, weiße Bachstelze, barázdabillegető' Qv. 211., Niels. II/523, Samm. 261b.

Összetett szó: *liidni* 'fejkendő; vászon, len' + *elláš* ~ *elle* 'lény, állat'. A névadást feltehetőleg a barázdabillegető fején található, fejkendőszerűen elhelyezkedő fehér folt motiválta.

494. N **linašloaivve** ~ **liinkähppiloajvve** 'egy hósármány-fajta ~ kis fehérfejű madár' Qv. 213., Lag. 3399: 3.

(Többszörösen) összetett szó: *linaš* 'vászon-' + *kähppi* 'kalap' + *oaivve* 'fej' l. 134. Az összetétel végéről valószínűleg lekopott egy ma már ismeretlen utótag, ill. lehet szó bahuvrihi-jelenségről is.

495. N **lipparcicaš** 'Carduelis flammea flammea, Birkenziesig, zsezse' Qv. 214.

Összetett szó: *lippar* 'rongy' + *cicaš* 'kismadár' l. 106.

496. N **liráš** 'Tringa hypoleucos, Flußuferläufer, billegető cankó ~ a cankófélékhez tartozó madár' Qv. 215., Niels. II/534.

Valószínűleg azonos a finn *liro* ~ *lieru* 'Tringa glareola, réti cankó' szóval, de a kölcsönzés iránya megállapíthatatlan. SKES, SSA (*liro* alatt). A SSA szerint nem lehetetlen, hogy pusztán a hangutánzás szintjén fűggenek össze, ill. hogy a lapp szó kölcsönzés a finnból.

497. N **liššálnjunni** 'Numenius tenuirostris, Dünnschnabel-Brachvogel, vékonycsőrű póling' Lag. 3435: 3.

Összetett szó: *liššá* 'kasza' + *njunni* 'orr, csőr' l. 46. Az összetétel végéről valószínűleg lekopott egy ma már ismeretlen utótag, ill. lehet szó bahuvrihi-jelenségről is.

498. N **loadgu** 'Asio flammeus, Sumpfohreule, réti fülesbagoly' Qv. 216., Niels. II/542, Lag. 3557., Samm. 264b, Aikio 145.

Ismeretlen eredetű.

499. N **loarffe** 'Numenius arquata, großer Brachvogel, nagypóling' Qv. 217., Friis.

Ismeretlen eredetű.

500. I **loddeläđijáž** 'Luscinia suecica, Blaukehlchen, kékbegy ~ Phoenicurus phoenicurus, Gartenrotschwanz, kerti rozsdafarkú', Eltk. 2161.; Qv. 219.

Összetett szó: *lodde* 'madár' l. 503. + *äđijáž* 'utánzó' vö. még *jievžilodde* 401., *loddejievži* 502.

501. N **loddelgonagas** 'Regulus regulus, Wintergoldhänchen, sárgafejű királyka' Samm. 266b, Aikio 191.

Összetett szó: *lodd* 'madár' l. 503. + *gonagas* 'király' l. 335. Valószínűleg tükörfordítás a norv. *fuglekonge*, sv. *kungsfågel* 'Regulus regulus' szóból.

502. N **loddeljievži** | K: Ko. *lǎ'ddljeu'žžai* 'Turdus philomelos, Singdrossel, énekes rigó' T.I.Itk. 65b, 218a, Mos.–Samm. 60a, Samm. 266b, Aikio 178.
Összetett szó: *loddī* 'madár' l. 503. + *jievži* 'utánzó, ismétlő' l. 401. Az északi lapp ugyanebben a jelentésben fordított sorrendű összetételi tagokkal is ismeri a szót, vö. *jievžilodde* 401., vö. még *lodde-äđijäž* 500.
503. N **loddī** 'Avis, Vogel, madár' | S *lāddie* ~ *laddie* ~ *ledtie* ~ elsősorban Lagopus, Schneehuhn, hófajd' | U *lād'dee* 'Avis' | P *lodde* 'ua' | L *lāddē* 'ua' | I *lodde* 'ua' | K: Ko. Kld. T *lǎ'dd* ~ *loañnt* ~ *loannjt* 'ua' Samm. 266b, Niels. II/551, PLukk. 82a, EItkLpChr. 136b, Hass. 933ab, HalDLpSz. 250, BeM 169b, Coll. 58, Grundstr. 452b–453a, HalPLpSz. 60, Schlachter 89a, Wikl. 58a, Samm.–Mor. 34b, EItk. 2161., Mos.–Samm. 60a, , T.I.Itk. 218a, Genetz 1398., Kur. 162b, Itk.–Äimä 164.; Lag. 3136., Friis.
Finugor eredetű szó, vö. ?finn *lintu* 'Avis', ?észt *lind* 'ua ~ szárnyas; szárnyas rovar, elsősorban méh; vad (négy lábú is), vadállat', lív *liñD* 'Avis; vadállat; méh', cser. *lōðð* ~ *luðð* ~ *luðo* 'kacsa, lúd', osztj. *lōnt* ~ *tunt* ~ *lont* 'lúd', vog. *lōnt* ~ *lunt* ~ *lont* 'lúd', magyar nyj. *lúd*. A feltételezett PFU alapalak *lunta. FUV, SKES, TESz., MSzFE, UEW 254, Lehtir., SSA (*lintu* alatt).
504. K: T **lohkelñu,ñne** 'ein grauschwarzer, der Gans ähnlicher Seevogel, dessen Flügel beim Fliegen einen summenden Laut, wie den der Bremse, erzeugen, egy szürkés-fekete, a lúdra hasonlító vízimadár, amelynek szárnya repülés közben a bögyölyéhez hasonló hangot ad ~ Bucephala clangula, Schellente, kerceréce'. A Qv.-nál szereplő 'Bucephala clangula' jelentést T.I.Itk. kérdőjellel adja meg; a pontos jelentést ornitológusokkal konzultálva sem lehetett megfejteni: a kerceréce csilingelő, ill. füttyülő szárnycsapással repül (EM 71, Schmidt 2000: 162), színeire azonban a szürke és fekete mellett a fehér is nagyon jellemző. Genetz 1329., Qv. 220., T.I.Itk. 219a.
Összetett szó: *lohke* '?lakat' + *ñu,ñne* 'csőr' l. 46.
505. K: Kld. **lovkäi** 'Larus fuscus, Heringsmöwe, heringsirály' T.I.Itk. 1064a; Qv. 221.
Finn jövevényszó: < nyj. *loukain* ~ *loue* (gen. *loukeen*) 'Larus, Möwe, sirály'. SKES, SSA (*lokki* alatt).

506. N **lunddo** 'Fratricula arctica, Papageitaucher, lunda' Qv. 222., Friis.
Skandináv jövevényszó: < ónorv. *lundi*, norv. *lunde* 'ua'.
507. K: Kld. **lákseǵk** 'Lagopus lagopus, Moorschneehuhn, sarki hófajd' T.I.Itk. 887b, Kur. 178a.
A *leäkked* 'kiált, szól (hófajd)' szó származéka.
508. K: Kld. **lauleǵ** 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly ~ Bubo bubo, Uhu, uhu' T.I.Itk. 198b, 884b.
Ismeretlen eredetű; a *laullad* 'énekel' való szóval történő egyeztetése jelentéstani okok miatt kizárható.
509. K: Kld. **lâmpilâ'ndaňč** 'Tringa, Wasserläufer, cankó' T.I.Itk. 882b.
Összetett szó: *lâmp* 'mocsár, láp' + *lâ'ndaňč* 'madár' (dem.) l. 503.

M

510. S **maive** 'Bubo bubo, Uhu, uhu' Qv. 223.
Ismeretlen eredetű.
511. N **meahccelleivvoš** 'Lullula arborea, Heidelerche, erdei pacsirta' Samm. 286b.
Összetett szó: *meahcci* 'vadon, lakatlan terület' + *leivvoš* 'Alauda arvensis, mezei pacsirta' l. 486.
512. N **meahccelloddi** 'Wildvogel, vadmadár' | I *meccllodde* 'Waldvogel, Laufvogel, erdei madár, futómadár' Niels. II/708–9, EItk. 2161., 2394., Samm. 286b.
Összetett szó: *meahcci* 'vadon, lakatlan terület' l. 511. + *loddi* 'madár' l. 503.
513. N **meahccelviroš** 'Tringa ochropus, Waldwasserläufer, erdei cankó' Samm. 286b.
Összetett szó: *meahcci* 'vadon, lakatlan terület' l. 511. + *viroš* 'Calidris, partfutó' l. 857.
514. N **meahkástat** | L *mā̄(h)kāstahka* | I *meä'hástah* | K: Ko. *meäk'ktâs* 'Gallinago gallinago, Bekassine, sárszalonka' Friis, Wikl. 65b, Qv. 232., Niels. II/711, Lag.

3819: 3., Grundstr. 563b, T.I.Itk. 244b, PLukk. 88a, Lukk.–Solb. 89, Samm.–Mor. 39a, Mos.–Samm. 64b, Samm. 286b, Aikio 97.

Képzett szó: a *meahkut* 'mekeg' ige *-stat* főnévképzővel ellátott származéka. A névadást azt motiválta, hogy a madár szárnyai repülés közben mekegő hangot adnak. Ugyanerre a jelenségre utal pl. a finn *taivaanvuohi* 'Gallinago gallinago', tkp. 'égi kecske' szó is. Vö. még *almmivierca* 'Gallinago gallinago, sárszalonka' l. 21.

515. N **mearralčuonjá** 'Anser anser, Graugans, nyári lúd' | K: Ko. *miârrlčuânj* 'Anser erythropus, Zwerggans, kislilik' T.I.Itk. 253b, Samm. 288a.

Összetett szó: *mearra* 'tenger' + *čuonjá* 'Anser, lúd' l. 160.

516. N **mearralgáiru** 'Larus marinus, Mantelmöwe, dolmányos sirály' Aikio 121.

Összetett szó: *mearra* 'tenger' l. 515. + *gáiru* 'Larus marinus, dolmányos sirály' l. 237. Valószínűleg tükörfordítás a finn *merilokki* 'Larus marinus' szóból.

517. N **mearralgáranas** 'Corvus cornix, Nebelkrähe, dolmányos varjú' Qv. 233.

Összetett szó: *mearra* 'tenger' l. 515. + *garanas* 'Corvus corax, holló ~ Corvus cornix, dolmányos varjú' l. 241.

518. N **mearralgarja** 'Corvus cornix, Nebelkrähe, dolmányos varjú' Qv. 234.

Összetett szó: *mearra* 'tenger' l. 515. + *garja* 'Corvus corax, holló ~ Corvus corone, kormos v. dolmányos varjú' l. 243.

519. N **mearralgoaskin** | K: Ko. *miârrlkuä'cĕĕkem* 'Haliaëtus albicilla, Seeadler, réti sas' T.I.Itk. 253b, Lukk.–Solb. 118, Mos.–Samm. 65a, Samm. 288a, Aikio 68.

Összetett szó: *mearra* 'tenger' l. 515. + *goaskin* 'Aquila chrysaëtos, szirti sas' l. 284.

520. N **mearralhañná** | K: Ko. *miârrlaññej* 'Clangula hyemalis, Eisente ♂, jeges réce ♂ (télen)' Niels. II/301, T.I.Itk. 253b.

Összetett szó: *mearra* 'tenger' l. 515. + *hañná* 'Clangula hyemalis, jeges réce' l. 338.

521. N **mearralháskil** 'Stercorarius pomarinus, Spatelraubmöwe, szélesfarkú halfarkas' Niels. II/716, Samm. 288a.

Összetett szó: *mearra* 'tenger' l. 515. + *háskil* 'Stercorarius parasiticus, ékfarkú halfarkas' l. 343.

522. N **miellebesstuž** 'Riparia riparia, Uferschwalbe, parti fecske' Qv. 225.
 Összetett szó: *mielli* 'meredek, homokos part' + *-besstuž* 'Motacilla alba, barázda-billegető ~ Hirundo, fecske' l. 59. (Az utótag vagy elírás *besstur* helyett vagy ennek kicsinyítő képzős alakja.)
523. N **miellešpálfu** 'Riparia riparia, Uferschwalbe, parti fecske' Qv. 225., Lag. 3876., Lukk.–Solb. 14, Samm. 291a.
 Összetett szó: *mielli* 'meredek, homokos part' l. 522. + *špálfu* 'Delichon urbica, molnárfecske ~ Hirundo, fecske' l. 726.
524. N **miesttarásttis** 'Saxiola rubetra, Braunkehlchen, rozsdás csaláncsúcs' | I *miestlarástgäž* ~ *miestalmaadrástgäž* 'Turdus philomelos, Singdrossel, énekes rigó ~ Turdus iliacus, Rotdrossel, szőlőrigó' Qv. 226., Lukk.–Solb. 30, Eltk. 2438., Samm. 291b.
 Összetett szó: *miestta* 'bokor' + *rásttis* l. 604. A lpI *maada* összetételi tag jelentése 'valaminek a vastag(abb) vége'.
525. N **miesttalskilki** 'Saxiola rubetra, Braunkehlchen, rozsdás csaláncsúcs' Aikio 172.
 Összetett szó: *miestta* 'bokor' l. 524. + *skilki* 'csilingelő'. Újabb keletű névadás, ám nem tükörfordítás, mivel a szóba jöhető forrásnyelvek egyikében sem találunk hasonló elemekből összetett szavakat, vö. finn *pensastasku*, sv. *busksvätta*, norv. *busksvett* 'Saxiola rubetra'. Az utótag sem önmagában, sem összetételi utótagként nem fordul elő más madárnevekben; előtagként a *skilkeskálka* 'Phylloscopus collybita, csilp-csalp füzike' l. 702. szóban megtalálható.
526. N **miesttašurrelvizar** 'Locustella naevia, Feldschwirl, réti tücsökmadár' Aikio 238.
 Többszörösen összetett szó: *miestta* 'bokor' l. 524. + *šurre* 'ciripelő' + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859. Újabb keletű névadás, melyet részben az állat hangja, részben élőhelye, részben pedig a füzikével való hasonlatossága motivált. A *miesttavizar* 'Sylvia communis, mezei poszáta' l. 527. szóval való hasonlósága és a többszörös összetétel miatt nem igazán szerencsés alakulat; talán jobb lett volna a *miestta* előtagot elhagyni, mivel a *šurrelvizar* önmagában nem használatos.

527. N **miestta|vizar** 'Sylvia communis, Dorngrasmücke, mezei poszáta' Samm. 291b, Aikio 183.

Összetett szó: *miestta* 'bokor' l. 524. + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859. Valószínűleg tükörfordítás a finn *pensaskerttu* 'Sylvia communis' szóból.

528. K: Ko. **miä'cc|repp(a)** 'Lagopus lagopus, Moorschneehuhn, sarki hófajd' T.I.Itk. 432a.

Összetett szó: *miä'cc* 'erdő' l. 511. + *repp (rievssat)* 'Lagopus lagopus, sarki hófajd' l. 621.

529. I **moousa** 'ein Seevogel ("mousa"), egy vízimadár' Eltk. 2498.

Talán a *movssiä* 'élelmet keres' szó származéka. Összefüggése a déli lapp *muovse ~ muovdse* 'Larus, sirály' l. 537. szóval a nyelvjárási megoszlás miatt valószínűtlen (egyetlen más olyan szó sincs, amely csak e két nyelvjárásban lenne ismert), de a pontos jelentés hiánya miatt egyben megállapíthatatlan is. Ha mégis azonos törevezethetők vissza, az igéből való származtatás téves.

530. N **muhkelcizaš ~ muhkkelcizaš** 'Motacilla flava, Schafstelze, sárga billegető' Niels. II/696, Samm. 297a, Aikio 158.

Összetett szó: *muhki* 'trágya' + *cizaš* 'kismadár' l. 106. Aikio a nevet azzal magyarázza, hogy a sárga billegető háziállatok ürülékében is keresgélni szokott.

531. S **muoralkerač** 'Dryocopus martius, Schwarzspecht, fekete harkály' Qv. 109.

Összetett szó: *muora* 'fa' l. 442. + *keráč* 'Dryocopus martius, fekete harkály' l. 431.

532. S **muore|tjätskie** 'Picus, Specht, harkály' Hass. 952b.

Összetett szó: *muore* 'fa' l. 442. + *tjätskie* 'menyét, hermelin'. Az utótag motivációja nem világos, így nem kizárt, hogy népetimológia a *muoretsõalkaa* 'harkály', tkp. 'fa' + 'kopogtató' helyett, vö. 531.

533. S **muore|tsoåalkaa** 'Picus, Specht, harkály' Qv. 229., Lag. 402: 7., 8., Hass. 95ab, 1369a.

Összetett szó: *muore* (gen.) 'fa' l. 442. + *tsoåalkaa* 'kopogtató'.

534. N **muorralcivkkán** 'Anthus trivialis, Baumpieper, erdei pityer' Aikio 160.
 Összetett szó: *muorra* 'fa' l. 442. + *civkkan* 'csipogó' (főnév) l. 73. Az utótag önállóan nem, de egyes – feltehetőleg a *civkkaleivvoš* szóból (vö. *gieddecivkkaleivvoš* l. 252. stb.) elvonással alakult összetételek utótagjaként előfordul madárnévként, vö. pl. *niitocivkkán* 'Anthus pratensis, erdei pityer', tkp. 'fa + csipogó' l. 546., *ruksescivkkan* 'Anthus cervinus, rozsdástorkú pityer', tkp. 'vörös + csipogó' l. 633.
535. N **muorralgakcu** 'Certhia familiaris, Waldbaumläufer, erdei fakusz' Aikio 202.
 Összetett szó: *muorra* 'fa' l. 442. + *gakcu* 'mászó, kúszó'. Valószínűleg tükörfordítás a finn *puukipijä*, sv. *trädkrypare*, norv. *trekryper* 'Certhia familiaris' szavakból.
536. N **muorralkramppijægjelldde** 'eine Art Specht, egy harkályfajta' Qv. 231.
 Többszörösen összetett szó: *muorra* 'fa' l. 442. + *kramppijægje* 'vágó, hasító' + *lqdde* 'madár' l. 503.
537. S **muovse ~ muovdse** 'Larus, Möwe, sirály' Hass. 953b; Qv. 224., Lag. 4035., Friis.
 Svéd jövevénytyszó: < *mås* 'ua' Hass., Lag. Vö. még *moousa* 'egy vízimadár' l. 529.
538. K: Ko. Kld. **muõrr|kuärññjos** 'Dryocopus martius, Schwarzspecht, fekete harkály ~ Dendrocopus major, Buntspecht, nagy tarkaharkály' Friis, Qv. 230., Lag. 2665., T.I.Itk. 265b, 903b, Mos.–Samm. 67b.
 Összetett szó: *muõrr* 'fa' l. 442. + *kuärññjos* 'mászó, kúszó'.
539. K: T **muõrr|poorrielčëä'šnn** 'Picus, Specht, harkály' T.I.Itk. 266a.
 Többszörösen összetett szó: *muõrr* 'fa' l. 442. + *poorrie* 'evő' + *čëä'šnn* 'Picoides tridactylus, háromujjú harkály' l. 131.
540. N **muõkker** 'Somateria mollissima, Eiderente, pehelyréce tavalyi fiókája' Qv. 227.
 Ismeretlen eredetű.
541. N **muõkker|akta** 'Somateria spectabilis, Prachteiderente, cifra pehelyréce' Qv. 228.
 Összetett szó: *muõkker* 'Somateria mollissima, pehelyréce tavalyi fiókája' l. 540. + *akta* 'Somateria mollissima, pehelyréce' l. 10.

N

542. N **náhkkelsoadja** 'Apus apus, Mauersegler, sarlósfecske' Qv. 235., Lag. 6789: 5., Lukk.–Solb. 17.
 Összetett szó: *náhkki* 'bőr' + *soadja* 'szárny'. (A szó előfordul Samm.-nál is 'Fledermaus, denevér' jelentésben. Madárnévként való használatokor lehetséges, hogy a szó végéről lekopott egy utótag.)
543. K: Kld. **nəmllónt** 'Eule, bagoly' T.I.Itk. 278a.
 Összetett szó: *nəm* 'név' + *lont* 'madár' l. 503. Az elnevezés motivációját nem sikerült megfejtetni, lehetséges, hogy tabunevet helyettesítő összetételről van szó.
544. N **niehttelgarjá** 'Nuscifraga caryocatactes, Tannenhäher, fenyőszajkó' Aikio 239.
 Összetett szó: *niehtti* 'mogyoró, dió' + *garjá* 'Corvus corax, holló ~ Corvus corone, kormos v. dolmányos varjú' l. 243. Valószínűleg részleges tükörfordítás a sv. *nötkråka* 'Nucifraga caryocatactes' szóból.
545. N **niitolcivkkaleivvoš** 'Anthus pratensis, Wiesenpieper, réti pityer' Samm. 308a.
 Többszörösen összetett szó: *niito* 'mező, rét' + *civkka(n)* 'csipogó' l. 73. + *leivvoš* 'Alauda arvensis, mezei pacsirta' l. 486. A *civkkaleivvoš* önállóan nem, de más előtagokkal ellátva előfordul még 'pityer' jelentésben madárnévként, vö. 252. *gieddecivkkaleivvoš* 'Alauda campestris, parlagi pityer' l. 252., *ruksecivkkaleivvoš* 'Anthus cervinus, rozsdástorkú pityer' l. 632., *vuovdecivkkaleivvoš* 'Anthus trivialis, erdei pityer' l. 879.
546. N **niitolcivkkán** 'Anthus pratensis, Wiesenpieper, réti pityer' Aikio 161.
 Összetett szó: *niito* 'mező, rét' l. 545. + *civkkan* 'csipogó' (főnév) l. 73. Az utótag önállóan nem, de egyes – feltehetőleg a *civkkaleivvoš* szóból elvonással alakult összetételek utótagjaként előfordul madárnévként, vö. pl. *muorracivkkán* 'Anthus trivialis, erdei pityer', tkp. 'fa + csipogó' l. 534., *ruksecivkkan* 'Anthus cervinus, rozsdástorkú pityer', tkp. 'vörös + csipogó' l. 633.
547. L **niñēlisvuontsā** 'Gallus domesticus ♀, Henne, tyúk' Grundstr. 1450b.
 Összetett szó: *niñēlis* 'nőstény' l. 357. + *vuontsā* 'Gallus domesticus, házi tyúk' l. 872.

548. K: Ko. **nja'nnjök** 'Stercorarius, Raubmöwe, halfarkas' Lag. 4355b., T.I.Itk. 294b.
Ismeretlen eredetű.
549. N **njikka** 'Cepphus grylle, Gryllteist, fekete lumma' Friis, Qv. 238.
Talán hangutánzó eredetű, jellemző hangja a lapp leírás szerint *iiiiih* (Aikio 129).
550. K: Kld. **njiŋŋless njuhčč** 'Cygnus cygnus ♀, Singschwan, énekes hattyú ♀' Kur. 222b.
Összetett szó: *njiŋŋless* 'nőstény' l. 357. + *njuhčč* 'Cygnus cygnus, énekes hattyú' l. 556.
551. K: Kld. **njiŋŋless tšueŋ** 'Gans ♀, tojólúd' Kur. 213b.
Összetett szó: *njiŋŋless* 'nőstény' l. 357. + *tšueŋ* 'Anser, lúd' l. 160.
552. N **njirssa** 'Accipiter gentilis, Habicht, héja' Friis, Qv. 239.
Talán hangutánzó eredetű; a lapp leírás szerint jellemző hangja *gjik-gjik-gjik*, de nyávogásszerű hangot is kiad (Aikio 67), nyávogáshoz hasonlítja hangját az EM (78) is.
553. K: Kld. T **njivvjllloannjt** 'Charadrius hiaticula, Sandregenpfeifer, parti lile' T.I.Itk. 218b, 303a.
Összetett szó: *njivvjll* 'fanedv' + *loannjt* 'madár' l. 503.
554. N **njoammellgoaskem** 'Aquila chrysaetos, Steinadler, szirti sas' Friis, Qv. 240.
Összetett szó: *njoammel* 'nyúl' + *goaskem* 'Aquila chrysaetos, szirti sas' l. 284.
555. K: Ko. **njuhčč|piä'ccaž** 'Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' T.I.Itk. 306a, 361a.
Összetett szó: *njuhčč* 'Cygnus cygnus, énekes hattyú' l. 556. + *piä'ccaž* 'fenék, far' (dem.) l. 35. Ezt a nevet talán az motiválhatta, hogy a hósármány fészket általában fehér tollakkal béleli.
556. N **njukča** | S *njuktje* | U *njuktja* | P L (*sj*)*njuktja* | I *njuhča* | K: Ko. Kld. T *njuhčč* 'Cygnus cygnus, Singschwan, énekes hattyú' Friis, Wikl. 78b, 138a, Genetz 1093.,

Qv. 241., Itk.–Äimä 228., Niels. III/88, Lag. 4442., Grundstr. 622b, Schlachter 102a, T.I.Itk. 306a, 1066a, EItkLpChr. 150a, PLukk. 97b, Hass. 1008a, Lukk.–Solb. 70, Samm.–Mor. 45a, Kur. 222b, EItk. 2796., Mos.–Samm. 74a, Samm. 309b, Aikio 35.

Finn-permi, esetleg finnugor eredetű szó, vö. finn *joutsen* (nyj. *joeksen* ~ *joeksin*) 'ua', észt *jõudsin* 'ua', mdE *loksij* ~ *loks'fim*, M *loks'ti* 'ua', cser. *jüksš* ~ *düksö* ~ *jükcö* ~ *jüks'ö* 'ua', votj. *jus'* ~ *jüs'* 'ua', zürj. *jus'* ~ *jüs'* 'ua', ?vog. *joschwoi* 'ua' (*woi* 'állat, madár'). A feltételezett PFP (?PFU) alapalak **joŋkće* ~ *jokće*. FUV, SKES, UEW 101, Lehtir. 783., SSA (*joutsen* alatt).

557. N **njunnalat** | I *njunáloh* | K: Ko. *njuu'nnjel* 'Mergus albellus, Zwersäger, kisbukó' Friis, Qv. 243., T.I.Itk. 307b, Lukk.–Solb. 67, EItk. 2801., Mos.–Samm. 74b.

Eredetére nézve két nézet létezik:

1. Uráli eredetű, vö. szam jur. *nūni* 'Gavia arctica, Prachttaucher, sarki búvár', jen. *nioŋi* ~ *nieŋi* 'Taucher, búvármadár', tvg. *nóane* 'ua', szelk. *nan* ~ *nän*. A feltételezett PU alapalak **nšn3* (*nšn3*, *nšn3*). FUV, SKES (*uivelo* alatt), UEW 330.

2. Képzett szó: *njunni* 'orr, csőr' l. 46. + *-lat* névszóképző. FUV, UEW 331. A finn *uivelo* 'Mergus albellus' szó az északi lapp *njunnalat* átvétele. SKES, SSA (*uivelo* alatt).

Mivel az uráli eredeztetés csak meglehetősen távoli nyelvek alapján történt, a szóképzés valószínűbbnek tűnik, ugyanakkor ezt némileg megkérdőjelezi, hogy a madár csőre nem igazán jellegzetes.

558. N **njurggu** 'Melanitta nigra, Trauerente, fekete réce' | S *njurge* 'ua' | U *njurgói* 'Melanitta fusca, Samtente, füstös réce' | P L *njor'kō* ~ *njur'kō* ~ *sjnjur'ku* 'Melanitta nigra' | I *njur'goi* 'ua' | K: Ko. Kld. *njoorg* ~ *njōör* 'ua' Friis, Wikl. 79b, Qv. 244., Niels. II/106, Lag. 4447., Grundstr. 632ab, Schlachter 102a, T.I.Itk. 305a, Hass. 1011ab, Lukk.–Solb. 64, Samm.–Mor. 45b, EItk. 2819., Mos.–Samm. 73b, Samm. 323b, Aikio 56.

Képzett szó: a *njurgut* 'füttyül, sípol' ige folyamatos melléknévi igenévi alakja.

559. I **njuvčal'álpáž** 'Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' Qv. 242., EItk. 2796., Samm.–Mor. 45a.

Összetett szó: *njuvča* 'Cygnus cygnus, énekes hattyú' l. 556. + *álpáž* '?fióka' (vö. *olgááž* 'fióka' l. 568.). Az utótagban a *p* talán elírás vagy félrehallás eredménye.

560. N **nuortalcihci** 'Emberiza rustica, Waldammer, erdei sármány' Aikio 230.

Összetett szó: *nuorta* 'kelet, nyj. észak' + *cihci* 'kismadár' l. 106. Valószínűleg tükörfordítás a finn *pohjansirkku* 'Emberiza rustica' szóból, újabb keletű névadást a Samm.-féle *siedgacihci* 'ua' l. 681. szó helyett. Aikio névadása sikerültebb, ugyanis az erdei sármánynak a fűzfa nem jellemző élőhelye.

561. N **nuörttelqdde** 'Phalaropus lobatus, Halsbandwassertreter, vékonycsőrű víztaposó' Qv. 245.

Összetett szó: *nuörtte* 'keleti (szél)' + *qdde* 'madár' l. 503.

562. L **ηalemelfaotciöce** 'Calcarius lapponicus, Spornammer, sarkantyús sármány' Wikl. 77a; Qv. 237.

Többszörösen összetett szó: *ηaleme* 'száj' + *faot* 'női fejfedőféleség' + *ciöce* 'kismadár' l. 106.

O

[**oppuv** l. *jippe* alatt l. 407.]

P

A *p*- kezdetűeket l. még *b*- alatt is.

563. L **paçakciöce** 'Pinicola enucleator, Hakengimpel, nagypirók' | K: T *piecce* 'Tetrao urogallus, Auerhuhn, siketfajd' Friis, Wikl. 89b, Genetz 1524., Qv. 38.

Esetleg finnugor eredetű szó, vö. ?finn *metso* (nyj. *mehto*, *mettos*) 'Tetrao urogallus', ?észt *metsis* (nyj. *mõtus*) 'ua', ?vog. *mänšəm* ~ *mansin* 'ua'. A feltételezett PFU alapalak *menčz ~ *mečz*. A lapp szókezdő *p*- népetimológiai hatást mutat, motiválója a *piecce* 'erdei fenyő' szó volt. A SSA a *metso* címszó alatt ezt az egybevetést nem említi. Amennyiben a finnugor egyeztetés téves, ismeretlen eredetűnek kell tartanunk. A lulei alakban utótagja a *ciöce* 'kismadár' l. 106. SKES, UEW 271, SSA (*metso* alatt). Valószínűleg keveredett a 45. sz. *beahcelloddi* stb. 'Tetrao urogallus, Auerhuhn, siketfajd ~ *Loxia curvirostra*, Fichtenkreuzschnabel, keresztcsőrű ~ *Pinicola enucleator*, Hakengimpel, nagypirók' szóval is, l. ott.

564. N **pago** 'Charadrius hiaticula, Sandregenpfeifer, parti lile' Qv. 22.
Ismeretlen eredetű, talán összefügg a *bávgoš* 'Charadrius hiaticula' l. 42. szóval; szétválasztásukat az indokolta, hogy Qv. is két külön szócikként veszi fel, s míg a *bávgoš* több forrásban is előfordul, a *pago* csak Qv.-nál.
565. N **parfa** 'Philomachus pugnax, Kampfläufer, pajzsos cankó' Qv. 27.
Talán a norv. *spurv*, sv. *sparv* 'Ammer, sármány' szó átvétele. A származtatás jelentéstani okok miatt kissé nehézkes.
566. K: Ko. **pällagaž** 'Fringilla coelebs, Buchfink, erdei pinty ~ Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' T.I.Itk. 337a.
Képzett szó: *päll* 'labda, golyó' + *-ag* + *až* (kicsinyítő) képzőbeker.
567. I **pejpponloddääž** 'Fringilla coelebs, Buchfink, erdei pinty' EItk. 3233.
Összetett szó: *pejppon* 'Fringilla, pinty' l. 56. + *loddääž* 'madár' (dem.) l. 503.
568. I **peljisolgääž** 'Bombycilla garrulus, Seideschwanz, csonttollú' EItk. 3207: 3.
Összetett szó: *peljis* 'fül' l. 52. + *olgääž* 'fióka'.
569. L **per'ņeskuuhvsak** | K: Ko. *pjärnlkūsik* 'Lanius excubitor, Raubwürger, nagy őrgébics ~ Falco subbuteo, Baumfalke, kabasólyom'. (A Mos.–Samm. által megadott 'Falco subbuteo' jelentés valószínűleg téves, bár a kabasólyom és a nagy őrgébics messziről esetleg összetéveszthető, de míg a kabasólyom Lappföldön gyakorlatilag ismeretlen, a nagy őrgébics az egész nyelvterületen honos madár.) Wikl. 92a, Qv. 32., , T.I.Itk. 185b, 349a, Mos.–Samm. 87a.
Összetett szó: *per'ņes* '?' (talán a 241. L *kārrānis*, Ko. *käärnōs* 'Corvus corax, holló' elhasonult alakja, vö. T.I.Itkonen 349a) + *kuuhvsak* 'Perisoreus infaustus, északi szajkó' l. 315.
570. K: ? **piastklei** 'Delichon urbica, Mehlschwalbe, molnárfecske' Qv. 34.
Ismeretlen eredetű, talán összefügg a *bešškoš* 'Delichon urbica' szóval, l. 58.
571. L **pier'kōllāddē** 'Raubvogel, ragadozó madár' Grundstr. 727b.
Összetett szó: *pier'kō* 'hús' + *lāddē* 'madár' l. 503.

572. K: T † **pilhkepieck** 'Somateria mollissima ♂, Eiderente ♂, pehelyréce ♂' Genetz 1634., T.I.Itk. 377b; Qv. 40.
Összetett szó: *pilhke* 'fényes, fénylő' + *pieck* '(lapp) bunda'.
573. P **pijöre** 'Vogelname, madárnév' Lag. 4920.
Skandináv jövevényszó. Lag. Az átadó nyelv(ek)ben szereplő szót nem sikerült megtalálni. A jelentés alapján sem azonosítható a szó, és más forrásokban egyáltalán nem szerepel, mint madárnév kétséges.
574. K: Ko. **piš'kez** 'ein Kleinvogel, egy kismadár' Lag. 4966., 5014., T.I.Itk. 380a.
Képzett szó: a *pitsked* 'szól (póling)' + -Ø (puszta igető) a folyamatos melléknévi igenév képzője + -z névszóképző.
575. K: Kld. **piättenj** 'Gallus domesticus ♂, Hahn, kakas' T.I.Itk. 363a.
Orosz jövevényszó: < *nemyh* 'Gallus domesticus ♂, kakas'. T.I.Itk.
576. K: Kld. **piä'zžmaš** 'Carduelis flammea, Birkenziesig, zsezse' T.I.Itk. 375a, Kur. 251.
Képzett szó: *piä'zž* 'vörösfenyő' l. 43. + *-maš* névszóképző.
577. I **pompestijee oopuv** 'Bubo bubo, Uhu, uhu' EItk. 832., 2998.
Összetett szó: *pompestijee* 'huhogó' + *oopuv* 'Bubo bubo, uhu' l. 409.
578. K: Kld. † **pöčel ~ pöčerck** 'Numenius, Brachvogel, póling ~ Limosa lapponica, Pfuhschnepfe, ksigoda' Qv. 45., T.I.Itk. 389a.
Talán hangutánzó eredetű: az északi lappban a ksigoda hangját a *ge-vik ge-vik*, *lyyde-lyyde*, *gue-gegege* és *váh-váh-váh* hangsorokkal adják vissza (Aikio 101), a pólingokét *byhyhyhy*, *uoot*, *byrrrrrrrrrr*, *guu-i*, *guoo* és *gi-vi gi-vi-vi* formában (Aikio 102–103). A magyar hangleírás a ksigoda esetében *li-tyó*, *li-tyó* (Schmidt 2000: 173, 222), ill. *kirrik* és *krikk* (EM 123), a pólingokéban főleg *pó-li*, *pó-li* (EM 120–122), és *puhuhuhuhuhu*, ill. bugyborékoló hangok (Schmidt 2000: 182, 229). Mivel a madárnév jelentése sem határozható meg egyértelműen, s a szóba jöhető fajták hangjainak leírásában ekkora különbségek észlelhetők, a hangutánzó eredet csak kérdőjellel tehető fel. A pontos jelentés hiánya miatt az sem megállapítható, vajon nem orosz jövevényszó-e: Vasmernél ilyesmire nincs utalás, és hasonló nevet az orosz szakirodalomban sem találtam.

579. L **pullukcice** 'ein Vogel, egy madár' Wikl. 99a; Qv. 50.
 Összetett szó: *pulluk* '?' + *cicce* l. 106. Az előtag esetleg a *pulmuk* l. 81. alakváltozata is lehet.
580. I **puolašcisač** (o: **cicaš**) 'Parus cinctus, Lapplandmeise, lappföldi cinege' Qv. 54.
 Összetett szó: *puolaš* 'fagy' + *cicaš* 'kismadár' l. 106.
581. I **puolašriävská** 'das Moorschneehuhn während des Frostwetter, sarki hófajd fagyos időben' EItk. 3745.
 Összetett szó: *puolaš* 'fagy' l. 580. + *riävská* 'Lagopus lagopus, sarki hófajd' l. 621.
582. I **puškollodde** 'Numenius phaeopus, Regenbrachvogel, póling' Qv. 57., EItk. 2161., 3545.
 Összetett szó: *puško* 'csuka' + *lodde* 'madár' l. 503.
583. K: Kld. **puvõnjč** 'Bubo bubo, Uhu, uhu' T.I.Itk. 937a.
 Ismeretlen eredetű.
584. K: Kld. T **puužloannjdt** 'Charadrius hiaticula, Sandregenpfeifer, parti lile' T.I.Itk. 218b, 403b.
 Összetett szó: *puuž* 'hímvessző' (a *puočča* szó megrövidült alakja) + *loannjdt* 'madár' l. 503. A fenti értelmezés helyett valószínűbbnek tartom, hogy népetimológiai alakulat, s az előtag voltaképpen hangutánzó szó: az északi leírásban hangja *vegedo-vegedo-vegedo* (Aikio 85), az EM szerint dallamos *tu-li* hangot ad, de tavaszi füttye lassú hangokból és ismétlődő trillákból áll (EM 117), Schmidt Egon *duíí* formában írja le hangját (Schmidt 2000: 250). A hangutánzás mellett szól az előtag ismétlése is. Ugyanakkor T.I.Itk. összetett szóként veszi fel szótárába, s éppen az említett szófejtéssel.

R

585. N **rábbelgoaskin** 'Neophron percnopterus, Schmutzgeier, dögkeselyű' Samm. 354a.
 Összetett szó: *rábbi* 'dög, hulla' + *goaskin* 'Aquila chrysaëtos, szirti sas' l. 284.
 Valószínűleg tükörfordítás a sv. *asgam* 'Neophron percnopterus' szóból.

586. K: T **raigg|njuu'nn** 'ein schwarzer Wasservogel, egy fekete vízimadár' T.I.Itk. 416b.
Összetett szó: *raigg* 'lyuk' + *njuu'nn* 'orr, csőr' l. 46.
587. N **ráiggelsuddji** ~ **-soajag** 'Aquila chrysaetos, Steinadler, szirti sas 1–3 éves korában' Qv. 246.
Összetett szó: *ráigge* 'lyuk, nyílás' + *suddji* ~ *soajag* 'szárny' l. 542.
588. N **rakčo** 'Anas platyrhynchos, Stockente, tőkés réce' Qv. 247.
Képzett szó: *rakčut* 'csapkod (szárnyal)' + $\emptyset$ a folyamatos melléknévi igenév képzője.
589. N **ránés|beštor** 'Motacilla cinerea, Gebirgsstelze, hegyi billegető' Samm. 358b.
Összetett szó: *ránés* 'szürke' + *beštor* 'Motacilla alba, barázdabillegető' l. 59. Minden *ránés*- előtagú szóra igaz, hogy amennyiben csak az újabb forrásokban fordulnak elő (ez alól az egyetlen kivétel az 596. sz. *ránescizáš*), úgy nagymértékben valószínűsíthető, hogy újabb keletű, mesterséges névadással van dolgunk, mégpedig leggyakrabban tükörfordítással. Az eredeti nyelv azonban ritkán állapítható meg, hiszen több nyelv is használhatja egymástól függetlenül ugyanazt az összetélt formát vagy jelzős szerkezetet.
590. N **ránés|buokča** 'Podiceps griseigena, Rothalstaucher, vörösnyakú vöcsök' Samm. 358b, Aikio 234.
Összetett szó: *ránés* 'szürke' l. 589. + *buokča* '(le)merülő, (le)bukó' l. 118.
591. N **ránés|cihci** 'Passer domesticus, Haussperling, házi veréb' Lukk.–Solb. 21, Samm. 359a.
Összetett szó: *ránés* 'szürke' l. 589. + *cihci* 'kismadár' l. 106.
592. N **ránés|cizáš** 'Parus montanus, Weidenmeise, kormosfejű cinege ~ Passer montanus, Feldsperling, mezei veréb' Qv. 249., Lukk.–Solb. 22.Samm. 359a.
Összetett szó: *ránés* 'szürke' l. 589. + *cizáš* 'kismadár' l. 106.

593. N **ráneslčáihni** 'Picus canus, Grauspecht, szürke küllő' Samm. 359a, Aikio 146.
 Összetett szó: *ránes* 'szürke' l. 589. + *čáihni* 'Picoides tridactylus, háromujjú harkály' l. 131.
594. N **ráneslčuonjá** 'Anser anser, Graugans, nyári lúd' Aikio 40.
 Összetett szó: *ránes* 'szürke' l. 589. + *čuonjá* 'Anser, lúd' l. 160. Valószínűleg tükörfordítás a sv., norv. *grågås* 'ua' szavakból.
595. N **ráneslháigir** 'Ardea cinerea, Fischreiher, szürke gém' Aikio 31.
 Összetett szó: *ránes* 'szürke' l. 589. + *háigir* 'Ardea cinerea, Fischreiher, szürke gém' l. 333. Valószínűleg tükörfordítás a finn *harmaahaikara*, sv. *gråhäger*, norv. *gråhegre* 'ua' szóból.
596. N **ránesllivkkár** 'Muscicapa striata, grauer Fliegenschnäpper, szürke légykapó' Lukk.–Solb. 29, Samm. 359a, Aikio 192.
 Összetett szó: *ránes* 'szürke' l. 589. + *livkkár* 'élénk, fürge' l. 180. Valószínűleg részleges tükörfordítás a finn *harmaasiippo*, sv. *grå flugsnappare*, norv. *gråfluesnapper* 'Muscicapa striata' szavakból.
597. N **ráneslrásttis** 'Turdus pilaris, Wacholderdrossel, fenyőrigó' Lukk.–Solb. 13, Aikio 180.
 Összetett szó: *ránes* 'szürke' l. 589. + *rásttis* 'Turdus, rigó' l. 604. Valószínűleg tükörfordítás a norv. *gråtrost* 'Turdus pilaris' szóból.
598. N **ráneslškávli** 'Larus argentatus, Silbermöwe, ezüstsirály' Aikio 119.
 Összetett szó: *ránes* 'szürke' l. 589. + *škávli* 'Larus canus, viharsirály' l. 698. Valószínűleg tükörfordítás a finn *harmaalokki*, sv. *gråtrut*, norv. *gråmåke* 'Larus argentatus' szavakból.
599. N **ráneslskuolfi** 'Strix nebulosa, Bartkauz, szakállas bagoly' Qv. 248., Niels. III/254, Lukk.–Solb. 107, Samm. 359a, Aikio 141.
 Összetett szó: *ránes* 'szürke' l. 589. + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 710.

600. N **ránes|snárttál** 'Anas strepera, Schnatterente, kendermagos réce' Aikio 43.
 Összetett szó: *ránes* 'szürke' l. 589. + *snárttál* 'Anas penelope, Pfeifente, füttyülő réce' l. 714. Valószínűleg tükörfordítás a finn *harmaasorsa* 'ua' szóból.
601. N **ránes|suorsá** 'Anas strepera, Schnatterente, kendermagos réce' Samm. 359a.
 Összetett szó: *ránes* 'szürke' l. 589. + *suorsá* 'Anas, Ente, (vad)kacsa' l. 765.
602. N **rásellohkkol|vizar** 'Locustella naevia, Feldschwirl, réti tücsökmadár' Samm. 359b.
 Összetett szó: *rásellohku* 'sáska, szöcske' + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859. Valószínűleg tükörfordítás a finn *pensassirkkalintu* 'Locustella naevia, réti tücsökmadár' szóból.
603. N **rásttes|vizar** 'Acrocephalus arundinaceus, Drosselsänger, nádiringó' Samm. 359b.
 Összetett szó: *rásttes* 'Turdus, rigó' l. 604. + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859.
604. N **rásttis** 'Turdus, Drossel, rigó ~ Turdus pilaris, Wacholderdrossel, fenyőrigó' | S *draastaa* ~ *traasta* 'Turdus' | L *rāstēs* 'ua' | I *rástágaž* 'ua' | K: Ko. Kld. *rää'stes* 'Turdus ~ Pinicola enucleator, Hakengimpel, nagypirók' Friis, Wikl. 103b, Qv. 250., Itk.–Äimä 313., Coll. 97, Niels. III/260, Lag. 5594., Grundstr. 833ab, T.I.Itk. 1068a, Hass. 454a, Lukk.–Solb. 13, Samm.–Mor. 65a, EItk. 3661., Mos.–Samm. 104a, Samm. 359b, BeM 324b.
 Finn jövevényszó: < *rastas* 'Turdus, rigó'. A *d*- és *t*- kezdetű alakokra talán hatással volt a sv. *trast* alak is. SKES, SSA (*rastas* alatt).
605. L **raššulcice** 'Turdus iliacus, Rotdrossel, szőlőrigó' Wikl. 103b, Qv. 251.
 Összetett szó: *raššu* '(szakadó) eső' + *cice* 'kismadár' l. 106.
606. N **ráv|ggu** | I *ravgá* | K: Kld. T *rai'vva* 'Philomachus pugnax, Kampfläufer, pajzsos cankó' Qv. 252., Niels. III/268, Lag. 5607., T.I.Itk. 427a, Lukk.–Solb. 97, Samm.–Mor. 60b, EItk. 3630.
 Eredetére nézve két lehetőség kínálkozik:
 1. Képzett szó: *ravgut* 'tépdés, szaggat' + $\emptyset$ a folyamatos melléknévi igenév képzője; ez esetben a nevet a hím madarak tavaszi harca motiválhatta.
 2. Hangutánzó eredetű, párosodás idején mély torokhangokat hallat (EM 134.). A finn *rauku* 'Philomachus pugnax ~ Sterna, csér' szóval vagy csak a hangutánzás

szintjén függ össze, vagy a korai közfinn korból származik mindkét alak. A finn nyj. *rauvo* 'Philomachus pugnax' a keleti lapp nyelvjárásokból való átvétel. SKES.

607. N **rávgoš ~ rovgoš** 'Philomachus pugnax, Kampfläufer, pajzsos cankó' Friis, Niels. III/268, 321, Lukk.–Solb. 97, Samm. 360a, 373a, Aikio 89.

Képzett szó: *rávgnu* 'Philomachus pugnax, pajzsos cankó' l. 606. + -š kicsinyítő képző.

608. I **ränis oppuu** 'der graue Uhu, szürke uhu' EItk. 2998.

Összetett szó: *ränis* 'szürke' l. 589. + *oppuu* 'Bubo bubo, uhu' l. 409.

609. K: Ko. **readdlervžaš** 'Calidris maritima, Meerstrand-läufer, tengeri partfutó' Qv. 275., T.I.Itk. 429b, 735b.

Összetett szó: *readd* 'part' l. 618. + *ervžaš* '?'.
?

610. N **reahkkačuoňjá** 'kleine Gänseart, kis lúdfaj' Lag. 5670: 2.

Összetett szó: *reahkka* (*rievssat*) 'Lagopus lagopus' + *čuoňjá* 'Anser, lúd' l. 160.

611. N **reaššelskirri** 'Haematopus ostralegus, Austernfischer, csigaforgató' Qv. 276.

Összetett szó: *reašše* 'árapály közti lapos part' + *skirre* 'Pica pica, szarka' l. 706.

612. K: Ko. **reepaž** 'Lagopus lagopus, Moorschneehuhn, sarki hófajd' Mos.–Samm. 98a.

Képzett szó: *repp* 'Lagopus lagopus, sarki hófajd' l. 621. + -ž kicsinyítő képző.

613. K: Ko. **rei'mmlräümaž ~ rei'mmlräugg** 'Philomachus pugnax, Kampfläufer, pajzsos cankó ~ Tringa erythropus, füstös cankó' Mos.–Samm. 98b.

Összetett szó: *rei'mm* '(háló)zsinór' + *räugg ~ räümaž* (dem.) 'Philomachus pugnax, pajzsos cankó' l. 606., 607. A két alak összetartozása némileg kétséges, ám a hasonló alak és jelentés mégis valószínűvé teszi.

614. L **reuhsaklhāpak** 'Falco rusticolus, Gerfalke, vadászsólyom' Qv. 257., Grundstr. 845b.

Összetett szó: *reuhsak* 'Lagopus lagopus, sarki hófajd' l. 621. + *hāpak* 'Falco, sólyom' l. 330.

[**repp(a)** l. *reepaž* l. 612. és *rievssat* alatt l. 621.]

615. N **ribat|burre** 'egy madárfaj' Qv. 253.

Összetett szó: *ribat* 'szemét, hulladék' + *burre* 'evő'.

616. N **ribbelloddi** 'Stercorarius longicaudatus, Falkenraubmöwe, nyílfarkú halfarkas' Samm. 363b.

Összetett szó: *ribbi* 'rabló' (participium) + *loddi* 'madár' l. 503.

617. N **riččo ~ kriččo** 'Rissa tridactyla, Dreizehenmöwe, csüllő' | P L *rikča* 'ein kleiner Seevogel, egy kis vízimadár ~ Anas crecca, Krickente, csörgő réce' Friis, Wikl. 106b, Qv. 259., 261., Lag. 8183.

Skandináv jövevényszó: < norv. *krykkja* ~ *krytja*. QvNordLehnw. 267.

618. N **riddo|cizáš** 'Parus, Meise, cinege (grauer Kleinvogel am Meeresufer, szürke tengerparti kismadár)' Lag. 5704: 2.

Összetett szó: *riddu* 'part' + *cizáš* 'kismadár' l. 106.

619. I **riddo|spalvaž** 'Riparia riparia, Uferschwalbe, parti fecske' Qv. 254.

Összetett szó: *riddo* 'part' l. 618. + *spalvaž* 'Delichon urbica, molnárfecske ~ Hirundo, fecske' (dem.) l. 726.

620. N **riddo|viroš** 'Calidris canutus, Knutt, nagy partfutó' Aikio 90.

Összetett szó: *riddu* 'part' l. 618. + *viroš* 'Calidris, partfutó' l. 857.

621. N **rievssat** | S *riëkseh* | U *riaksahka* | P L *reuhsak* | I *riävská* | K: Ko. Kld. T *repp* ~ *rihpa* 'Lagopus lagopus, Moorschneehuhn, sarki hófajd' Friis, Wikl. 106a, Genetz 1285., HalDLpSz. 243, Qv. 255., 260., Coll. 77, Niels. II/282, Lag. 5761., Grundstr. 845a, Schlachter 109b, T.I.Itk. 431b, 432a, PLukk. 125a, Hass. 1070b, Lukk.–Solb. 101, Samm.–Mor. 62b, Kur. 305, EItk. 3745., Mos.–Samm. 98b, Samm. 365a, Aikio 76.

Skandináv jövevényszó: < ónorv. *rjúpa*, norv. *rjúpa* ~ *rypa* 'Lagopus lagopus'. A finn *riekko* 'ua' hangutánzó eredetű szóval való egyeztetése téves. QvNordLehnw. 258., SKES, SSA (*riekkua* alatt).

622. N **rievssat|cizás** Samm. 365a 'Phylloscopus trochilus, Fitislaubsänger, fitisz füzike ~ Carduelis flammea flammea, Birkenziesig, zsezse ~ egy *cizás*-fajta' Qv. 258., Lukk.–Solb. 43, Niels. III/282, Aikio 189.
Összetett szó: *rievssat* 'Lagopus lagopus, sarki hófajd' l. 621. + *cizás* 'kismadár' l. 106.
623. N **rievssat|fáll** 'Falco rusticolus, Gerfalke, vadászsólyom ~ Falco peregrinus, Wanderfalke, vándorsólyom' | I *riävkalvälli* 'ein kleiner Falke, egy kis sólyom' | K: Kld. *reppvall* 'Accipiter gentilis, Habicht, héja', Qv. 256., Niels. III/282, T.I.Itk. 432a, Lukk.–Solb. 115, EItk. 3745., 5396., Samm. 365ab, Aikio 72.
Összetett szó: *rievssat* 'Lagopus lagopus, sarki hófajd' l. 621. + *fáll* 'Falco, sólyom' l. 208.
624. K: Ko. Kld. **ri'mjjlra'vva** 'Charadrius hiaticula, Sandregenpfeifer, parti lile ~ Philomachus pugnax, Kampfläufer, pajzsos cankó' T.I.Itk. 427b.
Összetett szó: *ri'mjj* 'róka' + *raivva* (*rávgyu*) 'Philomachus pugnax, pajzsos cankó' l. 606.
625. N **rivikt** 'Tringa erythropus, dunkler Wasserläufer, füstös cankó' Qv. 262.
Talán hangutánzó eredetű; lapp leírás szerint jellemző hangja *djuít*, ill. *gie-gie-gie*, magyar leírás szerint *csuit* és *gek-gek* (EM 123, Schmidt 2000: 105).
626. N **roavgolgonagas** 'Upupa epops, Wiedenhopf, búbosbanka' Qv. 264., Sam. 371a, Aikio 237.
Összetett szó: *roavgu* '(bárány)bunda' + *gonagas* 'király' l. 335.
627. N **rohtolgacct** 'Parus palustris, Sumpfmelze, barátcinege' Samm. 372a, Aikio 195.
Összetett szó: *rohtu* 'liget' + *gacct* 'Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 226. Valószínűleg tükörfordítás a finn *viitaiainen* 'Parus palustris' szóból.
628. N **rohtolrásttis** 'Turdus iliacus, Rotdrossel, szőlőrigó' Lukk.–Solb. 11.
Összetett szó *rohtu* 'liget' l. 627. + *rásttis* 'Turdus, rigó' l. 604.
629. N **rohtolvizar** 'Phylloscopus trochilus, Fitislaubsänger, fitisz füzike' Samm. 373a, Aikio 184.

Összetett szó *rohtu* 'liget' l. 627. + *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859. Valószínűleg tükörfordítás a finn *lehtokerttu*, sv. *trädgårdsöngare* 'Parus palustris' szóból.

630. L **røkel** 'Phalaropus lobatus, Halsbandwassertreter, vékonycsőrű víztaposó' Wikl. 107b; Qv. 263.
Ismeretlen eredetű.

[**röp(p)** l. *rievssat* alatt l. 621.]

631. N **ruksešbeibboš** 'Carpodacus erythrinus, Karmingimpel, karmazsinpirók' Samm. 374b, Aikio 224.

Összetett szó: *rukseš* 'piros, vörös' + *beibboš* 'Fringilla coelebs, erdei pinty' l. 56. Minden *rukseš*- előtagú szóra igaz, hogy amennyiben csak az újabb forrásokban fordulnak, úgy nagymértékben valószínűsíthető, hogy újabb keletű, mesterséges névadással van dolgunk, mégpedig leggyakrabban tükörfordítással. Jelen esetben az átadó nyelv lehetett a finn, vö. *punavarpunen*, ill. a sv. vagy a norv. vö. *rosenfink*.

632. N **ruksešcivkkaleivvoš** 'Anthus cervinus, Rotkehlpieper, rozsdástorkú pityer' Samm. 374b.

Többszörösen összetett szó: *rukseš* 'piros, vörös' l. 631. + *civkka(n)* 'csipogó' (főnév) l. 73. + *leivvoš* 'Alauda arvensis, mezei pacsirta' l. 486. A *civkkaleivvoš* önállóan nem, de más előtagokkal ellátva előfordul még 'pityer' jelentésben madárnévként, vö. *gieddecivkkaleivvoš* 'Anthus campestris, parlagi pityer' l. 252., *niitocivkkaleivvoš* 'Anthus pratensis, réti pityer' l. 545., *vuovdecivkkaleivvoš* 'Anthus trivialis, erdei pityer' l. 879.

633. N **ruksešcivkkan** 'Anthus cervinus, Rotkehlpieper, rozsdástorkú pityer' Lukk.–Solb. 32.

Összetett szó: *rukseš* 'piros, vörös' l. 631. + *civkkan* 'csipogó' (főnév) l. 73. Valószínűleg a *ruksešcivkkaleivvoš* l. 632. szóból alakult elvonással.

634. N **ruksešfiehta** 'Aythya ferina, Tafelente, barátréce' Samm. 374b, Aikio 49.

Összetett szó: *rukseš* 'piros, vörös' l. 631. + *fiehta* 'Aythya marila, hegyi réce' l. 211.

635. N **ruksešguškil** 'Limosa lapponica, Pfuhschnepfe, kisgoda' Niels. III/327, Lukk.–Solb. 93, Samm. 374b, Aikio 101.
Összetett szó: *rukseš* 'piros, vörös' l. 631. + *guškil* 'Numenius phaeopus, póling' l. 323.
636. N **ruksešjuollčoavžžu** 'Tringa totanus, Rotschenkel, piros lábú cankó' Niels. II/327, Lukk.–Solb. 93, Samm. 374b, Aikio 105.
Többszörösen összetett szó: *rukseš* 'piros, vörös' l. 631. + *juol(gi)* 'láb' l. 126. + *čoavžžu* 'Tringa, cankó' l. 154.
637. N **ruksešraddi** 'Erithacus rubecula, Rotkehlchen, vörös begy' Samm. 374b.
Összetett szó: *rukseš* 'piros, vörös' l. 631. + *raddi* 'mell, begy'. Valószínűleg tükörfordítás a finn *punarinta*, sv. *rödhake*, norv. *rødstrupe* szavakból.
638. N **ruksešrásttis** 'Turdus iliacus, Rotdrossel, szőlőrigó' Lukk.–Solb. 11.
Összetett szó: *rukseš* 'piros, vörös' l. 631. + *rásttis* 'Turdus, rigó' l. 604.
639. N **ruksešruoivil** 'Pyrrhula pyrrhula, Gimpel, süvöltő' Lukk.–Solb. 40, Samm. 374b, Aikio 226,
Összetett szó: *rukseš* 'piros, vörös' l. 631. + *ruoivil* 'Carduelis flammea, kenderike' l. 647.
640. N **ruksešsoadjá** 'Turdus iliacus, Rotdrossel, szőlőrigó' Aikio 175.
Összetett szó: *rukšis* 'piros, vörös' l. 631. + *soadjá* 'szárny' l. 542. Valószínűleg részleges tükörfordítás a finn *punakylkirastas*, sv. *rödvingetrast*, norv. *rødvingetrost* 'Turdus iliacus' szavakból.
641. N **rukšis guškastak** 'Limosa lapponica, Pfuhschnepfe, kisgoda' Qv. 265.
Összetett szó: *rukšis* 'piros, vörös' l. 631. + *guškastak* 'Numenius phaeopus, póling' l. 325.
642. N **rukšis vuojaš** | I *ruo'psislvuonjas* 'Anas platyrhynchos, Stockente, tőkés réce ~ egy récefajta' Qv. 266., Samm.–Mor. 64a.
Összetett szó: *rukšis* 'piros, vörös' l. 631. + *vuojaš* 'Anas acuta, nyílfarkú réce' l. 864.

643. N **rumma ~ krumma** 'Corvus corax, Kolkrabe, holló' Qv. 267., Lag. 5891.
Talán a *runka* 'Corvus corax, holló' l. 644. szó alakváltozata.
644. N **runka ~ runku** | L *runka* 'Corvus corax, Kolkrabe, holló' Friis, Qv. 268., Grundstr. 869a, Niels. III/329, Samm. 385b.
Eredetére nézve két vélemény létezik:
1. Skandináv jövevényszó, vö. izl. *krunka* 'károg (holló)'. QvNordLehnw. 274.
2. Hangutánzó eredetű, s így esetleg összefügg az észti *kronk ~ ronk* 'Corvus corax, holló' és a finn *ronkua* 'károg' szóval. QvNordLehnw. 274.
A hangutánzó eredetet valószínűbbnek tartom, ám a finn és észti szavakkal való etimológiai összefüggése véleményem szerint megkérdőjelezhető. A hangutánzás mindenképpen jelen van mind a lapp, mind a finn és észti szavakban, ám ezek egymástól függetlenül is létrejöhetnek.
645. N **runkelgáranas** 'Corvus corax, Kolkrabe, holló' Niels. III/330.
Összetett szó: *runke* 'Corvus corax, holló' l. 644. + *gáranas* 'Corvus corax, holló ~ Corvus cornix, dolmányos varjú' l. 241.
646. N **ruoda** 'Anser erythropus, Zwerggans, kislilik' Friis, Qv. 269., Niels. III/331, Lukk.–Solb. 123.
Talán skandináv jövevényszó: < ónorv. *hroðlgás* 'Branta bernicla, Ringelgans, örvös lúd' (az utótag jelentése 'lúd') QvNordLehnw. 275. Véleményem szerint ez az etimológia hangtanilag és jelentésstanilag is meglehetősen bizonytalan. Bár az örvös lúd és a kislilik külsejében hasonlít, az örvös lúd Skandináviában gyakorlatilag ismeretlen, csak Norvégia legdélebbi területein fordul elő, így Lappföldön nemigen vehették át a nevét, még ha a jelentésváltozás indokolható lenne is; másrészt az ónorvég alak szóközépi mássalhangzóját a lapp valószínűleg hosszú mássalhangzóval vette volna át.
647. N **ruoivil** 'Carduelis cannabina, Hänfling, kenderike' Samm. 376b.
Képzett szó: *ruoivát* 'kóc, csepű' + *-l* melléknévképző.
648. N **ruonálbeibboš** 'Carduelis chloris, Grünling, zöldike' Samm. 376b, Aikio 216.
Összetett szó: *ruoná* 'zöld' + *beibboš* 'Fringilla coelebs, erdei pinty' l. 56. Minden *ruoná-* előtagú szóra igaz, hogy amennyiben csak az újabb forrásokban fordulnak,

úgy nagymértékben valószínűsíthető, hogy újabb keletű, mesterséges névadással van dolgunk, mégpedig leggyakrabban tükörfordítással.

649. N **ruonálcihci ~ ruonálcizáš** 'Carduelis spinus, Erlenbiesig, csíz' Samm. 376b, Aikio 217.

Összetett szó: *ruoná* 'zöld' l. 648. + *cihci* 'kismadár' l. 106. Valószínűleg tükörfordítás a finn *vihervarpunen*, sv. *grönsiska*, norv. *grønnsisik* 'Carduelis spinus' szavakból.

650. N **ruonálčáihni** 'Picus viridis, Grünspecht, zöld küllő' Aikio 147.

Összetett szó: *ruoná* 'zöld' l. 648. + *čáihni* *Picoides tridactylus*, háromujjú harkály' l. 131. Valószínűleg tükörfordítás a finn *vihertikka*, sv. *gröngöling*, norv. *grønspett* 'Picus viridis' szavakból.

651. N **ruonáljuollčoavžžu** 'Tringa glareola, Bruchwasserläufer, réti cankó' Aikio 109, Lukk.–Solb. 88.

Töbszörösen összetett szó: *ruoná* 'zöld' l. 648. + *juol(gi)* 'láb' l. 126. + *čoavžžu* 'Tringa, cankó' l. 154. Valószínűleg részleges tükörfordítás a sv. *grönbena* 'Tringa glareola' szóból.

652. N **ruossalduoršu** 'Tadorna tadorna, Brandgans, bütykös ásólúd' Aikio 41.

Összetett szó: *ruossa* 'kereszt' + *duoršu* 'Anas platyrhynchos, Stockente, tőkés réce' l. 195. Valószínűleg tükörfordítás a finn *ristisorsa* 'Tadorna tadorna' szóból.

653. N **ruostalsuorsá** 'Tadorna ferruginea, Rostgans, vörös ásólúd' Samm. 377a.

Összetett szó: *ruosta* 'rozda' + *suorsá* 'Anas, (vad)kacsa ~ réce' l. 765. Valószínűleg tükörfordítás a finn *ruostesorsa* 'ua' szóból.

[**ruossalnjunni** csak összetételi utótagként, vö. *beahceruossanjunni* 'Loxia pytyopsittacus, nagy keresztcsőrű' l. 46., *guossalruossalnjunni* 'Loxia curvirostra, keresztcsőrű' l. 312.]

654. N **ruoššalállat** 'Eremophila alpestris, Ohrenlerche, havasi fülespacsirta' Friis, Qv. 271., Niels. III/337, Lag. 5976: 2., Lukk.–Solb. 23, Samm. 377b, Aikio 165.

Összetett szó: *ruošša* 'orosz' + *állat* 'Plectrophenax nivalis, hósármány' l. 19.

655. N **ruoššalboaimmáš** 'Buteo vulpinus, Falkenbussard, vörösfarkú ölyv' Samm. 377b.
Összetett szó: *ruošša* 'orosz' l. + *boaimmáš* 'Buteo lagopus, gatyás ölyv' l. 74.
656. N **ruoššalgáranas** 'Pica pica, Elster, szarka' Friis, Qv. 272., Niels. III/338, Lag. 5976: 3., Samm. 377b.
Összetett szó: *ruošša* 'orosz' l. 654. + *gáranas* 'Corvus corax, holló' l. 241.
657. N **ruoššalskire** 'Pica pica, Elster, szarka' Niels. III/338, Lukk.–Solb. 55, Samm. 377b.
Összetett szó: *ruošša* 'orosz' l. 654. + *skire* 'Pica pica, szarka' l. 705.
658. N **ruovddagas** 'Dryocopus martius, Schwarzspecht, fekete harkály ~ Corvus corax, Kolkrabe, holló' Qv. 273., Lag. 5996: 8., Lukk.–Solb. 121, Samm. 377b, Aikio 148.
Képzett szó: *ruovdi* 'vas' + *-agas* főnévképző.
659. N **ruovddelcihci ~ ruovdelcizáš** 'Prunella modularis, Heckenbraunelle, erdei szürkebegy' Lukk.–Solb. 38, Samm. 377b.
Összetett szó: *ruovdi* 'vas' l. 658. + *cihci* 'kismadár' l. 106. Valószínűleg tükörfordítás a finn *rautiainen* 'ua' szóból.
660. N **ruökke** 'Alca torda, Tordalk, alka ~ Uria aalge, Trottellumme, vékonycsőrű lumma ~ Fratercula arctica, Papageitaucher, lunda' Qv. 271., Friis.
Skandináv jövevényszó: < ónorr. *hrókr* 'Phalacrocorax carbo, Kormoran, kárókatona' QvNordLehnw. 276. Minden bizonnyal jelen van a szóban a hangutánzás, ám hogy ez önállóan is megjelent-e a lappban, vagy valóban csak jövevényelem, eldönthetetlen. A finn *ruokki* 'Alca torda' a lapp szó átvétele. SKES, SSA (*ruokki* alatt).
661. N **ruövddelčeahppi** 'Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' Qv. 274.
Összetett szó: *ruövdde* 'vas' l. 658. + *čeahppi* '?mester, virtuóz'. Az utótagban valószínűleg elírás történt, és a *čæppai* alak lenne helyes; ez esetben ennek jelentése 'nyakú'. Ez meg is felel a hósármány külsejének, mivel nyakán sárgásbarna sáv húzódik.

662. K: Ko. **rupses|sait|núnljädde|lodd** 'Limosa lapponica, Pfuhschnepfe, kisgoda' T.I.Itk. 53a.

Többszörösen összetett szó: *rupses* 'piros, vörös' l. 631. + *sait* 'lándzsa, dárda' + *nún* 'orr' l. 41 + *jädde* 'mocsár, láp' l. 376. + *lodd* 'madár' l. 503. A *sait|núnljädde|lodd* önállóan is használatos madárnévként 'Numenius phaeopus, póling' jelentésben, vö. 671. szócikk.

663. U **rüvvéhka** 'Gavia immer, Eistaucher, jeges búvár' Schlachter 113b.

Ismeretlen eredetű.

S

664. N **sadag** 'Larus canus, Sturmmöwe, viharsirály' Qv. 277.

Skandináv jövevényszó: < ónorr. *sæðingr*, norv. *sæding* 'ua'. QvNordLehnw. 281.

665. K: T **sägeš** 'ein kleiner Vogel, egy kis madár' Genetz 941., T.I.Itk. 463b.

Ismeretlen eredetű.

666. N **sáhcol|meahkástat** 'Gallinago media, Doppelschnepfe, nagy sárszalonka' Aikio 98.

Összetett szó: *sáhcu* 'vonal, vonás, csík' + *meahkástat* 'Gallinago gallinago, sárszalonka' l. 514. Az újabb névadást valószínűleg a madár fejtetőjén található két széles, hosszanti irányú csík motiválta.

667. N **sáhpán|boaimmáš** 'Buteo buteo, Mäusebussard, egerészölyv' Aikio 66.

Összetett szó: *sáhpán* 'egér' + *boaimmáš* 'Buteo lagopus, Rauhußbussard, gatyás ölyv' l. 74. Valószínűleg tükörfordítás a finn *hiirihaukka* 'Butep buteo' szóból.

668. N **sáhpán|fállli** 'Buteo buteo, Mäusebussard, egerészölyv' Samm. 384b; Lag. 930: 5.

Összetett szó: *sáhpán* 'egér' l. 667. + *fállli* 'Falco, sólyom' l. 208.

669. N **sáhpán|skuolfi** 'Surnia ulula, Sperbereule, karvalybagoly' Lukk.–Solb. 105, Samm. 384b.

Összetett szó: *sáhpán* 'egér' l. 667. + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 710. Valószínűleg tükörfordítás a finn *hiiripöllö* 'ua' szóból.

670. N **sáidelloddi** 'Rissa tridactyla, Dreizehenmöwe, csüllő ~ Larus, Möwe, sirály' Qv. 287., Niels. III/367, Lag. 6091: 4.
Összetett szó: *sáidi* 'fekete tőkehal' + *loddi* 'madár' l. 503.
671. K: Ko. **saitlúnljäddelodd** 'Numenius phaeopus, Regenbrachvogel, póling' T.I.Itk. 53a.
Többszörösen összetett szó: *sait* 'lándzsa, dárda' l. 662. + *lún* 'orr, csőr' l. 46. + *jädde* (*jeaggi*) 'mocsár, láp' l. 376. + *lodd* 'madár' l. 503.
672. N **sallitgáiru** 'Larus fuscus, Heringsmöwe, heringsirály' Lukk.–Solb. 50, Samm. 382a.
Összetett szó: *sallit* 'hering' + *gáiru* 'Larus marinus, dolmányos sirály' l. 237. Valószínűleg tükörfordítás a norv. *sildemåse* 'ua' szóból.
673. L **savccalgoalsse** 'eine Art Ente, egy récefajta' Qv. 283.
Összetett szó: *savcca* 'juh, bérány' + *goalsse* 'Mergus, bukó' l. 277.
674. N **sávjalčuonje** 'Anser fabalis, Saatgans, vetési lúd' Qv. 282.
Összetett szó: *savja* 'csinos, délceg, pompás' + *čuonje* 'Anser, lúd' l. 160.
675. N **sávjalgoalsse** 'Clangula hyemalis, Eisente, jeges réce' Lag. 6152: 3., Qv. 279.
Összetett szó: *savja* 'csinos, délceg, pompás' l. 674. + *goalsse* 'Mergus, bukó' l. 277.
676. N **sávjalhávda** 'Polysticta stellerii, Scheckente, Steller pehelyréceje' Friis, Qv. 280., Samm. 388a.
Összetett szó: *sávja* 'csinos, délceg, pompás' l. 674. + *hávda* 'Somateria mollissima, pehelyréce' l. 344.
677. N **sávzalloddi** 'Sturnus vulgaris, Star, seregély' Lukk.–Solb. 36.
Összetett szó: *sávza* 'juh, bérány' l. 673. + *loddi* 'madár' l. 503.
678. I **sejnispáálváž** 'Delichon urbica, Mehlschwalbe, molnárfecske' EItk. 4464.
Összetett szó: *sejni* 'fal' + *spáálváž* 'Delichon urbica. molnárfecske' (dem.) l. 726.
679. S **siče** 'Fringilla coelebs, Buchfink, erdei pinty' Qv. 287.

Talán hangutánzó eredetű: a pinty pityegésének visszaadására a madárnévi hangsor alkalmasnak látszik.

680. N **siedgalbešštur** 'Anthus cervinus, Rotkehlpieper, rozsdástorkú pityer' Qv. 284.
Összetett szó: *siedga* 'fűz(fa)' l. 680. + *bešštur* 'Motacilla alba, barázdabillegető' l. 59.
681. N **siedgalihci** 'Emberiza rustica, Waldammer, erdei sármány' Lukk.–Solb. 24, Samm. 393b.
Összetett szó: *siedga* 'fűz(fa)' l. 680. + *ihci* 'kismadár' l. 106. Valószínűleg tükörfordítás a finn *pajusirkku* 'Emberiza schoeniclus, nádi sármány' szóból.
682. N **siedgaliivkkán** 'Anthus cervinus, Rotkehlpieper, rozsdástorkú pityer' Aikio 162.
Összetett szó: *siedga* 'fűz(fa)' l. 680. + *iivkkán* 'csipogó' l. 73. Az utótag önállóan nem, de egyes – feltehetőleg a *iivkaleivvoš* szóból elvonással alakult összetételek utótagjaként előfordul madárnévként, vö. pl. *ruksescivkkan* 'Anthus cervinus, rozsdástorkú pityer', tkp. 'vörös + csipogó' l. 633., *niitocivkkan* 'Anthus pratensis, erdei pityer', tkp. 'fa + csipogó' l. 546., *muorracivkkan* 'Anthus trivialis, Baumpieper, erdei pityer' l. 534.
683. N **sildegáiru** 'Larus fuscus, Heringsmöwe, heringsirály' Aikio 120.
Összetett szó: *sildi* 'hering' + *gáiru* 'Larus marinus, dolmányos sirály' l. 237. Valószínűleg tükörfordítás a sv. *silltrut*, norv. *sildemåke* 'Larus fuscus' szavakból.
684. N **silkelbuokčá** 'Podiceps cristatus, Haubentaucher, búbos vöcsök' Samm. 396a, Aikio 27.
Összetett szó: *silki* 'selyem' + *buokčá* '(le)merülő, (le)bekó' l. 118. Valószínűleg tükörfordítás a *silkkiuikku* 'ua' szóból.
685. I **sittnjar** 'Pica pica, Elster, szarka' | K: Ko. *citnir* 'Accipiter nisus, Sperber, karvaly' (Az 'Accipiter nisus' jelentés talán téves.) Qv. 286., 333., T.I.Itk. 635a.
Talán hangutánzó eredetű.
686. S **sjeäraa** 'Pica pica, Elster, szarka' Hass. 1144b.
Skandináv jövevényszó: < norv. *skjære* 'Pica pica, szarka' Hass.

[-(sj)kunjök csak összetételi utótagként: *idja-(sj)kunjök* l. idja-skunjut 'Aegolius funereus' l. 367.]

687. S **sjläpkie** '?Falke ~ Habicht, ?sólyom ~ ölyv' HalDLpSz. 161., Qv. 321., Hass. 1192a.

Ismeretlen eredetű.

688. S **sjliett'ege** ~ **slietehke** 'Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' Qv. 299., Lag. 7436., Hass. 1197a, BeM 275b–276a.

Képzett szó: *sjliettie* 'havas eső, hó, latyak' + *-ge* főnévképző.

689. S **sjnjiëtjke** 'ein im Bächen und Stromschellen vorkommender Wasservogel, patakokban és zuhatagokban előforduló vízimadár → ?Cinclus cinclus, Wasseramsel, vízirigó' (A 'Cinclus cinclus' jelentést ornitológusokkal együtt valószínűsítettük.) Lag. 7508., Hass. 1215b.

Talán a *sjnjetjketidh* 'pepecsel' szó származéka.

690. S **sjtuärebe haapkie** 'Accipiter gentilis, Habicht, héja' Hass. 713a.

Összetett szó: *sjtuärebe* 'nagy(obb)' + *haapkie* 'Falco, sólyom' l. 330., vö. még *stoere-haepkie* 'Accipiter gentilis, Habicht, héja' l. 734.

691. U **sjud'gaa** 'eine Art Sperling mit krummeln Schnabel, egy görbecsőrű verébfajta → ?Loxia curvirostra, Fichtenkreuzschnabel, keresztcsőrű' (A 'Loxia curvirostra' jelentést ornitológusokkal együtt valószínűsítettük.) Schlachter 120a.

Hangutánzó eredetű; a madár hangját utánzó ige a *sjud'kdit*.

692. U **sjud'sjõi** 'Anas acuta, Speissent, nyílfarkú réce' Qv. 324., Schlachter 120b.

Vagy hangutánzó eredetű; az EM szerint a hím hangja fütyülő, a nőstényé hápogó (EM 62), az északi lapp leírásban viszont *djhr*, ill. *bráá-bráá-bráá* hangsort találunk; vagy esetleg összefügg a *tjoodsele* 'vadkacsa' l. 792. szóval; ez esetben alapnyelvi (finnugor) eredetűnek tartandó.

693. S **sjürjeke** 'Pluvialis apricaria, Goldregenpfeifer, aranylile' Qv. 326., Coll. 96, Lag. 7569., Has. 1155a.

Talán hangutánzó eredetű, bár a lapp leírásban jellemző hangja *biii*, illetve *byy-biie byy-biie* (Aikio 87), az EM szerint "röptében hallatott tavaszi füttye változatos trillázás" (EM 115), s ez a leírás valamivel valószínűbbé teszi a hangutánzás lehetőségét. Esetleg összefügghet az umei *sjud'sjõi* 'Anas acuta, Speissent, nyílfarkú réce' l. 692. szóval is.

694. N **skáhpelloddi** 'Bombycilla garrulus, Seidenschwanz, csonttollú' Samm. 399b.

Összetett szó: *skáhpi* 'berkenye' + *loddi* 'madár' l. 503.

695. N **skáiti** | S *skaaajtaa* | L *skai'hti* 'Stercorarius longicaudus, Falkenraubmöwe, nyílfarkú halfarkas' Wikl. 118a, Qv. 288., Niels. III/422, Grundstr. 148a, Lag. 6368., Hass. 1157a, Lukk.–Solb. 53, Samm. 400a.

Képzett szó: *skáidet* 'tép, szagat, marcangol' + Ø a folyamatos melléknévi igenév képzője. A halfarkasok kegyetlen ragadozók, ez motiválhatta a nevet.

696. N **skárfa** 'Phalacrocorax carbo, Kormoran, kárókatona' | S *skaarve* 'ua' | I *skarfa* 'ua ~ Melanitta nigra, Trauerente, fekete réce' | K: Ko. T *skarvv* 'Phalacrocorax carbo' Friis, Genetz 312., Qv. 289., Niels. III/427, Lag. 6389., T.I.Itk. 502b, PLukk. 134a, Lukk.–Solb. 61, Samm.–Mor. 68b, EItk. 4220., Mos.–Samm. 109a, Samm. 400b, BeM 262a, Aikio 32.

Skandináv jövevényszó: < ónorv. *skarfr*, sv., norv. *skarv* 'Phalacrocorax carbo, kárókatona'. QvNordLehnw. 292.

697. I **skarhu** 'Melanitta nigra, Trauerente, fekete réce ~ ?Phalacrocorax carbo, Kormoran, kárókatona' EItk. 4221.

Talán a *skárfa* 'Phalacrocorax carbo, kárókatona' l. 696. alakváltozata.

698. N **skávli** ~ **skávhli** 'Larus canus, Sturmmöwe, viharsirály ~ Larus argentatus, Silbermöwe, ezüstsirály (egy éves korában)' | U *skäy'lä* 'Seemöwe, tengeri sirály' | L *skau'hlē* 'Larus, Möwe, sirály ~ Larus hyperboreus, Eismöwe, jeges sirály' Friis, Wikl. 120a, Qv. 290., Niels. III/429, Lag. 6400., Grundstr. 196ab, Schlachter 123b, Lukk.–Solb. 47, Samm. 401a.

Skandináv jövevényszó: < ónorv. *skeglingr*, izl. *skegla* 'Larus canus, viharsirály'. QvNordLehnw. 293.

699. S **skiėje** 'eine Art Möwe, die im Hochgebirge lebt, egy magas hegyekben élő sirály-faj, Stercorarius longicaudus, Falkenraubmöwe, nyílfarkú halfarkas' (A 'Stercorarius longicaudus' jelentést ornitológusokkal egyeztetve következtettem ki.) Hass. 1170.
Valószínűleg a N *skáiti* ~ S *skaaajtaa* 'Stercorarius longicaudus' l. 695. alakváltozata.
700. N **skierru** 'Rissa tridactyla, Dreizehenmöwe, csüllő' | I *skiärru* 'Larus, Möwe, sirály' | K: T *skærr* ~ *skærr-lodd* 'Rissa tridactyla' Friis, Qv. 291., Niels. III/434, Lag. 6457., T.I.Itk. 503a, Lukk.–Solb. 48, EItk. 4251., Samm. 402b, Aikio 115.
Talán a *skierrat* 'vaddá v. félénkké válik' szó származéka. Lehetséges, hogy a képzés ellenkező irányban történt, ez esetben a madárnév hangutánzó eredetű. A lpK szó utótagja a *lodd* 'madár' l. 503., vö. még *skirroš* 'Rissa tridactyla' l. 707.
701. N **skilan|goalsse** 'Bucephala clangula, Schellente, kerceréce' Qv. 292.
Összetett szó: *skilan* 'csengő' + *goalsse* 'Mergus, bukó' l. 277.
702. N **skilkelskálka** 'Phylloscopus collybita, Zilpzalp, csilpcsalp-füzike' Aikio 188.
Összetett szó: *skilki* 'csengető, csörömpölő' + *skálka* 'szélhámos, kópé'. Újabb keletű névadás, melyet valószínűleg a madár jellegzetes hangjának visszaadására való törekvés is motivált.
703. U **skilladahka** 'Gallinago gallinago, Bekassine, sárszalonka' | L *skillitahka* ~ *skillik* 'Tringa hypoleucos, Flußuferläufer, billegető cankó ~ Charadrius, Regenpfeifer, lile' Wikl. 121a, Qv. 293., Grundstr. 237a, Schlachter 122a.
Vagy hangutánzó eredetű, vagy talán összefügg a *skillat* 'szétszalad, szétfut' szóval. Mivel a pontos jelentés nem állapítható meg, a származtatás is némileg kétséges. A forrásokban megadott mindhárom madár a lile alkatúak közé tartozik, ám élőhelyük és életmódjuk is némileg eltér. Közös jellemzőjük ugyanakkor, hogy a fiókák fészekhagyók, így nem lehetetlen, hogy a névadás motivációja erre utal. Ha hangutánzó a szó, a 'Gallinago gallinago' jelentés kizárható, mivel a sárszalonka inkább reszelős, ill. mekegő hangot ad ki, a billegető cankó hangja dallamos *tu-li*, a liléké pedig szintén ehhez hasonló (EM 115–119, 123). Végén *-dahka* névszóképző található.

704. N **skillili** 'Tringa hypoleucos, Flußuferläufer, billegető cankó' Qv. 294.
 Talán hangutánzó eredetű; északi lapp hangleírás nem áll rendelkezésre, költés idején dallamos *tú-li* és más hangokat hallat (EM 123).
705. N **skire** 'Pica pica, Elster, szarka' | S *sjkijr'e ~ skijre* 'ua' | L *skirri ~ skiri* 'ua ~ Tringa hypoleucos, Flußuferläufer, billegető cankó' Friis, Wikl. 121a, Qv. 295., Niels. III/441, Lag. 6415., Grundstr. 244b, EltkLpChr. 166b, PLukk. 134b, Hass. 1172a, 1173, Lukk.–Solb. 55, Samm. 404a, BeM 265b, Aikio 206.
 Skandináv jövevényszó: < norv. *skyr* (*skjor*), sv. nyj. *skir* 'Pica pica, szarka' QvNordLehnw. 296–7.
706. N **skirri** 'Lanius excubitor, Raubwürger, nagy örgébics' Qv. 296., Lag. 6438., Lukk.–Solb. 60, Samm. 404a, Aikio 203.
 A *skire* 'Pica pica, szarka' l. 705. alakváltozata. A jelentésváltozást motiválhatta a két madár némileg hasonló külseje.
707. N **skirroš** 'Rissa tridactyla, Dreizehenmöwe, csüllő' Niels. III/434.
 Képzett szó: *skierru* 'Rissa tridactyla, csüllő' l. 700. + -š kicsinyítő képző.
708. N **skoarra** | U *skårra* | L *skār̄ra* 'Melanitta fusca, Samtente, füstös réce' Friis, Wikl. 121b, Qv. 297., Niels. III/449, Lag. 6492., Grundstr. 336b, 336b, Schlachter 123b, Lukk.–Solb. 69, Samm. 405a, Aikio 57.
 Talán a norv. *sjølorre* 'Melanitta fusca' szó (elhomályosult összetétel: *sjø* 'tenger' + *orre* '?Lyrurus tetrrix, nyírfajd') átvétele.
709. N **skuihkko** 'Gavia arctica, Prachttaucher, sarki búvár' Lag. 6532.
 Talán finn jövevényszó: < *kuikka* 'Gavia arctica, sarki búvár'. Lag., SSA (*kuikka* alatt). (A SSA szerint csak a hangutánzás szintjén függenek össze, vö. még *guškkástat* 'Numenius (phaeopus v. arquata), (nagy)póling ~ Gallinago media, nagy sárszalonka l. 325.)
- [-**skunjut** csak összetételi utótagként, l. *idja-skunjut* 'Aegolius funereus, gatyáskuvik' l. 367.]

710. N **skuolfi** | L *skuol'fe* | I *skyel'fi* 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly' Friis, Wikl. 122a, Qv. 298., Niels. III/465, Lag. 6563., Grundstr. 270b, PLukk. 135a, Lukk.–Solb. 106, Samm.–Mor. 69b, Samm. 408a, Aikio 137.
Ismeretlen eredetű.
711. S **sleure** 'Tetrao urogallus, Auerhuhn, siketfajd' Qv. 300.
Ismeretlen eredetű.
712. S **slutjke** ~ **slütjkie** ~ **slotjke** 'egy tengeri madárfaj' Hass. 1201a, BeM 277a.
Ismeretlen eredetű.
713. I **smauvalodeh** 'Wasservögelchen wie Gänsesäger, Trauerente, Pfeifente und Krickente, vízimadarak, mint nagy bukó, fekete réce, füttyülő réce, csörgő réce' Eltk. 4338: 1.
Összetett szó: *smauva* 'kicsi' + *lodeh* 'madár' (plur.) l. 503.
714. N **snárttal** | U *snarra* | L *snār'tal* | I *snaartal* | K: Ko. Kld. *naartal* 'Anas penelope, Pfeifente, füttyülő réce' Friis, Wikl. 126b, Qv. 236., 302., Niels. III/487, Lag. 6686., Grundstr. 581a, Schlachter 126a, T.I.Itk. 507b, PLukk. 136a, Lukk.–Solb. 71, Samm.–Mor. 69b, Eltk. 4352., Mos.–Samm. 70a, Samm. 412a, Aikio 42.
Talán skandináv jövevényszó, vö. sv. *snattra* (< ógerm. **snatr-*) 'hápog, gágog' Koivulehto 1988: 39–41.
715. S **snåttuo** | U *snuhtoo* 'Lyrurus tetrix ♀, Birkhenne, nyírfajd ♀' Qv. 304., Lag. 6706., Schlachter 126b, Hass. 1210a, 1221a.
Talán a sv. *nattugla* 'éjjeli bagoly' szó átvétele. A származtatás a nagy jelentéskülönbség miatt kétséges; amennyiben nem jövevényszó, úgy ismeretlen eredetűnek tekinthető. Vö. még *suutto* 'Lyrurus tetrix ♀' l. 771.
716. N **snjača** 'Anas penelope, Pfeifente, füttyülő réce' Qv. 303.
Ismeretlen eredetű.
- [**-snjågløe** ~ **-snjagla** ~ **-snjågløe** ~ **-snjagla** l. *jåglou* alatt l. 375.]

717. N **soahke|rásttis** 'Turdus pilaris, Wacholderdrossel, fenyőrigó' Friis, Qv. 305., Samm. 415a.
 Összetett szó: *soahki* 'nyírfa' + *rásttis* 'Turdus, rigó' l. 604.
718. K: Ko. **soarekk** 'Pica pica, Elster, szarka' Genetz 1006., Qv. 301., T.I.Itk. 510b.
 Orosz jövevényszó: < *copoka* 'Pica pica'. T.I.Itk.
719. N **sõbmer** 'Larus fuscus, Heringsmöwe, heringsirály' Qv. 306.
 Talán a *sopmu* 'vékony köd' szó származéka, ez esetben a madár színére utal a megnevezés.
720. S **sojelsval** | L *suddjelsvala* | P *sojjielsvalla* 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly'
 Qv. 307., Lag.6789:4.
 Összetett szó: *soje* 'szárny' l. 542. + *sval* 'Delicon urbica, molnárfecske' l. 726.
721. K: Ko. **solko|jij|poaknaž** 'Motacilla flava, Schafstelze, sárga billegető' T.I.Itk. 62b, 513b.
 Többszörösen összetett szó: *solko* 'selyem' l. 690. + *jij* 'jég' l. 396. + *poaknaž* 'melegítő (particip.)'. A nevet a barázdabillegető farkának állandó mozgása és fényes tollazata motiválhatta.
722. S **soojde** 'Aquila, Adler, sas' Hass. 1229b.
 Képzett szó: *soajdedh* 'a levegőben szabadon lebeg' + Ø a folyamatos melléknévi igenév képzője.
723. K: Ko. **soorkõs** 'Pica pica, Elster, szarka' Mos.–Samm. 110b.
 Talán az orosz *copoka* 'Pica pica' szó átvétele, vö. még *soarekk* 'Pica pica' l. 718.
724. N **sotká** 'Bucephala clangula, Schellente, kerceréce' Lag. 6768.
 Finn jövevényszó: < *sotka* 'Anas, réce'. SKES, SSA (*sotka* alatt).
725. I **spabbalaž** 'Phalaropus lobatus, Halsbandwassertreter, vékonycsőrű víztaposó' Qv. 26., 317., Eltk. 4458., Samm.–Mor. 71a.
 Talán képzett szó: *spabba* 'taplógomba, pöfeteg' + *-laž* kicsinyítő képző. A névadást a madár tollzatának színe motiválhatta.

726. N **spálfu** | L *fal'fō* | I *spáálváž* | K: Ko. *spalv* 'Delichon urbica, Mehlschwalbe, molnárfecske ~ Hirundo, Schwalbe, fecske' Friis, Wikl. 11a, Qv. 308., Itk.-Äimä 346., Niels. III/533, Lag. 6845., Grundstr. 61a, T.I.Itk. 518a, Lukk.–Solb. 16, Samm.–Mor. 71a, Eltk. 4464., Samm. 422a.
Skandináv jövevényszó: < ónorv. *svulva, norv. *svala* 'Hirundo, fecske'. QvNordLehnw. 312., vö. még *sváluon* 'Hirundo, fecske' l. 774.
727. L **spirun** 'Delichon urbica, Mehlschwalbe, molnárfecske' Wikl. 129b, Qv. 309.
Ismeretlen eredetű.
728. N **spoadđolduoršu** 'Anas clypeata, Löffelente, kanalasréce' Aikio 48.
Összetett szó: *spoadđu* '(kis) lapát, kanál' + *duoršu* 'Anas platyrhynchos, Stockente, tőkés réce' l. 195. Valószínűleg tükörfordítás a finn *lapasorsa*, sv. *skedand*, norv. *skjeand* 'Anas clypeata' szavakból.
729. N **stáloibeibboš** 'Pinicola enucleator, Hakengimpel, nagypirók' Aikio 225.
Összetett szó: *stálu* '?medve ~ ?manó' + *beibboš* 'Fringilla coelebs, erdei pinty' l. 56. Az előtag jelentése kétséges, mivel a madár sem külsejével, sem viselkedésével nem igazán motiválja egyik jelentést sem; jellegzetes piros feje és melle a 'manó' jelentést teszi valamivel valószínűbbé.
730. N **stárra** 'Sturnus vulgaris, Star, seregély' Lag. 6978., Lukk.–Solb. 36, Samm. 426b, Aikio 211.
Skandináv jövevényszó: < norv. *stær* 'ua'. Lag.
731. L **star^ete** 'Oenanthe oenanthe, Steinschmätzer, hantmadár' Qv. 310.
Talán a sv. *stare* 'Sturnus vulgaris, Star, seregély' szó átvétele; a két madár külseje némileg hasonlít, ez magyarázhatja a jelentésváltozást.
732. N **stižža** ~ **stižza** 'Cepphus grylle, Gryllteist, fekete lumma' Qv. 311., Lag. 6980.
Talán hangutánzó eredetű, az északi lapp leírás alapján hangja *iiiiih*, ill. *siiip siiip sipp sipp* (Aikio 129).
733. N **stoarbma|spálfu** 'Hydrobates pelagicus, Sturmschwalbe, viharfecske' Samm. 428b.

Összetett szó: *stoarbma* 'vihar' + *spálfu* 'Delichon urbica, molnárfecske ~ Hirundo, fecske' l. 726. Valószínűleg tükörfordítás a finn *myrskypääsky*, sv. *stormspalv* 'Hydrobates pelagicus, viharfecske' szóból.

734. S **stoerelhaepkie** 'Accipiter gentilis, Habicht, héja' BeM 293b.

Összetett szó: *stoere* 'nagy' + *haepkie* 'Falco, sólyom' l. 330., vö még *stjuärebe haapkie* 'Accipiter gentilis' l. 690.

735. N **stohkkelrievdu** | I *stokkelriäv'du* 'Lagopus lagopus ♂, Moorschneehahn, sarki hófajd ♂ tavasszal' Qv. 313., Lag. 5782: 2., Samm.–Mor. 71b, Samm. 429a.

Összetett szó: *stohkki* 'korhadt nyírfarönk' + *rievdu* 'szembetűnő hófajd-, ill. rénegyed (összetételi utótagként)'. A nevet motiválhatta mind a madár tollazatának színe, mind élőhelye.

736. N **stohkkelspálfu** 'Apus apus, Mauersegler, sarlósfecske' PLukk. 139a, Lukk.–Solb. 17, Samm. 429a.

Összetett szó: *stohkki* 'korhadt nyírfarönk' l. 735. + *spálfu* 'Delichon urbica, molnárfecske ~ Hirundo, fecske' l. 726. A nevet valószínűleg a madártollazatának színe motiválta.

737. N **stohpolháigir** 'Ciconia ciconia, Weißstorch, fehér gólya' Aikio 235.

Összetett szó: *stohpu* 'kunyhó, szoba' + *háigir* 'Ardea cinerea, szürke gém' l. 333. Újabb keletű névadás, melyet feltehetőleg a gólya fészekrakási szokása és a szürke gémhez való hasonlósága motivált.

738. N **stohpolspálfu** 'Delichon urbica, Mehlschwalbe, molnárfecske' Lukk.–Solb. 15, Samm. 429a.

Összetett szó: *stohpu* 'kunyhó, szoba' l. 737. + *spálfu* 'Delichon urbica, molnárfecske ~ Hirundo, fecske' l. 726. Valószínűleg tükörfordítás a sv. *hussvala* 'Delichon urbica, molnárfecske' szóból.

739. N **stukkelgoalssi** 'Anas platyrhynchos, Stockente, tőkés réce' Qv. 312.

Összetett szó: *stukke* 'korhadt nyírfarönk' l. 735. + *goalssi* 'Mergus, bukó' l. 277.

740. S **str'ikse ~ str'iktse** 'Anas crecca, Krickente, csörgő réce ~ Melanitta nigra, Trauerente, fekete réce' Qv. 314., Coll. 90, Lag. 7036., Hass. 1254b.
Talán hangutánzó eredetű, hangja csörgésre emlékeztető *kri-kri-kri* (EM 60).
741. N **struhcca ~ struhccaloddi** 'Struthio camelus, Strauss, strucc ~ egy csúnya madár, az egyik adatközlő szerint: Aegolius funereus, Rauhfußkauz, gatyáskuvik', Niels. III/568, Samm. 429b.
Valamelyik környező nyelvből átvett szó, a pontos átadó nyelv megállapíthatatlan. A 'Struthio camelus' jelentés későbbi, Nielsen idejében a lapp anyanyelvű beszélők a struccot még legfeljebb leírások, esetleg képek alapján ismerték, ezért a bizonytalan és pontatlan jelentés. Az utótag jelentése 'madár' l. 503.
742. N **stuoralgáiru** 'Larus hyperboreus, Eismöwe, jeges sirály' Samm. 430a.
Összetett szó: *stuora* 'nagy' l. 734. + *gáiru* 'Larus marinus, dolmányos sirály' l. 237.
Minden *stuora*-, ill. *stuorra*- előtagú szóra igaz, hogy amennyiben csak az újabb forrásokban fordulnak, úgy nagymértékben valószínűsíthető, hogy újabb keletű, mesterséges névadással van dolgunk, mégpedig leggyakrabban tükörfordítással.
743. N **stuoralgiljobaš** 'Anser albifrons, Blässgans, nagy lilik' Samm. 430a.
Összetett szó: *stuora* 'nagy' l. 734. + *giljobaš* 'Anser erythropus, kislilik' l. 264.
744. N **stuoralguškásttat** 'Numenius arquata, großer Brachvogel, nagypóling' Samm. 430a, Aikio 103.
Összetett szó: *stuora* 'nagy' l. 734. + *guškásttat* 'Numenius phaeopus, póling' l. 325.
745. N **stuoralháskil** 'Stercorarius skua, großer Raubmöwe, nagy halfarkas' Samm. 430a.
Összetett szó: *stuora* 'nagy' l. 734. + *háskil* 'Stercorarius parasiticus, ékfarkú halfarkas' l. 343.
746. L **stuormā(h)kāstahka** 'Gallinago gallinago, Bekassine, sárszalonka' Grundstr. 563b.
Összetett szó: *stuor* 'nagy' l. 734. + *mā(h)kāstahka* 'Gallinago gallinago, sárszalonka' l. 514.

747. N **stuorralčoavžžu** | I *stuorra čeäyžuj* 'Tringa nebularia, Grünschenkel, szürke cankó' Niels. III/572, Lag. 7074: 3., PLukk. 139a, EItk. 310., Samm. 430ab, Aikio 106.
Összetett szó: *stuorra* 'nagy' l. 734. + *čoavžžu* 'Tringa, cankó' l. 154.
748. N **stuorralčuonja** 'Anser fabalis, Saatgans, vetési lúd' Qv. 371., Niels. III/572, Lag. 7074: 4.,Lukk.–Solb. 122, Aikio 38.
Összetett szó: *stuorra* 'nagy' l. 734. + *čuonja* 'Anser, lúd' l. 160.
749. N **stuorralfiehta** | I *stuor'ralviettu* 'Aythya marila, Bergente, hegyi réce' Niels. III/571, Lukk.–Solb. 63, Samm.–Mor. 72a, EItk. 4570: 1. Aikio 51.
Összetett szó: *stuorra* 'nagy' l. 734. + *fiehta* 'Aythya marila, hegyi réce' l. 211.
750. N **stuorralgilljá** 'Anser albifrons, Blässgans, nagy lilik' Samm. 430b.
Összetett szó: *stuorra* 'nagy' l. 734. + *gilljá* 'Anser erythropus, kislilik' l. 264.
751. N **stuorralgoalsi** 'Mergus merganser, Gänsesäger, nagybukó' Qv. 125., Lukk.–Solb. 74.
Összetett szó: *stuorra* 'nagy' l. 734. + *goalsi* 'Mergus, bukó' l. 277.
752. I **stuorra kajjuh** 'Larus argentatus, Silbermöwe, ezüstsirály' Qv. 97.
Összetett szó: *stuorra* 'nagy' l. 734. + *kajjuh* 'Rissa tridactyla, csüllő' l. 232.
753. N **stuorraloddi ~ stuoralloddi** | I *stuor'rallodde* 'Larus argentatus, Silbermöwe, ezüstsirály ~ Larus hyperboreus, Eismöwe, jeges sirály' Friis, Qv. 218., Niels. III/572, Lag. 7074: 13., PLukk. 139ab, Samm.–Mor. 72a, Samm. 40ab.
Összetett szó: *stuorra* 'nagy' l. 734. + *loddi* 'madár' l. 503.
754. N **stuorralrásttis** 'Turdus viscivorus, Misteldrossel, léprigó' Qv. 250., Samm. 430b.
Összetett szó: *stuorra* 'nagy' l. 734. + *rásttis* 'Turdus, rigó' l. 604.
755. N **stuorralskáiti** 'Stercorarius skua, großer Raubmöwe, nagy halfarkas' Aikio 114.
Összetett szó: *stuorra* 'nagy' l. 734. + *skáiti* 'Stercorarius longicaudatus, nyílfarkú halfarkas' l. 695. Valószínűleg tükörfordítás a finn *isokihu*, sv. *storlabb*, norv. *storjo* 'Stercorarius skua' szavakból.

756. N **stuorralskávli** 'Larus hyperboreus, Eismöwe, jeges sirály' Aikio 123.
 Összetett szó: *stuorra* 'nagy' l. 734. + *skávli* 'Larus canus, viharsirály' l. 698. Valószínűleg tükörfordítás a finn *isolokki* 'Larus hyperboreus' szóból.
757. N **stuorralskuolfi** 'Bubo bubo, Uhu, uhu' Samm. 430b.
 Összetett szó: *stuorra* 'nagy' l. 734. + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 710.
758. N **stuorralvuojaš** | I *stuora vuonječ* 'Anas platyrhynchos, Stockente, tőkés réce' Qv. 289., 392., Lag. 7074: 22., PLukk. 139b, Lukk.–Solb. 72, Samm. 430b.
 Összetett szó: *stuorra* 'nagy' *stuorra* l. 734. + *vuojaš* 'Anas acuta, nyílfarkú réce' l. 864.
759. N **sultnjun(ne)lhávdda** 'Somateria mollissima, Prachteiderente, cifra pehelyréce' Qv. 315.
 Többszörösen összetett szó: *sult(e)* 'kövér, hájas' + *njun(ne)* 'orr, csőr' l. 46. + *hávdda* 'Somateria mollissima, pehelyréce' l. 344.
760. N **suoidnelčiksa** 'Anas querquedula, Knäkente, böjti réce' Samm. 434a, Aikio 47.
 Összetett szó: *suoidni* 'széna' + *čiksa* 'Anas crecca, csörgő réce' l. 151. Valószínűleg tükörfordítás a finn *heinätavi* 'Anas querquedula, böjti réce' szóból.
761. N **suoidnelsuorsá** 'Anas platyrhynchos, Stockente, tőkés réce' Samm. 434a.
 Összetett szó: *suoidni* 'széna' l. 760. + *suorsá* 'Anas, (vad)kacsa ~ réce' l. 765.
762. N **suolalskáiti** 'Stercorarius parasiticus, Schmarotzerraubmöwe, ékfarkú halfarkas' Aikio 112.
 Összetett szó: *suola* 'tolvaj, rabló' + *skáiti* 'Stercorarius longicaudatus, nyílfarkú halfarkas' l. 695.
763. N **suorrelfállli** 'Milvus milvus, roter Milan, vörös kánya' Samm. 435b.
 Összetett szó: *suorri* 'ág, elágazás, terpesz' + *fállli* 'Falco, sólyom' l. 208. Valószínűleg részleges tükörfordítás a finn *isohaarahaukka* 'ua' szóból.

764. N **suorrespálfu** 'Hirundo rustica, Rauchschwalbe, füsti fecske' Samm. 435b, Aikio 155.
 Összetett szó: *suorri* 'ág, elágazás, terpesz' l. 763. + *spálfu* 'Delichon urbica, molnárfecske ~ Hirundo, fecske' l. 726. Valószínűleg tükörfordítás a finn *haarapääsky* 'ua' szóból.
765. N **suorsá** | K: Ko. Kld. *čue*'*ršš* 'Anas (platyrhynchos), (Stock)ente, (tőkés)réce' Friis, Qv. 325., Niels. III/601, Lag. 7178., T.I.Itk. 682a, Mos.–Samm. 17b, Samm. 435b.
 Finn jövevémszó: < *sorsa* 'Anas, (vad)kacsa, réce'. SKES, SSA (*sorsa* alatt).
766. N **suotnjolčovžoš** 'Limicola falcinellus, Sumpfläufer, sárjárom' Lukk.–Solb. 92.
 Összetett szó: *suotnju* 'mocsár, láp' + *čovžoš* 'Tringa, cankó' (dem.) l. 154. Valószínűleg tükörfordítás a finn *jänkäsirriäinen*, ill. a sv. *myrsnäppa* 'Limicola falcinellus, sárjárom' szóból.
767. N **suotnjolliráš** 'Limicola falcinellus, Sumpfläufer, sárjárom' Lukk.–Solb. 95.
 Összetett szó: *suotnju* 'mocsár, láp' l. 766. + *liráš* 'Tringa (hypoleucos), (billegető) cankó' l. 496. Valószínűleg tükörfordítás a finn *jänkäsirriäinen*, sv. *myrsnäppa* 'Limicola falcinellus' szavakból.
768. N **suotnjolviroš** 'Limicola falcinellus, Sumpfläufer, sárjárom' Samm. 436a.
 Összetett szó: *suotnju* 'mocsár, láp' l. 766. + *viroš* 'Calidris, partfúró' l. 857. Valószínűleg tükörfordítás a finn *suosirri* 'Calidris alpina, Alpenstrandläufer, havasi partfúró' szóból.
769. N **suovkalcihci** 'Emberiza schoeniclus, Rohrammer, nádi sármány' Aikio 233.
 Összetett szó: *suovka* 'füzes liget' + *cihci* 'kismadár' l. 106. Valószínűleg tükörfordítás a finn *pajusirkku* 'Emberiza schoeniclus' szóból.
770. N **suovralgoalsse** 'Mergus merganser, Gänsesäger, nagybukó' Qv. 316., Lag. 7189.
 Összetett szó: *suovra* 'szemét, hulladék' + *goalsse* 'Mergus, bukó' l. 277. A névadás motivációját nem sikerült megfejteni, esetleg arra lehet gondolni, hogy ha a madár odúban fészkel, tojásait az ott található törmelékre helyezi, s nem béleli ki.

771. K: Kld. **suutto** 'Lyrurus tetrix ♀, Birkhenne, nyírfajd tojója' T.I.Itk. 538a.
Ismeretlen eredetű; talán elírás a *snåttuo* ~ *snuhtoo* 'Lyrurus tetrix ♀' l. 715. helyett, ám ez ellen szól a nagy területi különbség, melyet T.I.Itk. azzal magyaráz, hogy Fellman tévedett mind az íráskép, mind a nyelvjárás tekintetében.
772. N **suvlá** 'Sula bassana, Basstölpel, szula' Aikio 30.
Újabb átvétel a finnől vagy svédből, vö. finn *suula* 'Sula bassana', sv. *havssula* 'Sula bassana'.
773. N **sùògulas** 'Philomachus pugnax, Kampfläufer, pajzsos cankó' Lag. 7144.
Finn jövevényszó: < *suokulainen* 'Philomachus pugnax, pajzsos cankó'. Lag.
774. P **sváluon** 'Hirundo, Schwalbe, fecske' Lag. 7214.
Svéd jövevényszó: < *svala* 'Hirundo, fecske'. Lag., vö. még *spålfu* 'Hirundo' l. 726.
775. S **svaanaa** 'Cygnus cygnus, Singschwan, énekes hattyú' Lag. 7217., Hass. 1278a.
Skandináv jövevényszó: < norv. *svane*, sv. *svan* 'Cygnus cygnus, énekes hattyú'. QvNordLehnw. 329.

Š

A š- kezdetűeket l. még *sj*- alatt is.

776. K: Ko. **šavšlõdd** 'Rissa tridactyla, Dreizehenmöwe, csüllő' Qv. 318., T.I.Itk. 546a.
Összetett szó: *šavš* 'Mallotus villosus, Kapelan, kapelán' + *lõdd* 'madár' l. 503.
777. N **šilljõcihci** 'Passer domesticus, Hausspreling, házi veréb' Aikio 212.
Összetett szó: *šillju* 'sátor előtere; udvar' + *cihci* 'kismadár' l. 106. Újabb keletű névadás, melyet a madár élőhelye (jelen esetben az udvar tekintendő annak) motívált. Ezt az összetételt némileg mesterkéltnek érzem, hiszen más madárnevekben ez az előtag egyáltalán nem fordul elő, s hagyományosan nem is fordulhatott elő, mivel a számi lakóhelyeknek csak a legutóbbi időkben lett udvaruk.
778. P **školtņjo** 'kleiner Specht mit Haube auf dem Kopf, kis csuklyásfejű harkály' Lag. 7371.
Képzett szó: *škuol(ņja)* 'parasztasszony' + *-ņjo* főnévképző.

779. P **šnjisparra** 'Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' Qv. 322.
Skandináv jövevényszó, vö. sv. *snösparv* 'Plectrophenax nivalis, hósármány', tkp. 'hó' + 'veréb'.

780. K: Ko. Kld. T **šuábarj** ~ **šopri** 'Mergus serrator, Mittelsäger, örvös bukó' Qv. 323., T.I.Itk. 562b, Mos.–Samm. 120a.
Vagy hangutánzó eredetű, vagy finnségi, valószínűleg karjalai jövevényszó, vö. finn *soperkko* ~ *soperikka* ~ *soperkka* ~ *soperko*, karj. *šoperka* 'Mergus serrator'. SKES.

781. L **švačet(aš)** 'Motacilla, Bachstelze, billegető' Wikl. 139b, Qv. 327.
Képzett szó: *švačča-* 'mozog, mozgat' + *-taš* főnévképző.

T

A *t-* kezdetűeket l. még *d-* alatt, a *tj-* és *tš-* kezdetűeket *č-* alatt, *ts-* kezdetűeket *c-* alatt is.

782. L **taggēlčuokkun** 'graubrauner Strandvogel von der Größe der Stars, seregély-nagyságú szürkésbarna parti madár → ?Tringa glareola, Bruchwasserläufer, réti cankó ~ ?Philomachus pugnax, Kampfläufer, pajsos cankó' (A lehetséges konkrét jelentéseket ornitológusokkal egyeztetve következtetem ki.) Lag. 745., 7620–621.
Összetett szó: *taggē* 'moszat' + *čuokkun* 'kismadár' (összetételi utótagként).

783. K: Kld. **tea'lnj** ~ **tea'lnja** ~ **kuâlddtea'lnj** 'Plectrophenax nivalis, Schneeammer, hósármány' T.I.Itk. 579b.
Ismeretlen eredetű; az összetett alak előtagja *kuâldd* 'hó(esés)' l. 449.

784. K: Kld. **tedr(a)** ~ **tedri** 'Lyrurus tetrix, Birkhuhn, nyírfajd' T.I.Itk. 580a.
Karjalai jövevényszó: < *tetri* ~ *tedri* 'Lyrurus tetrix, nyírfajd'. SKES, SSA (*teeri* alatt).

785. N **tēi'sta** 'Cepphus grylle, Gryllteiste, fekete lumma' QvNordLehnw. 127.
Skandináv jövevényszó: < norv. *teiste* 'Cepphus grylle, fekete lumma'. QvNordLehnw. 127.

786. L **ter'melrastes** 'Turdus torquatus, Ringdrossel, örvös rigó' Wikl. 103b, 144a.
 Összetett szó: *ter'me* 'domb, meredek part' l. 184. + *rastes* 'Turdus, rigó' l. 604.
787. I **termilspáálváž** 'Riparia riparia, Uferschwalbe, parti fecske' EItk. 4464.
 Összetett szó: *termi* 'domb, meredek part' l. 184. + *spáálváž* 'Delichon urbica, molnárfecske ~ Hirundo, fecske' (dem.) l. 726.
788. I **tir(i)lihhááž** 'Calidris temminckii, Temminck-Strandläufer, Temminck-partfutó' EItk. 5002.; Qv. 66.
 Valószínűleg hangutánzó eredetű, jellemző hangjai az északi lapp leírásban *gilili* és *drrr* (Aikio 93), a magyar leírásban *tirr* (EM 130) vagy *trrrri* (Schmidt 2000: 314). A szó végén kicsinyítő képző található.
789. N **tirru** 'Sterna, Seeschwalbe, csér' Lag. 7866.
 Finn jövevényszó: < *tiira* 'Sterna, csér'. Lag. A finn szó a svéd nyelvjárásokba is bekerült, így nem lehetetlen az sem, hogy a lapp nem közvetlenül a finnből, hanem a svédből vette át, vö. SSA (*tiira* alatt)
790. N **tiuhttu** 'Tringa, Wasserläufer, cankó' Lag. 7877.
 Finn jövevényszó: < ?*tiutti*, *tiuhta* 'Tringa (erythropus), (füstös) cankó'. Lag. (Lag. csak annyit mond a szó eredetéről, hogy finn jövevényszó, de a finn szót nem adja meg hozzá. Az említett finn nevek Häkkinentől valók, ott elsősorban a lappföldi finn nyelvjárásokból származó forrásokban fordul elő (Häkkinen 316–7).
791. L **tjähtjēlkásjkē** 'ein Vogel, der sich gern am Wasser aufhält, víznél szívesen tartózkodó madár ~ Numenius phaeopus, Regenbrachvogel, kis póling' Grundstr. 1145a, Qv. 135.
 Összetett szó: *tjähtjē* 'víz' l. 111. + *kásjkē* ? = *kusjkā* 'Numenius, póling' l. 325.
792. S **tjoodsele** 'Wildente, vadkacsa' Hass. 1334b; Qv. 366., Lag. 498: 20.
 Talán finnugor eredetű szó, vö. mdE *šenš* ~ *šenže* 'Ente, (vad)kacsa, réce', votj. *čęž* ~ *čož* 'ua', zürj. *čęž* ~ *čęž* 'Wildente', osztj. *čač* ~ *čoš* ~ *šoš* 'Wildente ~ eine Wasservogel, egy vízimadár ~ Wildentart mit blauen Schnabel, kékcsőrű vadkacsafajta', vog. *sēs* ~ *šęš* ~ *sās* 'Anas platyrhynchos, Stockente, tőkés réce'. A fel-tételezett PFU alapalak *čęč3 ~ *čęnč3*. FUV, UEW 58.

793. N **toardnalgájon** 'Corvus monedula, Dohle, csóka' Aikio 207.

Összetett szó: *toardna* (Samm.-nál: *doardna*) 'torony' + *gájon* '?csóka'. Az utótagra más forrásban nem találtam adatot, de a madár neve svédül *kaja*, norvégul *kaie*, így valószínűleg ezek átvételéről van szó. A szó újabb keletű névadás a Samm.-féle *bealdogáranas*, tkp. 'mezei holló' l. 49. helyett. Mindkét elnevezés a madár élőhelyére utal, s mindkét előtagnak megvan a létjogosultsága, hiszen a csóka előszeretettel fészkel templomtornyokban, ugyanakkor táplálékát gyakran gyűjti mezőkön is. A Samm.-féle név annyiban szerencsésebb, hogy már korábban is ismert elemekből alkotta meg az új kifejezést, nem használt hozzá újabb keletű átvételt.

794. S **ts'ij̄tseke ~ tjujhtjeke ~ tsyjhtseke ~ tjjjhtjeke ~ tsyjhtseke ~ tjjjhtjeke ~ tjjjhtjehke ~ tjjjhtjehke** 'Parus major, Kohlmeise, széncinege' Hass. 1369b, 1370a, BeM 320ab, 330a.

Képzett szó: *tsijts'edh* 'csicsereg' + *-eke* főnévképző.

795. K: Ko. † **tsit̄selrāniš** 'Tringa hypoleucos, Flußuferläufer, billegető cankó' T.I.Itk. 635a.

Összetett szó: *tsitse* (*cizaš*) 'kismadár' l. 106. + *rāniš* 'szürke' l. 589. Az összetételi tagok ilyen sorrendje meglehetőse szokatlan a lapp nyelvjárásokban, a színre utaló elem minden más madárnévben előtagként áll. Az északi lappban hasonló elemekből álló szó más jelentésben fordul elő: *rāneslcihci* 'Passer domesticus, házi veréb' l. 591., ill *rāneslcizáš* 'Parus montanus, kormosfejű cinege ~ Passer montanus, mezei veréb' l. 592.

796. K: Ko. **tšáhppelraddljeaggelloddi** 'Pluvialis apricaria, Goldregenpfeifer, aranylile' T.I.Itk. 646b.

Többszörösen összetett szó: *čáhppe(s)* 'fekete' l. 117. + *radd* 'mell, begy' l. 637. + *jeagge* 'mocsár, láp' l. 376. + *loddi* 'madár' l. 503.

797. K: Ko. **tšappes|sait|ñun|jädde|lodd** 'Tringa erythropus, dunkler Wasserläufer, füstös cankó'. T.I.Itk. 53a.

Többszörösen összetett szó: *tšappes* 'fekete' l. 117. + *sait* 'lándzsa, dárda' + *ñun* 'orr, csőr' l. 46. + *jädde* 'mocsár, láp' l. 376. + *lodd* 'madár' l. 503. A *sait|ñun|jädde|lodd* önállóan is használatos madárnévként, vö. 671.

798. K: Kld. T **tšābar** 'Larus marinus, Mantelmöwe, dolmányos sirály ~ Larus argentatus, Silbermöwe, ezüstsirály' T.I.Itk. 640a, Kur. 385a.
Talán hangutánzó eredetű; az orosz nyj. *чабар* 'fiatal sirály' a lapp szó átvétele. T.I.Itk., Vasmer 4: 308.
799. K: Kld. **tšieggkōnjč** 'Oenanthe oenanthe, Steinschmätzer, hantmadár' T.I.Itk. 654b.
Összetett szó: *čiegg* 'porc' + *kōnjč* 'karom; láb' l. 2.
800. K: Kld. **tšiiiviiškōnjč** 'Limicola falcinellus, Sumpfläufer, sárjárom ~ Anas crecca, Krickente, csörgő réce' T.I.Itk. 669b.
Összetett szó: *tšiiiviiš* '?a madár hangjának utánzása' + *kōnjč* 'karom; láb' l. 2.
801. K: T **tšurekkai** 'Numenius, Brachvogel, póling' T.I.Itk. 696b.
Képzett szó: *tšured* 'szól (póling)' + *-(k)kai* főnévképző.
802. K: Kld. **tūd'eňč** 'Gallinago, Schnepfe, szalonka' T.I.Itk. 612a.
Ismeretlen eredetű.
803. I **tuodar|välli** 'Falco rusticolus, Gerfalke, vadászsólyom' EItk. 5396.
Összetett szó: *tuodar* 'tundra, tarhegy' l. 196. + *välli* 'Falco, sólyom' l. 208.
804. K: Ko. **tuōddâr|repp** '?Lagopus lagopus, Moorschneehuhn, sarki hófajd' T.I.Itk. 432a, 614a. A szótárban 'tuntuririekko (ei kiiruna)' áll; a Nykysuomen sanakirja szerint viszont *tuntuririekko* = *kiiruna*. Ennek ellenére a 'riekko' jelentést vettem figyelembe, mivel talán ez áll legközelebb az Itkonen által megadotthoz. Häkkinennél a *tuntuririekko* szintén a 'Lagopus lagopus' jelentésű nevek között van felsorolva (Häkkinen 302–3).
Összetett szó: *tuōddâr* 'tundra, tarhegy' l. 196. + *repp* (*rievssat*) 'Lagopus lagopus, sarki hófajd' l. 621.
805. K: T † **tupij** 'Cuculus canorus, Kuckuck, kakukk' Genetz 682., Qv. 76., T.I.Itk. 621a.
Hangutánzó eredetű; az állat hangját utánzó szó a *tupū*. Genetz, Itk.

806. N **tüllüt** 'Charadrius hiaticula, Sandregenpfeifer, parti lile' Lag. 811b.

Finn jövevényyszó: < *tylli* 'Charadrius hiaticula, parti lile'. SKES, SSA (*tylli*¹ alatt).

U

807. N **uccalčaitne** | I *ucca čásni* 'Dendrocopus minor, Kleinspecht, kis tarkaharkály' Qv. 342.

Összetett szó: *ucca* 'kicsi' + *čaitne* 'Picoides tridactylus, háromujjú harkály' l. 131.

808. N **ucca čuödnjagaš** 'Anser erythropus, Zwerggans, kislilik' Qv. 371.

Összetett szó: *ucca* 'kicsi' l. 808. + *čuödnjagaš* 'Anser, lúd' (dem.) l. 160.

809. N **uccalfiehta** I *uccalviettuž* ~ *-viettagaž* (dem.) 'Aythya fuligula, Reiherente, kontyos réce' Lag. 7074: 6., EItk. 5222: 1., 5526: 2.

Összetett szó: *ucca* 'kicsi' l. 808. + *viettuž* 'Aythya marila, hegyi réce' l. 211.

810. N **ucca jëggellodde** 'Limicola falcinellus, Sumpfläufer, sárjáró' Qv. 182.

Többszörösen összetett szó: *ucca* 'kicsi' l. 808. + *jëgge* 'mocsár, láp' l. 376. + *lodde* 'madár' l. 503.

811. I **ucca oppuž** 'Aegolius funereus, Rauhfußkauz, gatyás kuvik' Qv. 191.

Összetett szó: *ucca* 'kicsi' l. 808. + *oppuž* 'Bubo bubo, uhu' l. 409.

812. N **uceb ruoššalgaranas** 'Lanius excubitor, Raubwürger, nagy őrgébics' Friis, Qv. 272.

Többszörösen összetett szó: *uceb* 'kicsi' (komp.) l. 808. + *ruošša* 'orosz' l. 654. + *garanas* 'Corvus corax, holló' l. 241. (*ruoššagaranas* 'Pica pica, szarka' l. 654.)

813. N **uceb skarffa** 'Phalacrocorax aristotelis, Krähenscharbe, üstökös kárókatona' Qv. 289.

Összetett szó: *uceb* 'kicsi' (komp.) l. 808. + *skarffa* 'Phalacrocorax carbo, kárókatona' l. 696.

814. K: Ko. † **uc gajegaž** 'Larus canus, Sturmmöwe, viharsirály' Qv. 97., T.I.Itk. 704a.

Összetett szó: *uc* 'kicsi' l. 808. + *gajegaž* 'Larus, sirály' (dem.) l. 232.

815. N **uhca|báiski** 'Larus minutus, Zwergmöwe, kis sirály' Aikio 116.
 Összetett szó: *uhca* 'kicsi' l. 808. + *báiski* 'Larus canus, viharsirály' l. 36. Valószínűleg tükörfordítás a finn *pikkulokki* 'Larus minutus' szóból.
816. N **uhca|buvvedat** 'Charadrius dubius, Flußregenpfeifer, kis lile' Aikio 84.
 Összetett szó: *uhca* 'kicsi' l. 808. + *buvvedat* 'Charadrius hiaticula, Sandregenpfeifer, parti lile' l. 93. Újabb szóalkotás a Samm.-féle *deaggabuvvedat* 'Charadrius dubius' l. 174. helyett.
817. N **uhca|cihci** 'Emberiza pusilla, Zwergammer, törpesármány' Aikio 231.
 Összetett szó: *uhca* 'kicsi' l. 808. + *cihci* 'kismadár' l. 106. Újabb szóalkotás a Samm.-féle *deaggacihci* 'Emberiza pusilla' l. 175. helyett.
818. N **uhca|čáihni** 'Dendrocopus minor, Kleinspecht, kis tarkaharkály' Aikio 150.
 Összetett szó: *uhca* 'kicsi' l. 808. + *čáihni* 'Picoides tridactylus, háromujjú harkály' l. 131. Újabb szóalkotás a Samm.-féle *deaggačáihni* 'Dendrocopus minor' l. 176. helyett.
819. N **uhca|čovžoš** 'Calidris minuta, Zwergstrandläufer, apró partfutó' Niels. III/691, Lukk.–Solb. 98.
 Összetett szó: *uhca* 'kicsi' l. 808. + *čovžoš* 'Tringa, cankó' (dem.) l. 154.
820. N **uhcalmeahkástat** 'Lymnocyptes minimus, Zwergschnepfe, kis sárszalonka' Aikio 96.
 Összetett szó: *uhca* 'kicsi' l. 808. + *meahkástat* 'Gallinago gallinago, sárszalonka' l. 514.
821. N **uhca|šilljolichci** 'Passer montanus, Feldsperling, mezei veréb' Aikio 213.
 Többszörösen összetett szó: *uhca* 'kicsi' l. 808. + *šilljo* 'udvar' l. 777. + *cihci* 'kismadár' l. 106.; *šilljolichci* 'Passer domesticus, házi veréb' l. 777. Valószínűleg tükörfordítás a finn *pikkuvarpunen* 'Passer montanus' szóból. Az újabb névadásra nem feltétlenül volt szükség, hiszen a mezei verébnak volt korábbi neve is az északi lappban, vö. *beibbošcihci* l. 57., *ránescihci* l. 591. A két Samm.-féle név sem igazán szerencsés összetétel: a *beibbošcihci* két madárnévből alakult, míg a *ránescihci*

mellett létezik *ránescizáš* szó is 'Parus montanus, kormosfejű cinege' jelentésben is (bár Qv.-nál 'Passer domesticus') l. 592., így a két hasonló alak használata zavaró lehet. Ugyanakkor Aikio névadása azért nem tekinthető igazán sikeresnek, mert a *šilljocihci* tag meglehetősen mesterkéltséggel: egyetlen más madárnév előtagjaként sem találunk 'udvar' jelentésű szót.

822. N **uhcalviroš** 'Calidris minuta, Zwergstrandläufer, apró partfutó' Samm. 453a, Aikio 92.

Összetett szó: *uhca* 'kicsi' l. 808. + *viroš* 'Calidris, partfutó' l. 857. Valószínűleg tükörfordítás a finn *pikkusirri* 'ua' szóból.

823. L **uhtsalmā(h)kāstahka** 'Lymnocyptes minimus, Zwergschnepfe, kis sárszalonka' Qv. 233., Grundstr. 563b.

Összetett szó: *uhtsa* 'kicsi' l. 808. + *mā(h)kāstahka* 'Gallinago gallinago, sárszalonka' l. 514.

824. K: Kld. **ull'edt** 'ein Wasservogel (Alk?), egy vízimadár (alka?)' T.I.Itk. 700a.

Képzett szó: *olljed* 'felrikolt' + *-(d)t* névszóképző.

825. L **ucca-kql^ese** 'Mergus serrator, Mittelsäger, örvös bukó' Wikl. 44a, Qv. 125.

Összetett szó: *ucca* 'kicsi' l. 808. + *kql^ese* 'Mergus, bukó' l. 277.

826. N **upmolcizaš ~ ummolcizaš** 'Carduelis flammea, Birkenziesig, zsezse' Qv. 377., Niels. III/691, Lag. 8251: 2., Lukk.–Solb. 35, Samm. 455b, Aikio 218.

Összetett szó: *upmol* 'barka' + *cizaš* 'kismadár' l. 106.

827. N **urbil** 'Carduelis flammea, Birkenziesig, zsezse' Samm. 455b.

Talán a finn *urpiainen* 'Carduelis flammea, zsezse' szó átvétele.

828. S **urries|vuanhtsa** 'Gallus domesticus ♂, Hahn, kakas' BeM 332b.

Összetett szó: *urries* 'hím' l. 354. + *vuanhtsa* 'Gallus domesticus, házityúk' l. 872.

829. L **ur'jä** 'Anthus pratensis, Wiesenpieper, réti pityer' Grundstr. 1336a.

Ismeretlen eredetű.

830. S **uttjebe haapkie** 'Accipiter nisus, Sperber, karvaly' Hass. 713a.
Összetett szó: *uttjebe* 'kicsi' (komp.) l. 808. + *haapkie* 'Falco, sólyom' l. 330.

831. N **uvlohávut** 'Pernis apivorus, Wespenbussard, darázsölyv' Aikio 62.
Összetett szó: *uvlo* 'dongó, poszméh' + *hávut* '? Falco, sólyom'. Az utótag ebben a formában önálló használatban nem ismeretes; utótagként l. még *jeaggehávut* 'Circus cyaneus, Kornweihe, kékes rétihéja' 379.; a szó talán összefügg a *hapak* ~ *hapuk* 'Falco, sólyom' l. 330. szóval.

V

832. S **vaarlhüge ~ vaarlhuge** 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly' Lag. 8441., Hass. 1399a, BeM 336a.

Összetett szó: *vaar(ie)* 'hegy' + *hüge* 'lecsapó (melléknévi igenév)'. Nevét az motíválhatta, hogy villámgyorsan csap le a kiszemelt zsákmányra, kedvelt élőhelye pedig a sarkvidéki tundra és domvidék.

833. K: T † **vačeļ** 'Gallinago, Schnepfe, szalonka' Genetz 1756., Qv. 382., T.I.Itk. 706b.
Talán a *vīčči-* 'fut, szalad' szó származéka.

834. L **vāhpālis ~ vāhpālij** 'Aegolius funereus, Rauhfußkauz, gatyás kuvik' Qv. 380., Grundstr. 1371a.
Ismeretlen eredetű.

[**vāļle ~ vaļl** l. *fālli* alatt l. 208.]

835. L **valtītj** 'Buteo buteo, Mäusebussard, egerészölyv' Qv. 379., Grundtr. 1366b.
Talán a sv. *falk* 'Falco, Falke, sólyom' átvétele, melynek végén kicsinyítő képző található.

836. N **varrelcicaš** | I *varrelcisač* 'Calcarius lapponicus, Spornammer, sarkantyús sármány' Qv. 381., Lag. 8454: 3., 8638: 3.
Összetett szó: *varre* 'hegy' l. 832. + *cicaš* 'kismadár' l. 106.

837. N **várrelbeštor** 'Motacilla cinerea, Gebirgstelze, hegyi billegető' Aikio 159.

Összetett szó: *várri* 'hegy' l. 832. + *beštor* 'Motacilla alba, barázdabillegető' l. 59. Újabb keletű név; talán tükörfordítás a német *Gebirgstelze* vagy orosz *горная трясогузка* 'Motacilla cinerea' szóból. Mivel a tükörfordítások forrásnyelve általában valamely környező nyelv szokott lenni, ezekben azonban más típusú összetételeket találunk (finn *virtavästäräkki*, sv. *forsärla*, norv. *vintererle*), az eredeztetés ezen pontja kissé bizonytalan. Ugyanakkor nem vethető el sem a német, sem az orosz mint forrásnyelv, Aikio ugyanis gyakran közöl orosz nyelvi alakokat is, a német pedig az ornitológia egyik fontos nyelve.

838. K: T **vāžlonte** 'ein Seevogel mit weißen Flügelspiegeln, weißem Bauche und rötlichen Füßen, der gut fliegt und auf dem Wasser läuft, fehér szárnytükrű, fehér hasú és vöröses lábú vízimadár, amely jól repül, és a vízben fut' Genetz 1757., T.I.Itk. 709a; Qv. 378.

Összetett szó: *vāž* l. alább + *lonte* 'madár' l. 503.

Az előtag talán finnugor eredetű, vö. észt *vais* ~ *väis* 'Melanitta fusca, Samtente, füstös réce', ?votj. *vati* ~ *vatsi* (᠋᠋: *vaṭi*, *vaçi*) 'Ente, kacs', zürj. *veš* ~ *vež* 'Anas penelope, Pfeifente, fütyülő réce', osztj. *wäsəγ* ~ *wäsə* ~ *wäs* 'Ente', vog. *ūasse* ~ *əazy* ~ *əucy* ~ *was* 'ua', m. *vöcsök* 'Podiceps (cristatus), Haubentaucher'. A feltételezett PFU alapalak **wajće*. FUV, TESz., MSzFE, UEW 552.

A lapp szónak a fenti szócsaládhoz való tartozása a fenti források szerint a szűk elterjedtség miatt kétséges. Véleményem szerint a lapp szó semmiképpen nem tartozik ide, s ezt nemcsak az indokolja, hogy csupán egy nyelvjárásban fordul elő, hanem az is, hogy mind Genetz, mind T.I.Itk. a *vāž* 'fiatal rénüsöző' szó alatt említi. Nem lehetetlen tehát, hogy egyszerű szóösszetételről van szó, melyben az előtag jelentése 'fiatal rénüsöző'. Az elnevezést sok minden motiválhatta, pl. a madár külseje, színe, viselkedése stb. 'madár' jelentésű utótagot egyébként madárnévi jelentésű előtaghoz nincs értelme hozzáadni, legalábbis a lapp példákban mindössze kétszer fordult elő: lpK *peäčk-lodd* 'Delichon urbica, molnárfeicske' l. 58., ill. lpI *pejpponloddääž* 'Fringilla coelebs, erdei pinty' l. 567. Mivel nem tudjuk pontosan, milyen madárról van szó, nem is lehet teljes értékű magyarázatot adni, de ezt a lehetőséget semmi esetre sem szabad elvetni.

[**välli** l. *fälli* alatt l. 208.]

839. N **veiggelcicaš** 'Turdus iliacus, Rotdrossel, szőlőrigó' Qv. 398.
Összetett szó: *veigge* 'homály, szürkület' + *cicaš* 'kismadár' l. 106.
840. N **veigelfállli** 'Falco vespertinus, Rotfußfalke, kék vércse' Samm. 468a.
Összetett szó: *veaigi* 'homály, szürkület' l. 839. + *fállli* 'Falco, sólyom' l. 208.
841. K: Ko. **veigillodde** 'Turdus iliacus, Rotdrossel, szőlőrigó' Samm.–Mor. 86a.
Összetett szó: *veigi* 'homály, szürkület' l. 839. + *lodde* 'madár' l. 503.
842. N **veasttreadje** 'Motacilla alba, weiße Bachstelze, barázdabillegető' Niels. III/852.
Finn jövevényszó: < *västäräkki* 'Motacilla alba, barázdabillegető'. SKES, SSA (*västäräkki* alatt).
843. N **vicardalle** 'Calidris temminckii, Temminck-Strandläufer, Temminck-partfutó' Qv. 387.
Képzett szó: *vicardallet* 'csicsereg' + Ø a jelen idejű melléknévi igenév képzője.
844. N **viexsálfállli** 'Pernis apivorus, Wespenbussard, darázsölyv' Samm. 472a.
Összetett szó: *viexsá* 'darázs' + *fállli* 'Falco, sólyom' l. 208. Valószínűleg tükörfordítás a finn *mehiläishaukka* 'Pernis apivorus, darázsölyv' szóból.
845. I **vielgis oppuv** 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly' Qv. 191., 384., EItk. 2998., 5501: 1.
Összetett szó: *vielgis* 'fehér' + *oppuv* 'Bubo bubo, uhu ~ Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 409.
846. K: T **viižvaddij** 'Hirundo, Schwalbe, fecske' T.I.Itk. 757b.
Képzett szó: *viižževad* 'csicsereg' vö. 842., 856. +-ij főnévképző.
847. N **viglačöavžžu** 'Tringa nebularia, Grünschenkel, szürke cankó' Friis, Qv. 383., Niels. III/764, Samm. 473b.
Összetett szó: *vigla* 'a madár hangjának utánzása' + *čöavžžu* 'Tringa, cankó' l. 154. A finn *viklo* 'Tringa, Schenkel, cankó' szóval csak a hangutánzás szintjén függ össze. SKES, SSA (*viklo* alatt).

848. K: Ko. **viklaloddaž** 'Tringa nebularia, Grünschenkel, szürke cankó' T.I.Itk. 753a.
 Összetett szó: *vikla* 'a madár hangjának utánzása' (a finn *viklo* 'ua' szóval csak a hangutánzás szintjén függ össze, vö. SKES, SSA) l. 857. + *loddaž* 'madár' (dem.) l. 503.
849. N **vilgeslčoačžžu** 'Tringa nebularia, Grünschenkel, szürke cankó' Lukk.–Solb. 95.
 Összetett szó: *vilges* 'fehér' l. 845. + *čoačžžu* 'Tringa, cankó' l. 154. Valószínűleg népetimológias alakulat a *viglacoačžžu* 'Tringa nebularia, szürke cankó' l. 857. helyett.
850. N **vilgesnierlčuoňjá** 'Branta leucopsis, Weißwangengans, apácalúd' Aikio 37.
 Többszörösen összetett szó: *vilges* 'fehér' l. 845. + *nier(ra)* 'arc, pofa' + *čuoňjá* 'Anser, lúd' l. 160. Valószínűleg tükörfordítás a finn *valkoposkivanhi*, sv. *vitkindad gås*, norv. *hvitkinngås* 'ua' szavakból.
851. N **vilgesnjunláhpeđovtta** 'Gavia adamsii, Gelbschnäbliger Eistaucher, fehércsőrű búvár' Aikio 234.
 Többszörösen összetett szó: *vilges* 'fehér' l. 845. + *njun* 'orr, csőr' l. 46. + *áhpe* 'nyílt tenger, széles mocsár' l. 8. + *đovtta* 'Gavia arctica, sarki búvár' l. 193.; *áhpeđovtta* 'Gavia adamsii ~ Gavia immer, jeges búvár' l. 8. Újabb keletű név, mely valószínűleg a svéd *vitnäbbad islom*, finn *valkonokkainen jääkuikka*, angol *white-billed diver* 'Gavia adamsii' szavak mintájára jött létre.
852. N **vilgeslkuolfi** 'Nyctea scandiaca, Schnee-Eule, hóbagoly' Qv. 298., 385., Niels. III/771; Samm. 475a.
 Összetett szó: *vilges* 'fehér' l. 845. + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca, hóbagoly' l. 710.
853. N **vilgeslsoadjelgáiru** 'Larus glaucoides, Polarmöwe, sarki sirály' Samm. 475a.
 Többszörösen összetett szó: *vilges* 'fehér' l. 845. + *soadja* 'szárny' l. 542. + *gáiru* 'Larus (marinus), (dolmányos) sirály' l. 237. Valószínűleg tükörfordítás a sv. *vitvingad trut* 'Larus glaucoides' szóból.
854. N **vilgeslsoadjelškávli** 'Larus glaucoides, Polarmöwe, sarki sirály' Aikio 122.
 Többszörösen összetett szó: *vilges* 'fehér' l. 845. + *soadja* 'szárny' l. 542. + *škávli* 'Larus marinus, dolmányos sirály' l. 698. Valószínűleg tükörfordítás a sv. *vitvingad*

trut 'Larus glaucoides' szóból, a Samm.-féle *vilgessoadjegáiru* 'ua' l. 853. helyett. Az újabb szóra véleményem szerint nem volt szükség: mindkét forma elfogadható, mivel a *gáiru* és a *skávli* szinonimák.

855. N **vilges|ummolcizaš** 'Carduelis hornemanni, Polarbirkenziesig, szürke zsezse' Aikio 219.

Többszörösen összetett szó: *vilges* 'fehér' l. 845. + *upmol* 'barka' l. 826. + *cizaš* 'kismadár' l. 106.; *upmolcizaš* ~ *ummolcizaš* 'Carduelis flammea' l. 826.

856. N **vintán** 'Fringilla montifringilla, Bergfink, fenyőpinty' | S *fanto* ~ *fäntuo* 'Fringilla, Fink, pinty, talán Fringilla coelebs, Buchfink, erdei pinty' | L (t)*vintan* 'Fringilla coelebs' Friis, Qv. 85., 385., Niels. III/773, Grundstr. 1420a, Hass. 487b, Lukk.–Solb. 45, Samm. 475b, Aikio 215.

Skandináv jövevényszó: < norv. *tvint* 'Fringilla', sv. nyj. *tvint* 'Passer, veréb' vagy sv. nyj. *fant* 'Parus, cinege'. QvNordLehnw. 348.

857. N **viroš** 'Calidris, Strandläufer, partfutó' | K: Ko. *pirrâž* 'Tringa hypoleucos, Flußuferläufer, billegető cankó' Friis, Lag. 8640., T.I.Itk. 379b, 748b, Samm. 476a. Talán hangutánzó eredetű. Északi lapp hangleírás nem áll rendelkezésre, a billegető cankó a magyar leírás szerint dallamos *tú-li*, ill. ehhez hasonló hangokat hallat (EM 126). A partfutók szintén hasonló, trillázó, érdes vagy ciripelésszerű hangokat adnak ki (EM 129–132). A madárnév végén kicsinyítő képző található.

[**virri** csak összetételi utótagként, vö. *gazza-virri* 'Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 248.]

858. K: Ko. **vi'skkēs|jōη|poaknaž** 'Motacilla flava, Schafstelze, sárga billegető' T.I.Itk. 756b.

Többszörösen összetett szó: *vi'skkēs* 'sárga' l. 214. + *jōη* 'jég' 394. + *poaknaž* 'melegítő' (*jōη|poaknaž* 'Motacilla flava, sárga billegető', összetételi utótagként, l. 721.)

859. N **vizar** 'Sylvia, Laubsänger, füzike' Samm. 477a.

A *vizardit* 'csicsereg' vö. 842. igéből elvonással alakult szó.

860. N **vizardalecizaš** 'Name eines dunkelgrauen Kleinvogels, egy sötétszürke kismadár neve → ?*Sylvia*, *Laubsänger*, füzike ~ ?*Calidris temminckii*, *Temminck-partfutó*'. Lagercrantz csak körülírást ad; a pontos jelentés meghatározásában a bizonytalanságot az okozza, hogy a füzikék Lappföldön honos fajtái barnás-olajzöld árnyalatúak, néhol azonban szürkés a tollazatuk, így nem kizárható, hogy valóban erről van szó, vö. *vizar* 'Sylvia, füzike' l. 859. Az utótag miatt ugyan azt kell feltételezni, hogy a szó valamely kisebb termetű énekesmadár neve, így a 842. sz. *vicardelle* 'Calidris temminckii, Temminck-partfutó' szóval való azonossága elvben kizárt; ugyanakkor a *Temminck-partfutó* rövid, trillázó és hosszú, zümmögésszerű hangokat ad ki (EM 130), ezenkívül igencsak apró termetű, kb. 14 cm-es, nem lehetetlen tehát az sem, hogy mégiscsak ennek a nevről van szó. Lag. 8592: 2.
Összetett szó: *vizardele* 'csicsergő' l. 843. + *cizaš* 'kismadár' l. 106.

861. I **vuäggulkoalsäž** 'Mergus albellus, Zwergsäger, kisbukó' EItk. 1559: 2.

Összetett szó: *vuäggu* 'odú, lyuk' + *koalsäž* 'Mergus, bukó' (dem.) l. 277.

[**vuâp'pai** l. *jippe* alatt l. 409.]

862. S **vuogne** ~ **voeknge** 'ein am Strömen vorkommender Wasservogel, zuhatagokban előforduló vízimadár → *Cinclus cinclus*, *Wasseramsel*, vízirigó' (A pontos jelentést ornitológusokkal egyeztetve következtettem ki.) Lag. 8792., Hass. 1448b, BeM 346b.

Ismeretlen eredetű.

863. N **vuomasjuvna** 'Stercorarius parasiticus, Schmarotzerraubmöwe, ékfarkú hal-farkas' Friis, Qv. 388.

Összetett szó: *vuomas* 'erős' + *juvna* '? férfinév'.

864. N **vuojaš** ~ **vuonjaš** | L *vuotj(is)* | I *vuonjač* | K: Ko. Kld. *vuonjáč* 'Anas acuta, Speisente, nyílfarkú réce' Friis, Wikl. 173a, Qv. 389., 392., Itk.–Äimä 449., Niels. III/797, 815, Lag. 8748b, 8793., Grundstr. 1436b, T.I.Itk. 789a, Samm.–Mor. 89b, EItk. 565., Mos.–Samm. 143a, Samm. 481b, 484b, Aikio 46.

Ismeretlen eredetű; a hangutánzás kizárható, mivel a nyílfarkú réce általában csendes. A széles elterjedtség és az egybevágó jelentések miatt – bár *Lehtiranta* nem említi – szóba jöhet a közlapp korrig való visszavitele.

865. N **vuokta|fiehta** 'Aythya fuligula, Reiherente, kontyos réce' Qv. 390., Niels. III/802, Samm. 482a, Aikio 50.
 Összetett szó: *vuokta* 'haj(zat), csomó, tincs' + *fiehta* 'Aythya marila, hegyi réce' l. 211.
866. N **vuokta|gaccet** 'Parus cristatus, Haubenmese, búbos cinege' Samm. 482a, Aikio 198.
 Összetett szó: *vuokta* 'haj(zat), csomó, tincs' l. 865. + *gaccet* 'Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 226. Valószínűleg tükörfordítás a finn *töyhtötiainen*, sv. *tofsmes*, norv. *toppmeis* 'Parus cinctus' szavakból.
867. N **vuokta|goalsi** | S *voeptel|gåelsie* | L *vuoptalkål'sē* | I: *vuoptalkoalsi* 'Mergus serrator, Mittelsäger, örvös bukó' (Qv.-nál 'Mergus merganser, Gänsesäger, nagybukó' is) Wikl. 44a, Qv. 391., Niels. III/802, Grundstr. 324b, PLukk. 163b, Lukk.–Solb. 75, Eltk. 5662., Samm. 482a, BeM 347b, Aikio 60.
 Összetett szó: *vuokta* 'haj(zat), csomó, tincs' l. 865. + *goalssi* 'Mergus, bukó' l. 277.
868. N **vuokta|láfól** 'Vanellus vanellus, Kiebitz, bíbic' Lukk.–Solb. 96, Samm. 482, Aikio 88.
 Összetett szó: *vuokta* 'haj(zat), csomó, tincs' l. 865. + *láfól* 'Eudromias morinellus, havasi lile' l. 468. Talán tükörfordítás a finn *töyhtöhyppä*, sv. *tofsvipa* 'Vanellus vanellus, bíbic' szavakból.
869. N **vuokta|leivvoš** 'Galerida cristata, Haubenlerche, búbos pacsirta' Samm. 482b.
 Összetett szó: *vuokta* 'haj(zat), csomó, tincs' l. 865. + *leivvoš* 'Alauda arvensis, mezei pacsirta' l. 486. Talán tükörfordítás a finn *töyhtökiuru* 'ua' szóból.
870. N **vuokta|skárfa** 'Phalacrocorax aristotelis, Krähenstarbe, üstökös kárókatona ~ Phalacrocorax carbo, Kormoran, kárókatona' Az előtag jelentése, az utótag önálló 'kárókatona' jelentésbeli használata, valamint a svéd és norvég megfelelők (*toppskarv*) alapján valószínűbbnek tűnik az Aikio által megadott 'Phalacrocorax aristotelis' jelentés. Samm. 482b, Aikio 33.
 Összetett szó: *vuokta* 'haj(zat), csomó, tincs' l. 865. + *skárfa* 'Phalacrocorax carbo, kárókatona' l. 696.

871. N **vuoncálfáll**i 'Accipiter gentilis, Habicht, héja' Niels. III/814, Lukk.–Solb. 113, Samm. 484b.
Összetett szó: *vuoncá* 'Gallus domesticus, házityúk' l. 872. + *fáll*i 'Falco, sólyom' l. 208.
872. N **vuonccis** | U *viientse`s* | P *vunces* | L *vuontsā* | I *vyencis* 'Gallus domesticus, Huhn, házityúk' HalSvLp. 241, Wikl. 174b, HalPLpSz. 175, Qv. 393., Itk.–Äimä 46., Niels. III/814, Lag. 8782., Grundstr. 1450b, Schlachter 157a, EItk. 5689., Samm. 484b.
Skandináv jövevényszó: < norv. *høns*, ósv. *høns* 'Gallus domesticus, házityúk'. QvNordLehnw. 351.
873. I **vuoptloajvikoalssi** | K: T *vuoptthoei`vv* 'Mergus serrator, Mittelsäger, örvös bukó' T.I.Itk. 802b, EItk. 5662.
Többszörösen összetett szó: *vuopt* 'haj(zat), csomó, tincs' l. 865. + *oajv* 'fej' l. 134. + *koalssi* 'Mergus, bukó' l. 277. A ter-lapp szó végéről az utótag lekopott, ill. lehet, hogy bahunrihi-jelenséggel van dolgunk, ez esetben viszont az inari-lapp szó utótagja később került a szó végére. L. még pl. N *linaš-oaivve* 'egy hósármány-fajta' 494.
874. I **vuoptloajvloddääž** 'Bombycilla garrulus, Seidenschwanz, csonttollú' EItk. 5662.
Többszörösen összetett szó: *vuopt* 'haj(zat), csomó, tincs' l. 865. + *oajv* 'fej' l. 134. + *loddääž* 'madár' (dem.) l. 503.
875. N **vuoražas ~ vuorččis** 'Corvus corone cornix, (Nebel)krähe, (dolmányos) varjú' | S *vuortje* 'ua ~ Corvus corax, Kolkrabe, holló' | U *vuarahtjis* 'Corvus corone cornix' | P *vorěhča* 'ua' | L *vuoratjis* 'ua' | I *vuorač ~ vuo`raččas* 'ua' | K: Ko. Kld. T *vuōrāč* 'ua' Friis, Wikl. 175a, Genetz 1855., HalDLpSz. 226, HalPLpSz. 176, Qv. 394., Itk.–Äimä 482., Coll. 105, Niels. III/816, 817, Lag. 8801., Grundstr. 1454b, Schlachter 153b, T.I.Itk. 791b, EItkLpChr. 1663., PLukk. 164b, Hass. 1465a, Lukk.–Solb. 57, Samm.–Mor. 89b, Kur. 58a, EItk. 5663., Mos.–Samm. 144a, Samm. 485a, Aikio 209.
Uráli eredetű szó, vö. finn *varis* 'Corvus corone cornix', olon. *varoi* 'ua', észt *vares* 'ua', mdE *varaka ~ varšej ~ varčej ~ varčej ~ varksij*, M *varsi ~ varci* 'ua', osztj.

*urnj̄ ~ wārñaj̄ ~ wārñā 'ua', vog. urin ~ ūrin 'ua', m. varjú 'ua', szam.jur. warñäe 'ua', szelk. kuerè ~ kēra ~ kuere ~ kerä 'ua', kam. barij 'ua', koib. bare 'ua ~ 'Corvus corax', mot. bēpě 'Corvus corone cornix'. A feltételezett PU alapalak *warz. FUV, SKES, TESz., MSzFE, UEW 559, Lehtir. 1456., 1459., SSA (*varis* alatt).*

876. I **vuoudi spalvaž** 'Apus apus, Mauersegler, sarlósfecske' Qv. 396.

Összetett szó: *vuoudi* 'erdő' + *spalvaž* 'Delichon urbica, molnárfecske ~ Hirundo, fecske' (dem.) l. 726.

877. N **vuovdalduvvá** 'Columba oenas, Hohлтаube, kék galamb' Samm. 487b, Aikio 237.

Összetett szó: *vuovda* 'odú, üreg' + *duvvá* 'Columba, galamb' l. 205. Valószínűleg tükörfordítás a finn *uuttukyyhky* 'ua' szóból.

878. N **vuovdelcivkkaleivvoš** 'Anthus trivialis, Baumpieper, erdei pityer' Samm. 487b.

Többszörösen összetett szó: *vuovdi* 'erdő' l. 876. + *civkka* 'csipogó' l. 73. + *leivvoš* 'Alauda arvensis, mezei pacsirta' l. 486. Valószínűleg tükörfordítás a finn *metsäkirvinen* 'Anthus trivialis, erdei pityer' szóból. A *civkkaleivvoš* önállóan nem, de más előtagokkal ellátva előfordul még 'pityer' jelentésben madárnévként, vö. *gieddecivkkaleivvoš* 'Alauda campestris, parlagi pityer' l. 252., *niitocivkkaleivvoš* 'Anthus pratensis, réti pityer' l. 545., *ruksescivkkaleivvoš* 'Anthus cervinus, rozsdástorkú pityer' l. 632.

879. N **vuovdelcizáš** 'Fringilla montifringilla, Bergfink, fenyőpinty' Lukk.–Solb. 45.

Összetett szó: *vuovdi* 'erdő' l. 876. + *cizáš* 'kismadár' l. 106.

880. N **vuovdelčoavžžu** 'Scolopax rusticola, Waldschnepfe, erdei szalonka ~ Tringa ochropus, Waldwasserläufer, erdei cankó' Samm. 487b, Aikio 108. Az utótag jelentése és a többi nyelvben található szavak miatt (finn *metsäviklo*, sv. *skogsnäppa* 'Tringa ochropus') Aikio jelentésmegadását tartom valószínűbbnek.

Összetett szó: *vuovdi* 'erdő' l. 876. + *čoavžžu* 'Tringa, cankó' l. 154. Valószínűleg tükörfordítás a finn *metsäviklo*, sv. *skogsnäppa*, norv. *skogsnipe* 'Tringa ochropus' szavakból.

881. N **vuovdelgacct** 'Parus montanus, Weidenmeise, kormosfejű cinege' Lukk.–Solb. 20, Samm. 488a, Aikio 196.

Összetett szó: *vuovdi* 'erdő' l. 876. + *gacct* 'Parus cinctus, lappföldi cinege' l. 226.

882. N **vuovdeloddi** 'Fringilla montifringilla, Bergfink, fenyőpinty ~ Mergus merganser, Gänsesäger, nagybukó' (A 'Mergus merganser' jelentés feltehetőleg téves, bár a nagybukó gyakran fészkel fák odvában.) Lag. 8856: 5., Lukk.–Solb. 45.

Összetett szó: *vuovdi* 'erdő' l. 876. + *loddi* 'madár' l. 503.

883. N **vuovdelmeahkástat** 'Scolopax rusticola, Waldschnepfe, erdei szalonka' Aikio 99.

Összetett szó: *vuovdi* 'erdő' l. 876. + *meahkástat* 'Gallinago gallinago, sárszalonka' l. 514. Valószínűleg tükörfordítás a finn *lehtokurppa* 'Scolopax rusticola' szóból.

884. N **vuovdelrásttis** 'Turdus viscivorus, Misteldrossel, léprigó' Qv. 395., Aikio 179.

Összetett szó: *vuovdi* 'erdő' l. 876. + *rastes* 'Turdus, rigó' l. 604.

885. N **vuovlaš** 'Calcarius lapponicus, Spornammer, sarkantyús sármány' Friis, Qv. 397.

Képzett szó: *vuovda* 'üreg, odú' l. 876. + *-laš* főnévképző. A név motivációja kérdéses, mivel a sarkantyús sármány nedves helyen fészkel, és bár fészket mindig szárazra készíti, a fészek nem üregben van. A hangutánzó eredet kizárható.

5. A MADÁRNEVEK NYELVJÁRÁSI, EREDET ÉS SZERKEZET SZERINTI CSOPORTJAI

A 885 szócikket tartalmazó szójegyzék adatait részben a szócikkek szerkezetéből következően is az alábbi szempontok szerint elemeztem: nyelvjárási megoszlás, valamint eredet és szerkezet szerinti megoszlás. E két utóbbi szempont között bizonyos fokú átfedés tapasztalható, hiszen az eredet szerint belső keletkezésű szavak nagy része képzett vagy összetett szó, illetve többemű név. Így a szerkezet szerinti csoportosításban értelem-szerűen a belső keletkezésű szavaknak e rétegei fordulnak elő leginkább; a töszavakat szerkezet alapján elemezni nem lenne értelme. Az átfedés természetesen még a belső keletkezésű nevek körében sem teljes, mivel ebben az etimológiai típusban találhatunk egyéb eredet szerinti csoportokat is, melyek között első helyen kell megemlíteni a hang-utánzás útján létrejött madárneveket. Kisebb mértékben, de előfordulnak egyéb keletkezési típusok is, mint pl. elvonás, népetimológia, valamint egy általam alakváltozatnak nevezett csoport. Ez utóbbiba azok a szavak tartoznak, melyek általában csupán egy-egy hangnyi eltérést mutatnak egymástól, de ez az eltérés – főleg hangtani okok miatt – nehezen lenne besorolható az elhasonulással létrejötték közé. Külön alfejezetet szenteltem a madárnevek rendszerén belül a – főleg az északi lappban található – mesterséges, két- vagy többemű neveknek, melyek ugyan szerkezetük szempontjából minden probléma nélkül besorolhatók a szokásos csoportok valamelyikébe, de mint tendencia feltétlenül figyelmet érdemelnek. Szintén külön, rövid alfejezet szól a forrásaimban gyermeknyelvnek minősített szavakról is. Amikor ennek jelentősége van, az egyes elemzési szempontok közti összefüggésekre külön felhívom a figyelmet.

A fejezetben a szócikkek adatközlő részét nem mindig adom meg teljes egészükben, leggyakrabban megelégszem a szójegyzékben szereplő első név, azaz a címszó közlésével. Ettől azokban az esetekben térek el, amikor a különböző nyelvjárásokban található szavak szerkezeti vagy fonetikai differenciáit mutatom be, vagy az elemzés szempontjából egyéb okok miatt fontosnak látszik több alak szerepeltetése.

5.1 A NYELVJÁRÁSI MEGOSZLÁS

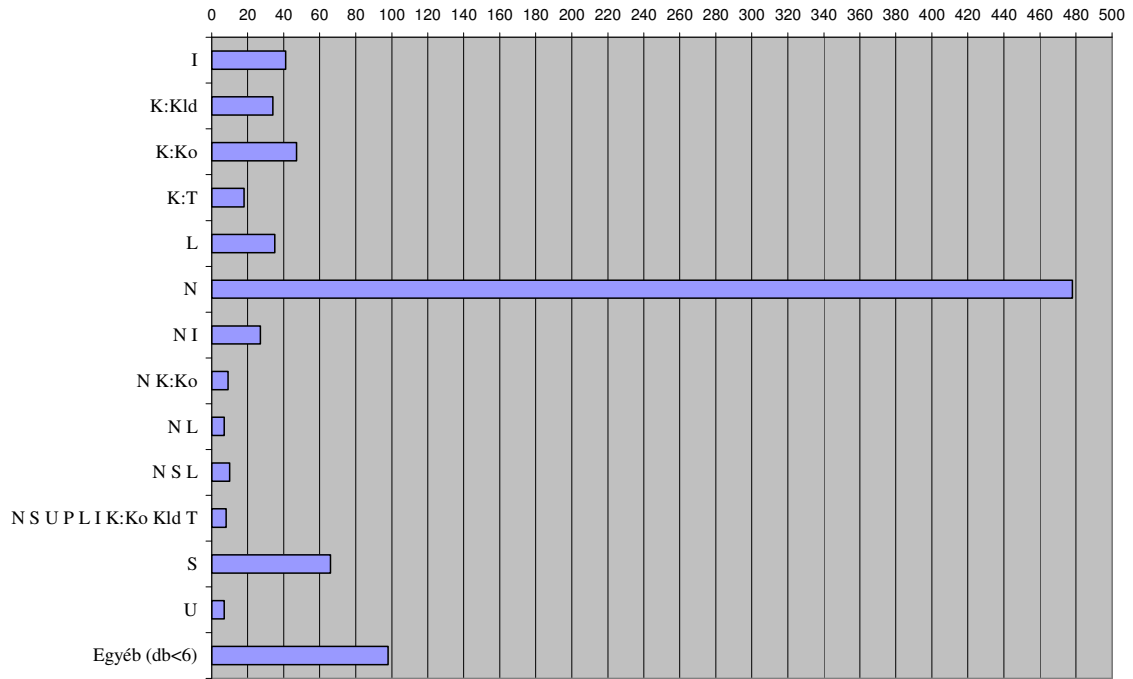
Mint azt a 3.2.3 fejezetben felsoroltam, jórészt Mikkor Korhonen csoportosítása nyomán (Korhonen 1981: 15–22) hét főbb nyelvjárást különböztettem meg: déli lapp (S), umei lapp (U), pitei lapp (P), lulei lapp (L), északi lapp (N), inari lapp (I), kolтта- és kolai lapp (K); az utóbbin belül azonban jelöltem három további nyelvjárást, a kolтта- (Ko.),

kildini (Kld.) és ter-lappot (T). Mivel a lapp nyelvjárások általános jellemzőit már igen sokan kutatták és írták le, a madárnevek nyelvjárasi megoszlását elsősorban kvantitatív szempontok szerint vizsgáltam, ugyanakkor nem felejtve, hogy ennek az összevetésnek természetesen lehetnek és vannak összefüggései más szempontokkal, elsősorban az eredeti szerinti megoszlással (vö. még G. Bogár 2007a). A nyelvjárasi tagoltságot megvizsgáltam a nyelvjárasi kapcsolódások és az egy-egy nyelvjárásban összesen előforduló szavak szempontjából is.

Nyelvjárasi megoszlás szempontjából igen tarka képet mutatnak az adatok. A hét fő nyelvjárás mindegyike képviselteti magát olyan madárnevekkel, amelyek csakis és kizárólag azokban léteznek; vannak az egész lapp nyelvterületen ismert szavak, s vannak olyanok is, melyek egy-egy nagyobb, területileg szomszédos nyelvjárascsoportra jellemzőek; emellett természetesen akadnak szórványosnak mondható megoszlások is.

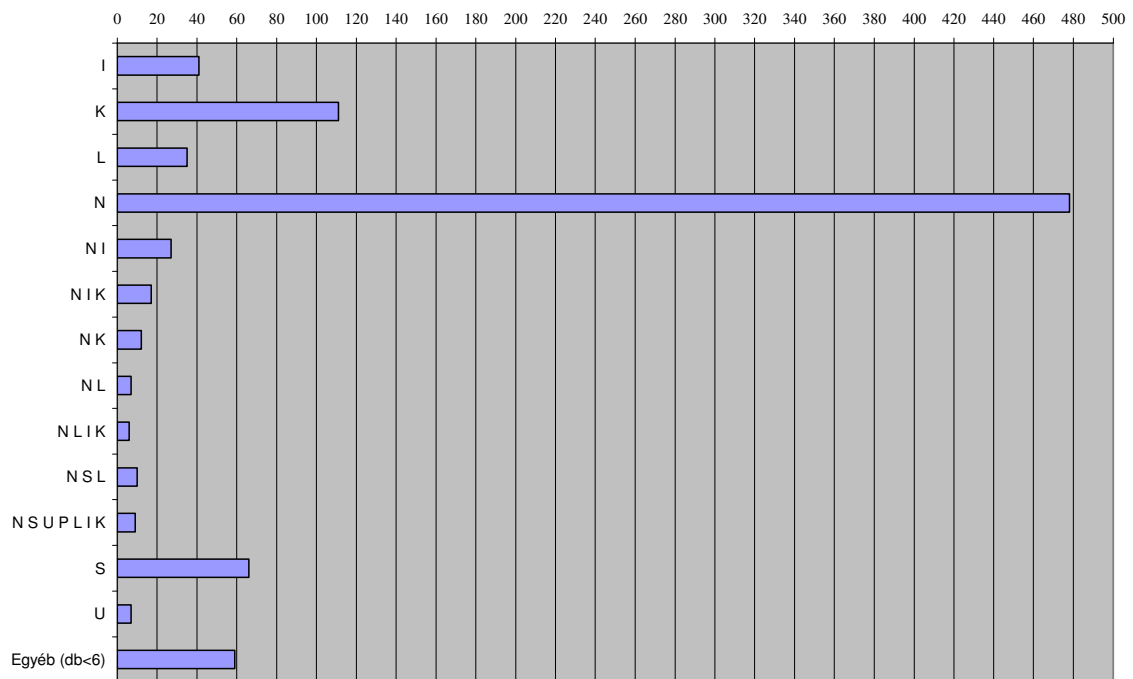
Az egész lapp nyelvjárasterületre jellemzőnek tartottam azokat a szavakat, amelyek legalább öt nyelvjárásból kimutathatóak, s a hiányzó nyelvjárás(ok) földrajzilag nem szélső vagy szélső két nyelvjárás(ok). Szórványosnak minősítettem azokat a megoszlásokat, amelyek nem érték el a kb. 0.5%-ot az adatok összességéből, azaz amelyek a mintegy 900 adatból csak legfeljebb ötször fordultak elő. Az alábbiakban a ritkább előfordulási típusokat a szócikk sorszámaival és címszóval említem, a leggyakoribbak közül viszont legfeljebb egy-két példát hozok. A példákhoz nem adom meg a jelentéseket, ezeket a szójegyzékben meg lehet nézni. Ugyancsak nem szerepeltetem ebben a részben az etimológiákat, csak ott, ahol ennek külön jelentősége lehet, pl. a nyelvjárasi kapcsolódási típusok és az eredet szerinti megoszlás összefüggéseinek tárgyalása során. Az etimológiákat azonban itt sem részletezem, csupán megemlítem a főbb tendenciákat; az eredet szerinti elemzést a következő fejezet tartalmazza.

A nyelvjárasi megoszlások variációit a következő diagramok mutatják; a nyelvjárások az ábrákon ábécésorrendben követik egymást. Az első diagramon a kolтта- és kolai lapp nyelvjárások külön, a másodikon együtt szerepelnek; ezt az eljárást a szójegyzékben és a feldolgozás során is többször alkalmazom, mivel ezen nyelvjárásokat ugyan szokás együttesen kezelni, ugyanakkor nem egyszer mutatnak olyan kvantitatív és kvalitatív eltéréseket, amelyek indokoltá teszik alkalmankénti szétválasztásukat is.

1. ábra: Nyelvjárási megoszlás I.

Egyszerűsítve, a koltta- és kolai-lapp nyelvjárásokat is összevonva az ábra így fog kinézni:

2. ábra: Nyelvjárási megoszlás II.

Ha a nyelvjárási megoszlást külön-külön megvizsgáljuk, a következő eredményeket kapjuk.

A csak egyetlen nyelvjárásból adathozható szavak közül a legtöbb (478) természetesen az északi lappban található. Ennek oka a többi nyelvjárásénál jobb adatoltságon kívül az is, hogy ez az a nyelvjárás, amelyben tudatos névalkotással, mesterségesen is hoztak létre nagy számban új szavakat. E mesterséges alakulatokról részletesebben az 5.3. fejezetben szólok.

A déli lapp is viszonylag nagy számban mutat fel máshol nem ismert szavakat (66), míg észak felé haladva a következő két nyelvjárás csak fölöttébb ritka példákkal szolgál e téren (umei 7: 3. *abre-kaeræč*, 329. *güelle* '-tjiak 'tja, 421. *katt-ugla*, 469. *laggéhtsa*, 663. *rüvvéhka*, 691. *sjud* 'gaa, 692. *sjud* 'sjòì, ill. pitei 5: 319. *guölle-habag*, 573. *pijöre*, 774. *sváluon*, 778. *školtnjo*, 779. *šnjisparra*; egy szó besorolása kétséges: vagy umei, vagy pitei: 318. *guöleka*). E jelenség – különösen a pitei-lapp esetében – elsősorban a gyenge adatoltsággal magyarázható, bár nem mellékes az a tény sem, hogy ezek a nyelvjárások igen közel állnak vagy a déli vagy a lulei-lapphoz, tehát sok bennük a közös elem.

A lulei-lapp megint valamivel több önálló szót mutat (35), megközelítőleg azonos számút (41) az inari is.

A kolтта- és kolai-lapp újból tekintélyes mennyiségű egyedi alakulattal jelentkezik, ami talán e nyelvjárás csoport viszonylagos elszigeteltségével magyarázható (111). A kolтта- és kolai-lapp nyelvjárás csoporton belül a csak kolтта (Ko.) adatok száma 47, a csak kildinieké 34, a csak ter-lappoké 18.; a kolтта- és kildini-lapp adatok száma 4 (30. *avigzinč*, 368. *iidsaž*, 538. *muõrrkuärηηjos*, 624. *ri'mjj-rai'vva*), a kolтта- és ter-lapp kombináció egyszer fordul elő (402. *jill-pālla*), kildini és ter-lapp kettő (584. *puuž-puuž- loannjdt*, 798. *tš 'ābar*), mindhárom nyelvjárásban szereplő adat egy volt (372. *jaškkrepp*); három kolтта- és kolai szóról nem lehetett közelebbről megállapítani, mely nyelvjárásba tartoznak (430. *kieppalodatj*, 432. *kiergi*, 570. *piastklei*).

Néhány adat (pl. a 462. sz. *küdi* 'Limosa lapponica, Pfuhschnepfe, kisgoda ') nem volt besorolható, ill. akadtak olyanok is, melynek pontos hovatarozása volt megállapíthatatlan (pl. 318. sz. ?U ?P *guöleka* 'Larus, Möwe, sirály' Qv. 146.)

A csak egy nyelvjárásban megtalálható madárnevek összefoglaló táblázatában a kolтта- és kolai lapp adatokat külön és együtt is jelöltem; az ezeken belüli kapcsolódásokat az első, az összesített előfordulást a második számszlop mutatja.

Nyelvjárás	Előfordulások száma	Ko., Kld. T összesen
S	66	
U	7	
P	5	
L	35	
N	478	
I	41	
Ko.	$47 + 5 + 1 = 53$	
Kld.	$34 + 5 + 2 = 41$	111
T	$18 + 1 + 2 = 21$	
Besorolatlan	3	

1. táblázat: A csak egy nyelvjárásban előforduló madárnevek megoszlása

A két nyelvjárásban ismert szavak megoszlását délről észak, majd kelet felé haladva csoportosítva mutatom be. Ilyen módon a megoszlás következő: a déli és valamely más nyelvjárásban ismert szavak meglehetősen szórványosak, egy vagy két előfordulással képviseltetik magukat: S U 2 (438., *klaktje*, 715. *snåttuo*), S L 1 (210. *fidn 'e*), S K 1 (337. *hāna*).

Még csekélyebb számúak az umei-lapp kapcsolódásai: U L 2 (26., *árdnas*, 703. *skilladahka*), U P 1 (148. *čieta*).

A pitei-lappnak az előzőn kívül kettes kapcsolódása nincs.

A lulei- és északi lapp között valamivel több, de még mindig kevésnek mondható (7) közös szó van (19. *állat*, 63. *biellocizaš*, 81. *bulmmot*, 243. *garjá*, 355. *hurrečukča*, 489. *lidnu*, 644. *ruŋka*); a L és I egy (451. *kui^aka-kol^ese*), a L és K szintén egyetlen (569. *per'ŋes-kuuhvsak*) kettes kapcsolódásban lépnek fel.

A várakozásnak megfelelően az északi és inari lapp mutatja a legtöbb egyezést, 27 közös szóval szerepelnek (pl. 36. *báiski*, 299. *gukko*, 344. *hávda*, 642. *ruksis vuojaš*, 747. *stuorračoavžžu*, 807. *ucca-čaitne*). N és K egyezésre 12 példa adódott: 14. *ákta*, 57. *bešškoš*, 67. *bihcepásloddi*, 76. *bovttáš*, 159. *čuohteggielaš*, 202. *duoddar-hapok*, 237. *gáiru*, 502. *loddejevži*, 519. *mearragoaskin*, 520. *mearra-haŋŋá*, 765. *suorsá*, 857. *viroš*.

Az I és K 5 egyezést mutat (103. *ciske*, 404. *jier'ssee*, 443. *koaskimvälli*, 461. *kuulnas*, 685 *sittnjar*.).

A kettes kapcsolódásokat a következő táblázat mutatja:

S+U	S+L	S+K	U+P	U+L	L+N	L+I	L+K	N+I	N+K	I+K
2	1	1	1	2	7	1	1	27	12	5

2. táblázat: A két nyelvjárásban előforduló madárnevek megoszlásai

Mint az a fenti adatokból kiderül, jelentősebb számú megfelelésről csupán a közvetlenül szomszédos nyelvjárások esetében beszélhetünk. Az északi lapp nagyobb számú kapcsolódásai megint csak jobb adatoltságával, ezenkívül földrajzilag központi helyzetével magyarázhatók. A déli lapp esetében a tőle nyelvileg és földrajzilag egyaránt viszonylag messze eső nyelvjárásokkal való egyezések feltehetőleg véletlenszerű egybeesések.

A három nyelvjárásból kimutatható szavak egyenletesebb megoszlást mutatnak, ám megint az északi lapp kapcsolódásaiból lehet csak következtetéseket levonni. A kettes kapcsolódásokhoz hasonlóan délről észak felé haladva ismertetem a lehetséges kapcsolódásokat.

Déli lappal mint legdélebbi nyelvjárással kezdődő hármas egyezés egyféle fordul elő: északi és lulei társaságában összesen tízszer: 74. *boaimmaš*, 192. *dihtti*, 246. *gazzabijja*, 283. *goarpa*, 321. *gurtte*, 356. *hurregoahppil*, 367. *idja-skunjut*, 695. *skáiti*, 705. *skire*, 856. *vintán*.

Olyan csoport, ahol a legdélebbi nyelvjárás a pitei, csak kétszer mutatkozik: P L N (468. *láfól*, 617. *riččo*), s ugyanennyi az umei-lappal kezdődő egyezések száma, az egyetlen ilyen variációs lehetőség a luleiben és az északiban megtalálható szavak (698. *skávli*, 708. *skaarra*).

A lulei kapcsolódásai kétfélek e csoportban: L N I: 71. *bižus*, 195. *duoršu*, 710. *skuolfi*), ill. L I K (391. *jegge-lådde* (vö. 1. térkép), 431. *kieratj* – az utóbbi a négyes kapcsolódások közé is felvehető: amennyiben a csak utótagként való előfordulást is ide számítjuk, úgy az umei nyelvjárásban is megvan a szó).

A legnagyobb számú egyezés (17) a N I K esetében található (55. *beibboš*, 59. *beštor*, 62. *biehkan*, 93. *buvvedat*, 140. *čearrit*, 145. *čielkkis*, 151. *čiksa*, 160. *čuonjá*, 208.

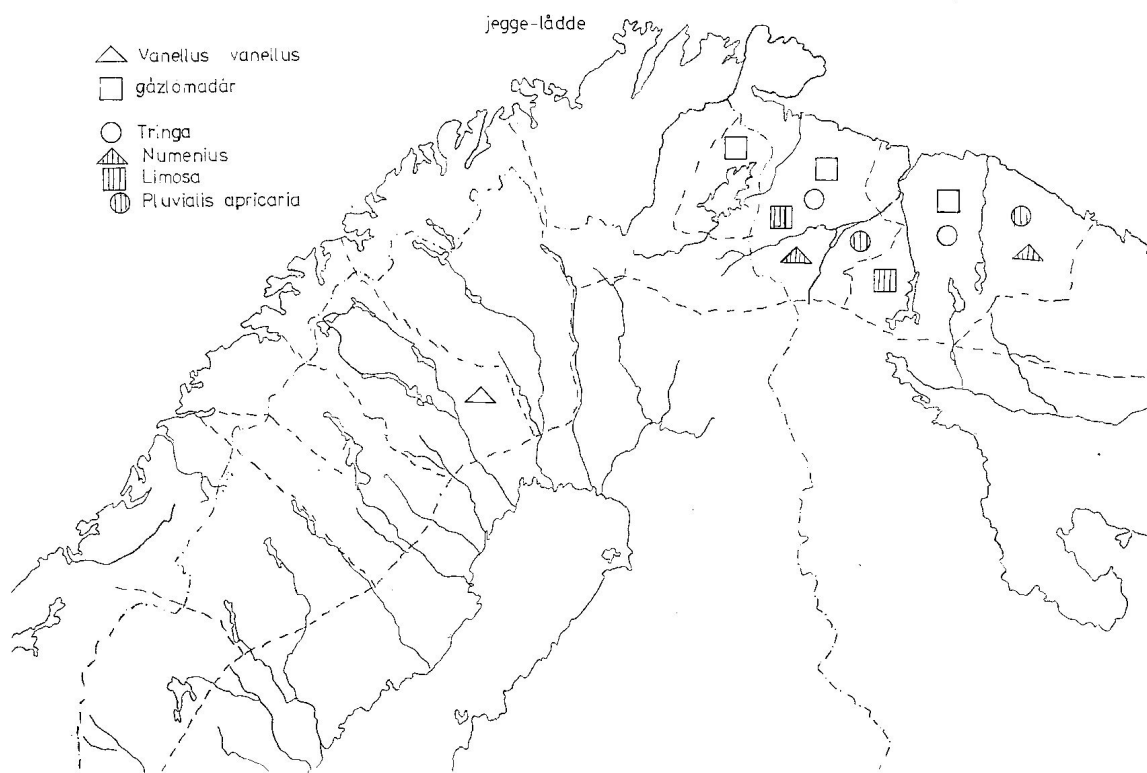
fállí, 232. gádjit, 234. gáhkkor, 247. gazzaloddi, 254. giegabahtasihkku, 557. njunnalat, 605. rávvggu, 623. rievssatfállí, 700. skierru).

A hármas kapcsolódások tehát az alábbiak szerint alakultak:

S+N+L	P+L+N	U+L+N	L+N+I	L+I+K	N+I+K
10	2	2	3	2	17

3. táblázat: A három nyelvjárásban előforduló madárnevek megoszlásai

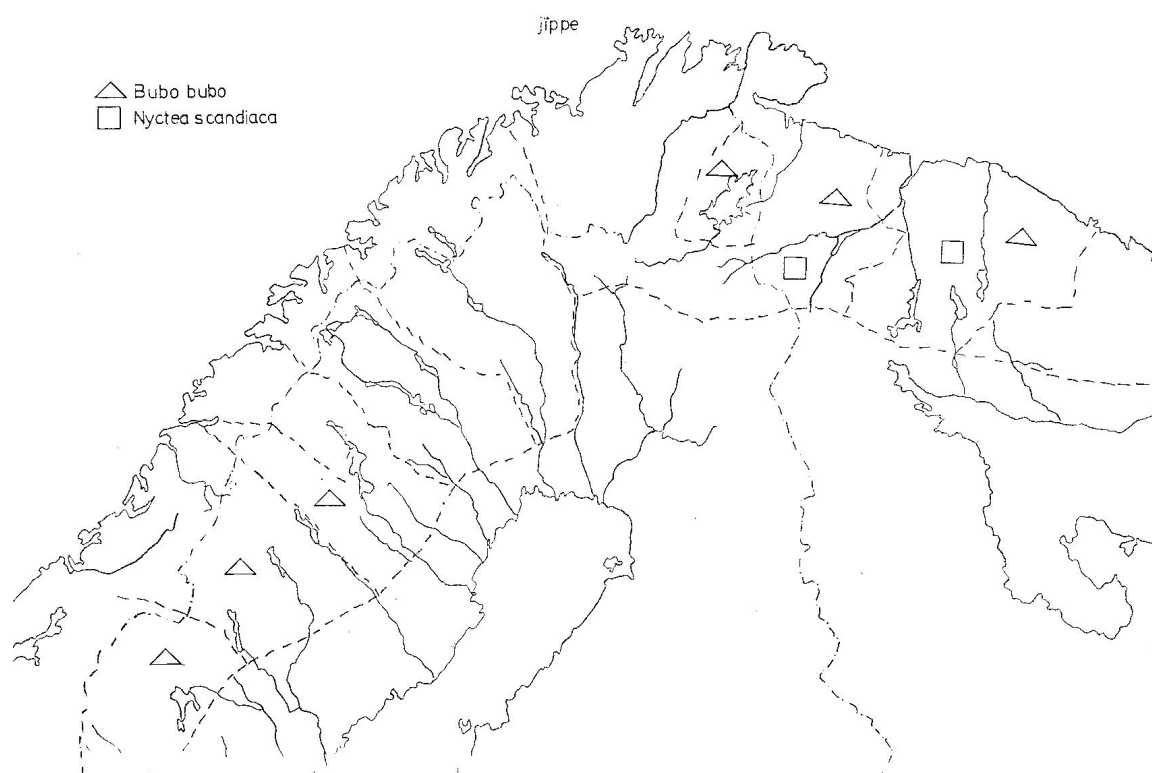
Várakozásunknak megfelelően tehát a hármas egyezések is a szomszédos nyelvjárások esetében mutatnak értékelhető számokat, és itt is csak a megfelelően adatolt nyelvjárások esetében vonhatók le következtetések.

1. térkép: A jegge-ládde szó jelentései

A négyes kapcsolódások általában véve is igen szórványosnak mondhatók: egy-egy példa van az alábbiakra: a S U P L (224. gaase), S U L N (152. čivga), S U I K (409. jippe

– vö. 2. térkép), U P L N (330. *habag*) és U P L I (327. *guutsaga*). Ezeken a kapcsolódásokon kívül értékelhető adatokat csak a L N I K (211. *fielta*, 284. *goaskin*, 296. *gudnjá-loddi*, 514. *meahkástat*, 726. *spálfu*, 864. *vuojasš*) mutat. Az első három variációt talán érdekesebb az elterjedtség függvényében vizsgálni: szűk elterjedtségűnek tekinthetők azok a szavak, amelyek egymáshoz egészen közeli nyelvjárásokból adathatók csak (S U P L). Ha azonban a szó a két-két szélső nyelvjárás vagy ezek közül két ellentétes póluson elhelyezkedő és két másik között találunk egyezéseket, fennáll annak a lehetősége, hogy valójában közös lapp szóról beszélhetnénk, s a szó csupán kikopott a nyelvjárások egy bizonyos részéből. Ebben a csoportban tehát már nem a szomszédos nyelvjárások jelentik a legfontosabb megfeleléseket, hanem valójában az lesz lényeges, hogy mely nyelvjárásból hiányzik az adott szó.

2. térkép: A *jippe* szó jelentései

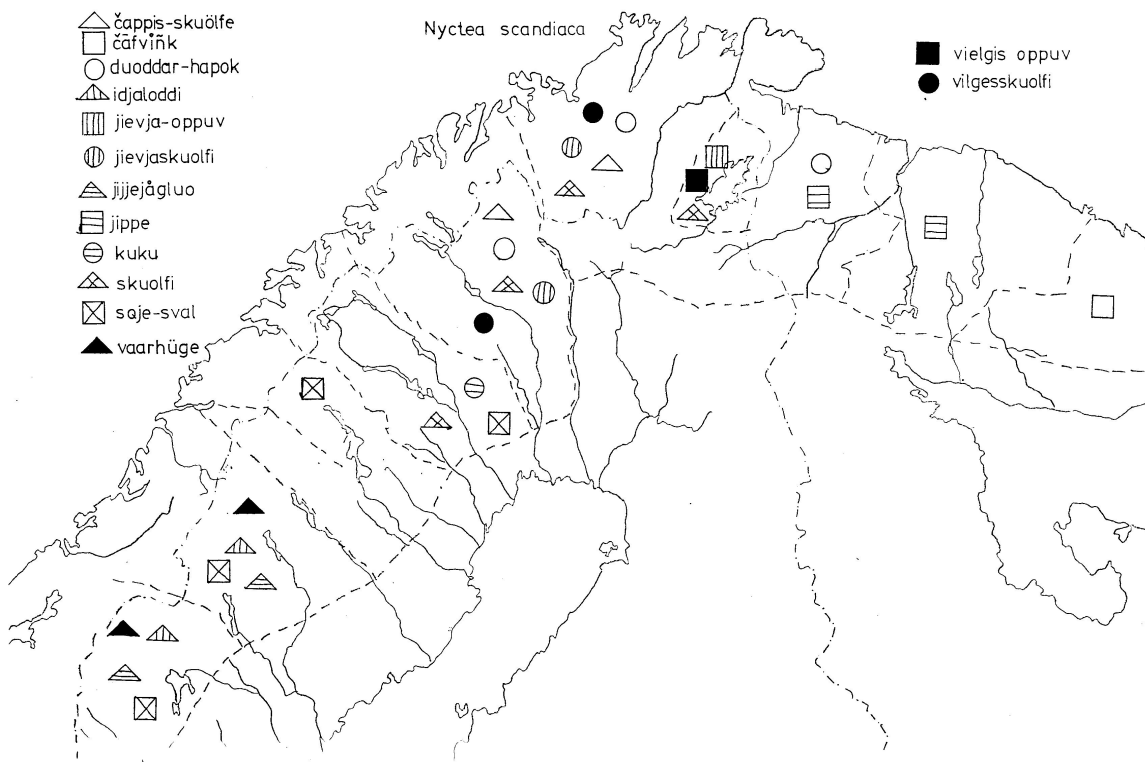
A négyes kapcsolódásokat az alábbi táblázat mutatja:

S+U+P+L	S+U+L+N	S+U+I+K	U+P+L+N	U+P+L+I	L+N+I+K
1	1	1	1	1	6

4. táblázat: A négy nyelvjárásban előforduló madárnevek megoszlásai

Ezen nyelvjárási kapcsolódási típusról általában véve azt kell mondanunk, hogy meglehetősen ritka, hiszen összesen tizenegyszer fordul elő, hogy egy adott madárnév négy nyelvjárásban lenne ismert. Ha a csoportokból hiányzó nyelvjárásokat vesszük figyelembe, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az első két típusban (S U P L, illetve S U L N) talán a földrajzi távolság magyarázza a két keleti nyelvjárás hiányát: a *gaase* mint skandináv jövevényszó nem jutott el az inari, kolтта- és a kolai-lappba; a *čivga* pedig vagy soha nem is volt meg ezekben a nyelvjárásokban, vagy kikopott belőlük. Meglepőnek tűnik a S U I K kapcsolódás: az ide tartozó *jippe* ~ *jihpaga* ~ *oppuv* ~ *hõ'ppi* 'Bubo bubo ~ *Nyctea scandiaca*' azonban finnugor eredetű (a szócsalád *h-* kezdetű tagja azonban valószínűleg finn jövevényszó), így csak arra gondolhatunk, hogy a középső nyelvjárásokból a szó kikopott: helyette a 83. sz. *bumbbastat*, 489. sz. *lidnu*, 710. sz. *skuolfi* szavak használatosak (vö. 3. térkép). Az egyetlen értékelhető adatot annak a négy nyelvjárásnak a kombinálódása alkotja, amely földrajzilag viszonylag összefüggő területet alkot, és adatoltság szempontjából is jobban feldolgozott, mint a többi nyelvjárás.

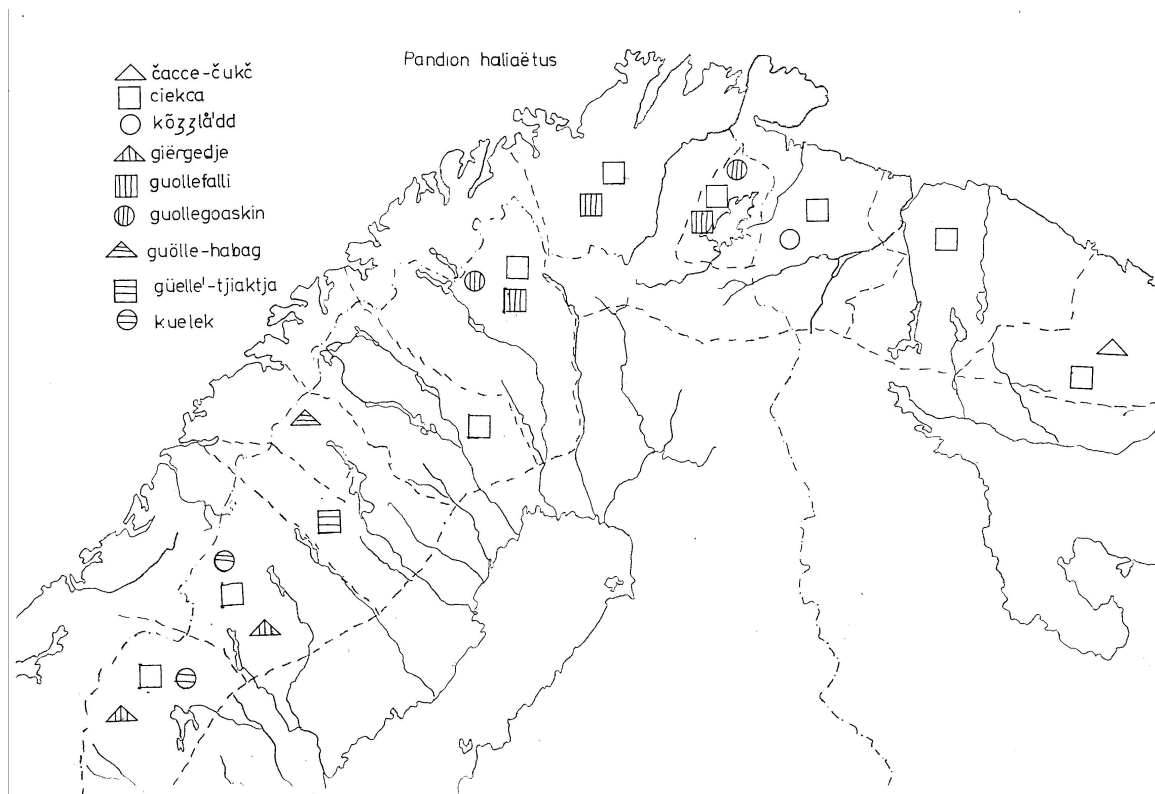
Az ötös egyezéseket – mint azt már fentebb említettem – az egész nyelvjárásterületen ismert adatoknak tekintettem. Egy esetben azonban kivételt kell tenni: egy a S U P L N nyelvjárásokból adatolt madárnév (358. *hurri*) feltehetőleg olyan szó, amely a keleti nyelvjárásokban soha nem is volt meg, ezt a nyelvjárási izoglosszákon kívül az a tény is alátámasztja, hogy skandináv jövevényelemről van szó, mely valószínűleg viszonylag későn került be a nyelvbe. A többi megfelelésben valószínű, hogy csupán eltűnt az adott szó két-két nyelvjárásból. Az ide tartozó megfelelések a következők: S U P L N (358. *hurri*), S U L N K (170. *davek*), S U N I K (158. *čukča*), S P L N I (154. *čõavžžu*), S L N I K (63. *bigán*, 144. *čiekča*), P L N I K (303. *guoik* 'gáhrít'), U P L N I (872. *vuonccis*), U L N I K (714. *snárrtal*).

3. térkép: A 'Nyctea scandiaca' jelentésű szavak az egyes nyelvjárásokban

A hat nyelvjárásban meglévő szavak már egészen biztosra vehetően a közös lapp szókincs részét alkotják, annál is inkább, mivel ha azokat a nyelvjárásokat vesszük figyelembe, amelyekben az adott szavak nincsenek meg, azt találjuk, hogy éppen a gyengébben adatolt nyelvjárásokból hiányzik a legtöbb szó. Így tehát valószínű, hogy a szó csupán az általam feldolgozott forrásokban ismeretlen, nem pedig az adott nyelvjárásban. Nincs meg a déli lappban a 131. *čáihni* (vö. 6. térkép) és a 338. *hanŋá*, az umeiben a 274. *giron* és 315. *guovssat*, a piteiben a 37. *bakku*, 106. *cizáš* (vö. 5. térkép), 116. *čáhceloddi*, 144. *čiekča*, 277. *goalsi* (vö. 7. térkép) és 309. *guorga* szavak. A felsorolt szavak mindegyike olyan genusnév vagy még annál is tágabb értelemben használt szó (pl. a 106. *cizáš*), melyek további madárnevek keletkezésében is szerepet játszhattak, akár mint összetételi elő- vagy utótagok, akár képzett szavak alapszavaként. A velük jelölt fajok az egész Lappföldön honos madarak, melyeknek egészen bizonyosan már a lapp nyelvi egység, a közlapp kor idején volt megnevezésük, vö. 3., 4. térképek. Bár az is előfordul, hogy ugyanannak a szónak más és más jelentése van a különböző nyelvjárásokban, ezek a jelentések mindig közel állnak egymáshoz, vö. pl. 2. térkép. Az ebben a csoportban szereplő egyetlen összetett szó, a 116. *čáhceloddi* 'vízimadár' pedig olyan összetétel, melyről elképzelhe-

tetlen, hogy ne legyen meg egy nyelvben, vagyis a piteiben tapasztalható hiány feltehetőleg a gyenge adatoltságból fakad.

4. térkép: A 'Pandion haliaëtus' jelentésű madárnevek nyelvjárásenként

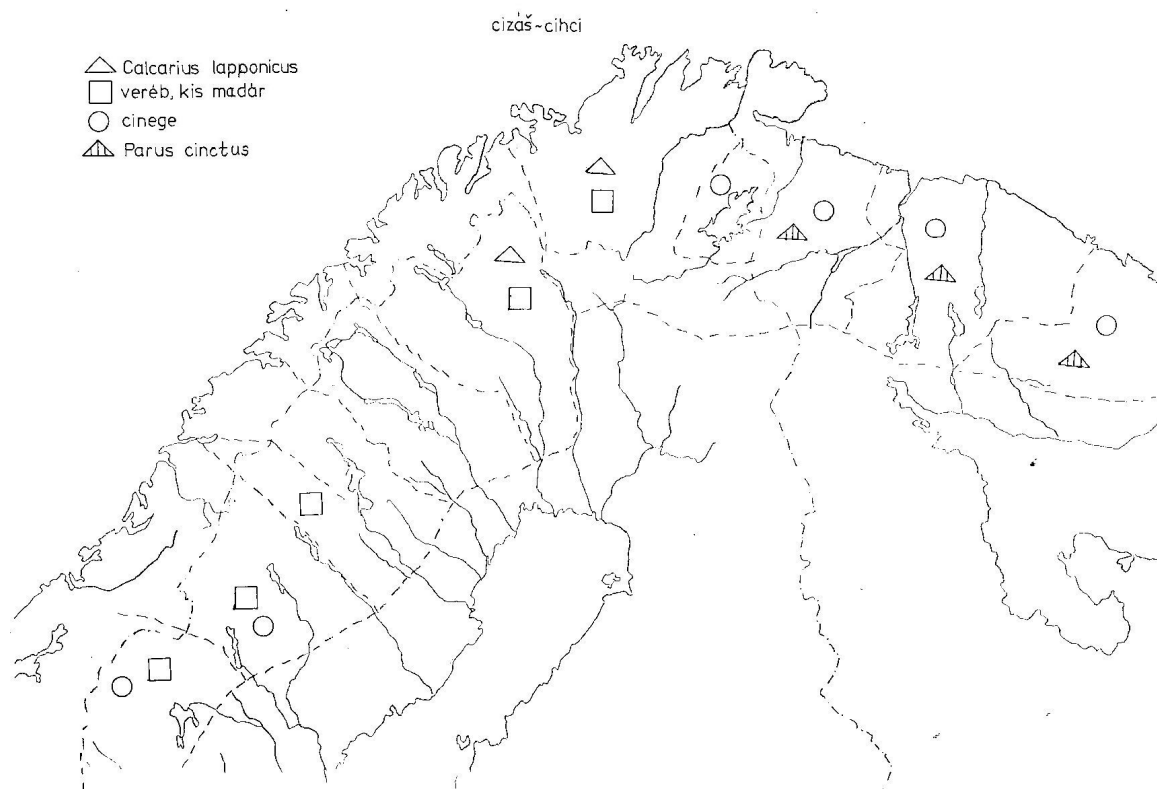
Az ötös kapcsolódási típusban szintén azt érdemes vizsgálni, mely nyelvjárásból hiányzik egy-egy szó, ezt az alábbi táblázat mutatja:

A hiányzó nyelvjárás	Adatok száma
S	2
U	2
P	6
L	0
N	0
I	0
K	0

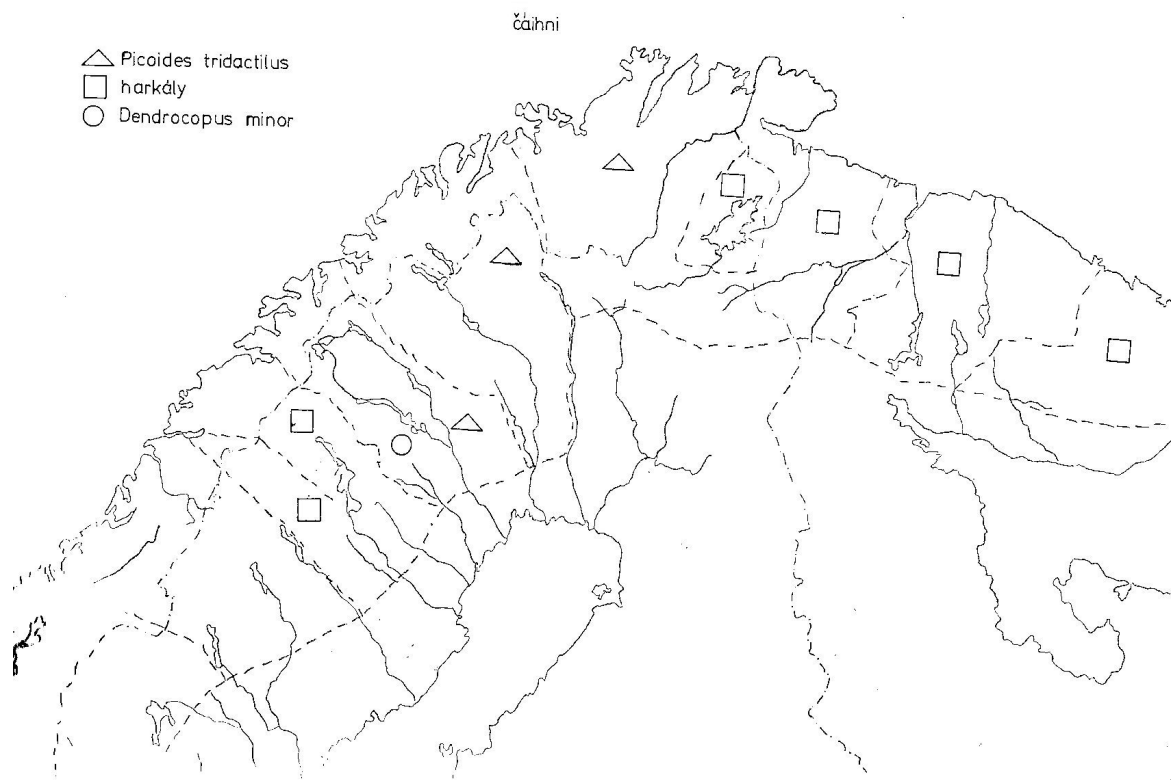
5. táblázat: Az egy nyelvjárásból hiányzó madárnevek megoszlása

Mint a táblázatból is kiolvasható, az északi és a keleti nyelvjárástípusba tartozó nyelvjárásokban nincs hiányzó adat, s a déli és még az umei is csak minimális esetben mutat hiányt. A szélső nyelvjárásban ismeretlen adatok (131. *čáihni* és 338. *haŋŋá*) azonban itt nem a földrajzi távolságnak köszönhetőek, mivel alapnyelvi eredetű szavaknál fordulnak elő, hanem e két szó helyett a déli lappban más madárneveket használnak, pl. 1. *aa 'hä, llaa*, 'Clangula hyemalis', ill. 529. *muora-kerac* 'Dryocopus martius', s a régiek kikoptak a használatból. Az umeiből hiányzó hangutánzó *giron* és alapnyelvi eredetű *guovssat* minden valószínűség szerint a gyengébb adatoltság következménye.

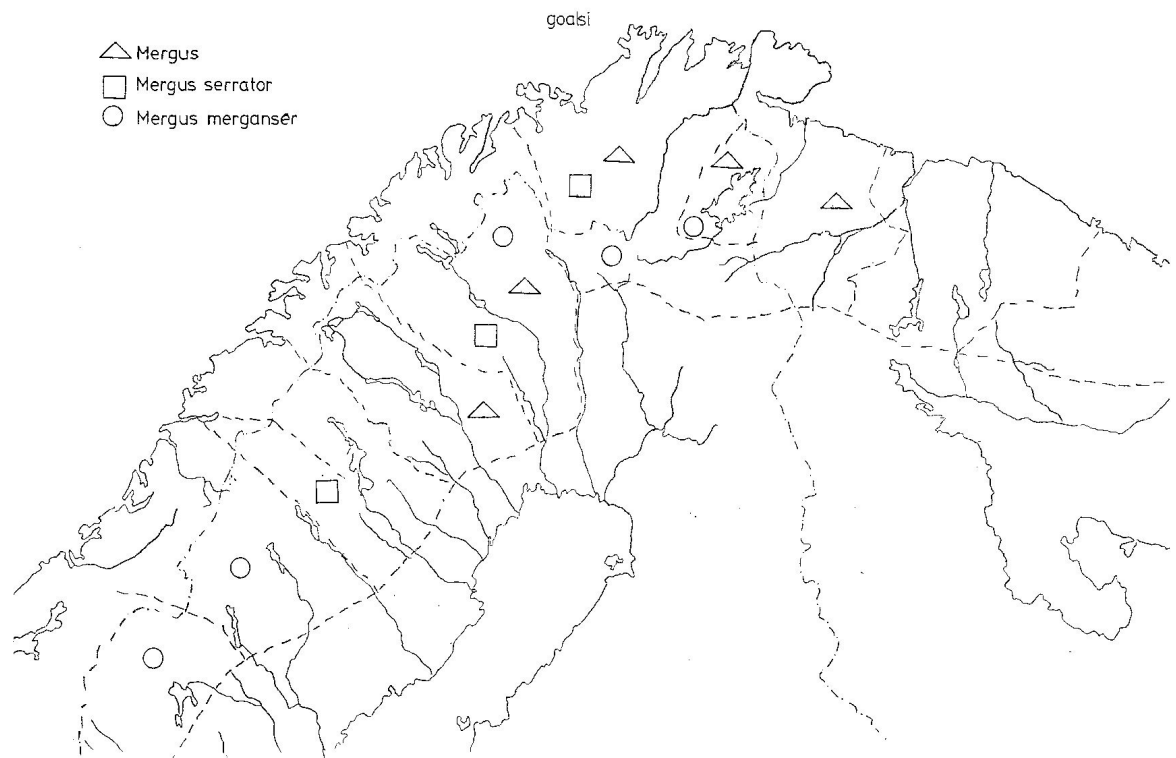
Az ebbe a csoportba tartozó madárnevek közül hármat ábrázoltam térképen. A szótárakban megadott jelentések, mint a térképeken látható, vagy nagyon közel állnak egymáshoz (pl. 'Mergus' ~ Mergus serrator' ~ 'Mergus merganser'), vagy a fajt jelölő jelentés mellett egy általánosabb jelentést is találunk (pl. 'Calcarius lapponicus' ~ Parus cinctus' ~ 'cinege' ~ 'veréb, kis madár'); és előfordul olyan eset is, amikor mindkét jelenség megfigyelhető (pl. 'Picoides tridactylus' ~ 'Dendrocopus minor' ~ 'harkály').

5. térkép: A *cizáš* ~ *cihci* szó jelentései

6. térkép: A čáhni szó jelentései

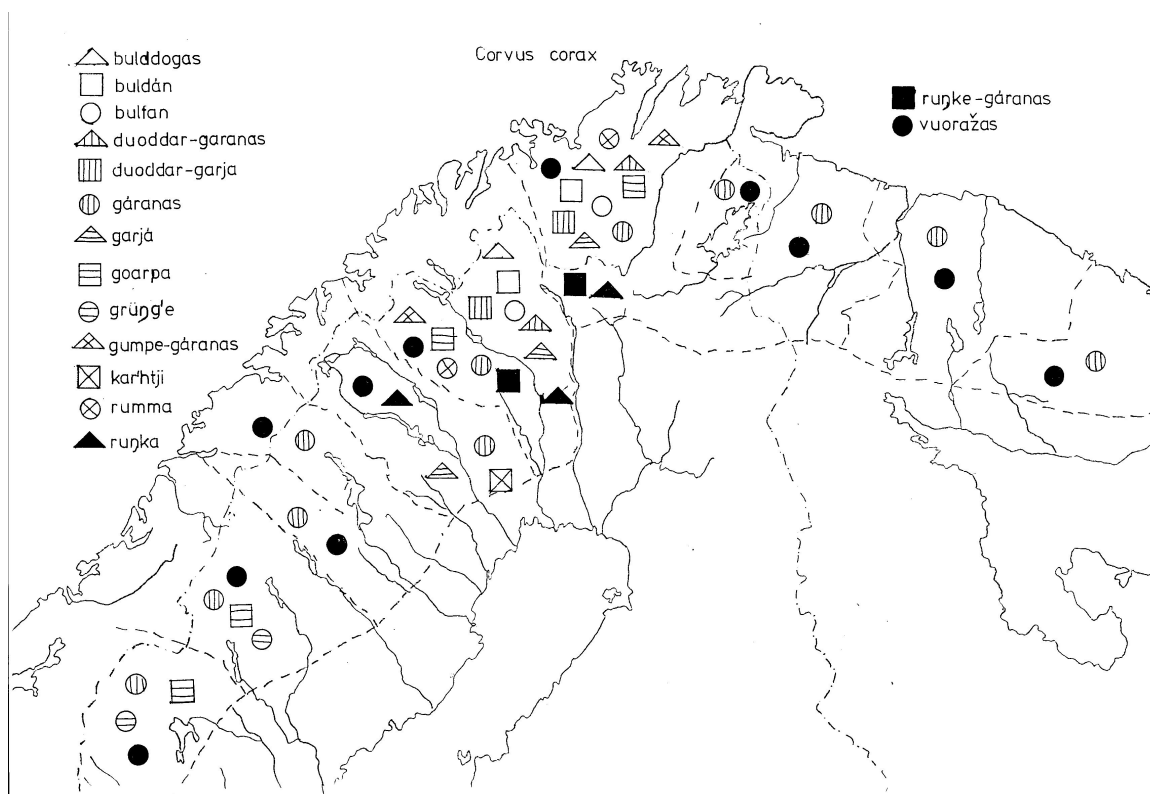
7. térkép: A goalsi szó jelentései

Meglepően nagy számot mutatnak azonban az előbbiekhöz képest a valamennyi nyelvjárásból kimutatható szavak. Ezek az alábbiak: 153. *čoađgi*, 241. *gáranas*, 256. *giehka*, 274. *goahppil*, 503. *loddi*, 553. *njukča*, 555. *njurrggu*, 619. *rievssat* és 874. *vuoražas*, azaz összesen 9 szó.

Feltűnő, hogy ebben a csoportban az etimológiai rétegek közül általában a legrégebbiek találhatók meg: van köztük uráli (pl. 875. *vuoražas*, 241. *gáranas*), finnugor (pl. 153. *čoađgi*), finn-permi, mely esetleg finnugor is lehet (pl. 556. *njukča*) finn-volgai, mely esetleg finnugor is lehet (pl. 274. *goahppil*), korai közfinn (257. *giehka*) bár akad egy képzett (558. *njurrggu*) és egy skandináv jövevényszó (621. *rievssat*) is.

Ha ezeknek a minden nyelvjárásban ismert, vagyis a legnagyobb elterjedtségű madárneveknek a szemantikai rétegeit vesszük górcső alá, mint Mikko Korhonen tanácsolta (vö. 3.2.1 fejezet), meg kell állapítanunk, hogy az ide tartozó szavak között találjuk a legáltalánosabb kategóriát, a 'madár' jelentésű 503. *loddi* szót, s a többi szó is szinte mind azoknak a neveknek a csoportjába tartozik, melyek az egész nyelvterületen ismert madarakat jelölik. Ezek gyakran genusnevek, de vannak speciesekre vonatkozó szavak is. Kifejezetten speciesnév a 257. *giehka* 'Cuculus canorus', mely azonban olyan közismert madarat jelöl, melynek nemcsak a lapp nyelvjárásokban, de minden nyelvben megvan a saját (általában hangutánzó) neve. A többi speciesnév olyan fajokra vonatkozik, melyek meglehetősen jellegzetes északi madarak, Lappföldön is jelentős a populációjuk, nem egyszer a lappok megélhetésében is fontos szerepük van, mivel vadásszák őket, és húsukat fogyasztják, netán tollukat használják például takarók vagy kabátok béléséhez. Ilyenek a fajdfélék (619. *rievssat* 'Lagopus lagopus', 274. *goahppil* 'Tetrao urogallus'), egyes vízimadarak (153. *čoađgi* 'Bucephala clangula', 558. *njurrggu* 'Melanitta nigra ~ Melanitta fusca', 556. *njukča* 'Cygnus cygnus'), illetve a 'varjú' (875. *vuoražas*) és a 'holló' (241. *gáranas* – vö. 7. térkép), melyek egész Euráziában honosak. Mindezek az egybeesések arra utalnak, hogy a nyelvjárási elterjedtség és az alapnyelvi eredet gyakran állnak közeli, közvetlen kapcsolatban, és általában a legismertebb fajok, fajták tartoznak e közös kategóriába, vagyis a madárnevek etimológiai és dialektológiai vizsgálata is alátámasztja az ornitonímia és általában véve a zoonímia kutatásának fontosságát a lapp nyelv (és valószínűleg minden rokon nyelv) történetének kutatásában.

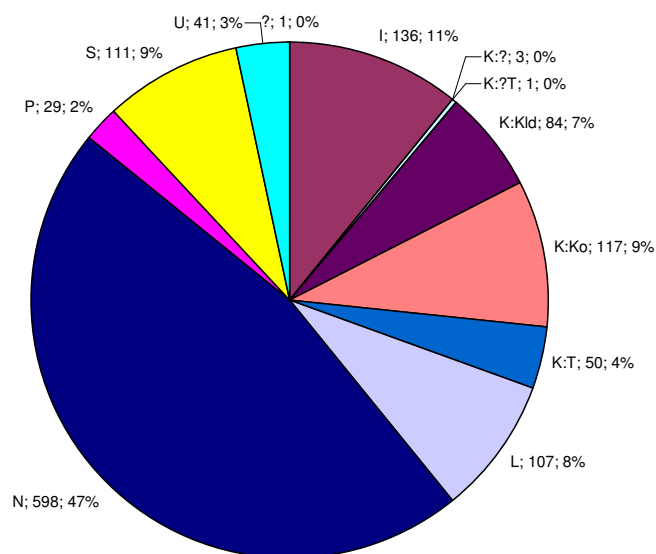

8. térkép: A 'Corvus corax' jelentésű madárnevek nyelvjárásonként

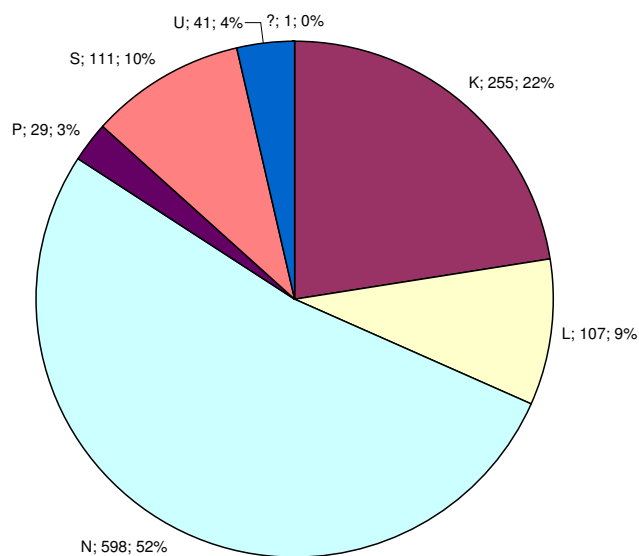
Ha az egyes nyelvjárásokra külön lebontva vizsgáljuk a szavakat, s nem csak az önállóan bennük, hanem a más nyelvjárásokkal közösen előforduló adatokat is számba vesszük, azt találjuk, hogy a legtöbb adat az északi lappból van (598), ezt követi – jócskán lemaradva – a kolтта- és kolai-lapp (255), majd az inari (136), a déli (111), a lulei (107), s a sor végén áll az umei 41 és a pitei 28 előfordulással. Az utóbbi két csoport közül valamelyikhez tartozik még egy adat, melynek pontos hovatartozását nem sikerült megállapítani (317. *guöleka*), illetve van egy szó, amelyről egyáltalán nem derült ki, mely nyelvjárásból származó adat (462. *küidi*).

Az alábbi diagramok a nyelvjárások egyenkénti, összevont megoszlását mutatják; ezekben a vagy umei, vagy pitei szót mindkét nyelvjáráshoz besorolva vettem fel a statisztikába, a közelebbről besorolhatatlan keleti adat az első diagramon külön, a másodikon a többi keleti adattal összevonva szerepel:

3. ábra: Az egyes nyelvjárások adatainak megoszlása I.

Az egyszerűsített, a kolтта- és kolai lappot összevonva mutató ábra a következő arányokat mutatja:

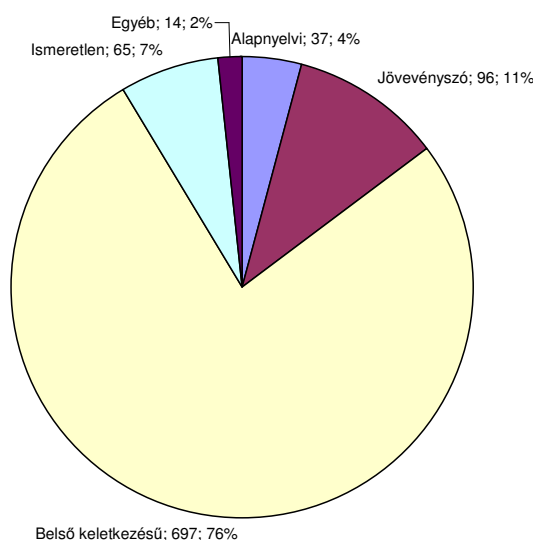
4. ábra: Az egyes nyelvjárások adatainak megoszlása II.

Ha ezeket az adatokat együttesen számoljuk, összesen 1278 feldolgozott adat szerepel a szójegyzékben, melyek 885 szócikket alkotnak. A fajok száma természetesen mind a feldolgozott adatokénál, mind a szócikkekenél alacsonyabbra tehető, hiszen egyazon fajnak, fajtának a különböző nyelvjárásokban eltérő nevei lehetnek, s egyazon nyelvjáráson belül is lehet ugyanannak a madárnak több neve is. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy nem egy adat nem fajt jelöl, hanem annál általánosabb jelentése van, ill. egyes szavak valamely faj egy-egy egyedére utal csak, ezért a mellékletben található mutatók valamivel 300 fölötti fajt és fajtát jeleznek. Ez azonban a fentiek miatt nem fedi a jelentések számát, hiszen bár pl. a fiókát, tojót vagy gácsért jelölő szavakat a korra vagy nemre való tekintet nélkül besoroltam az alapjelentésekhez; a pontosan meg nem határozható jelentésű nevek viszont nem szerepelnek a tudományos, német és magyar nevek mutatójában.

5.2 A MADÁRNEVEK EREDET ÉS SZERKEZET SZERINTI MEGOSZLÁSA

E fejezet két fő része között némi átfedés található: az eredet szerint belső keletkezésű (összetett és képzett) szavak az alapszavak mellett a szerkezet szerinti elemzésnek is kategóriái. A kettős ismertetést elkerülendő a két elemzési módot összevontam, s így az összetett és képzett madárnevek a szerkezet szerinti, az egyelemű szavak pedig az eredet szerinti csoportosításban kerülnek előtérbe. Külön alfejezetet szántam az egyéb keletkezési típusoknak és a mesterséges névadásnak is.

Az eredet szerinti csoportokat az alábbi diagram összesítve mutatja; az egyes kategóriák mellett az adatok száma után pontosvesszővel elválasztva a százalékos arány látható:

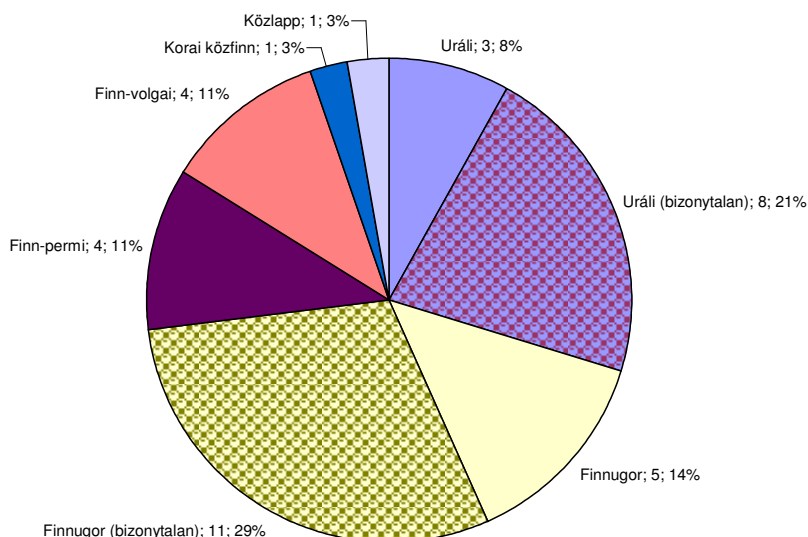
5. ábra: Etimológiai csoportok

Az ábrában az egyéb kategóriába azokat a ritkább típusokat soroltam, melyek egyenkénti gyakorisága nem éri el a 0,5 százalékot (azaz legfeljebb öt adat volt rájuk), ezek az ún. alakváltozatok, az elhasonulással létrejött alakulatok, valamint azok a bizonytalan származtatások, melyek esetében gyanítható valamiféle összefüggés egy-egy másik madárnévvel, de a pontos eredet nem deríthető ki, azaz nem tartoznak bele azok a szavak,

melyeknek van feltételezhető, de nem bizonyított etimológiájuk (pl. talán uráli eredet, valószínűleg hangutánzó stb.). Mindezeket a kategóriákat lentebb részletesen taglalom.

5.2.1. ALAPNYELVI EREDETŰ SZAVAK

Az alapnyelvi eredetű szavak rétegei az uráli, finnugor, finn-permi, finn-volgai, korai közfinn és közlapp kori szavak. Ezek megoszlását szemlélteti a következő kör-diagram:

6. ábra: Alapnyelvi eredetű szavak

Uráli eredetű madárnév csak viszonylag kevés van: mindössze három biztos (37. *bakku*, 241. *gáranas*, 875. *vuoražas*) és nyolc bizonytalan (61. *biehkan*, 106. *cizáš*, 232. *gádjit* (vö. 9. térkép), 281. *goargga*, 309. *guorga*, 315. *guovssat*, 338. *haññá*, 557. *njunnalat*) etimológia. Még a három biztos között is van egy, amelyről Lehtiranta ellentétesen nyilatkozik: a *gáranas* szerinte a finnől átvett jövevényszó, vö. fi. *kaarne* 'Corvus corax' (Lehtir. 364.). Mivel azonban szójegyzékében nem indokolja meg, miért nem fogadja el az uráli eredeztetést, ezt az ellenvetést nem vettem figyelembe a minősítésnél. A SSA sem tekinti biztosnak az eredeztetést, bár nem is zárja ki, de a szó hangutánzó jellege miatt

kétségesnek tartja. Mint azt a szójegyzékben is kifejtettem, véleményem szerint az uráli eredet minden további nélkül elfogadható, s a szó feltehetőleg már az alapnyelvben hangutánzó lehetett, így ezt a madárnevet a biztos uráli etimológiák között vettem számba. Ezen biztos etimológiák mindegyike olyan szó, a mely megtalálható szinte valamennyi lapp nyelvjárásban: a *bakku*-ra nincs pitei adat, ez azonban – mint a pitei hiányok esetében általában – feltehetőleg a rossz adatoltságnak tudható be. A nyelvterület egészén való ismertség persze nem lenne kritériuma az uráli eredetnek, hiszen egy-egy nyelvjárásból akár ki is kophatott az adott szó, ám tagadhatatlan, hogy az a szó, amely minden dialektusból kimutatható, nagyobb eséllyel kerül szóba az alapnyelvi eredeztetéseknél.

A nyolc bizonytalan uráli etimológia közül kettő (315. *guovssat*, 338. *hanŋá*) a finn-volgai alapnyelvig biztosan visszavezethető. Itt természetesen felmerül az a kérdés, hogy ha biztos a finn-volgai alapnyelvig, de talán már az uráli korban megvolt, akkor vajon a két közbenső korszak, azaz a finnugor és a finn-permi miért marad ki. Véleményem szerint ezt a besorolást pusztán egyfajta mechanizmus diktálta az UEW szerkesztése során, mivel az ugor és a permi nyelvekből az adott szavak etimológiai megfelelői ma már nem mutathatók ki, ám ha urálinak tekintjük a szót, akkor annak meg kellett lennie a PFU és PFP korban is. Az ide tartozó szavak mindegyike az alapnyelvben hangutánzó eredetűnek tekintendő.

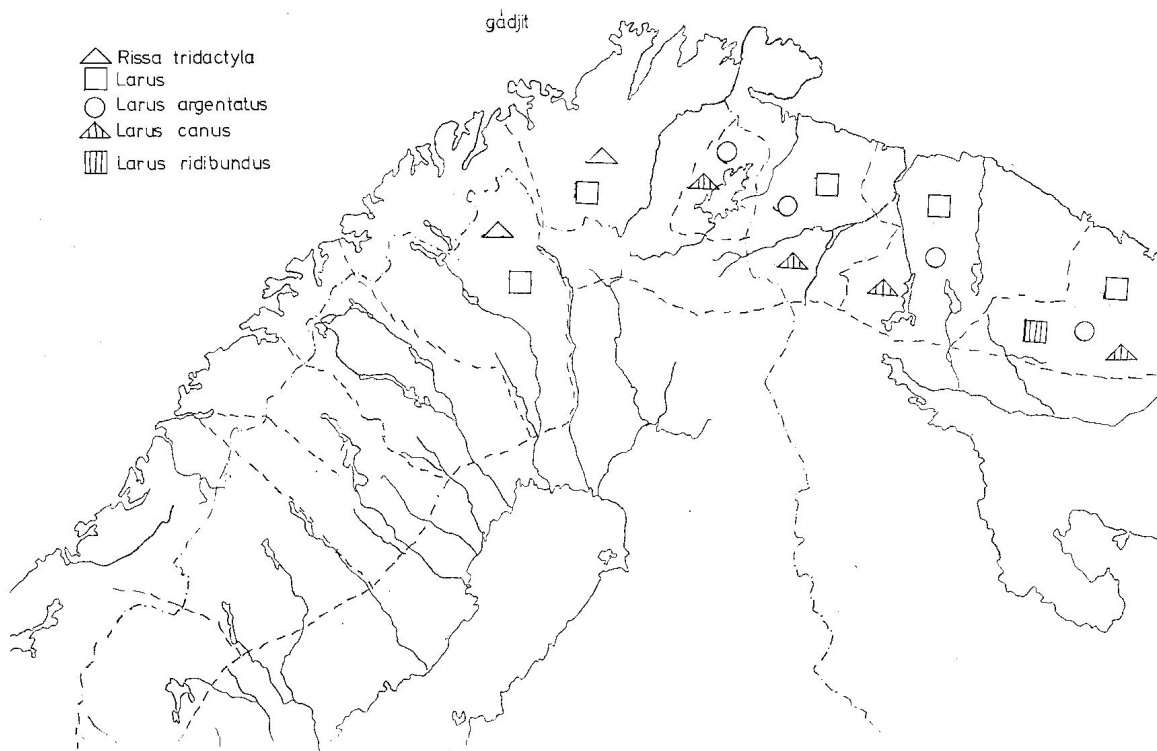
A többi esetben vagy az egész etimológia bizonytalan, vagy a lapp szó oda tartozása kérdőjelezhető meg hangtani vagy egyéb (pl. szűk elterjedtség stb.) okokból.

Így például a 62. sz. *biehkan* 'Buteo lagopus' és a 281. *goargga* 'Fratricula arctica' esetében a kérdőjel azért jogos, mert csupán kevés (az első csak egyetlen, meglehetősen távoli, a második összesen kettő) rokon nyelvvel lehet egyeztetni. Tovább nehezíti az etimológiát a lapp szavak szűk nyelvjárási elterjedtsége: a *biehkan* csak az északi, inari és a kola- és kolttai lappban van meg, a *goargga* csak az északiban.

A 106. sz. *cizáš* 'kismadár' szó esetében felmerül, hogy esetleg skandináv jövevényszó < norv. *tit*, *tita*. (QvNordLehnw. 335.), illetve hogy önálló hangutánzó alakulat. Amint a szójegyzékben is megállapítottam, valamikori hangutánzó eredete tagadhatatlan, ám hogy mikor jött létre, az gyakorlatilag eldönthetetlen. A legkevésbé valószínűnek a jövevényszóként való eredeztetést tartom, a norvég szavakkal való hasonlóság talán véletlenül alapul. Mivel a szó valamennyi lapp nyelvjárásban megtalálható, valószínűbb akár az uráli, akár a hangutánzó eredet.

Hasonlóképpen több etimológia elképzelhető az 557. sz. *njunnalat* 'Mergus albellus' esetében. Ez, ha nem alapnyelvi eredetű, a *njunni* 'csőr, orr' szó származékának tekinthető. Akárcsak néhány másik bizonytalan uráli etimológia esetében, a szó nyelvjárási izoglosszája csak az északi, inari és a kolтта- és kolai lappot veszi körül.

A 232. sz. *gádjit* 'Rissa tridactyla ~ Larus (canus ~ argentatus ~ ridibundus)' esetleg finn jövevényszó is lehet (SSA), ez esetben a finn *kajava* 'Larus' szóból származik. A szó egyébként nyelvjárásilag is viszonylag szűk elterjedtségű: csak az északi, inari és a kola- és kolttai lappból van rá adat.

9. térkép: A *gádjit* szó jelentései

A 315. *guovssat* 'Perisoreus infaustus' és a 308. sz. *guorga* 'Grus grus' az UEW a finn-volgaiig biztosan visszavihető, ám a SSA szerint a *guovssat* esetében csak a lapp és a finnségi szavak függenek össze, a ezek is a hangutánzó eredetűek.

A 338. *hanhá* 'Clangula hyemalis' első szótagi magánhangzója palatális eredetre menne vissza, míg a többi rokon nyelvi adat velárisra utal, ezért a lapp szónak a többivel való összefüggése bizonytalan.

Az uráli etimológiák közül magyar tagja két biztos eredeztetésnek van: 37. *bakku*, vö. *fogoly* és 875. *vuoražas*, vö. *varjú*.

Finnugor eredetű szó valamivel több van: öt biztos (144. *čiekča*, 153. *čoadgi*, 193. *dovtta*, 409. *jippe*, 503. *loddi*) és kilenc bizonytalan (58. *beštor*, 103. *ciske*, 232. *gádjit*, 263. *giđergedje*, 275. *goahppil*, 431. *kieratj*, 556. *njukča*, 563. *pačak-cičce*, 792. *tjoodsele*, 838. *vāž-lojnte*).

A biztos eredeztetések közül kettő van meg az összes nyelvjárásban, a többi valamelyikből hiányzik. A bizonytalanok egyike (553. *njukča*) a finn-permiig biztosan visszavihető, kettő a finn-volgaiig (58. *beštor*, 274. *goahppil*). Még a biztos finnugor besorolást kapott szavak között is van olyan, melyet a SSA már nem tekint egyértelműen alapnyelvi eredetűnek. A 409. S *jippe* 'Bubo bubo, uhu' ~ U *jihpaga* 'ua' ~ I *oppuu* 'ua' ~ Ko., Kld. *hō'ppi* 'ua ~ Nyctea scandiaca, hóbagoly' (vö. 2., 3. térkép) esetében a *h-* kezdetű *kolta* és *kildini* madárnevek biztosan finn jövevényszavak, ám a SSA viszonylag kései hangutánzó alakoknak véli a finnségi és lapp madárneveket, megengedve akár azt is, hogy a lapp szavak mindegyike jövevényszó a finnből, ugyanakkor a finn *hyypiä* és az obi ugor szavak összefüggését nem veti el, de a szókezdő *h-* kialakulását későbbi analógiás hatás eredményének tartja. Meglátásom szerint sem lehetetlen, hogy a lappban valójában két szó esett egybe: egy finnugor kori örökség és egy jövevényszó, s ennek lehet köszönhető a háromféle szókezdet. A 193. *dovtta* a SSA szerint szintén lehet finn jövevényszó is, ám a széles ismertség (adatolva van a déli lappból, az északiból, inariból és minden keleti nyelvjárásból) és a rokon nyelvi megfelelők (finn, cseremisiz, zürjén, osztják, vogul) nagy száma miatt valószínűbbnek tartom az alapnyelvi eredetet.

A bizonytalanak való minősítés oka lehet a csekély nyelvjárási elterjedtség, pl. 792. *tjoodsele* – csak a déli lappban ismert, megfelelői vannak azonban a mordvinban, a zürjénben, a votjákban és az obi ugor nyelvekben.

A nyelvjárási okokon kívül hangtani kétségek is felmerülnek a 103. sz. *ciske* esetében (UEW 51).

Az 59. *beštor* és a 232. *gádjit* az UEW szerint (UEW 562) lehet esetleg finn, ill. karjalai jövevényszó is, ám a magam részéről valószínűbbnek vélem, hogy a *beštor* alak alapnyelvi eredetű (részletesen l. a szójegyzékben).

Bonyolultabb a helyzet a 263. *giđergedje* és a 431. *kieratj* esetében. Az UEW a két szót külön tárgyalja (UEW 149 és 230), de nem azonos bontásban. A **kerkz* címszó alatt

találjuk a S *giërgedje* 'Aquila (chrysaëtos) ~ Pandion haliaëtus' és K *kïöráč* 'Dryocopus martius' szavakat, a *kër3 címszó alatt pedig a *kieratj* 'Dryocopus martius' alakot. Jelen-tésztanilag viszont a *kïöráč* inkább a *kieratj* szóval függ össze, így azonban az első etimoló-gia erősen megkérdőjeleződik, mivel nemcsak a lappban szűk az elterjedtsége, de a rokon nyelvek közül is egyedül az osztjákban van megfelelője. A másik madárnév esetében egyértelműbbnek látszik az alapnyelvi eredet, egyrészt a nyelvjárási ismertség is erősebb (lulei, inari és kolтта adatok vannak rá), és több rokon nyelvben van neki megfeleltethető szó is (votják, zürjén, vogul), igaz, ezen rokon nyelvi adatok mindegyikének idetartozása kétséges némileg.

Az 563. sz. L *paçak-ciöce*, I *paaccalodde* 'Pinicola enucleator', K: T *piecce* 'Tetrao urogallus' szavak előtagját az UEW (UEW 271) és a SKES (*metso* alatt) a következő rokon nyelvi adatokkal rokonítja: ?finn *metso* (nyj. *mehto*, *mettos*) 'Tetrao urogallus', ?észti *metsis* (nyj. *mötus*) 'ua', ?vog. *mänšəm* ~ *mansin* 'ua'. Megjegyzi, hogy a lapp szókezdő *p*- nép-etimológiai hatást mutat, motiválója a *piecce* 'erdei fenyő' szó volt. Ugyanakkor a SSA a *metso* címszónál ezt az egybevetést nem említi. Amennyiben a finnugor egyeztetés téves, a szót ismeretlen eredetűnek kell tartanunk.

A csak magyar megfelelővel (*vöcsök*) rendelkező 838. sz. *vāž-lo,nte* 'ein Seevogel mit weißen Flügelspiegeln, weißem Bauche und rötlichen Füßen, der gut fliegt und auf dem Wasser läuft, fehér szárnytükrű, fehér hasú és vöröses lábú vízimadár, amely jól repül és a vízben fut' előtagjának finnugor származtatását a FUV, TESz., MSzFE és az UEW elle-nére elvettem, egyrészt mivel csak és kizárólag a ter-lappból van rá adat, másrészt mivel összetett szóként való eredeztetése sokkal logikusabbnak látszik. A *vāž* szónak ugyanis van önálló jelentése is: 'fiatal rénüsző', s mindkét forrás, ahonnan adatolható a madárnév, ezen a címszón belül veszi fel. Mivel a pontos madárnévi jelentés nem ismert, a névadás moti-vációja nem tárható fel. Az elnevezést sok minden motiválhatta, pl. a madár külseje, színe, viselkedése stb. Nem mellékes az a tény sem, hogy 'madár' jelentésű utótagot madárnévi jelentésű előtaghoz nincs értelme hozzáadni (bár van rá példa a magyarban is, l. *gólya-madár*), a lapp példákban ilyen összetétel mindössze kétszer fordult elő: 57. *peäčk-lodd* 'Delichon urbica, molnárfecske', ill. 567. *pejpponloddääž* 'Fringilla coelebs, erdei pinty'.

A finnugor eredetű szavak többsége is hangutánzónak tekinthető az alapnyelvben. Magyar tagja egy biztos (503. *lodd*) és két bizonytalan (103. *ciske*, vö. *sas*, 838. *vāž-lo,nte*, vö. *vöcsök*) származtatásnak van; bár – mivel a 838. sz. szócikk etimológiáját egyáltalán nem fogadtam el – ez igazából nem is tartozik ide.

Finn-permi kori szó mindössze négy van (131. *čáihni* (vö. 6. térkép), 158. *čukča*, 284. *goaskin*, 556. *njukča*), ezek mind biztosnak minősített eredzetetések, közülük egy esetleg finnugor kori is lehet (556. *njukča*). E négy szó közül egy a déli nyelvjárásokban ismeretlen (284. *goaskin*), a többi három szinte az egész nyelvterületen megtalálható.

A négy finn-volgai származtatás mindegyike biztosnak tekinthető (58. *beštor*, 275. *goahppil*, 309. *guorga*, 315. *guovssat*), közülük kettő (309. *guorga*, 315. *guovssat*) esetleg az uráli korig, kettő a finnugor korig (58. *beštor*, 275. *goahppil*) is visszavezethető. Egy kivétellel (58. *beštor*) mind megtalálható majdnem minden nyelvjárásban.

Korai közfinn kori etimológia egy biztos akadt (257. *giehka*), mely minden nyelvjárásból kimutatható. A szó a korai közfinnben talán balti jövevényszó, vö. litv. *gegė* ~ *gėgė* ~ *gegužė* 'Cuculus canorus' de a kölcsönzést bizonytalanná teszi az a tény, hogy a litván szót kései, elvonással kialakult formának tartják, vö. SKES, SSA.

Talán a korai közfinn korból származik a 302. sz. *guoik* 'gáhrít' 'Cinclus cinclus, vízirigó' madárnév. A név formailag összetett szó: *guoika* 'vízesés' + *gáhrít* 'bot, dorong, tuskó'. Ha valóban egyszerűen összetételről van szó, a névadást az motiválhatta, hogy a vízirigó fészket vízesések mögé építi, s a víz felszíne alatt úszva vagy a meder alján élelem után kutatva szürkésbarna háta valóban kisebb dorongra, botra emlékeztet. Ugyanakkor az utótag esetleg önmagában is lehet madárnév, vö. finn *kara*, *koskikara* 'Cinclus cinclus', s ez lehet finn jövevényszó éppúgy, mint korai közfinn kori szó, l. még észl. *karalant* 'Mergus, Säger, bukó', karjalai *koskikara*, *-karanki*, *-karanto*, *-kari*, lúd *koškeņkarango*, *koškorahaiņe* 'Cinclus cinclus vagy más, vízesésekben élő madár'. Nem lehetetlen, hogy a két szó egybeeséséről van szó, s az önálló madárnévként mára már nem használatos, elhomályosult utótag kapott népetimológias úton értelmet. SKES, SSA (*kara* alatt).

Közlapp kori szó egy volt a szójegyzék etimológiai között, a 211. sz. *fiehta* 'Aythya marila ~ Aythya fuligula ~ Melanitta fusca' szó, mely a közlappban Lagercrantz szerint talán hangutánzó eredetű volt. A hangutánzó eredetnek ugyanakkor némileg ellentmond az északi lapp leírás, mely szerint a tojó hangja *garr garr* (Aikio 51.). Az EM szerint „a gácsér udvarlás közben lágy, zümmögő hangot hallat. A tojó ... mormog” (EM 68). Ez utóbbi leírás valamivel valószínűbbé teszi a hangutánzó eredetet, de mivel a legelterjedtebb

jelentésnek tartható madár, a hegyi réce általában véve is ritkán ad ki hangot, nem meggyőző az eredeztetés. A szó a délibb nyelvjárásokban ismeretlen, a többiben mindben megvan.

Az alapnyelvi eredetű madárnevekkel kapcsolatban összefoglalóan meg kell állapítani, hogy még egy ilyen viszonylag kis szócsoporthoz esetében is találkozhatunk nem egy problémás elemmel. A SSA előtti etimológiai szakirodalomban viszonylag egyértelműnek tekintett eredeztetések közül a legújabb finn etimológiai szótár nem egyet elvet, s akadt olyan is, melynek a lapp szóra vonatkozó részével jómagam már korábban sem értettem egyet. Bár a SSA-ban található változásoknak nem mindegyikével értek egyet, azt mindenképpen fontosnak tartom, hogy nem egy, korábban minden forrásban egyértelműnek vélt etimológiát újragondoltak a szerzők, s ennek során jelentős megállapításokat tettek (pl. 241. *gáranas*, 315. *guovssat*). A következőkben összegzem az alapnyelvi eredetüként (is) eredeztetett lapp madárnevekben fellépő problémás kérdéseket, a bizonytalanságot jelentő okokat.

A madárnevek etimologizálását – a többi természeti jelenségtől, a többi állattól vagy a növényektől eltérően – az is külön nehezíti, hogy ezek között igen sok a hangutánzó elem, hangutánzás pedig a keletkezési típusok bármelyikében előfordulhat, nem csak mint önálló belső keletkezésű szó léteznek (vö. 5.2.3.3). Vannak hangutánzó eredetre visszamenő jövevényszavak is a madárnevek között, de találkozunk onomatopoeitikus összetevőkkel az összetett és képzett madárnevek körében is (vö. G. Bogár 2006a: 16–25). Az alapnyelvben is természetszerűleg megjelentek a hangutánzó elemek, s az ilyen szavak gyakran mutatnak a szabályostól eltérő hangfejlődést, ami viszont az etimológiát bizonytalanná teheti (pl. 338. *hanñá*).

A másik ok, ami kétségessé tehet egy-egy eredeztetést, általában a szűk elterjedtség (pl. 103. *ciske*, 792. *tjoodsele* stb.). Az egyes nyelvjárások szókincse bármely nyelvben jelentősen eltérhet egymástól, a lapp esetében azonban a helyzet még sokkal bonyolultabb, hiszen több kutató (pl. Pekka Sammallahti) is úgy véli, különálló lapp nyelvekről kell beszélni. A hagyományos felfogás szerint ugyan egy nyelv több nyelvjárásáról van szó (vö. pl. Korhonen 1981), de a gyakorlat azt mutatja, hogy ma már a szomszédos nyelvjárások beszélői is csak nagy nehézségek árán értik meg egymást, ha egyáltalán megértik a másikat, így aztán valóban indokolt több nyelvet emlegetni. A finnugrisztikában, a történeti nyelvtudományban azonban mégis praktikusabb a lappot csupán nyelvjárásokra osztani,

hiszen ehhez éppen elég közös vonást tudnak felmutatni. Ugyanakkor viszont ez egyes etimológiákban, ahol valamely szó csak egy-két, nem egyszer szomszédos területen ismert, egyfajta akadályt is jelent, mivel gyakorta éppen a szűk elterjedtségre hivatkozva kérdőjeleződik meg az eredeztetés. Ha az eddig nyelvjárásként emlegetett nyelvváltozatokat önálló nyelvekként kezelnénk, akkor ez az akadály ugyan nem jelentkezne, viszont – mivel az új nyelveknek is vannak nyelvjárásai – talán túlzottan sokrétű képet kapnánk, s ettől az etimológiák (és a nyelvjárási leírások) is túl bonyolulttá válnának, ráadásul a mára kihaltak tekinthető nyelvjárások (pl. pitei, ter) adatait esetleg elkülönítve kellene kezelni.

Harmadik okként említhető az a tény, hogy a csak a lapból és a finnségi nyelvekből kimutatható szavak esetében nem egyszer szóba jöhet a kölcsönzés is valamely irányban, s ez – bár bizonyos kritériumok támpontot adhatnak a közös eredet vagy kölcsönzés megállapításában – nem mindig különíthető el egyértelműen (vö. pl. 59. *beštor*, 232. *gádjit*).

A negyedik, bizonytalanságot szülő tényező a többi rokon nyelvnek az adott szóhoz való kapcsolása, azok adatainak hangtani vagy egyéb okokra visszavezethető kétséges mivolta lehet, pl. 428. *kieratj*.

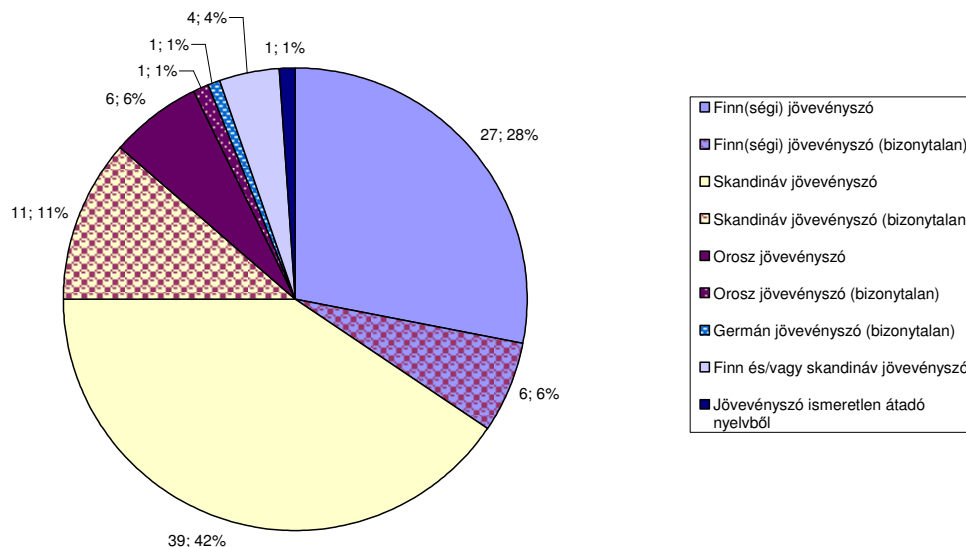
Ötödször, előfordulhat jelentéstani és szerkezeti összeférhetetlenség is, mint azt a 838. sz. *vāž-lo,nte* esetében kifejtettem.

Külön bizonytalansági tényezőt ugyan nem jelent, de az eddigi szótárak – gyakorlati szempontból tökéletesen érthető módon – némileg illogikusan jártak el az olyan minősítések esetében, amikor egy-egy szót kérdőjelesen visszavisznek egy korai nyelvállapotra, majd egy későbbire biztosan, de a köztes periódusokat kihagyják, pl. 275. *goahppil*, 309. *guorga*.

5.2.2 JÖVEVÉNYSZAVAK

A lapp nyelvbe folyamatosan kerültek és kerülnek be jövevényszavak, így madárnevek is. A kölcsönzés három fő iránya a skandináv (korai, svéd és norvég), a finn(ségi) (finn, karjalai, lúd) és az orosz. Ezeknek a kölcsönzéseknek a mennyisége és jelentősége nem egyforma. Skandináv jövevényszavak például valamennyi nyelvjárásban található, az oroszról viszont csak a keleti nyelvjárások vettek át szavakat.

A jövevényszavak megoszlását az alábbi diagram mutatja; az ábrán az átadó nyelvek szerint csoportosítva láthatók az adatok. Az átadó nyelvek színe mellett a szám szerinti mennyiség után pontosvesszővel elválasztva a százalékos arány található.

7. ábra: A jövevényszavak megoszlása átadó nyelvek szerint

Legnagyobb számban skandináv jövevényszavak fordulnak elő a lapp madárnevek között, ezeknek több, durván számítva is legalább két időbeli rétege létezik. A legrégebbi jövevényszavak még az óskandinávból kerültek át a lappba, s ezek esetenként a skandináv nyelvekkel ma már nem érintkező nyelvjárásokban is megtalálhatók, pl. 208. N I Ko., Kld. T *fállli* < ónorr. *valr* 'Falco, sólyom' (QvNordLehnw. 144.), 619. S U P L N I Ko., Kld., T *rievssat* < ónorr. *rjúpa*, norv. *rjupa* ~ *rypa* 'Lagopus lagopus' (QvNordLehnw. 258., SKES, SSA). Ezeknek a régi jövevényszavaknak a megfelelői ki-mutathatók az átadó nyelvek igen korai nyelvállapotából vagy olyan nyelvekből (pl. dán, izlandi), melyekkel a lapp közvetlenül nem érintkezett. Ha viszont a szó csak a svédből és/vagy a norvégből adatolható és a keleti lapp nyelvjárásokban nincs meg, nagy a valószínűsége, hogy az átvétel viszonylag újabb keletűnek tekinthető, pl. S *graage* < sv. *kråka* 'Corvus corone', 615. P L N *riččo* < norv. *krykkja* ~ *krytja* (QvNordLehnw. 267), S *svaanaa* < sv., norv. *svan* 'Cygnus cygnus' (QvNordLehnw. 329). Hangtani kritériumok alapján e kronológia tovább pontosítható, ám mivel e feladat több buktatót rejt magában, mint amennyi hasznos eredménnyel járhat, eltekintettem tőle.

A skandináv eredetű szavak közé harminckilenc biztos és hét bizonytalan etimológia tartozik. A biztosnak tekintett etimológiák a következők:

Közelebbről meg nem határozott átható skandináv nyelvből származó jövevényszavak: 5. *aartje*, 26. *árdnas*, 70. *bivtte*, 141. *čel 'dë*, 205. *duvvá*, 207. *falke*, 208. *fállli*, 221. *fooge*, 224. *gaase*, 237. *gáiru*, 283. *goarpa*, 330. *habag*, 334. *hálka*, 336. *halle*, 352. *huver*, 358. *hurri*, 375. *jåglou*, 506. *lunddo*, 573. *pijöre* (ez csak azért van a biztosak között, mivel Lagercrantz-nál így szerepel, de vö. a szójegyzékben írottakkal), 617. *riččo*, 621. *rievssat*, 660. *ruökke*, 664. *sadag*, 686. *sjeäraa*, 696. *skárfa*, 698. *skávli*, 705. *skire*, 726. *spálfu*, 730. *stárra*, 775. *svaana*, 779. *šnjisparra*, 785. *teį'sta*, 856. *vintán*, 872. *vuonccis*.

Svéd eredetű jövevényszavak: 293. *graage*, 421. *katt-ugla*, 460. *kusk*, 537. *muovse*, 774. *sváluon*.

A bizonytalanok közül egy talán norvég vagy svéd eredetű: 565. *parfa* 'Philomachus pugnax' < ? norv. *spurv*, sv. *sparv* 'Ammer', ennek a származtatásnak a bizonytalanságát jelentéstani okokkal lehet magyarázni. Esetleg régi skandináv eredetre megy vissza a 646. *ruođa* 'Anser erythropus' < ? ónorv. *hrođgás* 'Branta bernicla' (QvNordLehnw. 275), mely jelentéstani és hangtani kétségeket is ébreszt, valamint a 714. *snárttal*, vö. sv. *snattrá* < ógerm. **snatr-* 'hápog, gágog' (Koivulehto 1988: 39–41), melynek esetében Koivulehto maga is kétségeinek ad hangot, ugyanakkor megjegyzi, hogy a szó akár az ógermánig is visszavezethető. Talán svéd eredetű a 293. *groåksaa* 'Perisoreus infaustus' < , sv. *skrika* 'Perisoreus infaustus', 715. *snåttuo* 'Lyrurus tetrix ♀' < ? sv. *nattugla* 'éjjeli bagoly', 731. *star^éte* 'Oenanthe oenanthe' < ? sv. *stare* 'Sturnus vulgaris', 835. *valttij* 'Buteo buteo' < ? sv. *falk* 'Falco' (végén kicsinyítő képzővel). A 715. *snåttuo* és a 731. *star^éte* esetében a bizonytalanság oka jelentéstani természetű, a 294. *groåksaa* és a 835. *valttij* esetében hangtani.

Koivulehto a 714. *snárttal* szóval kapcsolatban felveti, hogy akár az ógermánig is visszavezethető. Ugyanő említ egy másik, szerinte az ógermánra visszaviendő etimológiát is: 320. 'Gavia (stellata), (Stern)taucher, (északi) búvár' < ? ógerm. *kuφra 'torok', ebből metatézissel alakult volna a mai lapp szó (Koivulehto 1988: 32–34). Ezt a származtatást nemcsak a jelentéstani nehézség miatt fogadtam el csak feltételesen, hanem mert általában véve is kétlem, hogy e korból származó germán jövevényszavak lehetnének a lappban. (Ugyanezt a szót a FUV votják, zürjén és vogul szavakkal rokonítja, az UEW szerint a rokon nyelvi szavakkal való egyeztetés téves (UEW 150)).

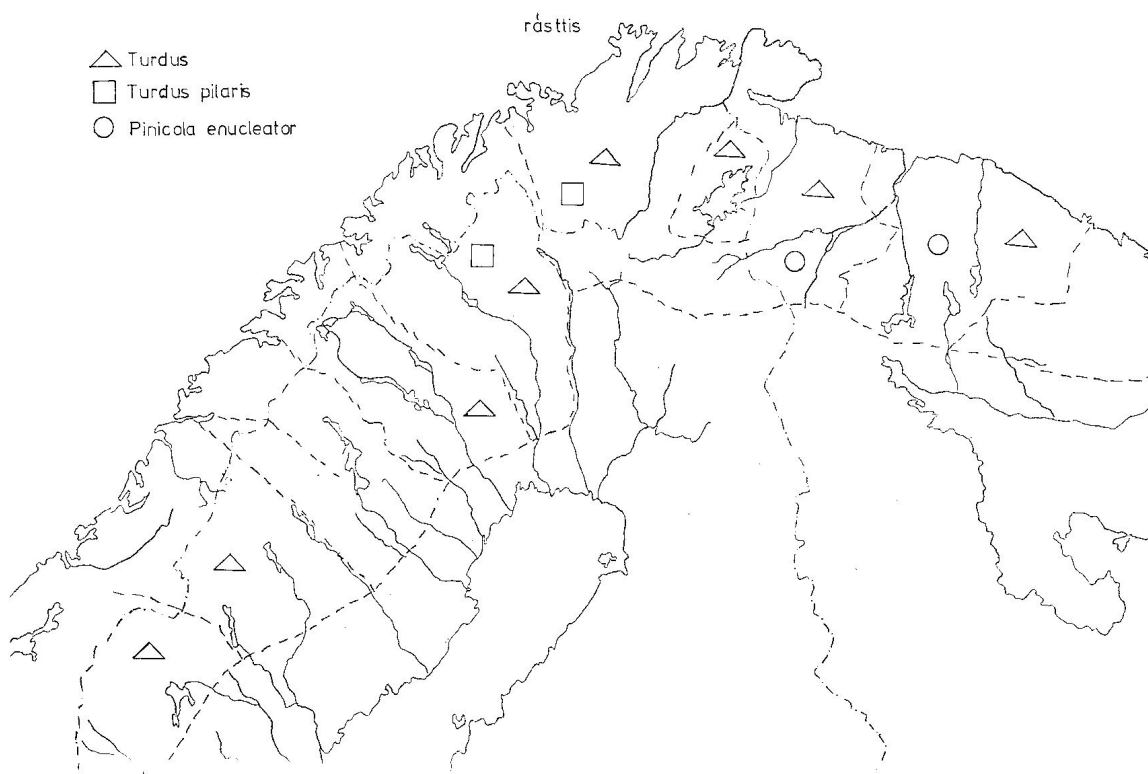
A finn(ségi) jövevényszavak közé tartoznak a finnen kívül a karjalai és lúd eredetű szavak. Az ezekben tapasztalható hasonlóságok természetesen gyakran utalhatnak rokon szóra is, ám hangtani kritériumok alapján a rokonság vagy kölcsönzés kérdése viszonylag könnyen eldönthető. A madárnevek esetében persze okozhat nehézséget a hangutánzó szavak gyakran szabálytalan hangfejlődése.

A biztos finn jövevényszavak az alábbiak: 56. *beibboš* 'Fringilla coelebs' < *peippo(nen)* 'több kis énekes madár neve' (SKES, SSA), 81. *bulmmot* 'Plectrophenax nivalis' < *pulmunen* 'Plectrophenax nivalis' (SKES, SSA), 234. *gáhkko* 'Gavia stellata' < *kaakkuri* 'Gavia stellata' (SKES, SSA), 299. *gukko* 'Cuculus canorus, Kukuck, kakukk ~ Gallus domesticus ♂, Hahn, kakas' < *kukko* 'Gallus domesticus ♂', 320. *gurge* 'Grus grus' < *kurki* 'Grus grus' (UEW 128, SKES, SSA), 332. *hahki* 'Somateria mollissima' < *haahka* 'Somateria mollissima', 333. *háigir* 'Ardea cinerea' < *haikara* 'Ardea' (SSA), 340. *hápana* 'szürke mezei madár' < *haapana* 'Anas penelope' (SKES, SSA), 342. *harāk* 'Pica pica' < *harakka* 'Pica pica' (SSA), 360. *huvhaja* ~ *huhkkaja* 'Nyctea scandiaca' < *huuhkaja* 'Bubo bubo' (Lag. 1529b: 1., 2.), 412. *jouhkkas* 'Cygnus cygnus' < *joukahainen* 'Cygnus cygnus' (Lag. 1779.), 425. *kealtá-sirhká* 'Emberiza citrinella' < *keltasirkku* 'Emberiza citrinella' (Lag. 2214.), 433. *kiergi* 'Dryocopus martius' < *kärki* 'Picus' (UEW 652), 445. *košel* 'Stromvogel' < *koskelo* 'Mergus' (Lag. 2576.), 486. *leivvoš* 'Alauda arvensis' < *leivonen* 'Alauda arvensis', 505. *lovkäi* 'Larus fuscus' < *loukain* ~ *loue* (gen. *loukeen*) 'Larus' (SKES, SSA), 604. *rásttis* 'Turdus (pilaris)' < *rastas* 'Turdus' (SKES, SSA) (vö. 10. térkép), 724. *sotká* 'Bucephala clangula' < *sotka* 'Anas', 765. *suorsá* 'Anas (platyrhynchos)' < *sotka* 'Anas' (SKES, SSA), 773. *sùògulas* 'Philomachus pugnax' < *suokulainen* 'Philomachus pugnax' (Lag. 7214.), 789. *tirru* 'Sterna' < *tiira* 'Sterna' (Lag. 7866.), 790. *tiuhttu* 'Tringa' < *tiutti*, *tiuhta* 'Tringa (erythropus)', 806. *tüllüt* 'Charadrius hiaticula' < *tylli* 'Charadrius hiaticula' (SKES, SSA), 842. *veasttareadje* 'Motacilla alba' < *västäräkki* 'Motacilla alba'.

Talán finn jövevényszavak a következők: 440. *koagar* 'Gavia stellata' < *kakari* 'Gavia stellata' (T. I. Itk. 131b) – az eredeztetést T. I. Itkonen is kérdőjellel veszi fel, bár nem indokolja, miért nem tekinti biztosnak; 709. *skuihko* 'Gavia arctica' ?< *kuikka* 'Gavia arctica' (Lag. 6532.) – a két szó esetleg csak a hangutánzás szintjén függ össze (SSA); 827. *urbil* 'Carduelis flammea' ?< *urpiainen* 'Carduelis flammea' – a bizonytalanra minősítés oka, hogy sehol nem találtam utalást erre a származtatásra, azaz saját etimológiáról van szó.

Karjalai jövevénytör a 784. sz. *tedr(a)* 'Lyrurus tetrix' < *tetri* ~ *tedri* 'Lyrurus tetrix' (SKES, SSA).

A lúdból került a lappba a 156. sz. *čucc* 'egy kis madár' < *t'sšu/t'soi* 'veréb, egy kis erdei madár, széncinege' UEW 48.

10. térkép: A *rásttis* szó jelentései

Előfordul olyan eset is (409. S *jippe* 'Bubo bubo, Uhu, uhu' | U *jihpaga* 'ua' | I *oppuv* 'ua' | K: Ko. Kld. *hō'ppi* 'ua ~ *Nyctea scandiaca*, Schnee-Eule, hóbagoly'), amikor a nyelvjárások egy részében megmaradt az ősi eredetű szó, míg a *h-* kezdetű keleti szavakban ugyanennek az ősi szónak valamely későbbi, finnségi alakja jövevénytörként szerepel.

Az 59. sz. szócikkről (*beštor* 'Motacilla alba') nem lehet biztosan eldönteni, hogy alapnyelvi eredetre megy vissza a vagy finn, esetleg karjalai jövevénytör (SKES, UEW 562, SSA), bár magam hajlok afelé, hogy ezt a formát alapnyelvinek tartsam.

Az 58. N *bešškoš* | K: Ko. Kld. *peäčk-lodd* 'Delichon urbica' esetében az a sajátos helyzet állt elő, hogy az északi adat finn, a kolta- és a kildini pedig karjalai jövevénytör.

Volt néhány olyan jövevényszó is, melyek vagy finn, vagy skandináv gyökerekre mennek vissza, de hogy pontosan melyik nyelvből erednek, eldönthetetlen, netán nyelv-járásonként változó, hogy melyikből vette át a lapp, illetve finn és/vagy skandináv szavak egybeesésével jöttek létre. Ezek a következők: a 170. N *davek* 'Gavia arctica, Prachttaucher, sarki búvár' | S *dyyv* 'eke 'ua' | U *divvéhka* 'Gavia, Taucher, búvár(madár) | L *tavék* 'ua' | K: Kld. *tuvik* 'Tringa nebularia, Grünschenkel, szürke cankó' esetében az északi és a kildini a finn *tavi* 'Anas crecca', a déli, az umei és a lulei az előbbi finn szó a skand. *duva, dufva* 'Columba' egybeesésével alakult (SSA); a 337. S *hāna* | K: Ko. Kld. T *kää* 'nn 'Gallus domesticus ♀' déli alakja skandináv < sv., norv. *hane* ' Gallus domesticus ♀', a keleti pedig finn jövevényszó < *kana* ' Gallus domesticus ♀' (QvNordLehnw. 187., SSA); a viszonylag új 209. *fasána* 'Phasianus colchicus' esetében eldönthetetlen, hogy a finnből vagy valamely környező skandináv nyelvből származó jövevényszó, vö. finn *fasaani* 'Phasianus colchicus', sv., norv. *fasan* 'Phasianus colchicus'; hasonló a helyzet a szintén új keletű 772. N *suvlá* 'Sula bassana' esetében is, vö. finn *suula* 'Sula bassana' sv. *havssula* 'Sula bassana'. Ugyanígy a 741. sz. *struhcca(-loddi)* 'Struthio camelus, Strauss, strucc ~ egy csúnya madár, az egyik adatközlő szerint: Aegolius funereus, Rauhfußkauz, gatyáskuvik' is bármely környező nyelvből származhat; az előző kettőtől eltérően azonban ez a szó már Nielsen szótárában is szerepel, de jelentése ekkor még változó: a korabeli lapp .beszélők valószínűleg nem láttak még struccot, legfeljebb hírét hallhatták, esetleg egyesek képen látták a madarat, innen az 'egy csúnya madár' jelentés, s talán ebből vonhatta le következtetését az az adatközlő, aki a (valóban nem szép) gatyáskuvikkal azonosította.

Orosz eredetű jövevényszavak csak a kolтта- és kolai-lappban vannak. Biztosan orosz eredetűek az alábbi szavak: 15. *alei^ska* 'Clangula hyemalis' < *алейка* 'Clangula hyemalis' – az etimológia érdekessége, hogy az orosz szó viszont kölcsönzés a lapp *allokaj* 'Clangula hyemalis' l. 20. madárnévből (Vasmer 1: 70); 88. *buönemac* 'Plectrophenax nivalis' < *пунок ~ пуночка* 'Plectrophenax nivalis' (T. I. Itk. 393a); 94. *belka* 'Pica pica' < *белка* 'mókus' (T. I. Itk. 23b) – a nagy jelentéskülönbség miatt az etimológia ebben a formában esetleg kétséget ébreszthet, de felmerülhet a fenti orosz szó etimonja, a *белый* 'fehér' szó is (Vasmer I: 148) mint a névadás motiválója, hiszen a szarka egyik jellegzetesége a fekete tollazatból előbukkanó széles fehér szárnycsík és has; 372. *jaškkrepp* 'Accipiter gentilis' *ястреб* 'Accipiter gentilis' (T. I. Itk. 50b, 826a, 1058a), 575. *piättenj*

'Gallus domesticus ♂' < *петух* 'Gallus domesticus ♂' (T. I. Itk. 363a); 718. *soarekk* 'Pica pica' < *copoка* 'Pica pica' (T. I. Itk. 510b).

Talán az oroszból származik a 723. sz. *soorkõs* 'Pica pica' < *copoка* 'Pica pica'; ebben az eredeztetésben a bizonytalanságot az okozza, hogy a szóra csak a legújabb forrásokból van adat, márpedig a kolтта-lappba új orosz jövevényszavak nemigen kerültek be.

Az orosz jövevényszavak száma a területi közelség miatt talán meglepően alacsonynak tűnnek, ám mivel e keleti nyelvjárások csupán az utóbbi évtizedekben érintkeztek közvetlenül az oroszsal, ez teljesen érthető. Bár a korábbi, végső soron orosz eredetű szavak a lappban általában karjalai közvetítésűek, ez a madárnevek körében nem tipikus. A lappok természetközeli életmódja ugyanis magával vonta azt is, hogy nyelvükben óhatatlanul több fajnak több nevére volt szükség, mint a földművelő oroszok nyelvében. Így aztán az oroszban legalább annyi lapp eredetű jövevény állatnév van (pl. 20., 723.), mint a lappban orosz. Az orosz jövevényszavak egyébként mind viszonylag újabb keletűek, s így könnyen felismerhetők. Az egyetlen bizonytalan eredeztetés (723. *soorkõs*) abból a szerkesztési elvből fakad, hogy saját etimológiáimat mindenkor bizonytalanak tüntettem fel.

A jövevényszavak területi megoszlásával kapcsolatban is lehet levonni következtetéseket; ennek során mellőzöm a nem meghatározható átadó nyelv(ek)ből származó jövevényszavak részletes statisztikai elemzését, de a diagramokon ezeket is jelölöm. Itt példákat sem hozok, hiszen a példákat külön bemutattam egyrészt a nyelvjárási, másrészt az eredet szerinti elemzések között.

Előrevetíthető, hogy a legtöbb jövevényszó a legjobban adatolt északi lappban található, s a legtöbb átadó nyelvet is ebben a nyelvjárásban fogjuk találni. Földrajzi okok miatt az sem meglepő, hogy az orosz jövevényszavak izoglosszája nem terjed túl a keleti nyelvjárásterületeken, de talán nem várt jelenség, hogy az orosz nyelvvel ha csak egészen kis területen, de mégis szomszédos északi lappba egyetlen orosz jövevényszó sem került be. Szintén csak a kolтта- és kolai-lapp vett át madárnevet a karjalaiból és a lúdból.

Finnségi jövevényszavak leginkább az északi és inari lappban, valamint a keleti nyelvjárásokban találhatóak, Mindössze két kivétel akadt ez alól: a 81. *bulmmot* megtalálható a luleiben is, ám lehet, hogy éppen a lulei *pulmuk* (-*tsih* 'tsē) alak csupán nyomdahiba következménye, s valójában nem ehhez a szóhoz tartozik, hanem az 579. sz. *puluk-cioce* szóval azonos. A 604. sz. *rásttis* esetében a déli *draastaa* ~ *traasta* alakokra a svéd *trast* is

hatással lehetett, a lulei *rāstēs* azonban egyértelműen a finn *rastas* átvétele. A biztosan finn jövevényszavak száma az északiban 20, a kolтта- és kolai lappban 10, az inariban 4, a luleiben 3, a déliben 1; talán finn jövevényelem ezenkívül négy északi és egy-egy lulei, inari, ill. kolтта- és kolai adat. Nem meglepő, hogy az egy-egy karjalai és lúd jövevényszó természetesen a kildini, ill. a ter-lappban található.

Ami a közelebről nem meghatározott, de biztosan skandináv jövevényszavakat illeti, a legtöbb (23) az északi lappban van, ezt követi a déli lapp 15, a lulei 12, majd – némileg meglepő módon – a kolтта- és kolai 10 előfordulással, a piteiben 8, az inariban és az umeiben pedig 6-6 biztosan skandináv jövevény madárnév van. A bizonytalan skandináv jövevényelemekkel együtt az északiban 28, a déliben és a keletiben 16-16, a luleiben 15, az inariban 9, a piteiben és az umeiben pedig 8 a skandináv jövevényszavak száma. Biztosan svéd jövevényszó csak a déliben (3), az umeiben (1) és a piteiben (1) akadt, két feltehetőleg, de nem biztosan svéd eredetű szó volt még a luleiben is, valamint szintén kettő a déliben és egy az umeiben. Talán norvég eredetre megy vissza két északi és egy-egy lulei és umei adat.

Ha mármost azt vizsgáljuk, melyik nyelvjárásban honnan származnak a jövevényelemek, azt vesszük észre, hogy a déli lapp madárnevek 15 biztosan, egy talán skandináv, három biztosan, két talán svéd, egy talán germán jövevényszót tartalmazak, valamint összesen négy szó esetében jöhet számításba finn eredet.

Az umeiben összesen 12 jövevényszóval találkozhatunk, ezekben a madárnevekben a skandináv nyelveken kívül más átadó nyelv nem jön számításba. Közülük hat biztosan skandináv, kettő feltételezhetően skandináv eredetű, egy biztosan, egy talán svéd jövevényszó, és van egy talán a norvégből származó szó. Az umeiben található jövevényszavak csekély száma minden bizonnyal annak is köszönhető, hogy a nyelvjárás eleve gyengébben adatolt, mint a többi, hiszen mindössze 41 umei madárnevet sikerült összegyűjteni a nyomtatott forrásokból (vö. 5.1 fejezet). Az ugyan egyáltalán nem volt várakozás nélküli, hogy ebben a nyelvjárásban a jövevényelemek között a skandináv eredetűek dominálnak, de a finn jövevényszavak teljes hiánya némileg meglepő; nem lehetetlen, hogy ha rendelkezésre állnának bővebb szógyűjtemények, ilyen is akadna bennük.

A piteiben nyolc skandináv és egy svéd jövevényszót találtam, ezek mind biztosnak tekinthető eredeztetések; diagramon való bemutatásuktól eltekintek.

A lulei-lapp jövevényszavai között is többségben vannak a skandináv eredetűek, a 19 szó közül 12 biztos, 4 talán skandináv, valamint akadt két talán svéd és egy talán norvég

jövevénytör, és ezekkel közeli rokonságban van az általam kétségesnek tartott, Koivulehto által feltételezett korai germán jövevényelem, a 714. sz. *snárttal* (Koivulehto 1988: 39–41). Ezekon kívül három biztosan, két talán finn eredetű madárnév szerepel még ebben a nyelvjárásban.

Az északi lapp az orosz kivételével minden szóba jöhető átadó nyelvből vett át madárneveket: 23 biztosan, 5 talán skandináv, valamint 20 biztosan, 4 talán finn, ezenkívül két talán norvég, egy-egy ismeretlen, talán germán, ill. besorolatlan eredetű szó gazdagítja az északi lapp madárneveit.

Az inari lappban hat a biztosan skandináv, három a talán skandináv jövevénytörök száma, a biztosan a finnből származik négy, talán a finnből egy madárnév, mint azt a következő diagram is ábrázolja:

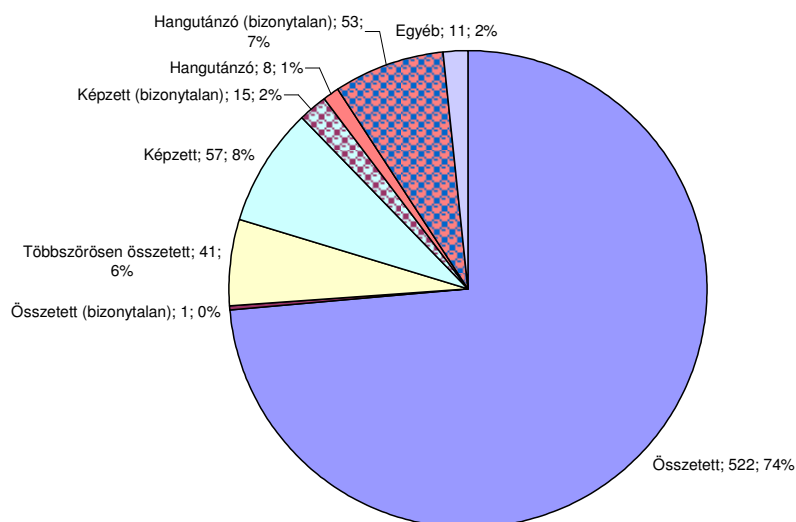
A kolтта- és kolai lapp mutatja a legváltozatosabb képet. Benne 14 a biztosan, 6 a talán skandináv jövevénytörök száma; tíz a biztos, három a bizonytalan finn eredeztetéseké, a finnségi nyelvek közül a karjalaiból vettek át két, a lüdből egy szót. Mint korábban is említettem, ez az egyetlen nyelvjárás csoport, amelyben orosz jövevénytörök is találhatóak, szám szerint nyolc biztos és egy bizonytalan etimológia tartozik ide. Ha külön vizsgáljuk a keleti nyelvjárásokat, a következő adatokat kapjuk: a fenti jövevénytörök közül a kolтта-lappban öt biztosan finn és szintén öt skandináv eredetű elem van meg, három talán skandináv, két karjalai, valamint négy biztosan és egy talán orosz szó. A kildiniben hat finn, két biztosan karjalai, egy talán karjalai, három orosz, valamint három biztosan és három talán skandináv jövevénytörök található. A ter-lappban a skandináv eredetű jövevénytörök száma három, az oroszból átvetteké egy, és minden másik típusból is egy-egy adat van, azaz biztos és bizonytalan finn, lúd és bizonytalan skandináv. Ebből az összevetésből az egyetlen talán meglepő adat, hogy az ide tartozó nyelvjárások közül a kildiniben és a terben, melyek a legszorosabb kapcsolatban vannak az oroszral, kevesebb az orosz jövevénytörök száma, mint a kolttában, melynek mára gyakorlatilag megszűnt a nyelvi kapcsolata az orosz nyelvvel. Ez fakadhatna akár a kolтта jobb adatoltságából és életképesebb mivoltából is, meg abból, hogy a ter-lapp mára kihaltnak tekinthető, de kildini csekély számú orosz jövevénytörökaira mindez nem ad magyarázatot. A megoldás talán ott keresendő, ahol az orosz eredetű madárnevek kis mennyiségéé általában: mivel a lappok közelebb állnak a természethez, mint a környezetükben élő oroszok, az állatok és növények megnevezésében nemigen volt szükségük más nyelv szavainak átvételére. Valószínűnek tartom, hogy más szemantikai csoportok esetében jóval nagyobb arányban talál-

nánk orosz jövevényszavakat mindegyik keleti nyelvjárásban, mint az állat- és növénynevek között.

5.2.3. BELSŐ KELETKEZÉSŰ SZAVAK

A belső keletkezésű szavak két fő csoportja a képzett és az összetett szavak, valamint a hangutánzással keletkezett szavak kategóriája, de ide tartoznak még olyan ritkább keletkezési típusok, mint az elvonás, az elhasonulás és az alakváltozatnak nevezett csoport. A népetimológias alakulatokat külön pontban tárgyalom, mivel mindegyik ilyen szó besorolható valamely más típusba (pl. elhomályosult alapnyelvi eredet, jövevényszó, szóösszetétel, szóképzés, hangutánzás). A belső keletkezésű szavak elemzése kvantitatív és kvalitatív, formális és funkcionális alapon is megtörténik: az egyes típusok előfordulási aránya mellett azok funkcióját és a madárnevek spontán kialakulásában, valamint mesterséges létrehozásában játszott szerepüket is igyekszem bemutatni.

A belső keletkezésű szavak megoszlását mutatja a következő diagram:

8. ábra: A belső keletkezésű szavak típusai

5.2.3.1 KÉPZETT SZAVAK

A képzett szavakat az alapszó felől kiindulva vizsgáltam, mivel a képzők minden esetben nómen-, esetleg particípiumképzők, ám ezek pontosabb meghatározása gyakran meglehetősen nehéz, hiszen akad nem egy olyan képző, mely főnév- és melléknévképző egyaránt lehet. Tipikus madárnév-képzőt nem találunk, de igen gyakoriak a kicsinyítő képzővel alkotott madárnevek, valamint az olyan alakok, melyekben a képző fő funkciója a szófaji hovatartozás megerősítése és az adott madárnévnek a lapp alaktani rendszerbe való beillesztése. Az alapszó gyakran több információt adhat a szóról mint madárnévről és a madárnév kialakulásának motivációjáról: érdemes megvizsgálni annak mind a szófaját, mind a jelentését, s ebből fontosabb következtetéseket lehet levonni a lapp madárnév-alkotás elveire, tendenciáira vonatkozólag. Mivel a madárnév – még ha formálisan esetleg más szófajt (pl. melléknevet vagy melléknévi igenevet) mutat is – mindig főnév, a származékok szófajával a továbbiakban nem foglalkozom. Ugyanakkor meg kell említeni, hogy vannak olyan szavak, melyek végén melléknévképző, ill. valamely particípium képzője áll. E szavak madárnévi használatban mégis főnévnek tekintendők; hasonló jelenségre találni példát akár a magyarban is, vö. *örvös bukó, csigaforgató* stb. Az ilyen, formálisan melléknévi vagy melléknévi igenévi utótagú szavak egy részében az is előfordulhat, hogy a szó végéről lekopott egy értelmesező utótag, mely vagy a *loddi* 'madár' szó, vagy valamely egyéb madárnév, leggyakrabban (mint azt az összetett szavak tárgyalásakor, az 5.2.3.2 fejezetben látni fogjuk) genusnév.

Denominális képzéssel csak főnévi és melléknévi alapszavak mellett találkozunk. Elvben ugyan nem lenne lehetetlen pl. a számnévi alapszó sem, de a lapp nyelv ezt a lehetőséget nem használja ki; számnév csak összetett szó meghatározó tagjaként fordul elő, vö. 5.2.3.2 fejezet. A denominális képzésekből 27 a biztos és 5 a kérdőjeles eredeztetés. A biztosan denominális képzett madárnevek alapszava lehet tehát főnév vagy melléknév, hangutánzó szó, illetve négy esetben ismeretlen az alapszó, ezek közül kettőben talán hangutánzó a tő.

Ami a főnévi alapszavak szemantikai csoportjait illeti, az alapszó utalhat a madár – élőhelyére, pl. 885. *vuovlaš* 'Calcarius lapponicus' < *vuovda* 'üreg, odú' + *-laš* főnévképző; 186. *dearbmejáisen* 'Riparia riparia' < *dearbmi* 'domb, meredek part' + *-jáisen* képző; érdekessége, hogy maga a képző valószínűleg jövevényképző, melyet más szavakban nemigen lehet megtalálni, vö. finn *-jAinen*, gen. *-jAisen*;

– különféle természeti jelenségekre, pl. 168. *dalvek* 'Larus hyperboreus' < *dálvi* 'tél' + *-k* főnévképző, 189. *derpmoš* 'Riparia riparia' < *dearbmi* 'domb, meredek part' + *-š* nőnévképző, 688. *sjliett'ege* 'Plectrophenax nivalis' < *sjliettie* 'havas eső, hó' + *-ege* főnévképző;

– madárra (ezek mind kicsinyítő képzővel ellátott formák), pl. 167. *čuučáttas* 'ez évi siketfajdfióka' < *čuhča* 'Tetrao urogallus ♀, siketfajd ♀' + *-ttas* kicsinyítő képző, 233. *gahcepaš* 'Parus (cinctus)' < *gaccet* 'Parus cinctus, lappöldi cinege' + *-š* kicsinyítő képző, 607. *rávgoš* 'Philomachus pugnax' < *rávggu* 'Philomachus pugnax' + *-š* kicsinyítő képző, 612. *reepaž* 'Lagopus lagopus' < *repp* 'Lagopus lagopus' + *-ž* kicsinyítő képző, 707. *skirroš* 'Rissa tridactyla' < *skierru* 'Rissa tridactyla' + *-š* kicsinyítő képző;

– más állatra, pl. 318. *guöleka* 'Larus' < *guolli* 'hal' + *-ka* nőnévképző;

– jellegzetes testrésze, pl. 557. *njunnalat* 'Mergus albellus, Zwersäger, kisbukó' < *njunni* 'orr, csőr' + *-lat* névszóképző;

– növényre (maga a növénynév utalhat mind az állat élőhelyére, mind táplálékára), pl. 576. *piä'zzmaš* 'Carduelis flammea' < *piä'zz* 'vörösfenyő' + *-maš* névszóképző;

– anyagnévre (az anyagnév megjelenését általában a madár külseje motiválja), pl. 89. *bupmálas* 'Fulmarus glacialis' < *bupmol* 'gyapjú, vatta' + *-las* melléknévképző, 647. *ruoivil* 'Carduelis cannabina' < *ruoivát* 'kóc, csepű' + *-l* melléknévképző, 658. *ruovddagas* 'Dryocopus martius' < *ruovdi* 'vas' + *-agas* főnévképző;

– méretre, pl. 164. *čuörmalas* 'pullus mergi' < *čuorpmas* 'szem, darab(ka)' + *-las* melléknévképző;

– emberrel kapcsolatos dolgokra, pl. 493. *liidn'elláš* 'Motacilla alba' < *liidni* 'fejkendő' + *-laš* névszóképző: a névadást a barázdabillegető fején található, fejkendőszerűen elhelyezkedő fehér folt motiválhatta, 778. *školtnjo* 'kis csuklyásfejű harkály' < *škuol(nja)* 'parasztasszony' + *-njo* főnévképző.

A bizonytalanság általában az alapszó és a madárnévi jelentés közötti szemantikai ellentmondásból, olykor a képző vagy a képzés meghatározhatatlanságából adódik, pl. 408. *jijse* 'fehér bagoly' < ? *jijje* 'éjszaka', 719. *sqbmer* 'Larus fuscus' < ? *sopmu* 'vékony köd': talán a madár színe volt a névadás motivációja, 725. *spabbalaž* 'Phalaropus lobatus' < ? *spabba* 'táplógomba, pöfeteg' + *-laž* kicsinyítő képző: ebben a szóban a névadást a madár tollzatának színe motiválhatta

Melléknévből meglepően kevés, mindössze három biztos (78. *bulddogas* 'Corvus corax' < *bulddas* 'dagadt, vastag, kövér' + *-(a)gas* főnévképző, 79. *buldán* 'Corvus corax' <

bulddas 'dagadt, vastag, kövér' + *-n* főnévképző, 273. *girjuš* 'Tetrao urogallus ♀' < *girjái* 'tarka' + *-š* kicsinyítő képző) és két bizonytalan (465. *laajjere* 'Eudromias morinellus' < ?*laajjie* 'lány, enyhe', 468. *láfól* 'Eudromias morinellus' < ? *láfos* 'enyhe, langyos, lány ') képzéssel találkozhatunk. A képzett szavak alapszavaként szolgáló melléknevek egyébként ugyanolyan jelentéstani kategóriákat képviselnek, mint a melléknévi összetételi előtagok többsége: legtöbbször színre vagy méretre utalnak. A bizonytalan etimológiák elvont tulajdonságokat jelentő melléknevek ('enyhe, langyos', ill. 'biztos, megbízható') képzett alakjai, s éppen e jelentéstani nehézségek miatt tekintetem őket bizonytalanoknak.

A deverbális szavak száma sem túl nagy: huszonkét biztos és négy bizonytalan eredeztetés tartozik ide. A bizonytalan minősítés leggyakrabban itt is jelentéstani okokra megy vissza. Az igéből képzett madárnevek esetében gyakran nehéz elkülöníteni a pusztá hangutánzó töből és a hangutánzó igéből képzett alakokat, valamint az elvonással alakult szavakat a cselekvő jelen idejű melléknévi igenévi formáktól, mivel a lappban ez a particípiumképző $\emptyset$ formában fordul elő.

Az alapszóként szolgáló igék legtöbbje hangutánzó, a belőlük alkotott madárnevek közül néhány formálisan melléknévi igenév, pl. 138. *čarkkus* 'Phalaropus lobatus' < *čarkkistit* 'rikoltozik, rikácsol' + *-s* deverbális főnévképző, 265. *giljobaš* 'Anser erythropus' < *gilljut* + *kiált* + *-baš* főnévképző, 268. *gilljon* 'Anser erythropus' < *gilljut* 'kiált' + *-n* a múlt idejű melléknévi igenév képzője, 442. *koarġis* 'Picus' < *koarat* 'szól (harkály)', 514. *meahkástat* 'Gallinago gallinago' < *meahkut* 'mekeg' + *-stat* főnévképző, 558. *njurggu* 'Melanitta nigra' < *njurgut* 'fütyül, sípol' + $\emptyset$ a folyamatos melléknévi igenév képzője, 794. *ts'ijtsেকে* 'Parus cinctus' < *tsijts'edh* 'csicsereg' + *-eke* főnévképző, 801. *tšurekkai* 'Numenius' < *tšured* 'szól (póling)' + *-(k)kai* főnévképző, 843. *vicardalle* 'Calidris temminckii' < *vicardallet* 'csicsereg' + $\emptyset$ a jelen idejű melléknévi igenév képzője stb.

A nem hangutánzó igék általában a madár jellegzetes mozgására, életmódjára utalnak, pl. 155. *čollehat* 'Tringa totanus' < *čollet* 'fröcsög, fröcsköl' + *-(h)at* főnévképző, 343. *háskil* 'Stercorarius parasiticus' < *hásket* 'tép, marcangol' + *-l* melléknévképző, 588. *rakčo* 'Anas platyrhynchos' < *rakčut* 'csapkod (szárnyal)' + $\emptyset$ a folyamatos melléknévi igenév képzője, 722. *soojde* 'Aquila' < *soajdedh* 'a levegőben szabadon lebeg' + $\emptyset$ a folyamatos melléknévi igenév képzője.

Nem ritka a deverbális képzések esetében, hogy a szó végén a deverbális nőmenképzőt még egy kicsinyítő képző követi. Véleményem szerint a kicsinyítő képzők a

szófaji hovatartozás tudatának erősítésére és szó ragozhatóságának egyértelműsítésére szolgálnak, hiszen az igei eredet nem egyszer nagyon is világos, a kicsinyítő képző azonban egyértelműen jelzi a névszói kategóriát.

Talán igéből képzettek az alábbi szavak: 77. *børgek* 'Cephus grylle' < ? *borgit* 'pancsol ': a lummák rendkívül jól úsznak, talán innen a név; 97. *ciellaš* 'Plautus alle' < ? *ciellat* 'rikolt, üvölt, ugat' szó -š főnévképző: a madár általában csendes, ez okozza a bizonytalanságot; 529. *moousa* 'egy vízimadár' < ? *movssiđ* 'élelmet keres': a pontos jelentés hiánya miatt a képzés bizonyíthatatlan; 833. *vače:l* 'Gallinago' < ? *vīčči-* 'fut, szalad ': a szalonkákra nem jellemző mozgásfajta a futás, ezért a bizonytalanság.

Tisztán hangutánzó többől csak egyetlen madárnév jött létre, ám mint az igei alapszavaknál láttuk, hangutánzó igéből annál több. A két kategória között olykor igen nehéz különbséget tenni: a hangutánzó tő ugyanis a lappban lehet minden képző nélkül egyben igető is. Így aztán, ha volt azonos alakú igető, igéből képzettnek tekintettem a szót, ha ige nem volt kimutatható, pusztán hangutánzó többől képzettnek. Az ide tartozó szót az etimológiai források sorolják be így, ezért helyeztem el itt: 16. *allokaj* 'Clangula hyemalis' < *all-* hangutánzó tő + *-(o)kaj* főnévképző (SKES, SSA). Talán hangutánzó ezenkívül az alapszavuk az alábbi madárneveknek: 101. *cipcastak* 'Calidris temminckii', végén a *-stak* főnévképző: a madár jellemző hangja *dididi*, *gililili* és *drrr* (Aikio 93); 166. *čurridak* 'egy madár', végén *-dak* főnévképző: a pontos jelentés hiánya miatt a hangutánzás bizonyíthatatlan.

Egyéb alapszóból képzett madárnév egy volt, ám a hangutánzás, illetve az igei abszolút tő ebben is jelen van: a 83. *bumbastat* 'Bubo bubo' alapszava hangutánzó igéből képzett melléknévi igenév: *bumbá* 'huhogó' + *-stat* főnévképző.

Ismeretlen többől képzéssel jöttek létre az alábbi madárnevek: 14. *alkkusäž* 'Phylloscopus trochilus', végén -ž kicsinyítő képző található; 188. *deätteke* 'Parus major', végén *-(tt)eke* nőnévképző; mindkét szóban jó eséllyel kizárható a hangutánzó tő, s a feltelezhető alapszavakra sem találtam sehol adatot.

5.2.3.2 ÖSSZETETT SZAVAK

Bár az összetett szó mindig egy alap- és egy meghatározó tagra bontható, amely két tag valamelyike vagy mind a kettő az ún. többszörös összetételek esetén további alap- és meghatározó tagokra oszlik, az összetett szavak közül a többszörösen összetetteket külön tárgyalom, mivel ezek a lapp nyelvben viszonylag ritkák, és a madárnevek közül legtöbbször (bár nem kizárólagosan) a mesterségesen létrehozott alakokban fordulnak elő; ebben a fejezetben tehát csak a kételemű összetételekkel foglalkozom.

Összetett szónak tekintetem az állandósult szókapcsolatokat is, melyek madárnévként előfordulhatnak, ugyanis csupán helyesírási kérdés, hogy egy-egy ilyen jelzős kapcsolatot egybe vagy külön írunk-e. Ezek jelölése a magyarban sem mindig egyöntetű, pl. *sarlósfecske* de *sarlós partfutó*, *kislilik* de *kis héja* stb. (vö. Simon 2004: 315–317), s a lappban is gyakran a szótárszerkesztő gyakorlatának függvénye, hogy ugyanazt a szerkezetet egybe, külön vagy kötőjellel írják-e, pl. 63. N *biellocizaš* (Nielsen) | L *piellō-tsihtsē* (Grundström). E tekintetben még az sem egyértelmű, melyik szótár melyik írásmódot használja: Nielsennél például egybe, külön és kötőjellel írt szerkezetek egyaránt előfordulnak, a mai helyesírási gyakorlat (Lukkari, Sammallahti, Aikio) azonban előnyben részesíti az egybeírást. Ezenkívül mivel a lappban – akárcsak a magyarban – a mondatbeli használat sem mindig ad pontos útbaigazítást a kifejezés szókapcsolat vagy összetétel mi-voltáról (ritka kivételtől eltekintve nincs egyeztetés a jelző és a jelzett szó között eset és szám szerint), pusztán a nyelvérzékre kell hagyatkozni e kérdésben. Károly Sándor pedig arra hívja fel a figyelmet a zürjén állatnevek monográfiáiról írt ismertetésében, hogy a lazább, de állandósult formájú lexikai kapcsolatok és a szóösszetételek funkcionális szempontból azonosan kezelendők (Károly S. 1977: 376–384). A kettősséget elkerülendő minden ilyen típusú madárnevet összetételnek tekintetem, s e fejezetben tárgyalom.

Az összetett szavak vizsgálatakor az elő- és utótagok szófaját, valamint ezek jelentéstani kategóriáit vettem figyelembe. A jelentéstani kategóriák közül foglalkoztam a madárnevekkel, az egyéb állatok neveivel, a testrésznevekkel, az egyéb természeti nevekkel (domborzati-vízrajzi és éghajlati jelenségek nevei; az előbbieket mint a madár élőhelyét jelölő szavak szerepelnek), a színnevekkel, a méretre utaló szavakkal stb. Akadt néhány olyan utótag is, mely formálisan nem a főnévi kategóriába tartozik, ezek esetében gyakran

feltételezhető, hogy a szó végéről lekopott valamilyen értelmesítő (általában madárnévi) utótag, s a szó valaha többszörösen összetett lehetett.

Az ilyen formán összesített eredmény azt mutatja, hogy a korpusz több mint felét, 522 etimológiát tesznek ki az összetett szavak, ezekhez járul még a 41 többszörösen összetett szó. Emellett van néhány olyan alakulat is, amely csak a nyelvjárások vagy a források egy részében összetett, máshol hiányzik az utótag – ezeket nem itt, hanem a nyelvjárások többségében előforduló alakok etimológiáinál vettem figyelembe. Megállapítható tehát, hogy az összes létező keletkezési mód közül a lapp madárnevekben az összetétel dominál, a szójegyzék szavainak majdnem háromnegyede, egészen pontosan 74 százaléka tartozik e csoportba.

A leggyakoribb természetesen a madárnévi utótagú összetétel, a nem madárnévi utótagok száma mindössze 70. A madárnévi utótagú összetételek közé soroltam azokat a szavakat is, melyekben az utótag a 'madár' jelentésű *loddi* szó vagy ennek kicsinyítő képzős változata, a 'kismadár' jelentésű *cizaš*, valamely madárnév, illetve pl. a 'fióka' jelentésű szavak valamelyike, valamint természetesen azokat, amelyekben valamely genus- vagy speciesnév áll utótagként.

Az előtagok közül leggyakrabban főnévi előtaggal találkozunk, melyek jelentéstani kategóriáikat tekintve az alábbiak lehetnek:

– másik madárnév, mely utalhat többek között a madár táplálékára, pl. 276. *goahppelfállli* 'Accipiter gentilis' < *goahppil* 'Tetrao urogallus, siketfajd' + *fállli* 'Falco', 487. *leivvošfállli* 'Falco subbuteo' < *leivvoš* 'Alauda arvensis' + *fállli* 'Falco', 614. *reuhsak-hāpak* 'Falco rusticolus' < *reuhsak* 'Lagopus lagopus' + *hāpak* 'Falco'; közös tulajdonságra, pl. 324. *guškilviroš* 'Calidris ferruginea' < *guškil* 'Numenius phaeopus, póling' + *viroš* 'Calidris, partfutó'; és van jó néhány tautologikus összetétel is ebben a csoportban, pl. 104. *ciskeváálláz* 'Falco columbarius' < *ciske* 'Falco columbarius kis sólyom' + *váálláz* 'Falco, sólyom', 339. *haŋŋa-likka* 'Clangula hyemalis ♂' < *haŋŋa* 'Clangula hyemalis ~ Anas platyrynchos forma domestica' + *likka* 'Somateria mollissima ♂, pehelyréce♂', 356. *hurregoahppil* 'Lyrurus tetrix ♀' < *hurri* 'Lyrurus tetrix' l. 358. + *goahppil* 'Tetrao urogallus ♀, siketfajd ♀'; egy esetben a névadás motivációja nem volt egyértelmű: 132. *čáihnegaccet* 'Sitta europaea' < *čáihni* 'Picoides tridactylus, háromujjú harkály' + *gaccet* 'Parus cinctus';

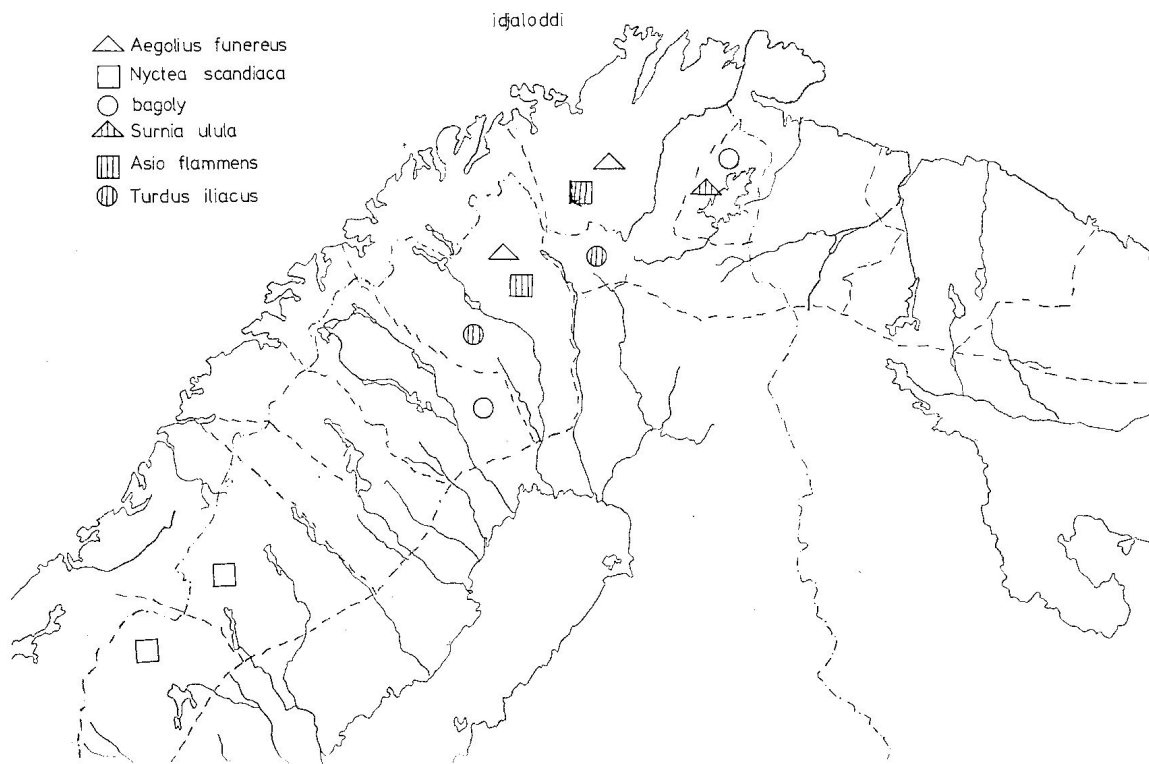
– egyéb állatnév, mely szintén utalhat táplálékra, pl. 110. *cuá* 'buivállli' 'Circus cyaneus' < *cuá* 'bui' 'béka' + *vállli* 'Falco, sólyom', 307. *guollegoaskin* 'Pandion haliaëtus' <

guolli 'hal' + *goaskin* 'Aquila (chrysaetos), (szirti) sas', 667. *sáhpánboaimmáš* 'Buteo buteo' < *sáhpán* 'egér' + *boaimmáš* 'Buteo lagopus'; lehet metaforikus összetétel, pl. 92. *bussáskuolfi* 'Strix aluco' < *bussá* 'macska' + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca', 321. *gussagoalsi* 'Mergus merganser' < *gussa* 'tehén' + *goalsi* 'Mergus'; de akár elvontabb összefüggés is motiválhatja az ilyen összetételeket, pl. 300. *gumpe-gáranas* 'Corvus corax' < *gumpi* 'farkas' + *gáranas* 'Corvus corax, holló ~ Corvus cornix, dolmányos varjú';

– növénynév, mely gyakran nehezen választható el az élőhelyre utaló előtagoktól, s gyakran utal a madár táplálékára, pl. 694. *skáhpeloddi* 'Bombycilla garrulus' < *skáhpi* 'berkenye' + *loddi* 'madár', élőhelyére, pl. 44. *beahcecizaš* 'Loxia curvirostra' < *beahci* 'erdei fenyő' + *cizaš* 'kismadár', 447. *kõõškâsláãddaž* 'Fringilla coelebs' < *kõõškâs* 'boróka' + *láãddaž* 'madár', 483. *leaibeloddi* 'Phoenicurus phoenicurus' < *leaibi* 'égerfa' + *loddi* 'madár';

– a madár élőhelyét jelentő szó, pl. 8. *áhpedovtta* 'Gavia adamsii' < *áhpi* 'nyílt tenger, széles mocsár' + *dovtta* 'Gavia arctica', 150. *čievrra-goalsse* 'Mergus serrator' < *čievra* 'kavicsos (hely)' + *goalsi* 'Mergus', 184. *dearbmebeškkoš* 'Riparia riparia' < *dearbmi* 'domb, meredek part' + *beškkoš* 'Delichon urbica', 203. *duottarviroš* 'Calidris ferruginea' < *duottar* 'tundra, tarhegy' + *viroš* 'Calidris', 230. *gadde-cicce* 'Calidris maritima' < *gadde* 'part' + *cicce* 'kismadár', 302. *guodjavizar* 'Acrocephalus scirpaceus' < *guodja* 'nád' + *vizar* 'Sylvia', 376. *jeaggecizáš* 'Emberiza schoeniclus' < *jeaggi* 'mocsár, láp' + *cizáš* 'kis madár', 511. *meahceleivvoš* 'Lullula arborea' < *meahcci* 'vadon, lakatlan terület' + *leivvoš* 'Alauda arvensis', 619. *riddo-spalvaž* 'Riparia riparia' < *riddo* 'part' + *spalvaž* 'Delichon urbica', 766. *suotnjočovžoš* 'Limicola falcinellus' < *suotnju* 'mocsár, láp' + *čovžoš* 'Tringa', 837. *várrebeštor* 'Motacilla cinerea' < *várri* 'hegy' + *beštor* 'Motacilla alba';

– egyéb természeti név, pl. 60. *bieggafállli* 'Falco tinnunculus' < *biegga* 'szél, légáramlat' + *fállli* 'Falco', 115. *čáhcebávgoš* 'Phalaropus lobatus' < *čahci* 'víz' + *bávgoš* 'Charadrius hiaticula', 169. *dálveruoivil* 'Carduelis flavirostris' < *dálvi* 'tél' + *ruoivil* 'Carduelis cannabina', 172. *davvevizar* 'Phylloscopus borealis' < *davvi* 'észak' + *vizar* 'Sylvia', 213. *fierváviroš* 'Calidris maritima' < *fiervá* 'apály; apály által lecsupasztított alacsony part' + *viroš* 'Calidris', 365. *idjalloddi* 'Aegolius funereus ~ Nyctea scandiaca stb' < *idja* 'éjszaka' + *loddi* 'Avis' (vö. 11. térkép), 733. *stoarbmaspálfu* 'Hydrobates pelagicus' < *stoarbma* 'vihár' + *spálfu* 'Delichon urbica', 839. *vëigge-cicaš* 'Turdus iliacus' < *vëigge* 'homály, szürkület' + *cicaš* 'kismadár';

11. térkép: Az iddjaloddi szó jelentései

– testrésznév, pl. 34. *bađošgaccet* 'Aegithalos caudatus' < *bađoš* '(madár)farok' + *gaccet* 'Parus cinctus', 146. *čierggeráštis* 'Turdus torquatus' < *čierggis* 'állatok nyakán lévő rézsútos irányú fehér sáv' + *ráštis* 'Turdus, rigó', 248. *gazza-virri* 'Parus cinctus' < *gazza* 'karom' + *virri* < *viroš* 'Calidris', 865. *vuoktafiehta* 'Aythya fuligula' < *vuokta* 'haj(zat), csomó, tincs' + *fiehta* 'Aythya marila'; köztük lehet madárra nem, csak emberre vagy más állatra, főleg emlősökre jellemző testrésznév is, pl. 51. *bealgeloddi* 'Trogodytes troglodytes' < *bealgi* 'hüvelykujj' + *loddi* 'madár', 259. *giehtaduvvá* 'Columba livia' < *giehta* 'kéz' + *duvvá* 'Columba (livia)', 296. *gudnjá-loddi* 'Asio flammeus' < *gudnjá* 'női nemi szerv (vulg.)' + *loddi* 'madár', 568. *peljis-olgááž* 'Bombycilla garrulus' < *peljis* 'fül' + *olgááž* 'fióka';

– az állat nemét jelölő szó, pl. 828. *urries-vuanhtsa* 'Gallus domesticus ♂' < *urries* 'hím' + *vuanhtsa* 'Gallus domesticus', 547. *niñēlis-vuontsā* 'Gallus domesticus ♀' < *niñēlis* 'nőstény' + *vuontsā* 'Gallus domesticus';

– egyéb főnév, melyek motivációja nem mindig megfejthető, de utalhat szintén táplálékra, pl. 84. *buoidegaccet* 'Parus major' < *buoidi* 'faggyú' + *gaccet* 'Parus cinctus'; méretre, pl. 174. *deaggabuvvedat* 'Charadrius dubius' < *deagga* 'törpe' + *buvvedat*

'Charadrius hiaticula', 175. *deaggacihci* 'Emberiza pusilla' < *deagga* 'törpe' + *cihci* 'kismadár' – ezzel a típussal kapcsolatban vö. 5.3 fejezet; a madár külsejére, pl. 235. *gahperbáiski* 'Larus ridibundus' < *gahpir* 'sapka, sisak' + *báiski* 'Larus canus'; jelölhet építményt, amely lehet akár a madár élőhelye is, pl. 471. *láhtospálfu* 'Hirundo rustica' < *láhtu* 'csűr, pajta' + *spálfu* 'Delichon urbica', 678. *sejnispáálváž* 'Delichon urbica' < *sejni* 'fal' + *spáálváž* 'Delichon urbica'; külön kategóriaként lehet említeni itt a népneveket, melyek főnevek és melléknevek is lehetnek, pl. 204. *durkkaduvvá* 'Streptopelia decaocto' < *durkka* 'török' + *duvvá* 'Columba (livia)', 473. *látteguovssat* 'Garrulus glandarius' < *látte* 'finn' + *guovssat* 'Perisoreus infaustus', 656. *ruoššagáranas* 'Pica pica' < *ruošša* 'orosz' + *gáranas* 'Corvus corax'; lehet metaforikus összetétel előtagja, pl. 55. *bearalskuolfi* 'Aegolius funereus' < *bearal* 'gyöngy' + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca', 470. *láhpesuorsá* 'Anas clypeata' < *láhpi* '(evező)lapát' + *suorsá* 'Anas'; jelölheti a madár színét, pl. 290. *gožuvuonccis* 'Fulica atra' < *gožu* 'korom' + *vuonccis* 'Gallus domesticus', 653. *ruostasuorsá* 'Tadorna ferruginea' < *ruosta* 'rozsa' + *suorsá* 'Anas'; vonatkozhat a madár viselkedésére, hangjára, pl. 476. *lávlorásttis* 'Turdus philomelos' < *lávlo* 'dal, ének' + *rásttis* 'Turdus', 481. *leahttofállli* 'Falco subbuteo' < *leahttu* 'tempó, sebesség' + *fállli* 'Falco', 762. *suolaskáiti* 'Stercorarius parasiticus' < *suola* 'tolvaj, rabló' + *skáiti* 'Stercorarius longicaudatus', akadt egy földrajzi név mint előtag: 418. *kanádačuonjá* 'Branta canadensis' < *Kanáda* 'Kanada' + *čuonjá* 'Anser'; és van, amikor az összefüggés nem világos, pl. 12. *ā;ke-lo;nte* 'egy madár, egy szárazföldi madár' < *ā;ke* 'vénasszony' + *lo;nte* 'madár', 63. *biellocizaš* 'Luscinia suecica' < *biellu* 'harang, csengő' + *cizaš* 'kismadár', 370. *imm'el'loannt* 'Cinclus cinclus' < *imm'el* 'Isten' + *loannt* 'madár', 495. *lippar-cicaš* 'Carduelis flammea flammea' < *lippar* 'rongy' + *cicaš* 'kismadár', 530. *muhkecizaš* 'Motacilla flava' < *muhki* 'trágya' + *cizaš* 'kismadár', 763. *suorrefállli* 'Milvus milvus' < *suorri* 'ág, elágazás' + *fállli* 'Falco', 770. *suovra-goalsse* 'Mergus merganser' < *suovra* 'szemét, hulladék' + *goalsse* 'Mergus'.

A melléknévi előtagok szemantikai kategóriáinak összefüggése a denotátummal általában könnyen érthető. Közöttük a leggyakoribb szemantikai típusok az alábbiak:

– színnevek, pl. 17. *alitagacet* 'Parus caeruleus' < *alit* 'kék' + *gacet* 'Parus cinctus', 119. *čáhppesčáihni* 'Dryocopus martius' < *čáhppes* 'fekete' + *čáihni* 'harkály', 215. *fiskescihci* 'Emberiza citrinella' < *fiskes* (attr.) 'sárga' + *cihci* 'kismadár', 398. *jievja-oppuv* 'Nyctea scandiaca' < *jievja* 'fehér' + *oppuv* 'Bubo bubo', 434. *kilda-čičče* 'Motacilla flava' <

kilda 'rikító' + *čičče* 'kis madár', 591. *ránescihci* 'Passer domesticus' < *ránes* 'szürke' + *cihci* 'kismadár', 598. *ránesskávli* 'Larus argentatus' < *ránes* 'szürke' + *skávli* 'Larus canus', 639. *ruksesruoivil* 'Pyrrhula pyrrhula' < *rukses* 'piros, vörös' + *ruoivil* 'Carduelis flammea', 649. *ruonácihci* 'Carduelis spinus' < *ruoná* 'zöld' + *cihci* 'kismadár', 849. *vilgesčoavžžu* 'Tringa nebularia' < *vilges* 'fehér' + *čoavžžu* 'Tringa';

– méretre utaló melléknevek, pl. 411. *jõnnlodd* 'Tetrao urogallus' < *jõnn* 'nagy' + *lodd* 'madár', 745. *stuoraháskil* 'Stercorarius skua' < *stuora* 'nagy' + *háskil* 'Stercorarius parasiticus', 754. *stuorarásttis* 'Turdus viscivorus' < *stuorra* 'nagy' + *rásttis* 'Turdus', 813. *ucceb skarffa* 'Phalacrocorax aristotelis' < *ucceb* 'kicsi' (komp.) + *skarffa* 'Phalacrocorax carbo', 815. *uhcabáiski* 'Larus minutus' < *uhca* 'kicsi' + *báiski* 'Larus canus', 822. *uhcaviroš* 'Calidris minuta' < *uhca* 'kicsi' + *viroš* 'Calidris';

– a madár korát jelölő melléknevek, ezek mindig fiatal állatra utalnak, s összesen három ilyen összetétel akadt: 674. *savja-čuoŋje* 'Anser fabalis' < *savja* 'friss, új, fiatal' + *čuoŋje* 'Anser', 675. *savja-goalsse* 'Clangula hyemalis' < *savja* 'friss, új, fiatal' + *goalsse* 'Mergus', 676. *sávjáhávdá* 'Polysticta stellerii' < *sávjá* 'friss, új, fiatal' + *hávdá* 'Somateria mollissima';

– elvont tulajdonságot jelölő melléknevek, pl. 13. *áilis cihce* 'egy madárfaj' < *áilis* 'szent' + *cihce* 'kismadár', 423. *koškk-låádde* 'Tetrao urogallus' < *koškk* 'száraz' + *låádde* 'madár', 690. *sjuärebe haapkie* 'Accipiter gentilis' < *sjuärebe* 'nagy(obb)' + *haapkie* 'Falco'.

Az előtag lehet hangutánzó szó is, ez lehet igei származék vagy puszta hangutánzó elem is, pl. 82. *bumbbaloddi* 'Asio flammeus' < *bumbá* 'huhogó' + *loddi* 'madár', 142. *čičči-čisaž* 'Anthus pratensis' < *čičči* puszta hangutánzó tő + *čisaž* 'kismadár', 143. *čičči-hapak* 'Lanius excubitor' < *čičči* puszta hangutánzó tő + *hapak* 'Falco', 266. *gilljočearrit* 'Hydroprogne caspia' < *gillju* 'kiáltó' + *čearrit* 'Sterna paradisea', 353. *huhkee oopuv* 'Asio otus' < *huhkee* 'huhogó' + *oopuv* 'Bubo bubo', 577. *pompestijjee oopuv* 'Bubo bubo' < *pompestijjee* 'huhogó' + *oopuv* 'Bubo bubo', 610. *reahkka-čuoŋjá* 'kis lúdfaj' < *reahkka* 'kiáltó' + *čuoŋjá* 'Anser', 847. *viglačoavžžu* 'Tringa nebularia' < *vigla* 'a madár hangjának utánzása' + *čoavžžu* 'Tringa', 848. *vikla-loddaž* 'Tringa nebularia' < *vikla* 'a madár hangjának utánzása' + *loddaž* 'madár'; és talán ide tartozik a 165. *čurču-rastis* 'Turdus iliacus' < *čurču* '?hangutánzó tő' + *rastis* 'Turdus'.

A nem madárnévi utótagok legtöbbször főnevek, elsősorban testrésznevek. A testrésznevek dominanciáját e csoportban valószínűleg lekopással magyarázhatjuk, ill. némelyikük lehet csupán madárnévi jelentésben alkalmilag főnevesült bahunrihi-alak is. Hasonlóan magyarázhatóak azok az alakulatok is, melyekben az utótag formálisan nem főnév. Az ide tartozó szavak közül három szócikket akár át is lehetne irányítani a madárnévi utótagokhoz, hiszen az ezekben szereplő 'élénk, fürge' jelentésű utótag egyértelműen a légykapókra utal, előtagjaik pedig tipikusan mondható 'törpe', 'tarka', ill. 'szürke' jelentésűek: 180. *deaggalivkkár* 'Ficedula parva', 270. *girjelivkkár* 'Ficedula hypoleuca', 596. *ránestlivkkár* 'Muscicapa striata'. Hogy mégis itt említsem őket, az annak köszönhető, hogy az utótag önállóan nem fordul elő madárnévként.

A főnévi utótagok szemantikai kategóriák között az alábbiak fordulnak elő:

– testrésznév, pl. 16. *alibađuš* 'Tarsiger cyanurus' < *alit* 'kék' + *bađuš* '(madár)farok', 456. *kuoldu-pahta* 'Parus major' < *kuoldu* 'hógörgeteg' + *pahta* 'fenék', 497. *lišša-njunni* 'Numenius tenuirostris' < *lišša* 'kasza' + *njunni* 'orr, csőr', 542. *náhkkesoadja* 'Apus apus' < *náhkki* 'bőr' + *soadja* 'szárny', 555. *njuhčč-piä'ccaž* 'Plectrophenax nivalis' < *njuhčč* 'Cygnus cygnus, énekes hattyú' + *piä'ccaž* 'fenék, far', 587. *ráigge-suddji* 'Aquila chrysaetos' < *ráigge* 'lyuk, nyílás' + *suddji* 'szárny';

– más állatnév, pl. 21. *almmivierca* 'Gallinago gallinago' < *almmi* 'levegő, ég' + *vierca* 'kos', 346. *háv-heastta* 'Fulmarus glacialis' < *háv* 'tenger' + *heastta* 'ló', 735. *stohkkerievdu* 'Lagopus lagopus ♂' < *stohkki* 'rothadt nyírfarök' + *rievdu* 'szembetűnő hófajd-, ill. rén-egyed (összetételi utótagként)';

– a madár nemét jelölő utótag kétszer fordult elő: 354. *hurrē-ārēs* 'Lyrurus tetrix ♂' < *hurrē* 'Lyrurus tetrix, nyírfajd' + *ārēs* 'hím' és 357. *hurrē-niññēlis* 'Lyrurus tetrix ♀' < *hurrē* 'Lyrurus tetrix, nyírfajd' + *niññēlis* 'nőstény';

– egy alkalommal színnev is áll utótagként: 795. *tsitserānis* 'Tringa hypoleucos' < *tsitse* 'kismadár' + *rānis* 'szürke';

– valamilyen embert jelent az utótag a következő madárnevekben: 113. *čacce-olmai* 'Plautus alle' < *čacce* 'víz' + *olmai* 'férfi', 206. *düiso-pappa* 'Uria aalge' < *düiso* 'foltos tőkehal' + *pappa* 'pap', 255. *giegabiiigá* 'Jynx torquilla' < *giehka* (gen.) 'Cuculus canorus, kaukk' + *biigá* 'szolgálólány', 335. *hálkagonagas* 'Plautus alle' < *hálka* 'Alca torda, alka' + *gonagas* 'király', 380. *jeagge-humpe* 'Gallinago gallinago' < *jeagge* 'mocsár, láp' + *humpe* 'tökfilkó,

fafejű', 702. *skilkeskálka* 'Phylloscopus collybita' < *skilki* 'csengető, csörömpölő' + *skálka* 'szélhámos, kópé';

– egyéb jelentésű főnév az utótag pl. az alábbi szavakban: 402. *jill-pälla* 'Melanitta nigra ~ egy fekete vízimadár' < *jill* 'szén' + *pälla* 'labda', 464. *ķiõggnjuõll* 'Jynx torquilla' < *ķiõgg* 'Cuculus canorus, kakukk' + *njuõll* 'nyíl', 572. *pilhke-pieck* 'Somateria mollissima ♂' < *pilhke* 'fényes, fénylő' + *pieck* '(lapp) bunda'.

A nem főnévi utótagok általában melléknevek vagy melléknévi igenevek, pl. 159. *čuohtegielaš* 'Luscinia luscinia' < *čuohti* 'száz' + *gielaš* 'nyelvű', 249. *geađgejorgu* 'Arenaria interpres' < *geađgi* 'kő' + *jorgu* 'forgató', 260. *giellavealgu* 'Luscinia suecica' < *giella* 'nyelv' + *vealgu* 'fehérlő, fehérnek látszó', 270. *girjelivkkár* 'Ficedula hypoleuca' < *girjái* 'tarka' + *livkkár* 'élénk, fürge', 502. *loddejievži* 'Turdus philomelos' < *loddi* 'madár' + *jievži* 'utánzó, ismétlő', 533. *muoretsoálkaa* 'Specht' < *muore* 'fa' + *tsoálkaa* 'kopogtató', 535. *muorragaku* 'Certhia familiaris' < *muorra* 'fa' + *gaku* 'mászó, kúsó', 615. *ribat-burre* 'egy madárfaj' < *ribat* 'szemét, hulladék' + *burre* 'evő', 832. *vaarhüge* 'Nyctea scandiaca' < *vaar(ie)* 'hegy' + *hüge* 'lecsapó'.

A formálisan nem madárnévi utótagú madárnevek között nem egyről feltehető, hogy bahuvrihi-jelenséggel van dolgunk. Ez a gyanú általában a testrésznévi utótagok esetében merül fel, de nem elképzelhetetlen ilyenkor az sem, hogy valaha többszörösen összetett szavak végéről kopott le egy értelmesítő, madárnévi utótag. Ilyenek lehetnek pl. a következő szavak: 494. *linaš-oaivve* 'egy hósármány-fajta': *linaš* 'vászon-' + *oaivve* 'fej'; 497. *lišša-njunni* 'Numenius tenuirostris': *lišša* 'kasza' + *njunni* 'orr, csőr', 872. *vuõptt-oei'vv* 'Mergus serrator': *vuõpt* 'haj(zat), csomó, tincs' + *oajv* 'fej' – ez utóbbi szó inari lapp alakjában egy értelmesítő utótag is van: *vuõpt-oajvkoalssi*, ahol a *koalssi* utótag jelentése 'Mergus'.

A besorolatlan összetételek közös tulajdonsága, hogy valamelyik tagjuk jelentésének teljes hiánya vagy meglehetősen bizonytalan volta miatt a fenti szófaji, morfológiai és szemantikai csoportokba még megközelítőlegesen biztonsággal sem lehetett besorolni. Ilyenek pl. a következők: 136. *čappis-stiž* 'Tringa totanus' < *čappis* 'fekete' + *stiž* '?', 362. *hürrienassje* 'Tetrao urogallus ♂ ~ Lyrurus tetrix ♂' < *hürrie* 'Lyrurus tetrix, nyírfajd' + *nassje* '?', 373. *jaurselts* 'Tringa hypoleucos' < *jaur* 'tó' + *selts* '?', 389. *jege-loroku* 'nagy, szürke, egérrel táplálkozó madár ~ valamilyen vízimadár' < *jege* 'mocsár, láp' + *loroku* '?', 414. *joraltuvvaž* 'Calcarius lapponicus' < *jora* '?' + *tuvvaž* (dem.) 'Columba, galamb', 417.

jukso-gunnar 'Plautus alle' < *jukso* 'foltos tőkehal' + *gunnar* '?', 453. *kuoihka-kánjier* 'Cinclus cinclus' < *kuoihka* 'vizesés' + *kánjier* '?', 485. *lebe-gušle* 'Melanitta fusca' < *lebe* '???égerfa' + *gušle* '?', 661. *ruövddde-čæppe* 'Plectrophenax nivalis' < *ruövddde* 'vas' + *čæppe* '?mester, virtuóz', 609. *rædd-vervžšaš* 'Calidris maritima' < *rædd* 'part' + *vervžšaš* '?'.

Sajátos a helyzet a 303. *guoik* 'gáhrít' 'Cinclus cinclus' szó esetében. Formálisan összetételnek látszik: *guoika* 'vizesés' + *gáhrít* '?bot, dorong, tuskó', ahol az utótagot a látvány motíválhatta, amikor vízirigó élelem után keresgélve a víz felszíne alatt valóban ott lebegő botra emlékeztethet. Az igazság azonban az, hogy ez a jelentés csupán népetimológia, ugyanis az utótag ma már önállóan nem használatos madárnév, mely éppúgy lehet korai közfinn kori szó, mint finn jövevényszó, vö. fi. *koskikara* 'Cinclus cinclus', észt *karalant* 'Mergus' stb. A legvalószínűbbnek az látszik, hogy a két szó, vagyis a 'bot, dorong, tuskó' jelentésű és az ősi madárnév egybeesésével jött létre a mai madárnévi alak.

Szintén sajátos alakulat a 69. sz. *bisse-hávka* 'sólyom- vagy karvalyféle madár', melynek előtagjának jelentése 'puska', utótagja a finn *haukka* 'sólyom, karvaly, ölyv' szó átvétele, mely azonban önállóan nem ismeretes. Feltehetőleg a finn *ampuhaukka* 'Falco columbarius' madárnév hatására alakult, ebben azonban az előtag jelentése 'lövő', vagyis nem teljesen egyezik meg a lapp előtagéval. Ez a madárnév tehát félig részleges fordítással, félig közvetlen átvétellel jött létre, mégpedig úgy, hogy a jövevényszóként átvett elem ugyanakkor önállóan mégsem használatos.

A többszörösen összetett szavak száma 43. Közülük a legtöbb felbontható két összetételi tagra oly módon, hogy utótagja valamely – nem egyszer eleve összetett – madárnév. Az előtagok kivétel nélkül ugyanazokat a kategóriákat képviselik, mint a két-elemű összetételekben:

– a madár élőhelyére utal az előtag pl. a 201. *duoddar-goappel-falle* 'Falco rusticolus' < *duoddar* 'tundra, tarhegy' + *goappel-falle* 'Accipiter gentilis, héja', tkp. *goahppil* 'Tetrao urogallus, siketfajd' + *fállli* 'Falco, sólyom', 252. *gieddecivkkaleivvoš* 'Anthus campestris' szavakban;

– növénynévi előtagja van az pl. alábbiaknak: 310. *guossabáhcatloddi* 'Loxia curvirostra' < *guossa* 'lucfenyő' + *báhcat* 'toboz' + *loddi* 'madár', 526. *miensttašurrevizar* 'Locustella naevia' < *mienstta* 'bokor' + *šurre* 'ciripelő' + *vizar* 'Sylvia', 539. *muõrr-poorrie-čëäšñn* 'Specht' < *muõrr* 'fa' + *poorrie* 'evő' + *čëäšñn* 'Picoides tridactylus, háromujjú harkály';

– méretre utal pl. a 410. *jōnn 'jeä'ǵ'ǵlā'dd* 'Calidris ferruginea' < *jōnn* 'nagy' + *jeä'ǵ'ǵlā'dd* 'gázlómadár ~ Tringa, cankó', tkp. *jeä'ǵ'ǵ* 'mocsár, láp' + *lā'dd* 'madár', 812. *ucceb ruošša-garanas* 'Lanius excubitor' < *ucceb* 'kisebb' + *ruoššagaranas* 'Pica pica, szarka', tkp. *ruošša* 'orosz' + *garanas* 'Corvus corax, holló', 821. *uhcašilljocihci* 'Passer montanus' < *uhca* 'kicsi' + *šilljocihci* 'Passer domesticus, házi veréb', tkp. *šilljo* 'udvar' + *cihci* 'kismadár';

– színre utaló előtagot és gyakran vele jelzett testrésznevet találunk pl. az alábbi szavakban: 117. *čáhppesbađošguškil* 'Limosa limosa (islandica)' < *čáhppes* 'fekete' + *bađoš* '(madár)farok' + *guškil* 'Numenius phaeopus', 397. *jievjačielčáihni* 'Dendrocopus leucotos' < *jievja* 'fehér (állat)' + *čiel(gi)* 'hát' + *čáihni* 'Picoides tridactylus', 632. *ruksecivkkaleivvoš* 'Anthus cervinus' < *ruksec* 'piros, vörös' + *civkka(n)* 'csipogó' + *leivvoš* 'Alauda arvensis', 636. *ruksecjuolčoavžžu* 'Tringa totanus' < *ruksec* 'piros, vörös' + *juol* 'láb' + *čoavžžu* 'Tringa, cankó', 797. *tšappes-sait-ńun-jädde-lodd* 'Tringa erythropus' < *tšappes* 'fekete' + *sait-ńun-jädde-lodd* 'Numenius phaeopus', tkp. *sait* 'lándzsa, dárda' + *ńun* 'orr, csőr' + *jädde* 'mocsár, láp' + *lodd* 'madár';

– testrészt jelölő előtag van a következő szavakban: 562. *ńaleme_fact-ciöce* 'Calcarius lapponicus' < *ńaleme* 'száj' + *fact* 'női fejfedőféleség' + *ciöce* 'kismadár', 873. *vuopt-oajvkoalssi* 'Mergus serrator' < *vuopt* 'haj(zat), csomó, tincs' + *oajv* 'fej' + *koalssi* 'Mergus, bukó', 873. *vuopt-oajvloddäž* 'Bombycilla garrulus' < *vuopt* 'haj(zat), csomó, tincs' + *oajv* 'fej' + *loddäž* 'madár'.

A többszörösen összetett szavak között mindössze öt olyan szerkezet adódott, melyben az utótag nem madárnév, ezek az alábbiak: 46. *beahceruossanjunni* 'Loxia pytyopsittacus' < *beahci* 'erdei fenyő' + *ruossa* 'kereszt' + *ńjunni* 'orr, csőr'; 254. *giegabahtasihkku* 'Jynx torquilla' < *giehka* (gen.) 'Cuculus canorus, kakukk' + *bahtasihkku* 'hízalgő, seggnyaló; kis madár, mely a kakukkot követi, Jynx torquilla, nyaktekeres', tkp. *bahta* 'fenék' + *sihkku* 'törlő'; 312. *guossaruossanjunni* 'Loxia curvirostra' < *guossa* 'lucfenyő' + *ruossa* 'kereszt' + *ńjunni* 'orr, csőr'; 721. *solko-jińpoaknaž* 'Motacilla flava' < *solko* 'selyem' + *jińpoaknaž* 'Motacilla flava, sárga billegető', tkp. *jiń* 'jég' + *poaknaž* 'melegítő'; 858. *vi'skķes-jińpoaknaž* 'Motacilla flava' < *vi'skķes* 'sárga' + *jińpoaknaž* 'Motacilla flava, sárga billegető', tkp. *jiń* 'jég' + *poaknaž* 'melegítő'.

5.2.3.3 HANGUTÁNZÓ MADÁRNEVEK

A madarak egyik legjellegzetesebb tulajdonsága a hang, melyet akkor is észlelünk, amikor magát az állatot nem láthatjuk. Mindenki ismeri a kakukk vagy a bölömbika hangját, ám jóval kevesebben vannak, akik ezeknek a madaraknak a külsejét is felismerik. Nem csoda tehát, hogy minden nyelv bővelkedik hangutánzó elnevezésekben madárnevei között. Természetesen lapp nyelv sem kivétel. A hangutánzó madárnevek lehetnek tisztán onomatopoetikus eredetűek, de előfordulnak hangutánzó elemek az alapnyelvből származó és a jövevényszavak között is, nem egyszer pedig az összetett szavak egyik vagy másik komponense vagy képzett madárnevek alapszava is hangutánzó eredetre megy vissza. A hangutánzó eredetű madárnevek végén nem egyszer találunk képzőt vagy képzőszerű elemet, mely legtöbbször a szófajiság megerősítését szolgálja. Az ismeretlen eredetnek minősített szavakban, amennyiben a madárnév jelentése pontosan meghatározható, általában ki lehetett zárni a hangutánzást, de még ezek között is akad néhány olyan, melyben esetleg hangutánzó eredetű szó rejtőzhet, s csupán a jelentés hiánya akadályozza ennek valószínűsítését (vö. 5.2.3.5 fejezet).

Ami az etimológiákat illeti, ezek legfontosabb forrásai az alapnyelvi eredetű szavak esetében a finnugor nyelvek különböző szótárai, ill. a Rédei Károly által szerkesztett *Uralisches etymologisches Wörterbuch* voltak. A jövevényszavak esetében a kifejezetten ezzel foglalkozó szakcikkek mellett elsősorban a szóba jöhető átadó nyelvek etimológiai szótárai voltak segítségemre (SKES, SSA, Vasmer, Hellqvist, Torp). Néhány esetben a szóanyag forrásában is található volt utalás a kölcsönzésre, ám nem egyszer az ornitológiai leírások segítségével magam állapítottam meg, hogy egy-egy szó valamely környező nyelv szavának átvétele.

A hangutánzó szavak többsége bizonytalanoként van feltüntetve az etimológiai részben. A biztosnak tekintettek soha nem saját eredeztetéseim, hanem egyéb nyelvészeti forrásokból valók. A biztosnak vett etimológiák száma hét, a nagy valószínűséggel hangutánzónak tarthatóké öt, a bizonytalanoké 38, tíz esetben pedig a szónak többféle etimológiája képzelhető el, s közülük egy a hangutánzás lehetősége. Ez a szám madárnevek esetében talán kevésnek tűnhet, ám ne feledjük, hogy hangutánzó tövek előfordulhatnak képzett madárnevek alaptagjaiként, összetételek komponenseiként, s az alapnyelvi eredetű szavak egy része is valamikor hangutánzó szó volt. Ha mindezeket az elemeket összeadjuk, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a lapp madárneveknek is legalább olyan nagy része áll

közvetlen vagy közvetett kapcsolatban a hangutánzással, mint azt más nyelvekben láthatjuk.

A hangutánzó jelleg megállapításakor igyekeztem minél óvatosabban eljárni; ennek egyik jele, hogy még a fölöttébb nagy biztonsággal hangutánzónak minősíthető szavakat is bizonytalannak tüntettem fel, ha a szakirodalomban nem történt rá utalás. Erre az óvosságra több okom is volt. Egyrészt, a lsapp és a magyar anyanyelvű beszélő más és más módon hallja ugyanazt a madárhangot, hiszen a két nyelv fonetikai-fonológiai rendszere erősen eltér egymástól. Ezért aztán másképp is fogja visszaadni is a hallott hangot a két beszélő, anyanyelvük artikulációs bázisától és az anyanyelvben már meglévő hangutánzó szavaktól függően. Sőt, továbbmegyek, még két azonos anyanyelvű beszélő is olykor eltérően minősítheti ugyanazt a természeti hangot – gondoljunk csak a minden nyelvben nagy számban élő gyakorlatilag azonos hangot utánzó szóra, ill. ezek alakváltozataira, pl. m. *csicsereg* ~ *csincsereg* ~ *csicsog* ~ *csicserkél* stb. Ehhez járul még az is, hogy a madár hangja több szakaszból áll (bizonyos madarak egyetlen másodperc alatt több tízezer különböző zenei hangot képesek kiadni!), s mindenki más és más mozzanatot ragad ki e hangtömegeből (vö. Horpácsi 1963: 451). Kiss Jenő szerint (Kiss 1974: 14) ugyan a hangutánzó eredetű madárnevekben az etimon (vagyis maga az utánzott madárhang) általában világos, ám ő saját anyanyelvének madárneveit kutatva vonja le ezt a következtetést. A nem anyanyelvű kutató azonban soha nem lehet biztos abban, hogy amit ő a maga fülével esetleg hangutánzónak vél, valóban hangutánzó-e az anyanyelvi beszélők számára is.

Bizonyos kritériumok és a pusztá megsejtésnél egzaktabb módszerek természetesen vannak az idegen nyelvek hangutánzó szavainak meghatározásában is. Először is, mivel – szerencsés esetben – tudjuk, melyik madár nevét gyanúsítjuk hangutánzó eredettel, meghallgatható a madár hangja. S bár a nem anyanyelvi beszélő bizonyára más beszédhangokkal adná vissza a hallott hangot, mint amit az adott nyelv használ, némi támpontot azért ez is adhat: nem valószínű pl., hogy egy csicsergő kismadár hangutánzó nevében kemény, harákolásszerű mássalhangzókapcsolatok lennének, és fordítva, egy krárogásszerű hangot hallató állatot nemigen jelölnek dallamos hangsorral. Ezzel a módszerrel persze csak a szélsőséges eseteket tudjuk kizárni. S még itt sem lehetünk egészen biztosak a dolgunkban: lehet ugyanis, hogy az adott területen élő alfajnak a miénkétől némileg eltérő hangja van. Lehet az is, hogy a másik nyelv ugyanannak a madárnak nem azt a hangját vette alapul az elnevezésben, mint várnánk, hiszen az állat hangja is változhat kortól, nemtől, évszaktól,

párási időtől stb. függően. Ha pedig nem áll rendelkezésünkre más, mint az állatok legjellegzetesebb hangjai, előfordulhatnak tévedések. Segíthet aztán a többi nyelv is, hiszen hiszen mivel a hang maga mégiscsak ugyanaz (függetlenül attól, hogy az egyes beszélők hogyan hallják), egymással semmiféle kapcsolatban nem lévő nyelvekben is létrejöhetnek ugyanazokkal a beszédhangokkal alkotott, egymással hangzásban igen közel álló, ám semmiféle etimológiai kapcsolatban nem lévő szavak – gondolunk csak a 'kakukk' jelentésű szavakra a világ számos nyelvében. Az ornitológiai leírások szintén haszonnal forgathatók, különösen ha rendelkezésre állnak több nyelven is. Ezekben ugyanis a madarak hangja általában önmagában, képzők és tőlük függetlenül létező hangutánzó szavakra történő utalás nélkül szerepelnek, ill. az ilyen képzett alakok vagy utalások mindig tudományos magyarázatokkal egészülnek ki. A fordításokban külön figyelmet szentelnek annak, hogy a célnyelv hangállományának megfelelő hangutánzó szavakkal írják le az állathangot, s így több nyelv összehasonlítása útján a hangutánzás gyanúja könnyebben igazolható vagy cáfolható.

Az ornitológusoknak van egzakt módszerük is a madárhangok ábrázolására (Szőke 1962–63: 109–119), amelyben többé-kevésbé meg lehet bízni. A hangutánzó eredet kimutatására ugyanakkor még nem áll rendelkezésre ilyen egzakt módszer, így tehát továbbra is kitartok amellett, hogy az általam hangutánzónak tartott szavak bizonytalan etimológiai minősítést kapjanak. Lenne ugyan egy olyan módszer, amellyel ki lehetne zárni néhány ide sorolt szó hangutánzó eredetét: ha sikerülne minden egyes lapp nyelvjárásból megfelelő számú adatközlőt találni, akik kellően jó füllel és nyelvérzéssel rendelkeznek, le lehetne ültetni őket, hogy meghallgassák az adott madarak hangját vagy hangjait, leíratni vagy kimondatni velük, amit hallottak, majd összevetni a kapott eredményt a korpuszban szereplő madárnevekkel. Ha van köztük hasonlóság, igazolódni látszik a hangutánzó eredet, ha azonban eltérőek a hangsorok, akkor elvethetjük az onomatopoeitikus keletkezés lehetőségét. Ennek a módszernek is van azonban több gyenge pontja. Egyrészt, lehet, hogy az adatközlő korábbról már ismeri a meghallgatott hangot. Ekkor óhatatlanul egy általa már addig is használt hangutánzó szót fog megadni. De az is lehet, hogy szókincsében amúgy is nagy számmal vannak hangutánzó szavak, s ezért fogja ezeket előhívni a madárhang ábrázolásakor is, hiszen ha van olyan kész szó, amit megfeleltethet ennek a hangnak, nem fog arra törekedni, hogy újat találjon ki. Ha viszont mégiscsak újat talál ki, az már nem az adott nyelvi közösség hallgatólagos megállapodásán alapul, hanem csupán saját pillanatnyi leleménye. Az adatközlők direkt módszerrel történő megszólaltatása, vagyis a

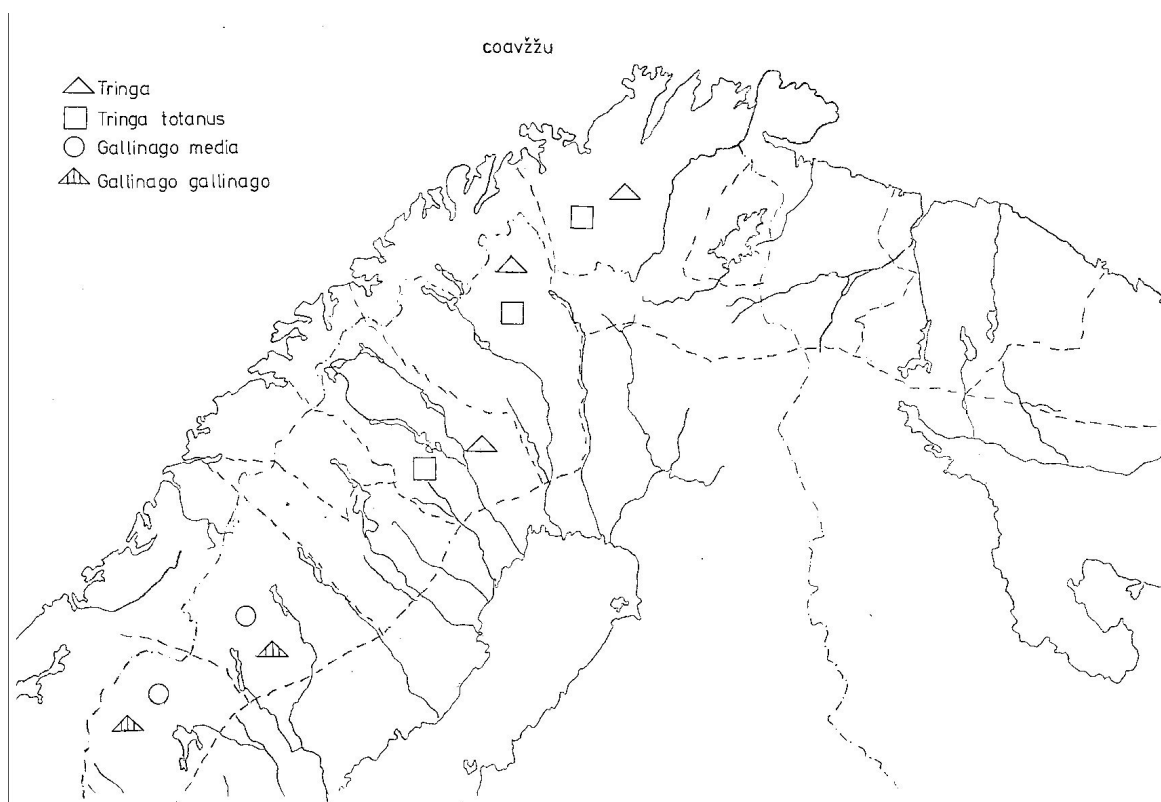
madár hangjának meghallgatása után a név közlése, majd rákérdezés arra, hogy hasonlít-e a név a hangra, éppen direkt mivolta által befolyásolná az adatközlőt, és esetleg hamis eredményt adna. A két módszer kombinálása viszont csak úgy lehetséges, hogy két külön csoportban ültetnék le az adatközlőket, s egyik a másiknak kölcsönösen kontrollcsoportja lenne. Ennyi terepmunkát végezni azonban meglehetősen hosszadalmas (és költséges) lenne, s az eredmény még ekkor sem lenne biztos. Éppen ezért beértem azzal, hogy az esetleg hangutánzó eredetű szavakat összegyűjtöttem, ám a hangutánzó eredet egyértelmű és kétségtelen bizonyításáról le kellett mondanom.

Mint korábban említettem, a hangutánzónak feltüntetett szavakon kívül is több olyan madárnév van, amely valamilyen módon kapcsolatban áll a hangutánzással. A legkönnyebben azok találhatók meg, amelyekben összetételi utótagként szerepel valamely tisztán hangutánzó eredetű madárnév, s ezt az előtag mintegy pontosítja pl. színnévvel, élőhellyel, mérettel stb. Szinte minden hangutánzó madárnév alkalmas ilyenfajta összetétel komponensének. Hangutánzó madárnevek ugyanis újabban már nemigen keletkeznek, s ha mégis, azok általában nem az egész nyelvi közösség által befogadott szavak lesznek, hanem csupán egy szűk kör fogja használni őket. Meglehetősen kicsi az esélye annak, hogy egy ilyen újonnan alakult szó nagyobb körben is elterjedjen, hiszen a terület állatvilága csak csekély mértékben változik, s az ott élő madarakra már van elnevezés, gyakran nem is csupán egy. A hangutánzó eredet egyik kritériumaként Gombocz (Gombocz 1906: 387) egyébként éppen azt jelöli meg, hogy a szó viszonylag kis területen él, valamint azt, hogy szabályos fejlődési sorba nem rendezhető nagy számú alakváltozata van, ill. hogy alapszava valamilyen indulatszó (madárnevek esetében talán inkább pusztán hangutánzó tő – B. E.). Ez utóbbi kritériumhoz azonban Benkő hozzáfűzi (Bankó 1954: 258), hogy az alapszó gyakran nem is él(t) önmagában, hanem utólagos elvonással jött létre, s így a végződés képzőszerű elemeinek feladata voltaképpen nem a szorosabb értelemben vett szóképzés, hanem a szónak a nyelv alaktani rendszerébe való beillesztése. Gombocz még azt is megjegyzi, hogy az igék hangutánzó jellege tovább megmarad, mint a főneveké (Gombocz 1906: 389), ám véleményem szerint éppen a madárnévi kategóriánál kivételt kell tenni. A madár hangja és ezen alapuló elnevezése között ugyanis olyan szoros a kapcsolat, hogy amennyiben a beszélő számára a denotátum ismert, a hangutánzó jelleg a szó kialakulása után is bármikor könnyen felismerhető. Más a helyzet a tudományos igényű, rendszertani alapú névadásban: itt ugyanis nem elégséges a genus megnevezése, szükség van a faj, nem egyszer az alfaj pontos nevére is. Ez pedig legegyszerűbben úgy

oldható meg, hogy a már meglévő, esetleg éppen hangutánzó eredetű madárneveket különféle jelzőkkel látják el; a minta lehet akár idegen nyelvi is, ekkor teljes vagy részleges tükörfordításról beszélhetünk.

A biztosan hangutánzó eredetű madárnevek a következők voltak: 1. *aa'hä, llaa* 'egy tengeri madár ~ Clangula hyemalis'; 140. *čearrit* 'Sterna (paradisea)' (végén képzőszerű elem); 238. *gakatte* 'Gavia stellata'; 359. *huti* 'Pluvialis apricaria'; 439. *klivi* 'Tringa totanus'; 691. *sjud'gaa* 'egy görbecsőrű verébfajta → ?Loxia curvirostra'; 805. K: *tupij* 'Cuculus canorus'.

Nagy valószínűséggel hangutánzó eredetűek az alábbi madárnevek: 14. *ákta* 'Somateria mollissima'; 154. *čovžžu* 'Tringa (totanus?), (Rot?)schenkel, (piroslábú?) cankó ~ Gallinago media ~ Gallinago gallinago' (vö. 12. térkép); 157. *čue'ršš* 'Anas crecca'; 195. *duoršu* 'Anas platyrhynchos'; 420. *kar'htji* 'Corvus corax'; 788. *tir(i)lihhááž* 'Calidris temminckii'.

12. térkép: A *čovžžu* szó jelentései

Talán hangutánzók a következő szók: 36. *báiski* 'Larus canus'; 71. *bižus* 'Pluvialis apricaria'; 102. *cirhi* 'Calidris temminckii'; 114. *čagan* 'Tringa nebularia'; 145. *čielkkis* 'Cepphus grylle'; 147. *čierič* 'Lanius excubitor'; 148. *čieta* 'Parus major'; 149. *čievče* 'Tringa totanus'; 151. *čiksa* 'Anas crecca'; 152. *čivga* 'madárfióka'; 160. *čuonjá* 'Anser (fabalis)'; 222. *frurge* 'Tetrastes bonasia'; 226. *gaccet* 'Parus cinctus'; 239. *gakkekaarre* 'Gavia'; 243. *garjá* 'Corvus corax'; 274. *giron* 'Lagopus mutus'; 276. *goalsi* 'Mergus ~ Mergus serrator ~ Mergus merganser' (vö. 7. térkép); 301. *guŋgaŋgga* 'Pica pica'; 325. *guttere* 'Gavia arctica'; 344. *hávda* 'Somateria mollissima'; 419. *karaka* 'Scolopax rusticola'; 433. *kiinek* 'Somateria spectabilis'; 438. *klaktje* 'Gallinago media'; 452. *kuku* 'Nyctea scandiaca'; 488. *libik* 'Tringa hypoleucos'; 549. *njikka* 'Cepphus grylle'; 552. *njirssa* 'Accipiter gentilis'; 578. *počel* 'Numenius ~ Limosa lapponica'; 625. *rivikt* 'Tringa erythropus'; 679. *siče* 'Fringilla coelebs'; 685. *sittnjar* 'Pica pica ~ Accipiter nisus'; 704. *skillili* 'Tringa hypoleucos'; 732. *stižža* 'Cepphus grylle'; 740. *str'ikse* 'Anas crecca ~ Melanitta nigra'; 798. *tš'ābar* 'Larus marinus ~ Larus argentatus'; 857. *viroš* 'Calidris' (végén kicsinyítő képzővel).

A kettős vagy hármas eredeztetést is megengedő etimológiákban nagyon gyakori, hogy az egyik lehetőség éppen a hangutánzás. Ilyenek pl. a következők: 106. *cizáš* 'Calcarius lapponicus', összetételek utótagjaként: 'veréb, kis madár' ~ cinege' ~ Parus, elsősorban Parus cinctus' – lehet uráli eredetű vagy sknadináv jövevényszó is; 223. *gaaggaa* 'Gavia arctica' – lehet elvonással alakult szó is a *gaagierdidh* 'gágog' igéből; 281. *goargga* 'Fratercula arctica' – esetleg uráli eredetű is lehet; 295. *grüŋg'e* 'Corvus corax ~ Raubvogel' – elvonással is kialakulhatott; 325. *guškkástat* 'Numenius phaeopus ~ Numenius arquata ~ Numenius ~ Gallinago media' – lehet finn jövevényszó is; 496. *liráš* 'Tringa hypoleucos' – szintén lehet finn jövevényszó is; 606. *rávgu* 'Philomachus pugnax' – lehet *ravgut* 'tépdes, szaggat' ige folyamatos melléknévi igenévi alakja is; 642. *ruŋka* 'Corvus corax' – lehet esetleg skandináv jövevényszó is; 692. *sjud'sjòì* 'Anas acuta' – lehet finnugor eredetű is; 700. *skierru* 'Rissa tridactyla ~ Larus' – lehet képzett szó is; 703. *skilladahka* 'Gallinago gallinago ~ Tringa hypoleucos ~ Charadrius' – szintén lehet esetleg képzett szó is; 780. *šuābarj* 'Mergus serrator' – lehet karjalai jövevényszó is;

Minden eddig megismert keletkezési típusban jelen lehet a hangutánzás: akár az alapnyelvi eredetűeket, akár a jövevényszavakat tekintjük, akár a képzett vagy összetett

szavakat, ezekben bárhol megjelenhet az onomatopoetikus elem. A következőkben röviden áttekintem az egyéb etimológiai kategóriákban található hangutánzó jelenségeket.

Az ősi eredetű szavak között található hangutánzó elemek kimutatása és különösen bizonyítása nem egyszerű feladat. Mint azt említettem, hasonló hangzású hangutánzó szavak genetikai kapcsolat nélkül is kialakulhatnak. Ha azonban a rokon nyelvek mindegyikében megtalálható az adott szó, ha szabályos hangmegfeleléseket mutat, s ha a nem rokon nyelvekben nem hangutánzó szóval jelölik a madarat, ill. az azokban szereplő szavak a madár valamely más hangját vették alapul az elnevezésben, a közös hangutánzó eredet mindenesetre valószínűsíthető (vö. Vértes 1965: 163). A szabályos hangmegfelelésekkel ugyanakkor csínján kell bánni: a hangutánzó jellegű szavak ugyanis – éppen azért, mert közvetlen a kapcsolat a név és a denotátum között – gyakran mutatnak szabálytalan hangfejlődést, a nem hangutánzó szavakétól eltérő alaki szerkezetet és jelentést (Kiss 1974: 6). Ugyanakkor éppen ő hívja fel a figyelmet arra, hogy az MSzFE hangutánzó jellegűnek minősített madárneveiben a hangmegfelelés általában szabályos (uo. 19.), s ez a szótárszerkesztők részéről némileg ellentmond a fenti elveknek, másrészt viszont kellő és szükséges óvatosságukat bizonyítja.

A szakirodalmi források szerint az adattárban szereplő alapnyelvi eredetű lapp madárneveknek szinte mindegyike hangutánzó eredetre vezethető vissza, ami szintén az onomatopoézis madárnévalkötésben betöltött szerepének fontosságát erősíti. Az uráli eredetűek közül valószínűleg hangutánzó pl. a 241. *gáranas* 'Corvus corax' (vö. 8. térkép); a finnugor koriak közül pl. a 232. *gádjit* 'Rissa tridactyla ~ Larus ~ Larus argentatus ~ Larus ~ Larus ridibundus' (vö. 9. térkép); a finn–permiek közül a 158. *čukča* 'Tetrao urogallus'; a finn–volgaiak közül a 309. *guorga* 'Grus grus'; a közfinn koriak közül a 257. *giehka* 'Cuculus canorus'; valamint az egyetlen közlapp kori szó, a 211. *fiehta* 'Aythya marila ~ Aythya fuligula ~ Melanitta fusca.

A jövevényszavak között is vannak hangutánzó jellegűek. Ezek kimutatása az átadó nyelv ismeretében nem mindig nehéz, bár itt is fennáll annak a lehetősége, hogy a két nyelv egymástól függetlenül hozta létre a hangutánzó madárnevet. Ha azonban pl. a lapp anyanyelvű beszélő számára szokatlan, netán idegen hangot vagy hangkapcsolatot találunk egy ilyen szóban, s ugyanez a hang vagy hangkapcsolat van meg valamelyik környező nyelvben is, nagy a kölcsönzés valószínűsége. Ugyanilyen kritérium lehet a jövevényszavakra jellemző szabályos hangmegfelelés is. Nem ritka jelenség ezekben az esetekben a népetimológia sem, bár ezeket már gyakran nagyon nehéz kimutatni. A finn, illetve általa-

ban a finnségi nyelvek (karjalai, lúd) mint átadó nyelvek esetében külön gondot okozhat annak megfejtése, vajon közös alapnyelvi eredetű-e a szó, vagy valóban kölcsönzés történt. Természetesen itt is segítségünkre lehetnek a hangmegfelelési, illetve hangfejlődési szabályok, de ekkor sem szabad megfeledkezni arról, hogy a hangutánzó szavak gyakran mutatnak a szabályostól eltérő hangfejlődést, így előfordulhat, hogy egy-egy rokon nyelvből történt kölcsönzést alapnyelvi eredetűnek vélünk, vagy éppen megfordítva, alapnyelvi eredetű szót minősítünk kölcsönzésnek. Ezt a kérdést nem is minden esetben tudjuk eldönteni, ezért az etimológiai irodalom is gyakran mindkét lehetőséget megemlíti, ill. nem mindenki ért egyet minden eredeztetéssel. Így például a fent uráli kori hangutánzó szóként bemutatott 241. *gáranas* 'Corvus corax' szót Lehtiranta kölcsönzésnek tartja a finnből (Lehtiranta: 1989: 46–47). A skandináv jövevényszabvak közül eredetileg feltehetőleg hangutánzó pl. a 224. *gaase* 'Anser anser ~ vadlúd', 283. *goarpa* 'Corvus corax', 293. *graage* 'Corvus corone', 660. *ruökke* 'Alca torda'; a finn jövevényszavak közül pl. a 234. *gáhhkor* 'Gavia stellata', 299. *gukko* 'Cuculus canorus ~ Gallus domesticus ♂', 320. *gurge* 'Grus grus', 332. *hahki* 'Somateria mollissima', 360. *huvhaja* 'Nyctea scandiaca', 789. *tirru* 'Sterna'; az orosz eredetűek közül pl. a 718. *soarekk* 'Pica pica', és egészen sajátos a 15. *alei⁸ka* 'Clangula hyemalis' szó, hiszen ez az oroszban egy minden bizonnyal hangutánzó eredetű lapp szó, a 16. *allokaj* 'Clangula hyemalis' átvétele, melyet a lapp újból átvett (hasonló jelenségre példa a finn *tunturi* és *tundra* szavak története, vö. G. Bogár 2004: 21–24).

Az összetett madárnevekben mind az előtag, mint az utótag lehet hangutánzó eredetű, akár mint önálló hangutánzó elem, akár mint hangutánzó madárnév. Pusztá hangutánzó tő előtagként a következő szavakban fordul elő: 142. *čičči-čisaž* 'Anthus pratensis, réti pityer', 143. *čičči-hapak* 'Lanius excubitor', 847. *viglačoavžžu* 'Tringa nebularia, szürke cankó', és feltehetőleg valójában pusztá hangutánzó lehet az 584. *puuž-puuž-lää'nte* 'Charadrius hiaticula' szó előtagja is, bár formálisan *puudž* 'hím vessző' (a *puočča* szó megrovidült alakja) előtagot kellene feltenni, de az előtag ismétlése és az a tény, hogy a 'hím vessző' jelentésnek semmi köze nincs a parti liléhez, népetimológiára enged következtetni. A fentebb felsorolt hangutánzó madárnevek közül nem egy alkot összetételt más elő- vagy utótagokkal, ezek részletezésétől azonban itt eltekintek.

Hangutánzó többől képzett szavaknak a hangutánzó igékből képzettektől való megkülönböztetése gyakran nehéz: a hangutánzó tő ugyanis a lappban lehet minden képző nélkül egyben igető is. Így aztán, ha volt azonos alakú igető, igéből képzettnek tekintetem a szót, ha ige nem volt kimutatható, pusztán hangutánzó többől képzettnek. Gyakran minősítettem egyszerűen hangutánzónak olyan szavakat is, amelyeknek végén áll ugyan valamilyen képzőszerű elem, ám maga a képzés nem egyértelmű vagy az alapszó önmagában ismeretlen. Így talán érthető, miért van ennyire kevés hangutánzó többől képzett szó: csupán három biztos és három bizonytalan képzett adatot soroltam ebbe a csoportba. A bizonytalanok közül az egyikben más eredet is lehetséges: a 93. *buvvedat* 'Charadrius hiaticula, parti lile' Qvigstad szerint lehet az ónorvég *spói*, norvég *spoe*, *spue* szavak átvétele is (Qvigstad 1893: 115.); a másik kettőben pedig maga a tő kimutathatatlan: 101. *cipcastak* 'Calidris temminckii', 166. *čurridak* 'egy madár'. A biztosan hangutánzó többől képzett szavak a következők: 16. *allokaj* 'Clangula hyemalis', 140. *čearrit* 'Sterna (paradisea)', 800. *tšiiiviiš-kõnjč* 'Limicola falcinellus'.

5.2.3.4 EGYÉB KELETKEZÉSI TÍPUSOK

Az egyéb keletkezési típusokba soroltam a népetimológiát, az elhasonulást, az elvonást és az ún. alakváltozatokat.

A népetimológiás alakulatok általában olyan szavaknál jönnek számításba, ahol egy jövevényszó valamely eleme hangzásában hasonlít egy értelmes jelentéssel bíró lapp szóra. Ilyen lehet pl. a 68. *bippa-dirri* 'Pluvialis apricaria'.

A 296. N *gudnjá-loddi* 'Asio flammeus ~ Tetrao urogallus' minden bizonnyal népetimológiás hatásra jött létre, de hogy miből alakult ki, és mi motiválhatta a 'női nem szerv (vulg.)' jelentésű utótag megjelenését, azt nem sikerült megfejtenem.

Mára elhomályosult, önállóan már nem használatos madárnév rejtőzhet a 303. *guoik'gáhrít* 'Cinclus cinclus', utótagjában.

Talán alapnyelvi eredetű az 563. *pačak-ciöce* 'Pinicola enucleator ~ Tetrao urogallus', melyben – amennyiben valóban a finn *metso* 'Tetrao urogallus' szó családjába tartozik – népetimológiás hatásra történt elhasonulás a *piecce* 'erdei fenyő' szó hatására. Az alapnyelvi eredetet a SKES és az UEW még ilyen formában teszi fel, a SSA viszont már

elveti, s magam is valószínűbbnek tartom, hogy a lapp szónak nincs köze a rokon nyelvi madárnevekhez, s így ismeretlen eredetűnek kell tartani. Ez esetben természetesen a népetimológia sem játszott szerepet kialakulásában.

Hangutánzó szó kapott népetimológia útján „értelmet” az alábbi szavakban: 584. *puuž-puuž-lå'nte* 'Charadrius hiaticula', 849. *vilgesčoavžžu* 'Tringa nebularia'.

Nem elképzelhetetlen, hogy a népetimológiának ennél nagyobb szerepe volt a madárnevek kialakulásában. Leginkább azokban az összetett szavakban gondolhatunk erre, ahol valamelyik komponens, bár jelentéssel bíró értelmes szó, mégsem hozható egyértelmű kapcsolatba a denotátummal. E feltevést azonban a forrásokban szereplő nyelvállapot alapján szinte lehetetlen bizonyítani, mivel gyakran éppen a legfontosabb dolog, a szó pontos jelentése nem áll rendelkezésünkre.

Elhasonulással viszonylag kevés szó alakult. Az ide tartozó szavak nagyban hasonlítanak az általam alakváltozatoknak nevezettekre, gyakran nehéz is őket elválasztani. A két kategória közös jellemzője, hogy általában csak egyetlen hangban térnek el az eredeti szótól, s elterjedtségük csekély. Mivel e madárnevek különválasztása meglehetősen bonyolult lenne, együtt sorolom fel az ide tartozó szavakat: 80. *bulfan* 'Corvus corax' – vö. 79. *buldán* 'Corvus corax'; 323. *guškil* 'Numenius phaeopus' – vö. 325. *guškkástat* 'Numenius phaeopus'; 328. *guvedat* 'Charadrius hiaticula' – vö. 93. *buvvedat* 'Charadrius hiaticula'; 643. *rumma* 'Corvus corax' – vö. 644. *ruŋka* 'Corvus corax'; 697. *skarhu* 'Melanitta nigra ~ ?Phalacrocorax carbo' – vö. 696. *skárfa* 'Phalacrocorax carbo'; 706. *skirri* 'Lanius excubitor' –. vö. 705. *skire* 'Pica pica'. A 569. *per'ŋes-kuəuhvsak* 'Lanius excubitor ~ ?Falco subbuteo' szó előtagjában esetleg a 241. *kārrānis* 'Corvus corax' (vö. 8. térkép) elhasonult alakját kell látnunk, *per'ŋes* szó ugyanis önmagában nem létezik. Jövevényszóban is tallhatunk elhasonulást, pl. 421. *katt-ugla* '?bagoly, ?denevér', melyben a svéd *nattugla* 'bagoly' szó kezdő mássalhangzója talán a *kattie* 'vadrén; part' vagy a sv. *katt* 'macska' szó hatására változott meg.

Az elvonás leggyakrabban az igei csoport szavaiból alakul, így nem egyszer lehetetlen elkülöníteni a pusztá igetőtől, ill. a cselekvő folyamatos melléknévi igenévtől. Az sem lehetetlen, hogy az igét alkották a madárnévből; a magyarban pl. ez a gyakoribb (Horpácsi, 1963: 451). Ha azonban az ige a madárnévhez képest jelentősen hosszabb, s több olyan képzőszerű elemet tartalmaz, amely a madárnévben ismeretlen, valószínű, hogy

a madárnév jött létre a hangutánzó igéből elvonással, nem pedig fordítva. Elvonással jött létre a 264. *gillja* 'Anser erythropus' és a 859. *vizar* 'Sylvia'; megállapíthatatlan az alakulás iránya a 223. *gaaggaa* 'Gavia arctica' szóban. A *civkkán* 'csipogó' utótag önállóan nem, de egyes – feltehetőleg a *civkkaleivvoš*, csak utótagként előforduló szóból (pl. 252. *gieddecivkkaleivvoš* 'Anthus campestris', 545. *niitocivkkaleivvoš* 'Anthus pratensis' stb.) elvonással alakult – összetételek utótagjaként megtalálható mint madárnév, pl. 73. *boadđocivkkán* 'Anthus spinoletta', 546. *niitocivkkán* 'Anthus pratensis', 633. *ruksescivkkan* 'Anthus cervinus'.

5.2.3.5 ISMERETLEN ÉS BIZONYTALAN EREDETŰ SZAVAK

Néhány szó eredetére semmiféle, még bizonytalan magyarázatot sem tudtam találni. Ezek nagy része csupán szűk körben ismeretes nyelvjárási szó; némelyikük esetleg az adatközlő leleménye is lehet. Gyakran pontos jelentésük is hiányzik a forrásokból, s ez nagyban nehezíti, nem egyszer egyenesen lehetetlenné teszi az etimologizálást, hiszen pl. a hangutánzó jelleg vagy az idegen eredet megállapításához feltétlenül szükség van a denotátum ismeretére. A további kutatásokat megkönnyítendő felsorolom az ide tartozó szavakat, hátha fel tudom kelteni ezzel mások szófejtő kedvét is: 15. *állat* 'Plectrophenax nivalis', 4. *aari* 'egy szürke siráymadár (nagyobb, mint a halfarkas), ?Larus argentatus', 28. *ásvaš* 'Stercorarius', 3. *aarev* 'egy kis gázlómadár', 42. *bávgoš* 'Charadrius hiaticula', 64. *bigán* 'Surnia ulula', 76. *bovttáš* 'Fraterecula arctica', 139. *čāfvñk* 'Nyctea scandiaca', 163. *čuönos* 'egy madár', 192. *dihhti* 'Falco columbarius ~ Accipiter nisus', 210. *fidn* 'e 'fajdfélék tojója', 251. *gæigga* 'Larus marinus', 292. *göppan* 'Uria aalge', 327. *guutsaga* 'Mergus ~ Mergus merganser ~ Mergus serrator', 331. *habro* 'Oenanthe oenanthe', 347. *hämga* 'Strix aluco', 361. *hümk* 'e 'Gallinago gallinago ~ egy madárfaj, ?? hóbagoly', 363. *hæya* 'Lagopus', 368. *iidsaž* 'bagoly ~ Surnia ulula ~ ? Aquila', 394. *jesme* 'hattyúfióka', 395. *jeudah* 'egyéves hattyú ~ hattyúfióka', 404. *jier'ssee* 'Accipiter gentilis', 424. I *kähtee* 'Gavia stellata', 426. *kearab* 'Haematopus ostralegus', 441. *koaman* 'Lagopus lagopus', 444. *kqssič* 'Lyrurus tetrix', 457. *kuõddalm* 'griffmadár ~ Aquila', 458. *kuõranj* 'Lagopus mutus', 461. *kuulnas* 'Melanitta fusca', 462. *küdi* 'Limosa lapponica', 469. *laggéhtsa* 'Anas platyrhynchos', 472. *långá* 'Uria aalge', 475. *lauga* '?Limosa lapponica', 489. *lidnu* 'Bubo bubo', 498. *loadgu* 'Asio flammeus', 499. *loarffe* 'Numenius arquata', 507. *laksegk* 'Lagopus

lagopus', 508. *лаulek* 'Bubo bubo', 510. *maive* 'Bubo bubo', 540. *muökker* 'Somateria mollissima', 548. *nja'nnjök* 'Stercorarius', 564. *pago* 'Charadrius hiaticula', 570. *piastklei* 'Delichon urbica', 583. *puvõ'njč* 'Bubo bubo', 628. *røkel* 'Phalaropus lobatus', 663. *rüvvéhka* 'Gavia immer', 665. *sāgeš* 'egy kis madár', 687. *sjläpkie* '?sólyom ~ ölyv', 711. *sleure* 'Tetrao urogallus', 712. *slutjke* 'egy tengeri madárfaj', 716. *snjača* 'Anas penelope', 727. *spirun* 'Delichon urbica', 771. *suutto* 'Lyrurus tetrix ♀', 783. *te'lnja* 'Plectrophenax nivalis', 802. *tūd'eňč* 'Gallinago', 829. *ur'jā* 'Anthus pratensis', 834. *vāhpālis* 'Aegolius funereus', 862. *vuogne* 'zuhatagokban előforduló vízimadár → Cinclus cinclus', 864. *vuojasš* 'Anas acuta'.

Az ismeretlen eredetűnek minősített szavak között is akad olyan, melyben esetleg hangutánzást gyaníthatunk, de a jelentés hiánya miatt ez megállapíthatatlan, pl. 32. *baabelge* 'egy szegény kis madár, amely kiált és csicsereg korán reggel',

A 715. S *snåttuo* 'Lyrurus tetrix ♀' szó esetében szóba jöhet a sv. *nattugla* 'éjjeli bagoly' szóból való származtatás, amely azonban olyan jelentéstani nehézségeket támaszt, hogy emiatt a madárnevet inkább ismeretlen eredetnek minősítettem.

Az 563. *pačak-cičce* 'Pinicola enucleator ~ Tetrao urogallus' előtagja talán finnugor eredetre megy vissza, ha azonban mégsem (s ez a valószínűbb), ez is ismeretlen eredetű.

Bizonytalan eredetűnek minősítettem két olyan szót, melyekben nem volt elegendő támpont egyéb etimológia feltételezésére; a talán alapnyelvi, illetve talán jövevényszavak ezeken a kategóriákon belül kaptak bizonytalan minősítést, s ott is tárgyaltam őket. Ezek a teljesen bizonytalan eredeztetések a következők: 23. *anj* '(?) Larus' és 105. *civlaš* 'Calidris maritima'.

5.2.3.6 GYERMEKNYELVI SZAVAK

Nem külön keletkezési típus, de mindenképpen érdemes néhány szót szentelni a kifejezetten gyermeknyelvinek minősített szavakra. Igen kevés ilyen volt, mivel a felhasznált források általában nem vagy csak igen ritkán adnak stilisztikai, szociolingvisztikai besorolást, azok is legtöbbször a vulgáris használatra hívják fel a figyelmet. A gyermek- és dajkanyelvi szavak ugyanakkor fontos nyelvészeti kategóriák, hiszen ezek – akárcsak az eddig tárgyalt keletkezési típusok közül a hangutánzó szavak – gyakran szóteremtéssel keletkeznek, nem egyszer egyéni akakulatok, melyek csak szűk körben ismertek. Nem

anyanyelvi beszélő természetesen ritkán tudja komoly terepmunka nélkül megállapítani, hogy az ilyen szavak mennyire általánosan ismeretek az adott nyelvterületen, s mennyiben tekinthetők csupán az adatközlő leleményének vagy családi nyelvhasználatára jellemzőnek. Mivel ennek felmérésére nem volt alkalmam, csak a szótárakban, szójegyzékekben szereplő minősítések alapján tudom felsorolni az ide tartozó madárneveket.

A madárnevek között az alábbiak kaptak gyermeknyelvi minősítést a forrásokban: 299. *gukko* (gyermeknyelvi szó) 'Cuculus canorus ~ Gallus domesticus ♂' – finn jövevényszó, 363. *hæva* 'Lagopus' – ismeretlen eredetű. Az első esetben érdekes felfigyelni arra, hogy egy jövevényszó vált kifejezetten gyermeknyelvi szóvá, s e folyamat során még jelentése is megváltozott, hiszen a finn *kukko* szónak nincs 'kakukk' jelentése, igaz ugyanakkor, hogy hangalakja nagyban hasonlít a kakukk hangjára. A szó az északi és az inarilappban van meg, az északiban mindkét jelentésben ismert, az inariban csak 'kakukk' jelentésben. A másik szó esetében valószínű a szóteremtéssel való keletkezés, s mivel csak Wiklundnál fordul elő, nem lehetetlen, hogy szűk elterjedtségű, esetleg csak egy adatközlő családjában vagy közvetlen környezetében ismert madárnévről van szó.

5.3 ÚJABB TENDENCIÁK A MADÁRNÉVADÁSBAN: MESTERSÉGES NÉVADÁS, TERMINOLÓGIAALKOTÁS

Tudományos igényű madárnévadásról a lapp nyelvek, nyelvjárások közül csak az északi lappban beszélhetünk. A tudományok és a különböző egyéb szakterületek terminológiájának, szaknyelvének kialakítása egy nyelv hivatalossá tételének egyik (bár nem egyedüli) feltétele, ezért az északi lappban végbemenő folyamatok példa értékűek lehetnek más rokon nyelveink számára is. Bár az északi lapp csak a regionálisan hivatalos nyelv státuszát élvezzi, az utóbbi néhány évtizedben beszélői és művelői igen sokat tettek is azért, hogy ezt a státuszt megkaphassák. Ezen az úton az egyik első lépés éppen a szókincs fejlesztése és részben egységesítése volt: a közhivatalokban, közigazgatásban, orvosi ellátás során, bíróságon, rendőrségen, önkormányzatokban csak úgy lehetett bevezetni a számi használatát, ha megvolt az ehhez szükséges szókincs. A tudományokban való használathoz a nyelvben ugyancsak ki kellett alakítani az egységes terminológiát, hogy a definíciók, leírások egyértelműek legyenek, az egyes kutatók gond nélkül megértsék egymást. Természetes, hogy a tudományok e téren nem egyenrangúak: a lapp nyelvvel és kultúrával foglalkozó tudományágak előnyt élveznek. Így például a nyelv- és irodalomtudományi terminológia többé-kevésbé teljesnek mondható, de míg a természettudományok közül a Lappföldön honos állat- és növényfajok neveinek egységesítése meglehetősen előrehaladott állapotban van, míg az egyéb tudományágak, pl. a fizika és a kémia szaknyelve legfeljebb a középiskolai oktatáshoz szükséges szinten áll. E jelenség természetesen érthető, hiszen a felsőoktatásban nincs lehetőség lapp nyelven tanulni ezeket a tudományokat, míg lapp szak már több főiskolán és egyetemen létezik. A lappokhoz közel álló természeti jelenségek (tágabb értelemben ide értve most az állatokat és növényeket is) neveinek egységesítése pedig közös lapp érdek: ha van valamire közmegegyezéssel elfogadott általános név, könnyebb róla beszélni. Mivel a lappok közül sokan ma is természetközeli életmódot folytatnak, de a városi lappok („city-lappok”) is jól ismerik és szeretik a természetet, a csak délebbre honos fajok megnevezése is érdekes lehet számukra, hiszen a magasan képzettek közül sokan éppen a botanikát, a zoológiát vagy valamely ezekhez közeli területet választják szakmául. Bár a terminológiaalkotás munkája még távolról sem ért véget, eredmények már vannak, s ezek egyik területe éppen a mestersége madárnévalkotás (vö. G. Bogár 2008b).

A mesterséges névadás nem ismeretlen jelenség a világ nyelveiben: az ornitológiai ismeretek bővülése óhatatlanul magával hozta a madárnemek és -fajok minél pontosabb megkülönböztetésének igényét, s ehhez már nem volt elegendő a meglévő népi elnevezések tömege. Ezek ugyanis nem mindig pontosak: ugyanaz a név jelölhet több állatot, s ugyanannak az állatnak egy nyelvjáráson belül is lehet több neve. E kusza helyzetben segítő fogtak össze nyelvészek és ornitológusok, hogy hivatalosnak tekinthető nevezéket hozzanak létre.

A magyar ornitológiai nomenklatúra kialakulásáról már szóltam az 1.1. fejezetben. Az elvek, amelyek alapján az új neveket megalkották, a lappban is hasonlóak voltak: legyen a szó érthető, népies, rövid, természetes. Ezen elvek a lappban talán könnyebben érvényesíthetők, mint voltak a magyarban a tudományos nevezéktan kialakításának korában, hiszen a lapp mesterséges névadás csupán az utóbbi évtizedekben kezdődött meg, s így több nyelv korábbi tapasztalataira támaszkodhattak.

A terminológia kialakulásában a legfontosabb az egységes névhasználat, melynek közmegegyezésen kell alapulnia. Ennek elérése hosszú folyamat: egy-egy nyelvújító kitalál valamit, megpróbálja bevezetni a mindennapi használatba, de végül maguk a beszélők döntenek el, valóban a köznyelvi szóincs része lesz-e vagy sem. Tudjuk, hogy a magyar vagy az észti nyelvújítók is több olyan szót alkottak, melyet nem nyertek polgárjogot, s ezek között valóban sok olyan alakulat volt, melyek mai szemmel nézve nem voltak éppen sikerültek. Ugyanakkor ma is használunk olyan nyelvújítás kori szavakat, amelyek ugyanilyen megfontolás alapján bátran kimaradhattak volna a szóincsből. A tudatos szóalkotók tehát igenis létrehozhatnak hibásnak tekinthető formákat, de a befogadón, a nyelvhasználón múlik, hogy ezek meggyökeresednek-e a nyelvben. Az észti lapp madárnevek esetében is megfigyelhetjük ezt a folyamatot: az első lapp madaraskönyv, a Heikkiarmas Lukkari–Aage Solbakk szerzőpáros 1982-ben megjelent Sámi lottit című könyve és Pekka Sammallahti 1989-ben megjelent észti lapp szótárának új keletű szavainak némelyike már nem szerepel az újabb kiadványban, Vest-Aikio, A.–Aikio, J.–Aikio, E. 1997-es Lottit luonddus című munkájában, ill. a szerzők más szavakat kreáltak helyettük. A változás feltehetőleg annak köszönhető, hogy a korábbi szóalakok valamiért nem feleltek meg a beszélő közösség igényeinek és követelményeinek.

A természettudományos terminológia kialakítása meglehetősen összetett feladat, hiszen az adott szakterület alapos ismeretére és nyelvészeti tudásra egyaránt szükség van hozzá. S míg a szaktudomány művelői nem rendelkeznek nyelvészeti tudással, addig a

nyelvészek nem ismerik kellőképpen az adott tudományt. Mint a fejezet bevezető részében említettem, ugyanakkor viszonylag könnyű az állat- és növényvilág nómenklatúráját megalkotni, mivel az állatokat és a növényeket magukat sok nyelvész is jól ismeri, s ebben a szóalkotási folyamatban nemcsak szaktudósok, hanem egyszerű emberek segítségét is igénybe lehet venni.

Ha összevetjük a 15 év különbséggel megjelent két könyv névanyagát, érdekes megfigyeléseket tehetünk. Azok a – többek által nem túl szerencsésnek tartott – tükörfordítások, melyek még viszonylag nagy számban szerepelnek a *Sámi lottit*-ban, a *Lottit luonddus* összeállításánál más formát kaptak; ezeket később mutatom be. A korábbi kiadványban található variánsok közül némelyik itt is megtalálható, de jóval kisebb számban, így megállapítható, hogy nagyjából annyi a kettős név, amennyit a kialakult ornitológiai terminológiával rendelkező nyelvek is megengednek, pl. m. *tarkaharkály* ~ *fakopáncs* (vö. G. Bogár 2008d).

A flóra és fauna elemeinek megnevezésére a XVIII. század második felében alakította ki a kételemű (binomiális) névadást a svéd Linné. Az ő rendszere szerint az állatok és növények tudományos megnevezései olyan jelzős szerkezetek vagy összetételek, melyekben az alaptag a nem (genus), a meghatározó tag pedig a faj (species) megnevezésére szolgál. Ilyen típusú nevet képes megalkotni bármely nyelv, ez alapján alakult ki a hivatalos, latin alapú tudományos nevezéktan is, de ezt a rendszert használja azóta is minden biológiai nevezéktanal rendelkező nyelv. Ezt az elvet követték a lapp terminológia megalkotói is. Ugyanakkor az új vagy hivatalossá teendő szavak, kifejezések egyéb követelményeknek is eleget kell hogy tegyenek. Mint azt Horváth Lajos a magyar madártani névadás korszerűsítése körüli munkák kapcsán az alapelvek ismertetésekor írta, a pontosság mellett négy szempontot kell szem előtt tartani: magyarosság, népiesség, rövidség, természetesség (Horváth 1957: 87–90). A pontosság azt jelenti, hogy az adott szó vagy kifejezés egy és csakis egyetlen fajt vagy fajtát jelöl. A *magyarosság* kifejezést a lappra alkalmazva úgy kell értelmeznünk, hogy a szó meg kell hogy feleljen a nyelv általános szabályainak. A népiesség követelménye ott érhető tetten, hogy amikor csak lehetséges, a meglévő népi elnevezések közül kell kiválasztani a leginkább megfelelő alakot. A rövidség kritériuma annyit tesz, hogy a madárnév lehetőleg kételemű összetett szó vagy egy jelzőből és egy jelzett szóból álló szókapcsolat legyen, míg a természetesség megköveteli, hogy ne alkossunk a nyelvtől, illetve a beszélőktől idegen szerkezeteket, a madárnév minden elemének

korábban ismertnek kell lennie a lappban az adott funkcióban is. Mindezen alapelveknek egyszerre megfelelni nem könnyű, de nem is lehetetlen.

Az újabb szóalakok, kifejezések között a lappban is leggyakrabban összetett szavakat, főleg tükörfordításokat találunk, hiszen a környező nyelvekben, norvégban, svédben, finnben már régóta létezik tudományos terminológia, s az itt előforduló szerkezeteket gyakran gond nélkül át lehetett ültetni a számiba. Természetesen ez az eljárás is körültekintést igényel. Erre jó példa a *Sámi lottit* és Sammallahti szótárának *deagga-* 'törpe' előtagú szavainak sorsa. Mint azt a 3.1.1 fejezetben is bemutattam, még 1991-ben, kisdoktori disszertációmban felvettem, hogy ezek a szavak szolgai tükörfordításai a svéd, ill. norvég kifejezéseknek, és nem felelnek meg a természetesség és népiesség követelményének, és javasoltam, hogy ezeket a jóval gördülékenyebb *uhcca-* 'kis' előtagra kellene cserélni, mint ahogyan a finnben mindig *pikku-*, a magyarban leggyakrabban *kis-* előtagot találunk ezekben a szavakban (a magyarban van néhány *törpe-* kezdetű madárnév is). A legfőbb gond ezzel a szerkezettel az volt, hogy a *deagga* szó a számiban csak főnév lehet, s így minőségjelzői szerepben való használata meglehetősen furcsa (anyagnévi vagy népnévi főnév természetesen a számiban is lehet jelző, ám itt nem erről van szó). Az *uhcca* viszont melléknév, tehát eleve jelzői funkcióra termett. A *Lottit luonddus* összeállításán Jouni Aikióval váltottunk is néhány levelet, ő elkérte az értekezést, és úgy látszik, tanácsomat, mert a *Lottit luonddus*-ban már egyetlen *deagga-* kezdetű madárnév sincs, mindet *uhcca-* előtaggal látták el, pl. 174. *deaggabuvvedat* Samm. 107a ~ 816. *uhcabuvvedat* Aikio 'Charadrius dubius' (vö. finn *pikkutylli*, norvég *dverglo* 'ua '); 176. *deaggačáihni* Lukk.–Solb. 120, Samm. 107a ~ 818. *uhcačáihni* Aikio 150 'Dendrocopus minor' (vö. finn *pikkutikka*, norvég *dvergspett* 'ua '), 175. *deaggaihci* Samm. 107a ~ 817. *uhcacihci* Aikio 231 'Emberiza pusilla' (vö. finn *pikkusirkku*, norvég *dvergspurv*, svéd *dvärgsparv* 'ua ') stb.

Az északi számi tükörfordítások forrásnyelve általában valamelyik környező nyelv, ám gyakran nehéz megállapítani, pontosan melyik. Ennek oka egyrészt a svéd és a norvég rokon mivolta, másrészt az a tény, hogy a finn ornitológiai terminológia is a svéd alapján alakult ki, vagyis a finn megnevezések egy jelentős része svéd mintát követ. Mivel a két említett kiadvány szerzői, szerkesztői igen jól tudnak finnül is, az olyan esetekben, amikor a finnben, svédben és/vagy norvégban hasonló elemekből álló szavakat találunk, nem lehet megállapítani – s talán a szavak létrehozói sem tudnák megmondani –, melyik nyelv volt elsődlegesen hatással az adott szó megalkotására, vö. pl. 214. *fiskesbeštor* Samm. 144a, Aikio 158 'Motacilla flava' < *fiskes* 'sárga' + *beštor* 'Motacilla alba', vö. finn

(*pohjan*)*keltavästäräkki*, norvég *gulerle*, svéd *gulärkla* 'ua'; 535. *muorragakcu* Aikio 202 'Certhia familiaris' < *muorra* 'fa' + *gakcu* 'mászó, kúszó', vö. finn *puukipijä*, norvég *trekryper*, svéd *trädkrypare* 'ua' stb.

Van, amikor könnyen megállapítható az átadás-átvétel iránya, mivel csak egyetlen környező nyelvben találunk azonos jelentésű elemekből létrejött madárnevet, pl. 197. *duoddarbižus* Aikio 236 'Pluvialis squatarola, ezüstlile' < *duoddar* 'tundra, tarhegy' + *bižus* 'Pluvialis apricaria', vö. finn *tundrakurmitsa* 'ua'; 585. *rábbegoaskin* Samm. 354a 'Neophron percnopterus' < *rábbi* 'dög, hulla' + *goaskin* 'Aquila chrysaetos, szirti sas', vö. svéd *asgam* 'ua'; 672. *sallitgáiru* Samm. 382a, Lukk.–Solb. 50 'Larus fuscus' < *sallit* 'hering' + *gáiru* 'Larus marinus', vö. norvég *sildemåse* 'ua' stb.

Bár közvetlen átadó nyelvként, forrásnyelvként csak a finn, a norvég és a svéd jöhet számításba, ám van néhány olyan újabb keletkezésű szó, melynek megalkotására más nyelvek szaknyelvi kifejezései is hatással lehettek. Ilyen pl. az 52. *bealljeloadžu* Aikio 144 'Asio otus' < *beallji* 'fül' + *loadžu* 'Asio flammeus, réti fülesbagoly': ez a szó valószínűleg részleges tükörfordítás, vö. finn *sarvipöllö*, svéd *hornuggla*, norvég *hornugle* 'Asio otus', tkp. 'szarvas bagoly', ill. angol *long-eared owl* 'Asio otus', tkp. 'hosszú fülű bagoly', német *Waldohreule* 'Asio otus', tkp. 'erdei + füles + bagoly'. Az összetételi előtagok jelentése alapján inkább az angol vagy a német adhatta a kiindulópontot; ugyanakkor ezekben a nyelvekben további jelzőket is találunk a madár neve előtt, így a finn, svéd és norvég alakok 'szarv' jelentésű előtagja is közrejátszhatott az új szó megalkotásában. Némileg kétséges a helyzet a 837. *várrebeštor* Aikio 159 'Motacilla cinerea' < *várri* 'hegy' + *beštor* 'Motacilla alba, barázdabillegető' esetében. Az biztos, hogy ez is újabb keletű név; ha azonban tükörfordítás, akkor a német *Gebirgstelze* vagy orosz *горная трясогузка* 'Motacilla cinerea' szóból. Mivel a tükörfordítások forrásnyelve általában valamely környező nyelv szokott lenni, ezekben azonban más típusú összetételeket találunk (finn *virtavästäräkki*, svéd *forsärkla*, norvég *vintererle*), a forrásnyelv bizonytalan. Az orosz elvben inkább szóba jöhet, mint a német mivel Aikio közöl orosz megfelelőket is, németet azonban nem; ugyanakkor nem lehetünk biztosan abban, hogy a szerzők a német terminológiát nem ismerik. A németet azért sem lehet kizárni, mivel a hegyi billegető északon kevésbé ismert, Németországnak azonban gyakorlatilag az egész területén honos ez a madár.

Ami az újabb keletkezésű, elsősorban tükörfordítás útján létrejött madárnevek jelentéstani kategóriáit illeti, az utótag általában önmagában is ismert madárnév, míg az

előtag a madár valamely jellegzetes tulajdonságára utal. Ezek leggyakrabban a méret, a szín, az élőhely, az állat külsejének valamely feltűnő vonása, de lehet a madár tápláléka, jellemző viselkedése vagy jellegzetes hangja is. A névadás motivációja általában érthető, de vannak némileg kétséges esetek is. Lássunk néhány példát mindegyikre, immár forrás-megjelölés nélkül (ezeket a szójegyzékben vissza lehet keresni):

Az előtag a madár tollazatának színére utal többek között alábbi szavakban: 16. *alitbađuš* 'Tarsiger cyanurus' < *alit* (attr.) 'kék' + *bađuš* 'farok', vö. finn *sinipyrstö*, svéd *blåstjärt* 'Tarsiger cyanurus'; 117. *čáhppesbađošguškil* 'Limosa limosa (islandica)' < *čáhppes* (attr.) 'fekete' + *bađoš* '(madár) farok' + *guškil* 'Numenius phaeopus', vö. finn *mustapyrstökuiri*, norvég *svarthalespove* 'ua'; 220. *fiskesvizar* 'Hippolais icterina' < *fiskes* (attr.) 'sárga' + *vizar* 'Sylvia', vö. norvég *gulsanger* 'ua'; 270. *girjelivkkár* 'Ficedula hypoleuca' < *girjái* 'tarka' + *livkkár* 'élénk, fürge', vö. finn *kirjosieppo* 'ua'; 595. *ránesháigir* 'Ardea cinerea' < *ránes* 'szürke' + *háigir* 'Ardea (cinerea)', vö. finn *harmaahaikara*, svéd *gråhäger*, norvég *gråhegre* 'ua'; 640. *ruksessoadjá* 'Turdus iliacus' < *ruksis* 'piros, vörös' + *soadjá* 'szárny', vö. finn *punakylkirastas*, svéd *rödvingetrast*, norvég *rødvingetrost* 'ua'; 653. *ruostasuorsá* 'Tadorna ferruginea' < *ruosta* 'rozda' + *suorsá* 'Anas ~ réce', vö. finn *ruostesorsa* 'ua'; 650. *ruonáčáihni* 'Picus viridis' < *ruoná* 'zöld' + *čáihni* 'Picoides tridactylus', vö. finn *vihertikka*, svéd *gröngöling*, norvég *grønspett* 'ua'; 850. *vilgesnierčuonjá* 'Branta leucopsis' < *vilges* 'fehér' + *nier(ra)* 'arc, pofa' + *čuonjá* 'Anser', vö. finn *valkoposkihanhi*, svéd *vitkindad gås*, norvég *hvitkinngås* 'ua' stb.

Az előtag a madár méretére utal (a fentebb már bemutatottakon kívül): 755. *stuorraskáiti* 'Stercorarius skua' < *stuorra* 'nagy' + *skáiti* 'Stercorarius longicaudus, nyílfarkú halfarkas', vö. finn *isokihu*, svéd *storlabb*, norvég *storjo* 'ua'; 821. *uhcašilljocihci* 'Passer montanus' < *uhca* 'kicsi' + *šilljo* 'udvar' + *cihci* 'kismadár'; *šilljocihci* 'Passer domesticus', vö. finn *pikkuvarpunen* 'Passer montanus' szóból (erre az újabb névadásra nem feltétlenül volt szükség, hiszen a mezei verébnek volt korábbi neve is az északi lappban: *beibbošcihci*, ill. *ránescihci*); 822. *uhcaviroš* 'Calidris minuta' < *uhca* 'kicsi' + *viroš* 'Calidris', vö. finn *pikkusirri* 'ua' stb.

Az előtag a madár külsejének egyéb jellegzetességére utal: 34. *bađošgaccet* 'Aegithalos caudatus' < *bađoš* '(madár)farok' + *gaccet* 'Parus cinctus', vö. finn *pyrstötiainen*, svéd *stjärtmes*, norvég *stjertmeis* 'ua'; 55. *bearalskuolfi* 'Aegolius funereus' < *bearal* 'gyöngy' + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca', vö. finn *helmipöllö*, svéd *pärluggla*, norvég *perlugle* 'ua'; 470. *láhpesuorsá* 'Anas clypeata' < *láhpi* '(evező)lapát' + *suorsá* 'Anas', vö.

finn *lapasorsa* 'ua'; 652. *ruossaduoršu* 'Tadorna tadorna' < *ruossa* 'kereszt' + *duoršu* 'Anas platyrhynchos', vö. finn *ristisorsa* 'ua'; 684. *silkebuokčá* 'Podiceps cristatus' < *silki* 'selyem' + *buokčá* '(le)merülő, (le)bekó', vö. finn *silkkiuikku* 'ua'; 728. *spoađđoduoršu* 'Anas clypeata' < *spoađđu* '(kis) lapát, kanál' + *duoršu* 'Anas platyrhynchos', vö. finn *lapasorsa*, svéd *skedand*, norvég *skjeand* 'ua'; 866. *vuoktagaccet* 'Parus cristatus' < *vuokta* 'haj(zat)' + *gaccet* 'Parus cinctus', vö. finn *töyhtötiainen*, svéd *tofsmes*, norvég *toppmeis* 'ua'.

Az előtag a madár élőhelyére utal: 47. *bealdobakku* 'Perdix perdix' < *bealdu* 'szántóföld' + *bakku* 'Tetrastes bonasia', vö. finn *peltopyy* 'ua'; 197. *duoddarbižus* 'Pluvialis squatarola' < *duoddar* 'tundra, tarhegy' + *bižus* 'Pluvialis apricaria', vö. finn *tundrakurmitsa* 'Pluvialis squatarola'; 204. *durkkaduvvá* 'Streptopelia decaocto' < *durkka* 'török' + *duvvá* 'Columba (livia)', vö. finn *turkinkyhky*, svéd *turkduva*, norvég *tyrkendue* 'ua'; 383. *jeaggemeahkástat* 'Lymnocryptes minimus' < *jeaggi* 'mocsár, láp' + *meahkástat* 'Gallinago gallinago, sárszalonka', vö. finn *jänkäkurppa* 'ua'; 418. *kanádačuonjá* 'Branta canadensis' < *Kanáda* 'Kanada' + *čuonjá* 'Anser, lúd', vö. finn *kanadanhanhi*, svéd, norvég *kanadagås* 'ua'; 484. *leaibeloddi* 'Phoenicurus phoenicurus' < *leaibi* 'égerfa' + *loddi* 'madár', vö. finn *leppälintu* 'ua'; 516. *mearragáiru* 'Larus marinus' < *mearra* 'tenger' + *gáiru* 'Larus marinus', vö. finn *merilokki* 'ua'; 535. *muorragakcu* 'Certhia familiaris' < *muorra* 'fa' + *gakcu* 'mászó, kúszó', vö. finn *puukipijä*, svéd *trädkrypare*, norvég *trekryper* 'ua'; 560. *nuortacihci* 'Emberiza rustica' < *nuorta* 'kelet, nyj. észak' + *cihci* 'kismadár', vö. finn *pohjansirkku* 'Emberiza rustica'; 738. *stohpospálfu* 'Delichon urbica' < *stohpu* 'kunyhó, szoba' + *spálfu* 'Delichon urbica ~ Hirundo', vö. svéd *hussvala* 'ua'; 766. *suotnjočovžoš* 'Limicola falcinellus' < *suotnju* 'mocsár, láp' + *čovžoš* 'Tringa', vö. finn *jänkäsirriäinen*, ill. a svéd *myrsnäppa* 'ua'; 769. *suovkacihci* 'Emberiza schoeniclus' < *suovka* 'füzes liget' + *cihci* 'kismadár', vö. finn *pajusirkku* 'ua'; 877. *vuovdaduvvá* 'Columba oenas' < *vuovda* 'odú, üreg' + *duvvá* 'Columba', vö. finn *uuttukyyhky* 'ua'.

Az előtag a madár táplálékára utal: 65. *bihcepásčáihni* 'Dendrocopus major' < *bihcebáhci* 'fenyőtoboz' + *čáihni* 'Picoides tridactylus', vö. finn *käpytikka* 'ua'; 75. *boallonjukča* 'Cygnus olor' < *boallu* 'cövek, pecek' + *njukča* 'Cygnus cygnus', vö. finn *kyhmyjoutsen*, svéd *knölsvan* 'ua'; 585. *rábbegoaskin* 'Neophron percnopterus' < *rábbi* 'dög, hulla' + *goaskin* 'Aquila chrysaetos', vö. svéd *asgam* 'ua'; 667. *sáhpánboaimmáš* 'Buteo buteo' < *sáhpán* 'egér' + *boaimmáš* 'Buteo lagopus', vö. finn *hiirihaukka* 'ua'; 672. *sallitgáiru* 'Larus fuscus' < *sallit* 'hering' + *gáiru* 'Larus marinus', vö. norvég *sildemåse* 'ua'; 683. *sildegáiru* 'Larus fuscus' < *sildi* 'hering' + *gáiru* 'Larus marinus', vö. svéd *silltrut*,

norvég *sildemåke* 'ua'; 844. *vieksáfállli* 'Pernis apivorus' < *vieksá* 'darázs' + *fállli* 'Falco', vö. finn *mehiläishaukka*, svéd *bivråk* 'ua' stb.

Az előtag a madár jellemző viselkedésére utal: 60. *bieggafállli* 'Falco tinnunculus' < *biegga* 'szél, légáramlat' + *fállli* 'Falco', vö. finn *tuulihaukka* 'ua'; a nevet azt motiválta, hogy a madár röptében a szél ellen fordulva gyakran „szitál”, azaz úgy tűnik, a szél mintha rezegtetné az állatot; 169. *dálveruoivil* 'Carduelis flavirostris' < *dálvi* 'tél' + *ruoivil* 'Carduelis cannabina', vö. svéd *vinterhämpling* 'ua' (télen sokkal feltűnőbb a madár tollazata, csőre és egész jelenléte, mint nyáron).

Ritkábban, de előfordul az is, hogy az előtag egy másik madár neve, de nem valamely ragadozó madár jellemző táplálékáé, hanem testi vagy viselkedésbeli hasonlóságon alapuló, metaforikus névadás eredményeképpen jön létre az adott szóalak, pl.: 324. *guškilviroš* 'Calidris ferruginea' < *guškil* 'Numenius phaeopus' + *viroš* 'Calidris', vö. finn *kuovisirri*, svéd *spovsnäppa* 'ua'.

Egyes újabb keletű összetételekben az utótag nem madárnév, vagy madárnévként önállóan nem használatos komponens, pl. 270. *girjelivkkár* 'Ficedula hypoleuca' < *girjái* 'tarka' + *livkkár* 'élénk, fürge', vö. finn *kirjosieppo* 'ua' (a finn utótag önállóan madárnévként szintén nem használatos).

A madár hangjára utaló előtagú, tükörfordítással létrejött szóra nincs példa, mert bár hangutánzó jellegű előtagok vannak az újabb keletű szavak között is (vö. G. Bogár 2006a: 17–18), ám egyiknek sem volt idegen nyelvi mintája.

Egyes esetekben a tükörfordítás csak részleges, mert vagy elő-, vagy az utótag a szóba jöhető átdó nyelvvel egyikéből sem mutatható ki olyan formában, ahogyan azt a számiban találjuk meg, illetve az átdó nyelvben szereplő többszörös összetétel valamely tagját a lapp elhagyja, pl. 51. *bealgeloddi* 'Troglodytes troglodytes' < *bealgi* 'hüvelykujj' + *loddi* 'madár', vö. finn *peukaloinen* 'ua' (a madár farka egy felfelé tartott hüvelykujjra hasonlít); 123. *čáhppesdirru* 'Chlidonias niger' < *čáhppes* 'fekete' + *dirru* '?csér' (az újabb szótárakban az utótag önmagában nem található meg, csak Lagercrantz említi mint finn jövevényszót), vö. finn *mustatiira* 'ua'; 269. *girjebáhcatloddi* 'Loxia leucoptera' < *girjái* 'tarka' + *báhcat* 'toboz' + *loddi* 'madár', vö. finn *kirjosiiipikäpylintu* 'ua'; 289. *govusskuolfi* 'Strix uraliensis, uráli bagoly' < *govus* 'minta, ábra' + *skuolfi* 'Nyctea scandiaca', vö. finn *viirupöllö* 'Strix uraliensis'; 640. *ruksessoadjá* 'Turdus iliacus,' < *ruksis* 'piros, vörös' + *soadjá* 'szárny', vö. finn *punakylkirastas*, sv. *rödvingetrast*, norv. *rødvingetrost* 'ua'; 763.

suorrefállli 'Milvus milvus' < *suorri* 'ág, elágazás' + *fállli* 'Falco', vö. finn *isohaarahaukka* 'ua'.

Azonban korántsem mindegyik új terminus technicus megy vissza más nyelvekből átvett alakokra, a lapp nyelvújítók maguk is találtak ki olykor olyan szavakat, melyek csak és kizárólag a lappban találhatók meg. Ezek között a fent felsoroltaknak szinte minden típusa megtalálható, közülük néhányat mutatok most be: 57. *beibbošcihci* 'Passer montanus' < *beibboš* 'Fringilla coelebs' + *cihci* 'kismadár'; 100. *cihrrelastavizar* 'Phylloscopus sibillatrix' < *cihrre* 'ciripelő, csipogó' + *lasta* 'levél' + *vizar* 'Sylvia'; 525. *miesttaskilki* 'Saxiola rubetra' < *miestta* 'bokor' + *skilki* 'csilingelő' (az utótag sem önmagában, sem összetételekben nem fordul elő más madárnevekben); 777. *šilljocihci* 'Passer domesticus' < *šilljo* 'sátor előtere, udvar' + *cihci* 'kismadár'. (Ez utóbbi névadást a madár élőhelye motiválta. Ezt az összetételt némileg mesterkéltnak érzem, hiszen más madárnevekben ez az előtag egyáltalán nem fordul elő, s hagyományosan nem is fordulhatott elő, mivel a számi lakóhelyeknek csak a legutóbbi időkben lett udvaruk).

Mint fentebb említettem, nem feltétlenül minden újonnan alkotott szó tekinthető sikeres, találó megoldásnak. Van, amikor a motiváció kétséges, mint pl. a 132. *čáihnegaccet* 'Sitta europaea' < *čáihni* 'Picoides tridactylus' + *gaccet* 'Parus cinctus' esetében, a csuszka ugyanis nemigen emlékeztet sem a harkályra, sem a lappföldi cinegére; a harkállal legfeljebb annyi közös vonást mutat, hogy mindkettő fákon keresi táplálékát.

Előfordul, hogy a népiesség elve sérül, mint a fent említett *deagga*- előtagú szavak esetében, de vannak újabb szavakban is hasonló gondok, pl. 526. *miesttašurrevizar* 'Locustella naevia' < *miestta* 'bokor' + *šurre* 'ciripelő' + *vizar* 'Sylvia': a nevet részben az állat hangja, részben élőhelye, részben pedig a füzikével való hasonlatossága motiválta. A *miesttavizar* 'Sylvia communis' szóval való hasonlósága és a többszörös összetétel miatt nem igazán szerencsés összetétel; talán jobb lett volna a *miestta* előtagot elhagyni, mivel a *šurrevizar* önmagában nem használatos.

A 793. *toardnagájon* 'Corvus monedula' < *toardna* 'torony' + *gájon* '? csóka' szó esetében többszörös problémával állunk szemben: Az utótagra más forrásban nincs adat, de a madár neve svédül *kaja*, norvégul *kaie*, így valószínűleg ezek valamelyikének átvételéről van szó. A szó újabb keletű névadás a Sammallahti 36a *bealdogáranas*, tkp. 'mezei holló' helyett. Mindkét elnevezés a madár élőhelyre utal, s mindkét előtagnak megvan a létjogosultsága, hiszen a csóka előszeretettel fészkel templomtornyokban, ugyanakkor táplálékát gyakran gyűjti mezőkön is. A Sammallahti-féle név annyiban szerencsésebb, hogy már

korábban is ismert elemekből alkotta meg az új kifejezést, nem használt hozzá újabb keletű átvételt.

A 821. *uhcašilljocihci* 'Passer montanus' < *uhca* 'kicsi' + *šilljo* 'udvar' + *cihci* 'kismadár'; *šilljocihci* 'Passer domesticus' valószínűleg tükörfordítás a finn *pikkuvarpunen* 'Passer montanus' szóból. Az újabb névadásra nem feltétlenül volt szükség, hiszen a mezei verébnek volt korábbi neve is az északi lappban, mindkettő Sammallahtinál fordul elő először: 57. *beibbošcihci*, 591. *ránescihci*. A két Sammallahti-féle név sem igazán szerencsés összetétel: a *beibbošcihci* két madárnévből alakult, míg a *ránescihci* mellett létezik az 592. *ránescizáš* szó is 'Parus montanus' jelentésben is (bár Qvigstadnál ugyanez 'Passer domesticus'), így a két hasonló alak használata zavaró lehet. Aikio névadása viszont azért nem tekinthető jól sikerültnek, mert a *šilljocihci* tag meglehetősen mesterkéltnél: egyetlen más madárnév előtagjaként sem találunk 'udvar' jelentésű szót.

A 217. *fiskesčáihni* 'Picus viridis' < *fiskes* 'sárga' + *čáihni* 'harkály' szó esetében az előtag volt a kérdés, hiszen a madár valójában zöldes árnyalatú, és minden nyelvben a *zöld* jelzőt kapja, vö. latin szaknyelvi *Picus viridis*, angol *green woodpecker*, német *Grünspecht*, francia *pic vert*, m. *zöld küllő*, finn *vihertikka* stb. Aikio már csak a 650. *ruonáčáihni* nevet adja meg, ahol az előtag jelentése 'zöld', s ez a Sammallahti által létrehozott szónál újabb alakulat, mely ornitológiai szempontból pontosabb, a hétköznapi nyelvhasználó számára pedig éppen ezért érthetőbb megnevezés.

Az újabb keletű, nem összetett madárnevek közül egy valószínűleg elvonással jött létre: 859. *vizar* 'Sylvia'. A 64. *bigán* 'Surnia ulula' szót, bár csak Aikiónál találkozunk vele, ismeretlen eredetűnek minősítettem, mivel a *biehkan* 'Buteo lagopus' l. 62. szóval való összefüggése egyrészt jelentéstani okokból zárható ki, másrészt azért, mert csak a legújabb forrásban fordul elő madárnévként. A *bigán* szó jelentése Samm. szerint 'äkkipikainen', azaz 'hirtelen (haragú)', ezt a madár vakmerő viselkedése és jellemző hirtelen emelkedése esetleg magyarázhatná, arra azonban nemigen van példa a lapp madárnevek között, hogy egy melléknév önmagában madárnévként lenne használatos, az új keletű nevek pedig általában valamelyik környező nyelv nevei alapján alkotott szavak szoktak lenni. Vagy finn, vagy svéd, vagy norvég jövevényszó a szintén csak a legújabb forrásokban fellelhető 209. *fasána* 'Phasianus colchicus' és a 772. *suvlá* 'Sula bassana'. Az összes többi új keletű madárnév összetett, illetve többszörösen összetett szó, vagyis az összesen 231 újabb szóból mindössze négy volt, amit nem szóösszetétel útján alkottak meg a

nyelvújítók. Ez többek között arra vall, hogy a Linné-féle bináris névadás elveit tartják szem előtt a flóra és fauna egyedeinek megnevezésekor, ezzel is elősegítve a lapp terminológia modernizálását.

Az északi számi madártani terminológia most van kialakulóban. Kialakítói és alakítói szemmel láthatólag igyekeznek mindent megtenni annak érdekében, hogy a szakkifejezések minél pontosabbak, mind a szakmai, mind a laikus nyelvi közösség számára minél érthetőbbek legyenek. E terminológiaalkotási folyamat útjába természetesen gyakran kerülnek akadályok, buktatók és bukkanók, de ezeket az állandó ellenőrzés és a nyelvhasználók, valamint a nyelvészek visszajelzéseinek nyomán tovább lehet alakítani. Minden remény megvan arra, hogy az északi számi ornitológiai szaknyelv megtalálja útját a világban, és ezzel lendületet adjon más tudományterületek, részterületek szókincsének fejlesztéséhez, valamint a többi számi nyelvjárás hasonló törekvéseinek.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

A lapp madárnevek feldolgozása során minden hozzáférhető nyomtatott forrásban megtalálható összes madárnevet összegyűjtöttem, ezek között nemcsak közelebbről meghatározható genus- és speciesnevek voltak, hanem olyanok is, melyeknek jelentése nem vagy csak részben volt megfejthető. Nem tettem kivételt a gyűjtés során a hasonló munkákban hagyományosan nem szereplő háziszárnyasok nevével sem, s ugyancsak bevettem az adattárba a gyaníthatóan – bár a terepmunka hiánya miatt nem bizonyíthatóan – hapax legomenonokat, a gyermeknyelvi szavakat, valamint az olyan általánosabb kategóriákba tartozó szavakat is, mint pl. 'madár', 'vízimadár', 'ragadozó madár' stb. Ennek oka az volt, hogy igyekeztem minél teljesebb képet adni a lapp nyelvben található minden, madarat jelentő szóról, s ezek közül nem maradhattak ki ezek a szókészleti elemek sem.

A gyűjtött szóanyagot alfabetikus rendben mutattam be a szójegyzékben, elvetve a felmerült egyéb csoportosítási lehetőségeket. A szócikket két fő részre bontottam: az első a szó nyelvjárási előfordulásait, valamint jelentéseit és a szóanyag forrásait tartalmazza, a második az adott szó etimológiáját és annak forrásait.

Az adatok elemzése az alábbi szempontok szerint történt: nyelvjárási megoszlás, eredet és szerkezet szerinti elemzés.

A nyelvjárási megoszlás vizsgálata során megnéztem, milyen arányban találhatók az adattárban egy, két, három, négy, öt, hat, ill. valamennyi nyelvjárásban előforduló szavak, s az utóbbi két kategóriát egybevettem az etimológiai rétegekkel is. A megoszlásokat aszerint is minősítettem, mennyire tekinthető gyakorinak vagy éppen szórványosnak. Az eredmények azt mutatják, hogy a valamennyi vagy csaknem valamennyi nyelvjárásban megtalálható madárnevek között meglehetősen nagy arányban vannak alapnyelvi eredetű szavak, míg a csak egy nyelvjárásból vagy két-három, de nem tipikus megoszlást mutató nyelvjárásból kimutatható szavak között ezek aránya csekély, s ez nem egyszer egyenesen akadálya, de legalábbis bizonytalansági tényezője is lehet az alapnyelvi eredeztetésnek.

Az eredet szerinti elemzés során külön megvizsgáltam a különböző alapnyelvi rétegekből származó madárneveket, ennek során a korábban alapnyelvinek tartott szavak közül kettővel kapcsolatban erős kételyeimnek adtam hangot. A jövevényszavak átvételi irányai a skandináv, finn(ségi) és az orosz, s ezek az etimológiai rétegek is szoros kapcsolatot mutatnak a nyelvjárási megoszlással: régi skandináv eredetű szavak minden nyelvjárásban

vannak, de újabbak a keletiekbe már nem kerültek be; finn jövevényszavak nincsenek a legdélebbi nyelvjárásokban, orosz jövevényszavak pedig csak keleten fordulnak elő.

A szerkezet szerinti elemzésben a belső keletkezésű szavakat vizsgáltam. A két legfontosabb szóalkotási típus a képzett és az összetett szavak csoportja, valamint a madárnevek szempontjából igen fontos hangutánzás, de vannak ritkább keletkezési típusok, ide tartozik az elvonás (mely sokszor nehezen választható el a $\emptyset$ képzőt tartalmazó képzett szavaktól), az elhasonulás, az alakváltozatok (ezek abban különböznek az elhasonulástól, hogy egyetlen hangnyi, de fonetikailag nem magyarázható különbség található bennük), valamint a népetimológia, mely utóbbi típus formálisan nem egyszer volt besorolható valamely másik csoportba. Ebben a részben mutattam be a gyermeknyelvi elemeket is, melyekből ugyan csak kettő volt, ám az egyiknek külön érdekessége, hogy nem szóteremtéssel jött létre, hanem finn jövevényszó, mely a lappban ráadásul – hangalakja miatt – jelentésváltozáson is átment.

Külön fejezet szól az északi-lappban megfigyelhető újabb keletű madárnevekről, mivel a terminológiaalkotás feltétele annak, hogy a nyelv státusza emelkedjék, és alkalmas legyen a tudományos és hivatalos használatra. A madárnevek terén ez a folyamat az északi-lappban igen jól halad, és ezzel példát mutathat nemcsak a többi lapp nyelvjárás, hanem oroszországi rokon nyelveink számára is.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a lapp madárnevek rendszere nem mutat jelentős eltérést a többi nyelv madárneveitől: megvannak benne a népi és mesterséges nevek, az általánosan valamiféle madárra utaló és a konkrét fajt, fajtát jelölő nevek, találunk a nyelvterület egészén ismert és marginális használatú szavakat, valamint keletkezési típusaik és szerkezetük sem mutat jelentős eltérést pl. a magyar, finn, észt vagy éppen az angol, német madárnevektől. Ugyanakkor nem jelentéktelenek a speciálisan a lappra jellemző tulajdonságok sem: ilyenek pl. a más nyelveknél erősebb nyelvjárási megosztottság, a hivatalos nevezéktan hiánya miatt a népi nevek és a nyelvjárási alakok dominanciája, valamint az egyes keletkezési típusok arányainak eltérése más nyelvekétől. Kutatásaim megvilágítottak néhány olyan ténytet és összefüggést, mely a madárnevek összegyűjtése nélkül talán rejtve maradtak volna (pl. a nyelvjárási megoszlások vizsgálata és ennek összefüggése az etimológiai típusokkal), valamint jó néhány szó etimológiáját sikerült felderíteni, ill. néhány korábbi eredeztetést megkérdőjelezni. A monografikus feldolgozás ténye mellett mindezek az eredmények alkotják jelen munkám legfontosabb eredményeit.

SUMMARY

The thesis deals with the Lappish bird denotations. I collected material from all the printed sources existing in all Lappish dialects. Not only genera and species are included in the database but also words and expressions with no meaning or with a meaning which cannot be exactly defined. Hapax legomenon, the names for poultry and names with such general meaning as e.g. 'bird', 'wader' etc. are also parts of the database. However, it is not usual in monographs like this, I wanted to introduce an aggregate picture of Lappish words meaning 'bird'.

The material is exposed in alphabetical order. Entries consist of two parts: the first shows the names, their dialectological distribution and sources, while the second one introduces the etymology of the word with its sources.

The analysis of the data refers to the dialectological distribution, etymology and structure of the words.

While analysing dialectological distribution, I examined in what proportion there were bird names occurring in one, two, three, four, five, six dialects or in all seven dialects of Lappish and I also compared this distributions with the layers of origin. Distributions were also categorized on the base of their frequency. The results showed that the more dialects know the word, the more probably the word is originating from any of the proto-languages (proto-Uralic, proto-Finno-Ugric etc.), and, on the other hand, when a word is known only in one or more but not in typically distributed dialects, it is less probable that it comes from a proto-language stage.

Analysing the origins of bird denotations, we found that the main types are proto-language origin, loanwords and words of inner origin, i.e. derivatives, compounds, onomatopoeic words and some other types as back-formation, dissimilation, variant and folk etymology.

The words originating from several proto-language stages are one of the most important part of research. In the case of some ancient words, I tried to prove that they do not come from proto-languages.

As for loanwords, their main sources are Scandinavian languages, Finnish and Russian. There is a close connection between dialects and loanwords: older Scandinavian

loanwords can be found in all Lappish dialects, while newer ones are missing from the East dialect. On the other hand, Finnish loanwords cannot be found in the most southern dialects, while Russian ones occur only in the East.

The structure of a bird name can be as follows: there are simplex words, derivatives and compounds. As for inner origin, in the case of bird denotations, onomatopoeia is extremely important, and that is why I dedicated a whole chapter to onomatopoeic words. A short chapter deals with the two names belonging to baby language, and another one with folk etymology.

Creating terminology is an important and essential condition for a language to be able to be used as an official language and the language of science. As in Northern Lappish, especially concerning bird names, this process is in action, I analysed the newly created bird denotations thoroughly.

To sum up, we can claim that the system of Lappish bird denotations does not show many differences from that of other Finno-Ugric and/or other languages: there are peoplish and artificial names, general expression and names referring to genera or species, there are dialectical and generally known words among them, and even their etymological and structural types coincide with other languages. On the other hand, there are such special Lappish features which are also interesting, e.g. the strong dialectological distribution, the dominance of peoplish names as a consequence of the lack of official nomenclature, and the different proportion of types of origin. There are also some feature which, without this research, could have remained hidden, e.g. the connection between dialects and etymology. In addition to it, I exposed some new etymologies and queried some traditional etymologies. Along with the fact of a new linguistic monograph, these features form the most important results of the thesis.

MUTATÓK

Latin (tudományos) nevek mutatója

Accipiter	103, 208, 330
Accipiter gentilis	161, 276, 280, 372, 404, 443, 552, 690, 734, 871
Accipiter nisus	98, 107, 109, 192, 381, 428, 478, 685, 830
Acrocephalus arundinaceus	603
Acrocephalus palustris	386
Acrocephalus schoenobaenus	278, 279
Acrocephalus scirpaceus	302
Aegithalos caudatus	34
Aegolius funereus	55, 162, 365, 366, 741, 811, 834
Alauda arvensis	486
Alca torda	334, 336, 660
Anas acuta	692, 864
Anas clypeata	470, 490, 728
Anas crecca	151, 153, 157, 422, 617, 740, 800
Anas penelope	714, 716
Anas platyrhynchos	145, 195, 469, 588, 642, 739, 758, 761, 765
Anas platyrhynchos forma domestica	338
Anas querquedula	760
Anas strepera	600, 601
Anser albifrons	743, 750
Anser anser	224, 515, 594
Anser erythropus	240, 264, 265, 267, 268, 466, 515, 644, 808
Anser fabalis	160, 245, 674, 748
Anthus campestris	252
Anthus cervinus	632, 633, 680, 682
Anthus pratensis	142, 194, 545, 546, 829
Anthus spinoletta	73
Anthus trivialis	534, 878
Apus apus	31, 482, 542, 736, 876
Aquila	5, 26, 207, 368, 446, 457, 722
Aquila chrysaetos	263, 284, 443, 554, 587
Ardea cinerea	333, 595
Arenaria interpres	249, 285
Asio flammeus	87, 296, 364, 378, 381, 498
Asio otus	52, 353
Aythya ferina	634
Aythya fuligula	190, 211, 809, 865
Aythya marila	211, 749

Bombycilla garrulus	53, 568, 694, 874
Botaurus stellaris	350
Branta bernicla	122, 261
Branta canadensis	418
Branta leucopsis	240, 850
Bubo bubo	82, 93, 198, 262, 360, 404, 405, 407, 489, 508, 510, 577, 583, 757
Bucephala clangula	153, 504, 701, 724
Buteo buteo	74, 443, 667, 668, 835
Buteo lagopus	62, 74, 443
Buteo vulpinus	655
Calcarius lapponicus	106, 108, 137, 414, 562, 836, 885
Calidris	857
Calidris alpina	120, 133, 377, 385
Calidris canutus	620
Calidris ferruginea	203, 324, 410
Calidris maritima	105, 212, 213, 230, 317, 609
Calidris minuta	819, 822
Calidris temminckii	101, 102, 304, 305, 788, 843, 860
Carduelis cannabina	647
Carduelis carduelis	285
Carduelis chloris	648
Carduelis flammea (flammea)	495, 576, 622, 826, 827
Carduelis flavirostris	169
Carduelis hornemanni	855
Carduelis spinus	649
Carpodacus erythrinus	631
Cephus grylle	77, 145, 396, 549, 732, 785
Certhia familiaris	535
Charadrius	703
Charadrius alexandrius	126
Charadrius dubius	174, 816
Charadrius hiaticula	42, 93, 229, 328, 553, 564, 584, 642, 806
Chlidonias niger	123
Ciconia ciconia	737
Ciconia nigra	125
Cinclus cinclus	2, 303, 370, 413, 415, 416, 453, 454, 455, 689, 862
Circus cyaneus	110, 378, 379, 381, 392
Clangula hyemalis	1, 11, 15, 338, 339, 520, 675
Coccythraustes coccythraustes	244
Columba livia	205, 259
Columba oenas	877
Columba palumbus	191
Corvus corax	78, 79, 80, 199, 200, 241, 243, 283, 295, 300, 420, 643, 644, 645, 658, 875

Corvus cornix	241, 517, 518
Corvus corone	243, 293
Corvus corone cornix	875
Corvus frugilegus	50, 130
Corvus monedula	49, 793
Crex crex	341
Cuculus canorus	257, 299, 805
Cygnus atratus	127
Cygnus bewickii	181
Cygnus cygnus	412, 550, 556, 775
Cygnus olor	75
Delichon urbica	58, 570, 678, 726, 727, 738
Dendrocopus leucotos	397
Dendrocopus major	65, 538
Dendrocopus minor	96, 131, 176, 807, 818
Dryocopus martius	119, 431, 432, 448, 531, 538, 658
Emberiza aureola	287
Emberiza calandra	288
Emberiza citrinella	215, 216, 425
Emberiza hortulana	48
Emberiza pusilla	175, 817
Emberiza rustica	560, 681
Emberiza schoeniclus	112, 137, 349, 376, 769
Eremophila alpestris	63, 652
Erithacus rubecula	316, 637
Eudromias morinellus	228, 465, 468
Falco	208, 330
Falco columbarius	104, 107, 178, 192
Falco peregrinus	38, 41, 443, 623
Falco rusticolus	201, 614, 623, 803
Falco subbuteo	481, 487, 569
Falco tinnunculus	60
Falco vespertinus	840
Ficedula hypoleuca	270
Ficedula parva	180
Fratercula arctica	76, 281, 506, 660
Fringilla	856
Fringilla coelebs	56, 388, 447, 463, 566, 567, 679, 856
Fringilla montifringilla	856, 879, 882
Fulica atra	258, 291
Fulmarus glacialis	89, 346
Galerida cristata	869

Gallinago	430, 805, 833
Gallinago gallinago	21, 154, 361, 380, 514, 703, 746
Gallinago media	154, 325, 438, 666
Gallinula chloropus	351, 474
Gallus domesticus	299, 337, 547, 575, 828, 872
Garrulus glandarius	103, 473
Gavia	170, 239
Gavia adamsii	8, 851
Gavia arctica	170, 193, 223, 238, 326, 374, 709
Gavia immer	8, 663
Gavia stellata	234, 238, 321, 424, 440
Glaucidium passerinum	99
Grus grus	309, 320
Haematopus ostralegus	95, 141, 149, 426, 611
Haliaëtus albicilla	519
Hippolais icterina	219, 220
Hirundo	59, 726, 774, 846
Hirundo rustica	471, 764
Hydrobates pelagicus	10, 733
Hydroprogne caspia	266
Jynx torquilla	35, 254, 255, 256, 464
Lagopus	210, 363, 503
Lagopus lagopus	441, 507, 528, 612, 621, 735, 804
Lagopus mutus	274, 427, 458
Lanius collurio	182
Lanius excubitor	143, 147, 569, 706, 812
Larus	23, 232, 318, 537, 670, 698, 699
Larus argentatus	4, 232, 598, 698, 752, 753, 798
Larus canus	36, 232, 297, 664, 698, 814
Larus fuscus	505, 672, 683, 719
Larus glaucooides	853, 854
Larus hyperboreus	168, 698, 742, 753, 756
Larus marinus	237, 251, 516, 798
Larus minutus	179, 815
Larus ridibundus	232, 235
Limicola falcinellus	766, 767, 768, 800, 810
Limosa	389
Limosa lapponica	462, 475, 578, 635, 641, 662
Limosa limosa (islandica)	117
Locustella naevia	526, 602
Loxia	67, 430
Loxia curvirostra	44, 45, 310, 312, 691
Loxia leucoptera	268

<i>Loxia pytyopsittacus</i>	43, 46
<i>Lullula arborea</i>	511
<i>Luscinia luscinia</i>	159
<i>Luscinia megarynchos</i>	159, 364
<i>Luscinia suecica</i>	63, 159, 260, 500
<i>Lymnocyptes minimus</i>	383, 460, 820, 823
<i>Lyrurus tetrix</i>	210, 275, 354, 355, 356, 357, 358, 362, 444, 715, 771, 784
Melanitta fusca	211, 461, 485, 558, 708
Melanitta nigra	402, 558, 696, 697, 740
Mergus	277, 327
Mergus albellus	242, 451, 557, 861
Mergus merganser	277, 322, 327, 491, 752, 770, 867, 882
Mergus serrator	150, 277, 322, 327, 451, 780, 825, 866, 873
Milvus milvus	763
Motacilla	781
Motacilla alba	59, 401, 493, 842
Motacilla cinerea	589, 837
Motacilla flava	214, 216, 253, 434, 530, 721, 858
Muscicapa striata	596
Neophron percnopterus	585
Numenius	72, 323, 325, 391, 578, 801
Numenius arquata	72, 325, 499, 744
Numenius phaeopus	323, 325, 429, 582, 671, 791
Numenius tenuirostris	497
Nuscifraga caryocatactes	544
Nyctea scandiaca	135, 139, 202, 360, 365, 398, 399, 407, 407, 452, 710, 720, 832, 845, 852
Oceanodroma leucorhoa	183
Oenanthe oenanthe	250, 331, 731, 799
Pagophila eburnea	6, 29
Pandion haliaëtus	111, 144, 247, 263, 307, 308, 319, 329, 450
Parus	106, 233, 618
Parus ater	124
Parus caeruleus	17
Parus cinctus	30, 86, 87, 106, 108, 225, 226, 227, 233, 246, 248, 580
Parus cristatus	866
Parus major	67, 84, 87, 148, 188, 218, 456, 794
Parus montanus	124, 311, 459, 592, 881
Parus palustris	627
Passer domesticus	435, 591, 777
Passer montanus	57, 591, 821
Perdix perdix	47

<i>Perisoreus infaustus</i>	294, 315
<i>Pernis apivorus</i>	443, 831, 844
<i>Phalacrocorax aristotelis</i>	813, 870
<i>Phalacrocorax carbo</i>	696, 697, 870
<i>Phalaropus lobatus</i>	61, 115, 138, 561, 630, 725
<i>Phasianus colchicus</i>	209
<i>Philomachus pugnax</i>	565, 606, 607, 613, 624, 773, 782
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	483, 484, 500
<i>Phylloscopus borealis</i>	172
<i>Phylloscopus collybita</i>	313, 702
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	100
<i>Phylloscopus trochilus</i>	18, 622, 629
<i>Pica pica</i>	94, 301, 342, 437, 479, 656, 657, 685, 686, 705, 718, 723
<i>Picoides tridactylus</i>	131
<i>Picus</i>	7, 131, 431, 442, 531, 533, 539
<i>Picus canus</i>	593
<i>Picus viridis</i>	217, 650
<i>Pinicola enucleator</i>	45, 56, 66, 563, 604, 729
<i>Plautus alle</i>	97, 113, 171, 335, 417
<i>Plectrophenax nivalis</i>	19, 22, 81, 88, 196, 314, 555, 559, 566, 661, 688, 779, 783
<i>Pluvialis apricaria</i>	68, 70, 71, 359, 391, 693, 796
<i>Pluvialis squatarola</i>	197, 228
<i>Podiceps auritus</i>	118
<i>Podiceps cristatus</i>	684
<i>Podiceps griseigena</i>	590
<i>Podiceps nigricollis</i>	29
<i>Podiceps ruficollis</i>	173
<i>Polysticta stelleri</i>	282, 676
<i>Porzana porzana</i>	387
<i>Prunella modularis</i>	659
<i>Pullus mergi</i>	164
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	639
Regulus regulus	501
<i>Riparia riparia</i>	184, 185, 186, 189, 314, 522, 523, 619, 787
<i>Rissa tridactyla</i>	232, 617, 670, 700, 707, 776
<i>Saxiola rubetra</i>	272, 524, 525
<i>Scolopax rusticola</i>	419, 880, 883
<i>Sitta europaea</i>	132
<i>Somateria mollissima</i>	14, 91, 332, 344, 492, 540, 541, 572, 759
<i>Somateria spectabilis</i>	9, 24, 352, 437, 541
<i>Stercorarius</i>	28, 548
<i>Stercorarius longicaudatus</i>	343, 616, 695, 699
<i>Stercorarius parasiticus</i>	343, 762, 863

<i>Stercorarius pomarinus</i>	25, 521
<i>Stercorarius skua</i>	745, 755
<i>Sterna</i>	140, 789
<i>Sterna albifrons</i>	177
<i>Sterna hirundo</i>	140, 306
<i>Sterna paradisea</i>	140, 198
<i>Streptopelia decaocto</i>	204
<i>Strix aluco</i>	92, 347, 367, 406
<i>Strix nebulosa</i>	599
<i>Strix uraliensis</i>	289
<i>Struthio camelus</i>	741
<i>Sturnus vulgaris</i>	677, 730
<i>Sula bassana</i>	772
<i>Surnia ulula</i>	64, 271, 296, 365, 367, 368, 436, 669
<i>Sylvia</i>	859, 860
<i>Sylvia atricapilla</i>	129, 236
<i>Sylvia communis</i>	527
<i>Sylvia curruca</i>	348
Tadorna ferruginea	653
<i>Tadorna tadorna</i>	652
<i>Tarsiger cyanurus</i>	12
<i>Tetrao urogallus</i>	45, 158, 273, 275, 362, 411, 423, 563, 711
<i>Tetrastes bonasia</i>	37, 222, 423
<i>Tringa</i>	154, 391, 509, 790
<i>Tringa erythropus</i>	121, 613, 625, 797
<i>Tringa glareola</i>	393, 651, 782
<i>Tringa hypoleucos</i>	231, 373, 488, 496, 703, 704, 705, 795, 857
<i>Tringa nebularia</i>	114, 170, 345, 747, 847, 848, 849
<i>Tringa ochropus</i>	513, 880
<i>Tringa totanus</i>	136, 149, 155, 439, 635
<i>Troglodytes troglodytes</i>	51
<i>Turdus</i>	604
<i>Turdus iliacus</i>	165, 364, 366, 524, 605, 628, 638, 640, 839, 841
<i>Turdus merula</i>	128
<i>Turdus philomelos</i>	401, 476, 502, 524
<i>Turdus pilaris</i>	40, 597, 604, 717
<i>Turdus torquatus</i>	40, 128, 146, 187, 262, 786
<i>Turdus viscivorus</i>	754, 884
Upupa epops	626
<i>Uria aalge</i>	206, 292, 472, 660
<i>Uria lomvia</i>	396
Vanellus vanellus	389, 391 868

Német nevek mutatója

Adler	5, 26, 207, 368, 446, 457, 722
Alpenschneehuhn	274, 427, 458
Alpenstrandläufer	120, 133, 377, 385
Amsel	128
Auerhahn	362
Auerhenne	158, 273, 275, 423
Auerhuhn	45, 411, 563, 711
Austernfischer	95, 141, 149, 426, 611
Bachstelze	781
Bartkauz	599
Basstölpel	772
Baumfalke	481, 487, 569
Baumpieper	534, 878
Bekassine	21, 154, 361, 380, 514, 703, 746
Bergente	211, 749
Bergfink	856, 879, 882
Berghänfling	169
Bindenkreuzschnabel	268
Birkenziesig	495, 576, 622, 826, 827
Birkhahn	354, 355, 362
Birkhenne	210, 275, 356, 357, 715, 771
Birkhuhn	358, 444, 783
Blässgans	743, 750
Blässhuhn	258, 291
Blaukehlchen	62, 159, 260, 500
Blaumeise	17
Blauschwanz	16
Brachpieper	252
Brachvogel	325, 391, 578, 801
Brandgans	652
Braunkehlchen	272, 524, 525
Bruchwasserläufer	393, 651, 782
Buchfink	56, 388, 447, 463, 566, 567, 679, 856
Buntspecht	65, 538
Dickschnabellumme	396
Dohle	49, 793
Doppelschnepfe	154, 325, 438, 666
Dorngrasmücke	527
Dreizehenmöwe	232, 617, 670, 700, 707, 776
Dreizehenspecht	131
Drossel	604

Drosselsänger	603
dunkler Wasserläufer	121, 613, 625, 797
Dünnschnabel-Brachvogel	497
Eichelhäher	103, 473
Eiderente	14, 91, 332, 344, 492, 540, 541, 572, 759
Eisente	1, 11, 15, 338, 339, 520, 675
Eismöwe	168, 698, 742, 753, 756
Eissturmvogel	89, 346
Eistaucher	8, 663
Elfenbeinmöwe	6, 29
Elster	94, 301, 342, 437, 479, 656, 657, 685, 686, 705, 718, 723
Ente	116
Erlenziesig	649
Eule	139, 162, 365, 367, 368, 375, 543 (421)
Falke	208, 330 (687)
Falkenbussard	655
Falkenraubmöwe	343, 616, 695, 699
Feldlerche	486
Feldschwirl	526, 602
Feldsperling	57, 592, 821
Felsentaube	205, 259
Fichtenkreuzschnabel	44, 45, 310, 312, 691
Fink	856
Fischadler	111, 144, 247, 263, 307, 308, 319, 329, 450
Fischreiher	333, 595
Fitislaubsänger	18, 622, 629
Flußregenpfeifer	174, 816
Flußseeschwalbe	140, 306
Flußuferläufer	231, 373, 488, 496, 703, 704, 705, 795, 857
Gans	549
Gänsesäger	277, 322, 327, 491, 752, 770, 867, 882
Gartenammer	48
Gartenrotschwanz	483, 484, 500
Gebirgsstelze	589, 837
Gelbschnabeltaucher	4
Gelbschnäbliger Eistaucher	8, 851
Gelbspötter	219, 220
Gerfalke	201, 614, 623, 803
Gimpel	639
Goldammer	215, 216, 425
Goldregenpfeifer	68, 70, 71, 359, 391, 693, 796
Grauammer	288
graue Uhu	608

grauer Fliegenschnäpper	596
Graugans	224, 515, 594
Grauspecht	593
große Rohrdrommel	350
großer Brachvogel	72, 325, 499, 744
großer Raubmöwe	745, 745
Grünling	648
Grünschenkel	114, 170, 345, 747, 847, 848, 849
Grünspecht	217, 650
Gryllteiste	77, 145, 396, 549, 732, 785
Habicht	103, 161, 208, 276, 280, 330, 372, 404., 443, 551, 621, 687, 690, 734, 871
Habichtskauz	289
Hahn	299, 575, 828
Hakengimpel	45, 56, 66, 563, 604, 729
Halsbandwassertreter	61, 115, 138, 561, 630, 725
Hänfling	647
Haselhuhn	37, 222, 423
Haubenlerche	869
Haubenmeise	866
Haubentaucher	684
Hausente	338
Hausperling	435, 591, 777
Heckenbraunelle	659
Heidelerche	511
Henne	337, 547
Heringsmöwe	505, 672, 683, 719
Hohltaube	877
Höckerschwan	75
Huhn	872
Jagdfasan	209
Kampfäufer	565, 606, 607, 613, 624, 773, 782
Kanadagans	418
Karmingimpel	631
Kernbeisser	244
Kiebitz	389, 391 868
Kiebitzregenpfeifer	197, 228
Kiefernkreuzschnabel	43, 46
Klappergrasmücke	348
Kleiber	132
Kleinspecht	96, 131, 176, 807, 818
Knäkente	760
Knutt	620

Kohlmeise	67, 84, 87, 148, 188, 218, 456, 794
Kolkrabe	78, 79, 80, 199, 200, 241, 243, 283, 295, 300, 420, 643, 644, 645, 658, 875
Kormoran	696, 697, 870
Kornweihe	110, 378, 379, 381, 392
Krabbentaucher	97, 113, 171, 335, 417
Krähenscharbe	813, 870
Kranich	309, 320
Kreuzschnabel	67, 430
Krickente	151, 153, 157, 422, 617, 740, 800
Kuckuck	257, 299, 805
Küstenseeschwalbe	140, 198
Lachmöwe	232, 235
Lapplandmeise	30, 86, 87, 106, 108, 225, 226, 227, 233, 246, 248, 580
Laubsänger	856, 860
Löffelente	470, 490, 728
Mantelmöwe	237, 251, 516, 798
Mauersegler	31, 481, 542, 736, 876
Mäusebussard	74, 443, 667, 668, 835
Meerstrandläufer	105, 212, 213, 230, 317, 609
Mehlschwalbe	58, 570, 678, 726, 727, 738
Meise	106, 233, 618
Merlin	104, 107, 178, 192
Misteldrossel	754, 884
Mittelsäger	150, 277, 322, 327, 451, 780, 825, 866, 873
Moorschneehahn	484, 735
Moorschneehenne	210
Moorschneehuhn	441, 507, 528, 612, 621, 735, 804
Mornellregenpfeifer	228, 465, 468
Mönchgrasmücke	129, 236
Möwe	23, 232, 318, 537, 670, 698, 699
Nachteule	403
Nachtigall	159, 364
Nebelkrähe	241, 243, 517, 518, 875
nordischer Laubsänger	172
Ohrenlerche	63, 652
Ohrentaucher	118
Papageitaucher	76, 281, 506, 660
Pfeifente	714, 716
Pfuhlschnepfe	462, 475, 578, 635, 641, 662
Polarbirkenziesig	855

Polarmöwe	853, 854
Prachteiderente	9, 24, 352, 437, 541
Prachtaucher	170, 193, 223, 238, 326, 374, 709
Rabenkrähe	243, 293
Raubmöwe	28, 548
Raubseeschwalbe	266
Raubwürger	143, 147, 569, 706, 812
Rauchschwalbe	471, 764
Rauhfußbussard	62, 74, 443
Rauhfußkauz	55
Rauhfußkauz	365, 366, 741, , 811, 834
Rebhuhn	47
Regenbrachvogel	323, 325, 429, 582, 671, 791
Regenpfeifer	703
Reiherente	190, 211, 809, 865
Ringdrossel	40, 128, 146, 187, 262, 786
Ringelgans	122, 261
Ringeltaube	191
Rohrammer	112, 137, 349, 376, 769
Rostgans	653
Rotdrossel	165, 364, 366, 524, 605, 628, 638, 640, 839, 841
roter Milan	763
Rotfußfalke	840
Rothalstaucher	590
Rotkehlchen	316, 637
Rotkehlpieper	632, 633, 680, 682
Rotrückenwürger	182
Rotschenkel	136, 149, 155, 439, 636
(rotsterniges) Blaukehlchen	62, 159, 260, 500
Saatgans	160, 245, 674, 748
Saatkrähe	50, 130
Säger	277, 327
Samtente	211, 461, 485, 558, 708
Sandregenpfeifer	42, 93, 229, 328, 553, 564, 584, 642, 806
Schafstelze	214, 216, 253, 434, 530, 721, 858
Scheckente	282, 676
Schellente	153, 504, 701, 724
Schilfrohsänger	278, 279
Schmarotzerraubmöwe	343, 762, 863
Schmutzgeier	585
Schnatterente	600, 601
Schneeammer	19, 22, 81, 88, 196, 314, 555, 559, 566, 661, 688, 779, 783
Schnee-Eule	135, 139, 202, 360, 365, 398, 399, 407, 407, 452, 710, 720, 832, 845, 852

Schneehuhn	363, 503
Schnepfe	430, 806, 833
Schwalbe	59, 80, 726, 774, 846
Schwanzweise	34
Schwarzhalstaucher	290
Schwarzschan	127
Schwarzspecht	119, 431, 432, 448, 531, 538, 658
Schwarzstorch	125
Seeadler	519
Seemöwe	698
Seeregenpfeifer	126
Seeschwalbe	140, 789
Seidenschwanz	53, 568, 694, 874
Sichelstrandläufer	203, 324, 410
Silbermöwe	4, 232, 598, 698, 752, 753, 798
Singdrossel	401, 476, 502, 524
Singschwan	412, 550, 556, 775
Spatelraubmöwe	25, 521
Specht	7, 131, 431, 442, 531, 533, 539
Speisente	692, 864
Sperber	98, 103, 107, 109, 192, 381, 428, 478, 685, 830
Sperbereule	64, 271, 296, 365, 367, 368, 436, 669
Sperling	106
Sperlingkauz	99
Spornammer	106, 108, 137, 414, 562, 836, 885
Sprosser	159
Star	677, 730
Steinadler	263, 284, 443, 554, 587
Steinschmätzer	250, 331, 731, 799
Steinwölzer	249, 285
Sterntaucher	234, 238, 321, 424, 440
Stieglitz	286
Stockente	145, 195, 469, 588, 642, 739, 758, 761, 765
Strandläufer	857
Strauss	741
Sturmmöwe	36, 232, 297, 664, 698, 814
Sturmschwalbe	10, 733
Sumpfläuffer	766, 767, 768, 800, 810
Sumpfmeise	627
Sumpfohreule	87, 296, 364, 378, 381, 498
Sumpfohrsänger	386
Tafelente	634
Tannenhäher	544
Tannenmeise	124
Taucher	170, 239

Teichhuhn	474
Teichralle	351
Teichrohrsänger	302
Temminck-Strandläufer	101, 102, 304, 305, 788, 843, 860
Tordalk	334, 336, 660
Trauerente	402, 558, 696, 697, 740
Trauerfliegenschnäpper	270
Trauerseeschwalbe	123
Trottellumme	206, 292, 472, 660
Turmfalke	60
Tüpfenralle	387
Türkentaube	204
Uferschnepfe	117
Uferschwalbe	184, 185, 186, 189, 314, 522, 523, 619, 787
Uhu	82, 93, 198, 262, 360, 404, 405, 407, 489, 508, 510, 577, 583, 757
Unglückshäher	294, 315
Wacholderdrossel	40, 597, 604, 717
Waldammer	560, 681
Waldbaumläufer	535
Waldkauz	92, 347, 367, 406
Waldlaubsänger	100
Waldohreule	52, 353
Waldschnepfe	419, 880, 883
Waldwasserläufer	513, 880
Wanderfalke	38, 41, 443, 623
Wasseramsel	2, 303, 370, 413, 415, 416, 453, 454, 455, 689, 862
Wasserläufer	154, 391, 509, 790
Wasserpieper	73
Weidenammer	287
Weidenlaubsänger	313, 702
Weidenmeise	124, 311, 449, 592, 881
weiße Bachstelze	59, 401, 493, 842
weißer Eule	406
Weißrückenspecht	397
Weißstorch	737
Weißwangengans	240, 850
Wellenläufer	183
Wendehals	35, 254, 255, 256, 464
Wespenbussard	443, 831, 844
Wiedenhopf	626
Wiesenpieper	142, 194, 545, 546, 829
Wiesenralle	341
Wildente	792

Wildgans	224
Wintergoldhänchen	501
Zaunkönig	51
Zilpzalp	702
Zwergammer	175, 817
Zwerggans	240, 264, 265, 267, 268, 466, 515, 644, 808
Zwergmöwe	179, 815
Zwergsäger	242, 451, 557, 861
Zwergschnäpper	180
Zwergschnepfe	383, 460, 820, 823
Zwergschwan	181
Zwergseeschwalbe	177
Zwergstrandläufer	819, 822
Zwergtaucher	173
Zwersäger	554

Magyar nevek mutatója

alka	334, 336, 660
alkabukó	97, 113, 171, 335, 417
alpesi hófajd	425
apácalúd	240, 850
apró partfutó	819, 822
aranylile	68, 70, 71, 359, 391, 693, 796
aranyos sármány	287
bagoly	139, 162, 365, 367, 368, 375, 421, 543
balkáni gerle	204
barátcinege	627
barátposzáta	129, 236
barátréce	634
barázdabillegető	59, 401, 493, 842
bíbic	389, 391 868
billegető	781
billegető cankó	231, 373, 488, 496, 703, 704, 705, 795, 857
böjti réce	760
bölömbika	350
búbos cinege	866
búbos pacsirta	869
búbos vöcsök	684
búbosbanka	626

bukó	277, 327
bukófióka	164
búvár(madár)	170, 239
bütykös ásólúd	652
bütykös hattyú	75
c ankó	154, 391, 509, 790
cifra pehelyréce	9, 24, 352, 437, 541
cinége	106, 233, 618
citromsármány	215, 216, 425
cs ászármadár	37, 222, 423
csér	140, 789
cserregő nádiposzáta	302
csigaforgató	95, 141, 149, 426, 611
csilpcsalp füzike	313, 702
csíz	649
csóka	49, 793
csonttollú	53, 568, 694, 799, 874
csörgő réce	151, 153, 157, 422, 617, 713, 740, 800
csuszka	132
csüllő	232, 617, 670, 700, 707, 776
d ankasirály	232, 235
darázsölyv	443, 831, 844
daru	309, 320
dolmányos sirály	237, 251, 516, 798
dolmányos varjú	241, 243, 293, 517, 518, 875
dögkeselyű	585
e gerészölyv	74, 443, 667, 668, 835
éjszakai bagoly	403
ékfarkú halfarkas	343, 762, 863
énekes hattyú	412, 550, 556, 775
énekes nádiposzáta	386
énekes rigó	401, 476, 502, 524
erdei cankó	513, 880
erdei fakusz	535
erdei fülesbagoly	52, 353
erdei pacsirta	511
erdei pinty	56, 388, 447, 463, 566, 567, 679, 856
erdei pityer	534, 878
erdei sármány	560, 681
erdei szalonka	419, 880, 883
erdei szürkebegy	659
északi búvár	234, 238, 321, 424, 440

északi füzike	172
északi szajkó	294, 315
ezüstlile	197, 228
ezüstsirály	4, 232, 598, 698, 752, 753, 798
fácán	209
fecske	59, 80, 726, 774, 846
fehér bagoly	406
fehér gólya	737
fehércsőrű bűvár	8, 851
fehérhátú harkály	397
fekete gólya	125
fekete harkály	119, 431, 432, 448, 531, 538, 658
fekete hattyú	127
fekete lumma	77, 145, 396, 549, 732, 785
fekete réce	402, 558, 696, 697, 740
fekete rigó	128
feketenyakú vöcsök	290
fenyőpinty	856, 879, 882
fenyőrigó	40, 597, 604, 717
fenyőszajkó	544
fenyvescinege	124
fitisz füzike	18, 622, 629
fogoly	47
foltos nádiposzáta	278, 279
fülemüle	159, 364
füles vöcsök	118
füsti fecske	471, 764
füstös cankó	121, 613, 625, 797
füstös réce	211, 461, 485, 558, 708
fütyülő réce	713, 714, 716
füzike	859, 860
gatyás ölyv	62, 74, 443
gatyáskuvik	55, 162, 365, 366, 741, 811, 834
goda	389
h alászsas	111, 144, 247, 263, 307, 308, 319, 329, 450
halfarkas	28, 548
hantmadár	250, 331, 731, 799
haris	341
harkály	7, 131, 431, 442, 531, 533, 539
háromujjú harkály	131
hattyúfióka	392, 393
havasi hófajd	274, 427, 458
havasi lile	228, 465, 468

havasi fülespacsirta	63, 654
havasi partfutó	120, 133, 377, 385
havasi pityer	73
házi kacska	338
házi veréb	435, 591, 777
házityúk	872
hegyi billegető	589, 837
hegyi réce	211, 749
héja	161, 208, 276, 280, 330, 372, 404., 443, 551, 621, 690, 734, 871
heringsirály	505, 672, 683, 719
hóbogoly	135, 139, 202, 360, 365, 398, 399, 407, 407, 452, 710, 720, 832, 845, 852
hófajd	363, 503
holló	78, 79, 80, 199, 200, 241, 243, 283, 295, 300, 420, 643, 644, 645, 658, 875
hósármány	19, 22, 81, 88, 196, 314, 555, 559, 566, 661, 688, 779, 783
hósirály	6, 29
jeges bűvár	8, 663
jeges réce	1, 11, 15, 338, 339, 520, 675
jeges sirály	168, 698, 742, 753, 756
kabasólyom	481, 487, 569
kakas	299, 575, 828
kakukk	257, 299, 805
kanadai lúd	418
kanalas réce	470, 490
kanalásréce	728
karmazsinpirók	631
kárókatona	696, 697, 870
karvaly	98, 103, 107, 109, 192, 381, 428, 478, 685, 830
karvalybagoly	64, 271, 296, 365, 367, 368, 436, 669
kék cinege	17
kék galamb	877
kék vércse	840
kékbegy	63, 159, 260, 500
kékes rétihéja	110, 378, 379, 381, 392
kékfarkú	16
kenderike	647
kendermagos réce	600, 601
kerceréce	153, 504, 701, 724
keresztcsőrű	44, 45, 67, 310, 312, 430, 691
kerti geze	219, 220
kerti rozsdafarkú	483, 484, 500
kerti sármány	48
kis hattyú	181

kis keresztcsőrű	44
kis légykapó	180
kis lile	816
kis póling	791
kis poszáta	348
kis sárszalonka	383, 460, 820, 823
kis sirály	179, 815
kis sólyom	104, 107, 178, 192
kis tarkaharkály	96, 131, 176, 807, 818
kisbukó	242, 451, 557, 861
kiscsér	177
kisgoda	462, 475, 578, 635, 641, 662
kislile	174
kislilik	240, 264, 265, 267, 268, 466, 515, 644, 808
kisvöcsök	173
kontyos réce	190, 211, 809, 865
kormos légykapó	270
kormos szerkő	123
kormos varjú	243, 293
kormosfejű cinege	124, 311, 449, 592, 881
kőforgató	249, 285
középső sárszalonka	l. sárszalonka
küszvágó csér	140, 306
lappföldi cinege	27, 85, 86, 106, 108, 225, 226, 227, 233, 246, 248, 580
léprigó	754, 884
lile	703
lócsér	266
lunda	76, 281, 506, 660
macskabagoly	92, 347, 367, 406
meggyvágó	244
mezei pacsirta	486
mezei poszáta	527
mezei veréb	57, 592, 821
molnárfecske	58, 570, 678, 726, 727, 738
nádi sármány	112, 137, 349, 376, 769
nádirigó	603
nagy bukó	713
nagy fakopáncs	818
nagy fülemüle	159
nagy goda	117
nagy halfarkas	745, 755
nagy keresztcsőrű	43, 46
nagy lilik	743, 750

nagy őrgébics	143, 147, 569, 706, 812
nagy partfutó	620
nagy sárszalonka	154, 325, 438, 666
nagy tarkaharkály	65, 538
nagybukó	277, 322, 327, 491, 752, 770, 867, 882
nagypirók	45, 56, 66, 563, 604, 729
nagypóling	72, 325, 499, 744
nyaktekeres	35, 254, 255, 256, 464
nyári lúd	224, 515, 594
nyílfarkú halfarkas	343, 616, 695, 699
nyílfarkú réce	692, 864
nyírfajd	210, 275, 354, 355, 356, 357, 358, 362, 444, 715, 771, 783
ökörszem	51
ölyv	103, 687
örvös bukó	150, 277, 322, 327, 451, 780, 825, 866, 873
örvös galamb	191
örvös lúd	122, 261
örvös rigó	40, 128, 146, 187, 262, 786
őszapó	34
pajzsos cankó	565, 606, 607, 613, 624, 773, 782
parlagi pityer	252
partfutó	857
parti fecske	184, 185, 186, 189, 314, 522, 523, 619, 787
parti lile	42, 93, 229, 328, 553, 564, 584, 642, 806
pehelyréce	14, 91, 332, 344, 492, 540, 541, 572, 759
pettyes vízicsibe	387
pinty	856
piroslábú cankó	136, 149, 155, 439, 636
póling	72, 323, 325, 391, 429, 578, 582, 671, 791, 801
réti cankó	393, 651, 782
réti fülesbagoly	87, 296, 364, 378, 381, 498
réti pityer	142, 194, 545, 546, 829
réti sas	519
réti tücsökmadár	526, 602
rigó	604
rozsdás csaláncsúcs	272, 524, 525
rozsdástorkú pityer	632, 633, 680, 682
sárga billegető	214, 216, 253, 434, 530, 721, 858
sárgafejű királyka	501
sárjáró	766, 767, 768, 800, 810
sarkantyús sármány	106, 108, 137, 414, 562, 836, 885

sarki búvár	170, 193, 223, 238, 326, 374, 709
sarki csér	140, 198
sarki hófajd	441, 507, 528, 612, 621, 735, 804
sarki sirály	853, 854
sarlós partfutó	203, 324, 410
sarlósfecske	31, 482, 542, 736, 876
sárszalonka	21, 154, 361, 380, 514, 703, 746
sas	5, 26, 207, 368, 446, 457, 722
seregély	677, 730
siketfajd	45, 158, 273, 275, 362, 411, 423, 563, 711
sirály	23, 232, 318, 537, 670, 698, 699
sirályhojsza	89, 346
sisegő füziike	100
sólyom	208, 330 (687)
sordély	288
Steller pehelyrécéje	282, 676
strucc	741
süvöltő	639
szajkó	103, 473
szakállas bagoly	599
szalagos keresztcsőrű	268
szalonka	430, 806, 833
szárcsa	258, 291
szarka	94, 301, 342, 437, 479, 656, 657, 685, 686, 705, 718, 723
széki lile	126
szélesfarkú halfarkas	25, 521
széncinege	67, 84, 87, 148, 188, 218, 456, 794
szirti galamb	205, 259
szirti sas	263, 284, 443, 554, 587
szőlőrigó	165, 364, 366, 524, 605, 628, 638, 640, 839, 841
szula	772
szürke cankó	114, 170, 345, 747, 847, 848, 849
szürke gém	333, 595
szürke küllő	593
szürke légykapó	596
szürke uhu	608
szürke zsezse	855
téli kenderike	169
Temminck-partfutó	101, 102, 304, 305, 788, 843, 860
tengelic	286
tengeri partfutó	105, 212, 213, 230, 317, 609
tengeri sirály	698
tojólúd	549
tőkés réce	145, 195, 469, 588, 642, 739, 758, 761, 765

törpekuvik	99
törpesármány	175, 817
tövisszűrő gébics	182
tyúk	337, 547
uhu	82, 93, 198, 262, 360, 404, 405, 407, 489, 508, 510, 577, 583, 757
uráli bagoly	289
üstökös kárókatona	813, 870
vadászsólyom	201, 614, 623, 803
vadkacsa	16, 792
vadlúd	224
vándorsólyom	38, 41, 443, 623
vastagsőrű lumma	396
vékonycsőrű lumma	206, 292, 472, 660
vékonycsőrű póling	497
vékonycsőrű víztaposó	61, 115, 138, 561, 630, 725
veréb	106
vetési lúd	160, 245, 674, 748
vetési varjú	50, 130
viharfecske	10, 733
viharsirály	36, 232, 297, 664, 698, 814
villás viharfecske	183
vízirigó	2, 303, 370, 413, 415, 416, 453, 454, 455, 689, 862
vízityúk	351, 474
vörös ásólúd	652
vörös kánya	763
vörös vércse	60
vörösbegy	316, 637
vörösfarkú ölyv	655
vörösnyakú vöcsök	590
zöld küllő	217, 650
zöldike	648
zsezse	495, 576, 622, 826, 827

Elavult latin nevek és mai megfelelőik

Charadrius pluvialis = Pluvialis apricaria
Chelidon urbica = Delichon urbica
Clangula glaucion = Bucephala clangula
Clivicola riparia = Riparia riparia
Colymbus = Gavia
Colymbus arcticus = Gavia arctica
Colymbus glacialis = Gavia adamsii
Colymbus septemtrionalis = Gavia stellata
Corythos enucleator = Pinicola enucleator
Cotile riparia = Riparia riparia
Cractes infaustus = Perisoreus infaustus
Cyanosylvia svecica = Luscinia svecica
Cygnus columbianus = Cygnus bewickii
Cygnus musicus = Cygnus cygnus
Cypselus apus = Apus apus

Emberiza nivalis = Plectrophenax nivalis
Erithacus suecicus = Luscinia svecica
Eudytes septemtrionalis = Gavia stellata

Falco aesalon = Falco columbarius
Falco gryfalcon = Falco rusticolus
Fringilla linaria = Carduelis flammea
Fuligula cristata = Aythya fuligula

Harelda glacialis = Clangula hyemalis
Hirundo urbica = Delichon urbica
Hydrobata cinclus = Cinclus cinclus

Larus eburneus = Pagophila eburnea
Larus glaucus = Larus hyperboreus
Lestris = Stercorarius
Limicola pygmaea = Limicola falcinellus
Linota linaria = Carduelis flammea

Machetes pugnax = Philomachus pugnax
Mareca penelope = Anas penelope
Mergus alle = Plautus alle
Miliaria calandra = Emberiza calandra
Nyctala tengmalmi = Aegolius funereus

Oidemia nigra = Melanitta nigra

Otocoris alpestris = Eremophila alpestris

Parus atricapillus = Parus montanus
Phalacrocorax graculus = Phalacrocorax aristotelis
Phalaropus angustirostris = Phalaropus lobatus
Phalaropus hyperboreus = Phalaropus lobatus
Picus martius = Dryocopus martius
Plectrophanus lapponicus = Calcarius lapponicus

Querquedula crecca = Anas crecca

Ruticilla phoenicurus = Phoenicurus phoenicurus

Saxiola oenanthe = Oenanthe oenanthe
Stercorarius pomatorhinus = Stercorarius pomarinus
Sterna caspia = Hydroprogne caspia
Sterna macrura = Sterna paradisea
Streptopelia interpres = Arenaria interpres
Strix tengmalmi = Aegolius funereus
Surnia funerea = Surnia ulala
Syrnium lapponicum = Nyctea scandiaca

Tachybaptus ruficollis = Podiceps ruficollis

Tetrao tetrix = Lyrurus tetrix

Totanus = Tringa

Totanus calidris = Tringa totanus

Totanus fuscus = Tringa erythropus

Totanus glareola = Tringa glareola

Totanus glottis = Tringa nebularia

Tringa alpina = Calidris alpina

Tringa striata = Calidris maritima

Tringa temnickii = Calidris temnickii

Turdus musicus = Turdus iliacus

Uria grylle = Cepphus grylle

Uria troile = Uria aalge

BIBLIOGRÁFIA (Rövidítésekkel)

- Aikio = Vest-Aikio, A.–Aikio, J.–Aikio, E. 1997. Lottit luonddus. Davvi Girji. Kárášjohka.
- Äimä, F. 1908: Lappalaisia lainasanoja suomen murteissa. JSFOu. 25/1: 1–64.
- Äimä, F. 1928: Etymologisia lisiä. MSFOu. 58: 247–255.
- Boehme, R. L.–Flint, V. E. 1994: Dictionary of Animal Names in five Languages. Birds. Latin, Russian, English, German, French. Russo–Rusky Yazyk. Moscow.
- Beke Ödön 1943: Madárneveink történetéhez. Nyr. 67: 50–53.
- Beke Ödön 1963: Néhány népies állatnév történetéhez. Nyr. 87: 247–258.
- Beke Ödön é. n.: A magyar állat- és növénynevek történetéhez. Állatnév-magyarázatok. Pécs. Különnyomat.
- Benkő Loránd 1954: Egy hangfestő igecsoport. MNy. 50: 254–260.
- BeM = Bergsland, Knut–Martsson Magga, Lajla 1993: Åarjelsaemien-daaroen baakoegærja. Sydsamisk-norsk ordbok. Idut.
- Bodnár Bertalan 1914: Madárneveink etymológiája. Aquila. 201–209.
- Bogár Edit 1990a: Saamen linnunnimet. CIFU–7. 3B. 372–376. Debrecen.
- Bogár Edit 1990b: Sámi (Lappish) Bird Names. CIFU–7: 2A. Summaria Dissertationum. 28. Debrecen.
- Bogár Edit 1993: Lapp madárnevek uppsalai kéziratosszójegyzékekben. In: Sz. Bakró-Nagy Marianne és Szij Enikő (szerk.): Hajdú Péter 70 éves. 55–58. Budapest.
- Bogár Edit 1998: A lappok (számik). In: Csepregi Márta (szerk.): Finnugor kalauz. 209–219. Panoráma Kiadó. Budapest.
- Bogár Edit 2000: Denotations for European Birds. Szakdolgozat. Kézirat. 79 oldal.
- G. Bogár Edit 2004: A tundrától a tundráig – Egy lapp eredetű nemzetközi vándorszó (A *tundra* szó etimológiája). In: Csepregi Márta–Várady Eszter (szerk.): Permiek, finnek, magyarok.. Írások Szij Enikő 60. születésnapjára. Urálistikai tanulmányok 14. 21–24. Budapest.
- G. Bogár Edit 2006a: Hangutánzás a lapp madárnevekben. FUD 13: 15–27.
- G. Bogár Edit 2006b: Kaisa Häkkinen: Linnun nimi. (Recenzió). NyK 103: 218–220.
- G. Bogár Edit 2007a: The Dialectological Distribution of Sami Bird Denotations. In: Idnakar. Izsevszk. 2007/2: 16–20.
- G. Bogár Edit 2007b: Tamás Ildikó: Tűzön át, vízen át. A sarkvidéki lappok énekhagyománya. (Recenzió). NyK 104: 271–275.

- G. Bogár Edit 2008a: Орнитологические названия в кольском саамском и возможности создания новых терминов. In: Margarita Kuznyecova–Pusztay János (szerk.) 2008: Die Terminologiebildung in den finnisch-ugrischen Sprachen der Russischen Föderation (Szombathely, 17-18. Mai 2007). Szombathely. 13–23.
- G. Bogár Edit 2008b: Újabb keletű madárnevek az északi számiban. In: Bereczki András–Csepregi Márta –Klima László (szerk.): Ünnepi írások Havas Ferenc tiszteletére. Urálsztikai Tanulmányok 18. CD-rom. ELTE Finnugor Tanszék – Numi Tórem Alapítvány. Budapest.
- G. Bogár Edit 2008c: Alapnyelvi eredetű madárnevek a számiban. In: Bereczki András–Csepregi Márta –Klima László (szerk.): Ünnepi írások Bereczki Gábor tiszteletére. Urálsztikai Tanulmányok 19. ELTE Finnugor Tanszék – Numi Tórem Alapítvány. Budapest.
- G. Bogár Edit 2008d: A magyar és finn madárnevek monográfiái. In: Pusztay János–Pitkäsalo, Eliisa (szerk.) 2008: A VI. finn–magyar kontrasztív konferencia előadásai. (Szombathely, 2008. március 27–28.) Specimina Fennica XIV. Kaukovertailuja. Szombathely. 64–74.
- Broicher-Schmidt, Reingert 1975. Struktur, Semantik und Dialektographie syrjänischer Tiernamen. Münchener Universitäts-Schriften, Philosophische Fakultät, Finnisch-ugrische Bibliothek 2. München.
- Brehm. Alfred Edmund 2003: Az állatok világa. Könyvmíves Könyvkiadó. Budapest.
- Bruun, B.–Delin, H.–Svenson, L. 1989: Alla Europas fåglar i färg. Stockholm.
- Coll. = Collinder, Björn 1943: Lappisches Wörterverzeichnis aus Häjedålen. Uppsala Universitetets Årskrift. Uppsala. 1943: 1.
- EM = Peterson, R. T.–Mountfort, G.–Hollom, P. A. D. 1986: Európa madarai. 4., átdolgozott kiadás. Gondolat. Budapest.
- Falk, H–Torp, A. 1960: Norwegisch-dänisches etymologisches Wörterbuch I–II. Heidelberg.
- Felix, J.–Hísek, K. 1980: Tidens stora bok om Europas fåglar. Tidens. Stockholm.
- Frette, Thor 1975: Norsk-samisk ordbok. Oslo.
- Friis = Friis, J. A. 1887: Orbok over det lappiske sprog med latinsk og norsk forklaring samt en oversigt sprogets gramatik. Christiania.
- FUV = Collinder, B. 1955: Fenno-Ugric Vocabulary. Stockholm.

- Genetz = Genetz, A. 1891: Kuollan lapin murteiden sanakirja ynnä kieleennäytteita. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk. Utgifna af Finska Vetenskaps-Societeten 50. Helsingfors.
- Gombocz Zoltán 1906: Hangutánzás és nyelvtörténet. MNy. 9: 385–391.
- Gozmány, László (szerk.) 1979: Vocabularium nominum animalium Europae septem linguis redactum (Latina, Germanica, Anglica, Gallica, Hungarica, Hispanica, Russica) I–II. Budapest.
- Grundstr. = Grundström, H. 1946–1954: Lulelappisches Wörterbuch. Skriften des Instituts für Mundarten und Volkskunde in Uppsala C: 1. Uppsala.
- Hajdú Péter 1986: Keve András: Magyarország madarainak névjegyzéke. Nomenclator avium Hungariae. (Recenzió). NyK 88: 393.
- HalDLpSz. = Halász Ignác 1891: Déli-lapp szótár. Svéd-lapp nyelv IV. Budapest.
- HalPLpSz. = Halász Ignác 1896: Pite Lappmarki szótár és nyelvtan. Svéd-lapp nyelv VI. Budapest.
- HalSvlp. = Halász Ignác 1885–1896: Svéd-lapp nyelv. Budapest.
- Häkkinen, Kaisa 2004: Linnun nimi. Kustannusosakeyhtiö Teos. Helsinki.
- Haraszthy László (szerk.) 1990: Magyarország madarainak határozója. Natura.
- Hass. = Hasselbrink, G. 1981: Südlappisches Wörterbuch. Skrifter utgivna genom Dialekt- och folksminnesarkivet i Uppsala C: 4. Uppsala.
- Hayman, P. 1985: Lintuopas. 4. painos. Espoo.
- Hellquist, E. 1948: Svensk etymologisk ordbok. Lund.
- Herman Ottó 1903: Madárnevek. Nyr. 27: 537–542.
- Horpácsi Illés 1963: Hangutánzó madárnevek. MNy. 69: 451–457.
- Horváth Lajos 1957: Magyar madárnevek és írásmódjuk. Állattani Közlemények. 87–90.
- EltkLpChr. = Itkonen, Erkki 1960: Lappisches Chrestomathie mit grammatikalischem Abriss und Wörterverzeichnis. Apuneuvoja suomalais-ugrilaisten kielten opintoja varten 7. Helsinki.
- Itkonen, Erkki–Itkonen, Terho–Korhonen, Mikko–Sammallahti, Pekka 1971: Lapin murteiden fonologiaa. Castrenianumin toimitteita 1. Helsinki.
- Eltk. = Itkonen, Erkki 1986–1989: Inarilappisches Wörterbuch. Unter mitarbeit von Raija Bartens und Lea Laitinen. Lexica Societatis Fenno-ugricae XX, 1–3. Helsinki.
- T.I.Itk. = Itkonen, T. I. 1958: Koltan- ja kuolanlapin sanakirja I–II. Lexica Societatis Fenno-ugricae 15. Helsinki.

- Itkonen, T. I. 1958: Über die skandinavischen Lehnwörter im Kolta- und Kolalappischen. JSFOu. 60/5.
- Itk.–Äimä = Itkonen, T. I.–Äimä, F. 1918: Sompion ja Kuolajärven lapinmurteiden sanasto. JSFOu. 30/30.
- Itkonen, Terho 1980: Kantasuomen murteiden ja kantalapin yhteydet sanaston valossa. CIFU–5. Pars III. Turku.
- Janhunen, Juha 1981: Uralilaisen kantakielen sanastosta. JSFOu. 77/9.
- Jonsson, Lars 1992: Birds of Europe. London.
- Kalima, J. 1936: Itämerensuomalaisten kielten balttilaiset lainasanat. Helsinki.
- Kálmán Béla 1938: Obi-ugor állatnevek. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 43. Budapest.
- Kálmán Béla 1962: Finnugor szófejtések. NyK 64: 347–351.
- Karelson, R. 1968: M. Mäger: eesti linnunimetused. (Recenzió). SFU 4: 305–307.
- Károly Sándor 1977: Két monográfia a zürjén állatnevekről. (Recenzió). NyK 79: 376–384.
- Keresztes László–Larsson, Lars-Gunnar 2004: Lapp (számi) etimológiai szótár céljai és szerkesztési szempontjai. In: Csepregi Márta–Várady Eszter (szerk.): Permiek, finnek, magyarok. Írások Szij Enikő 60. születésnapjára. Urálistikai tanulmányok 14. 118–124. Budapest.
- Keve András 1984: Magyarország madarainak névjegyzéke. Nomenclator avium Hungariae. Biológiai Tanulmányok II. Budapest.
- Kiss Jenő 1974: Gondolatok az onomatopoezis kutatásáról néhány finnugor nyelvben. NyK 76: 3–22.
- Kiss Jenő 1975: Mart Mäger: Eesti linnunimetused.(Recenzió). NyK 75: 272–274.
- Kiss Jenő 1984: Magyar madárnevek. Az európai madarak elnevezései. Nyelvészti Tanulmányok 28. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Kiss Jenő 1985: A pingvintől a kolibriig. Egzotikus madarak magyar nevei. Nyelvtudományi Értekezések 120. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Koivulehto, J. 1976: Vanhimmista germaanis-suomalaisista lainakosketuksesta ja niiden ikäämisestä. Virittäjä. 33–45, 247–281.
- Koivulehto, J. 1976: Lapin ja itämerensuomen suhteesta. Ieur. -Tr- yhtymän korvautuminen lainoissa. Virittäjä. 30–50.

- Korhonen, Mikko 1964. Lapin murteiden keskinäisistä suhteista. Lapin Tutkimusseura. Vuosikirja 5. Kemi. pp. 49–64.
- Korhonen, Mikko 1981: Johdatus lapin kielen historian. SKS, Helsinki
- Korhonen, Mikko–Mosnikoff, Jouni–Sammallahti, Pekka 1973: Koltansaamen opas. Castreninummin toimitteita 4. Helsinki.
- Korhonen, Olavi 1973: Sádnikir’ji sámigielas ruodagieli, ruodagielas sámigieli. Samisk–svensk, svensk–samisk ordbok. Jokkmokk.
- Kulonen, Ulla-Maija 1994. Saame kielikunnassaan. In: Kulonen, Ulla-Maija – Pentikäinen, Juha – Seurujärvi-Kari, Irja (toim.) 1994. Johdatus saamentutkimukseen. pp. 87–100. Tietolipas 131. SKS, Helsinki.
- Kumari, Erik 1984: Eesti lindude välimääräja. Tallinn.
- Kuznetsova, Margarita 1991: Vad- és háziállatok elnevezései a mari nyelvben. Kandidátusi értekezés tézisei. Tartu.
- Lagercrantz, Eliel 1926: Wörterbuch des Südlappischen nach der Mundart von Wefsen. Oslo.
- Lag. = Lagercrantz, Eliel 1939: Lappischer Wortschatz I–II. Lexica Societatis Fenno-ugricae. 6. Helsinki.
- Lehtir. = Lehtiranta, Juhani 1989: Yhteissaamelainen sanasto. MSFOu. 200. Helsinki.
- Lukk.–Solb. = Lukkari, Heikkiarmas – Solbakk, Aage 1982: Sámi lottit. Jár’ galæd’dji Á/S, Deatnu.
- PLukk. = Lukkari, Pekka 1974: Sami–suoma sadnekirji. Helsinki.
- Mäger, Mart 1967: Eesti linnunimetused. Eesti NSV Teaduste Akadeemia. Tallinn.
- Mäger, Mart 1969: Linnud rahvas meeles ja keeles. Eesti Raamat. Tallinn.
- Mägiste, J. 1968: Ein willkommenes Work über estnische Vogelbenennungen. (Recenzió).UAJb. 40: 236–239.
- Máté József 2003a: A lapp növénynevek etimológiai rétegei. PhD-értekezés tézisei. Debrecen.
- Máté József 2003b: A lapp növénynevek etimológiai rétegei. Doktori értekezés. Kézirat. 287 oldal. Debrecen.
- Mauersberger, Gottfried 1972: Madarak. Fordította Keve András. Uránia állatvilág. Gondolat Kiadó. Budapest.
- Mészáros Béla 1980: Európai madárnevek nyolc nyelven. Oklingva nomaro de Europaj birdoj. Debrecen.

- MSzFE = Lakó György (főszerk.) 1967–76: A magyar szókészlet finnugor elemei 1–3. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- A. Molnár Ferenc 1986: Kiss Jenő: Magyar madárnevek. (Recenzió). MNy. 82: 99–103.
- Mos.–Samm. = Mosnikoff, Jouni–Sammallahti, Pekka 1988: U'cc sääm-lä'dd sää'nngearjaž. Ohcejohka.
- Niels. = Nielsen, Konrad 1932–1962: Lappisk ordbok – Lapp Dictionary. Instituttet for sammenlige kulturforskning B 17. I–IV. Oslo.
- Qvigstad, J. K. 1893: Nordische Lehnwörter im Lappischen. Christiania.
- Qvigstad, J. K. 1901: Lappiske plantnavne. Nytt magazin for naturvidenskaberne. 303–326.
- Qvigstad, J. K. 1902: Lappiske Fuglenavne. Nytt magazin for naturvidenskaberne 40/3–4. 267–291.
- Pungur Gyula 1906: A „sirály” és rokonhangzású társnevei. MNy. 2: 114–118.
- Ravila, Paavo 1952: Onomatopoeettisten ja deskriptiivisten sanojen asema kielen äännesysteemissä. Virittäjä. 262–274.
- Samm. = Sammallahti, Pekka 1989: Sámi–suoma sátnegirji. Jorgaleaddji Oy. Ohcejohka.
- Samm.–Mor. = Sammallahti, Pekka–Morottaja, Matti 1983: Säämi–suoma–säämi škovlasänikirje. Helsinki.
- Sammallahti, Pekka 1998. The Saami Languages. Davvi Girji. Kárášjohka.
- Sandberg, K. 1983: European bird names in ten languages. Lund.
- Schlachter = Schlachter, Wolfgang 1958: Wörterbuch des Waldlappendialekts von Måla und Texte zur Ethnographie. Lexica Societatis Fenno-ugricae 14. Helsinki.
- Schmidt Egon 2000: Madárlexikon. Anno Kiadó. Budapest.
- Schuchart Hugó 1916: Hangutánzás és nyelvtörténet. MNy. 12: 278–280.
- Seppä, Jussi 1922: Lintujen äänet. WSOY. Porvoo.
- Simon László 2004: A magyar állatfajnevek helyesírása. Nyr. 128: 313–322.
- Simonyi Zsigmond 1916: Madárnevek. Nyr. 40: 395–398, 448–452.
- SKES = Toivonen, Y. H. – Itkonen, E. – Joki, A. J. – Peltola, R. (szerk.) 1955–78: Suomen kielen etymologinen sanakirja. I–VI. Lexica Societatis fenno-Ugricae 12. Helsinki.
- Sköld, Tryggve 1960: Einige germanische Lehnwörter im Lappischen und Finnischen. Uppsala universitetets årsskrift 2. Uppsala.
- Sköld, Tryggve 1961. Die Kriterien der urnordischen Lehnwörter im Lappischen und Finnischen. Uppsala universitetets årsskrift 1960: 2. Uppsala.

- Soosaar, Sven-Erik 2003: *Ornithonymica estica-hungarica*. Eesti ja ungari linnunimetuse võrdlev analüüs. In: Pusztay János (szerk.): *Észt–magyar összevetés III. A III. észt–magyar kontrasztív nyelvészeti konferencia előadásai*. Folia Estonica VIII. Szombathely.
- Solonen, Tapio 1985: *Suomen linnusto*. Lintutieto. Helsinki.
- SSA = Itkonen, Erkki–Kulonen, Ulla-Maija (päätoim.) 1992: *Suomen sanojen alkuperä*. SKS:n toimituksia 556. KOTUS:n julkaisuja 62. KOTUS ja SKS. Helsinki.
- Stén, U.–Wahlin, B. 1990: *Pohjolan lintukirja*. 6., uudistettu painos. Helsinki.
- Suolahti, H. 1906: *Lintujen nimityksiä suomen kielessä*. Virittäjä. 138–42.
- Suolahti, H. 1909: *Die deutschen Vogelnamen: Eine wortgeschichtliche Untersuchung*. Verlag von Karl J. Trübner. Straßburg.)
- Szöke Péter 1962–1963: *A madárhang-ábrázolás egzakt módszere*. Aquila. 109–119.
- TESz. = Benkő Loránd (főszerk.) 1967–1976: *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I–IV*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Toivonen, Y. H. 1953–54: *Oudohkoja sanoja*. JSFOu. 57/2: 1–26.
- Toivonen, Y. H. 1949: *Wortgeschichtliche Srteifzüge*. FUF 30: 340–366.
- Torp, Alf 1919: *Nynorsk etymologisk ordbok*. Oslo.
- UEW = Rédei K. et al. (szerk.) 1986–88: *Uralisches etymologisches Wörterbuch*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Ursing, Björn 1991: *Fältflora*. P A Norstedt & Söner förlag. Stockholm.
- Vasmer = Фасмер, Макс 1986–1987: *Этимологический словарь русского языка*. Издательство «Прогресс». Москва.
- Vértes Edit 1965: *Hangutánzás és szószármaztatás*. Nyr. 89: 157–164.
- Wikl. = Wiklund, K. B. 1890: *Lule-lappisches Wörterbuch*. MSFOu. 1. Helsinki.
- Wiklund, K. B. 1892: *Die nordischen Lehnwörter in den russisch-lappischen Dialekten*. JSFOu. 10: 146–206.
- Wiklund, K. B. 1918: *Die Erforschung der germanischen Lehnwörter im Finnischen und Lappischen*. Indogermanisches Jahrbuch 5. Strassburg.
- Wiklund, K. B. 1927: *Lappische Studien I–III*. Uppsala.
- Zaicz Gábor 1986a: *Kiss Jenő: Magyar madárnevek. Az európai madarak elnevezései*. (Recenzió). NyK 88: 365–368.
- Zaicz Gábor 1986a: *Kiss Jenő: A pingvintől a kolibriig. Egzotikus madarak magyar nevei*. (Recenzió). NyK 88: 368–370.

- Васильев, В. Н. 1982: Названия птиц в марийском языке. СФУ. 101–104.
- Куруч, Р. Д. 1985: Саамско–русский словарь. Наука. Москва.
- Кузнецова, М. 1989: Об одном табуистическом зоониме в марийском языке. СФУ. 104–108.
- Рогачева, Э. В. 1988: Птицы средней Сибири. Наука.
- Соколов, С. В. 1970: Некоторые принципы названий птиц в говорах удмуртского языка. Записки, выпуск 21. Филология. Ижевск. 153–155.
- Соколов, С. В. 1973а: Названия птиц в удмуртском языке. Автореферат. Тарту.
- Соколов, С. В. 1973б: Звукоподражательные названия птиц в удмуртском языке. Вопросы удмуртского языкознания. Ижевск. 163–175.
- Соколов, С. В. 1990: Особенности этимологизации ономастов (на материале пермских орнитонимов). In: CIFU–7: 2A. Summaria Dissertationum. 248. Debrecen.
- Соколов, С. В. – Туганаев, В. В. (ред.) 1994. Биологической нимкылйосын кылбугор – Словарь биологических терминов удмуртского языка. Удмуртия. Ижевск.
- Хаузенберг, Ану-Рээт 1972. Названия животных в коми языке. Сравнительно-исторический анализ. Редакционно-издательский совет Академии наук Эстонской ССР. Таллин.

ELEKTRONIKUS FORRÁSOK:

- <http://www.birding.hu> (2009. január 6-i állapot)
- <http://www.harjureitti.fi> (2009. január 6-i állapot)
- <http://www.madarhatarozo.hu> (2009. január 24-i állapot)
- <http://www.mme.hu> (2009. január 24-i állapot)
- <http://www.faunaeur.org> (2009. január 26-i állapot)
- <http://www.zool.klte.hu/download.php?id=75> (2009. február 6-i állapot)
- http://hu.wikipedia.org/wiki/A_fajok_tudom%C3%A1nyos_neve (2009. február 6-i állapot)
- http://www.archive.org/stream/diedeutschenvoge00suol/diedeutschenvoge00suol_djvu.txt (2009. február 7-i állapot)
- <http://www.madartavlat.hu> (2009. február 20-i állapot)